ISSN 1812-2566

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

MOLDOSCOPIE
(PROBLEME DE ANALIZĂ POLITICĂ)

Nr.1 (XLIV), 2009

REVISTĂ ŞTIINȚIFICĂ TRIMESTRIALĂ

CHIŞINĂU – 2009
CEP USM

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). ***– nr.1 (XLIV), 2009. - Chişinău: CEP USM, 2009. – 199 p.***

Articolele apar în redacţia autorilor, sunt recenzate

versiunea electronică:
http://www.usm.md/start.aspx?textC=16&textCom=204

ISSN 1812-2566

S U M A R

SUMMARY

COMPARTIMENTUL
GUVERNAREA POLITICĂ ŞI ADMINISTRAREA PUBLICĂ

ТОРГОВЛЯ ОРУЖИЕМ И ПРИНЦИПЫ КОНТРОЛЯ НАД ЕГО ОБОРОТОМ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА[1]

Александр БУРИАН
Республика Молдова, Кишинэу, Академия наук Республики Молдова, Институт истории, государства и права
Доктор хабилитат юридических наук, профессор

Анна ХАРУЦА
Республика Молдова, Кишинэу, Академия наук Республики Молдова, Институт истории, государства и права
Докторантка

Whereas in the world, during the last decades, there came over radical changes touching upon the domain of the regime of weapons of mass destruction and conventional armaments non-distribution, had been highlighted the problems of weapons turnover control as well as the control of the dual purpose goods. Such questions as arms traffic and sensitive materials, their export, import, re-export, transit, etc. were actualized thereby. All of them require a careful and complex investigation in order to look for the optimum decisions and development of constructive approaches. It is obviously necessary, especially today, when the shadow market of arms has significantly extended, the illegal arms traffic and the dual purpose goods traffic soar, the problem of stealage of shooting easily fire-arms is aggravated, and the question regarding the nuclear recycling, arms and military technics becomes sharper.

In the article are treated the main principles of the organization of weapons turnover control, in particular in trade. The author analyzes the current legislation of Republic Moldova in this area, studies the normative-legal certificates, and considers the international treaties and conventions which the Republic Moldova has joined. A special consideration is given to the conceptual device and the treatise of considered concepts of the Law regarding the weapons of the Republic Moldova. Functions of Parliament, of Government, of the Ministry of Internal Affairs are analyzed in details in the domain of the weapons turnover control realization. The basic purpose of the State Weapons Cadastre is proved.

---

[1] *Рецензент – доктор юридических наук, доцент Наталья КИРТОАКЭ, доктор политических наук, доцент Татьяна ТУРКО*

The conclusion regarding the necessity of improvement and completion of the national legislation in the domain of the weapons turnover control is formulated.

Luând în considerație faptul că în ultimele decenii în lume s-au făcut schimbări cardinale, care au afectat într-o oarecare măsură domeniul regimului de non-proliferare armelor de distrugere în masă şi a armelor convenționale, în prim plan a ieşit problema controlului traficului de arme şi a bunurilor de utilizare dublă. Au fost actualizate problemele cu privire la traficul de arme şi de materiale sensibile, exportul, importul, re-exportul şi tranzitul lor, etc. Toate acestea necesită o atenție şi un studiu deosebit pentru a găsi soluții optime şi a dezvolta abordări constructive. Toate acestea par a fi deosebit de necesare îndeosebi la momentul actual, când piața tenebră s-a extins semnificativ, creşte rapid comerțul ilegal de arme şi bunuri de utilizare dublă, se agravează problema furturilor armelor de foc, şi tot mai acută devine întrebarea cu privire la reutilizarea deşeurilor nucleare, armamentului şi echipamentelor militare, etc.

În articolul dat sunt examinate principiile de bază al controlului traficului de arme, în special în comerț. Autorul analizează legislația în vigoare a Republicii Moldova în acest domeniul, studiază actele normative juridice, examinează convențiile şi tratatele internaționale cărora s-a alăturat Republica Moldova. O atenție deosebită este acordată aparatului conceptual şi de interpretare a conceptelor abordate în Legea cu privire la arme a Republicii Moldova. Sunt analizate detailat funcțiile Parlamentului, Guvernului, Ministerului Afacerilor Interne în domeniul implementării controlului asupra traficului de arme. Este argumentat scopul principal al Cadastrului de stat al armelor. Sunt formulate concluzii cu privire la necesitatea perfecționării şi completării legislației naționale privind controlul traficului de arme.

Торговля оружием и контроль над оборотом вооружений одна из наиболее актуальных проблем в современном мире, касающаяся как развитых, так и развивающихся стран, особенно когда речь заходит о продаже, экспорте, реэкспорте, импорте, транзите оружия и т.д. За последние десятилетия так называемый ″черный рынок″ вооружений значительно расширился и в определенной мере это связано с кардинальными переменами, произошедшими во второй половине XX века, приведшими к существенным изменениям политической карты Восточной Европы.[2] Особое геополитическое расположение определенных государств этого региона, пробе-

[2] *Теоса В., Стеркул Н. О проблемах международной безопасности в условиях изменяющихся реалий миpополитики. // Studii Internaţionale viziuni din Moldova. - Chişinău: USM, 2007, Vol.IV, №3, c.190.*

лы в законодательствах данных стран, все это позволяет бесконтрольно перемещать оружие и товары двойного назначения. Республика Молдова в этом смысле не исключение.

Несмотря на то, что наша страна способствует укреплению на международном уровне режима нераспространения оружия массового уничтожения посредством участия во многих международных инициативах, касающихся стрелкового легко огнестрельного оружия, исполнения функций наблюдателей в ходе многоуровневых межмидовских консультаций по проблемам безопасности в рамках Содружества Независимых Государств, а также предоставления отчетов Регистру ООН по обычным вооружениям.[3] Все же особую обеспокоенность со стороны мирового сообщества вызывает незащищенность зоны государственной границы Республики Молдова с Украиной в Приднестровском регионе. Дело в том, что Приднестровское правительство не признано мировым сообществом и не соблюдает международные таможенные соглашения и договоры по охране границ, что усложняет возможность контроля над оборотом оружия в регионе.[4] Речь идет не только о контрабанде оружия и его транзите по неконтролируемой зоне, но и о хищениях запасов вооружений, оставшихся на территории Приднестровья со времен СССР, в частности легкого стрелкового оружия.

Целью данной работы является изучение проблем торговли оружием и контроля над ее осуществлением в Республике Молдова. Поставленная цель обусловила необходимость комплексного исследования данной проблематики. Однако, следует заметить, что специализированной литературы в этой области в Республике Молдова практически нет. Определенные исследования проводит Центр по нераспространению вооружений, который специализируется на вопросах экспортного контроля. Однако, его данные не обновляются. Ввиду отсутствия научной литературы в этой области, приходится опираться в большей степени на существующие нормативно-правовые акты.

Попытаемся разобраться в терминологии и рассмотреть действующие национально-законодательные акты в этой области. Согласно Закону ″Об оружии Республики Молдова″,[5] под торговлей оружием подразумевается торговля, в том числе на комиссионной основе, индивидуальным огнестрельным оружием, специальными средствами, служебно-штатным, учеб-

---

[3] *Обзор по стрелковому и легкому огнестрельному оружию в ЮВЕ. Молдова: проблема легкого огнестрельного оружия. // http://www.undp.md/publications/doc/Moldova_rus.doc;*

[4] *Стеркул Н. Проблемы национальной и глобальной безопасности в исследованиях ПИР-Центра. // Studii Internaţionale: viziuni din Moldova. - Chişinău: USM, 2007, Vol.IV, №3, с.244-246.*

[5] *Закон об оружии Республики Молдова. // Monitorul oficial al Republicii Moldova, 1994, №4 / 43, ст.21.*

ным, спортивным оружием, а также боеприпасами к нему, которая осуществляется специализированными государственными магазинами на основании лицензии, выданной Лицензионной палатой.

Правовое регулирование в этой сфере осуществляется парламентом и правительством, в обязанности которого входят: разработка концепции производства оружия на государственных специализированных предприятиях; организация его производства, закупки и продажи; закупка военной техники у иностранных государств; определение порядка хранения и использования оружия, находящегося в собственности государства; принятие решений по вопросам передачи его во владение и пользование государственным органам; установление порядка ведения Государственного оружейного кадастра и Государственного регистра оружия.

Важная роль в области контроля над оружием отведена деятельности Министерства Внутренних Дел (МВД), которое занимается разработкой единых правил, обеспечивающих контроль над оружием и предложений Правительству по совершенствованию действующего законодательства и нормативных актов, регламентирующих порядок производства, приобретения, хранения, ношения, перевозки и использования оружия физическими и юридическими лицами. В обязанности МВД также входит обеспечение контроля над изготовлением, приобретением, хранением, ношением, перевозкой и использованием оружия, находящегося в собственности физических и юридических лиц. Кроме того, данное ведомство призвано контролировать ввоз оружия на территорию республики и вывоз его за границу. Также они занимаются выдачей разрешений и лицензий на негосударственную детективную и охранную деятельность и ведают вопросами о приобретении оружия за границей для продажи физическим и юридическим лицам и ввоза его на территорию республики. Деятельность МВД Республики Молдова способствует существенному снижению преступлений в этой области. В последние годы наблюдается тенденция к увеличению числа граждан республики Молдова, имеющих специальное разрешение на хранение и ношение огнестрельного оружия. Это значительно снизило уровень преступности, в частности грабежи и разбойные нападения стали достаточно редким явлением.

Следует отметить, что порядок ввоза оружия в Республику Молдова и вывоза из нее устанавливается межправительственными соглашениями. Надзор над соблюдением законодательства о контроле над индивидуальным оружием осуществляют Прокурор Республики Молдова и подчиненные ему прокуроры. Кроме того, в нашей стране действует закон "О конт-

роле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров"[6] от 26 июля 2000 года, согласно которому установлен строгий порядок осуществления контроля над стратегическими товарами, перевозимых через территорию Республики Молдова. Закон "О биологической безопасности" (№755-XV от 21 декабря 2001 года),[7] регламентирующий виды деятельности, связанные с получением, испытанием, производством, использованием и реализацией генетически модифицированных организмов с применением методов современной биотехнологии. Кроме того, Республика Молдова подписала и ратифицировала конвенцию о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении (2002 год)[8] и конвенцию о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении в ноябре 2004 года (закон №360-XV от 5 ноября 2004 года)[9]. Закон о лицензировании отдельных видов деятельности (№451-XV от 7 июля 2001 года)[10], определяющий правовые, организационные и экономические основы отдельных видов деятельности, подлежащих лицензированию, и направлен на обеспечение контроля со стороны государства за соблюдением требований и стандартов, установленных для данных видов деятельности.

В осуществлении контроля над оборотом оружия значительным подспорьем является наличие государственного оружейного кадастра, который представляет собой систематизированный перечень образцов оружия (конструктивный тип, система, модель, ГОСТ и т.п.), находящегося на территории республики, с указанием его основных тактико-технических данных. Он предназначен для обеспечения органов государственной власти и управления, физических и юридических лиц сведениями об оружии, в целях обеспечения контроля за его изготовлением, продажей, приобретением и использованием. Государственный оружейный кадастр состоит из

---

[6] *Закон о контроле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров. // Официальный монитор Республики Молдова, 1997, №67-68, ст.553; Закон о внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Республики Молдова. // Официальный монитор Республики Молдова, 2000, №137-138, ст.970.*

[7] *Закон Республики Молдова от 21 декабря 2001 г. №755-XV "О биологической безопасности". //* http://www.biosafety.ru/index.php?idp=116&idnt=30&idn=974*; Принят закон о биологической безопасности. //* http://www.nm.md/daily/news/2001/12/21.html

[8] *Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении. //* http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ru.html

[9] *Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении. //* http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ru.html

[10] *Закон о лицензировании отдельных видов деятельности. //* http: // www.medialaw.ru/exussrlaw /l/md/lic.htm

двух разделов. В первый раздел включены сведения об образцах воинского оружия, являющиеся государственной или служебной тайной. Степень секретности таких сведений определяется Правительством. Ко второму разделу относятся сведения об образцах оружия, не являющиеся секретными. Порядок ведения Государственного оружейного кадастра устанавливается Правительством.

Ввиду того, что в нашей стране достаточно развито охотничество и рыболовство, то законом предусмотрена возможность торговли определенными видами оружия, а также запасными частями и патронами к нему. Однако разрешено это исключительно Обществом охотников и рыболовов Молдовы через собственные специализированные учреждения, на основании полученного разрешения.[11] Ввоз на территорию Республики Молдова и вывоз из республики единичных экземпляров нарезного, охотничьего гладкоствольного оружия, газовых пистолетов и револьверов производятся также по разрешению Министерства внутренних дел при представлении контракта на охоту или приглашения для участия в спортивных мероприятиях и соответствующего разрешения Министерства внутренних дел.[12]

Так, торговля всеми видами оружия и боеприпасами к нему является монополией государства и осуществляется государственными специализированными магазинами на основании лицензии и разрешения Министерства внутренних дел. Юридические лица, являющееся собственниками оружия, могут продавать его только через специализированные магазины с предварительным уведомлением органов внутренних дел по месту учета этого оружия. Тогда как, физические лица, являющееся собственниками оружия, могут помимо вышеперечисленного подарить или передать его в собственность в порядке обмена только лицу, имеющему разрешение, выданное органами полиции.

Подводя итоги, следует заметить, что к основным принципам осуществления контроля над оборотом оружия относятся:

- национальное законодательство Республики Молдова, в частности, рассмотренные в данной статье законы;

- соблюдение принятых и ратифицированных международных договоров и конвенций;

---

[11] *Закон об оружии Республики Молдова. Ст.21 изменена Законом N333-XV от 24 июля 2003 г., вступила в силу 19 сентября 2003 г. и позже Законом N239-XV от 8 июля 2004 г., в силу вступила 16 июля 2004 г. // Monitorul oficial al Republicii Moldova, 1994, №4/43, ст.21.*

[12] *Продажа индивидуального оружия и боеприпасов к нему. // http://pulbere.com/content.php?section=3&section1=3*

- деятельность Республики Молдова в области поддержания международного режима нераспространения вооружений и экспортного контроля;

- строгое соблюдение основных правил торговли оружием на индивидуальном уровне;

- жесткие санкции в случае установления нарушений в организации торговли оружием, в процессе его импорта, экспорта, реэкспорта или транзита;

- разработка единых международных мер в области контроля над оборотом вооружений.

Библиография:

Закон об оружии Республики Молдова. // Monitorul oficial al Republicii Moldova, 1994, №4/43, ст.21.

Закон о контроле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров. // Официальный монитор Республики Молдова, 1997, №67-68, ст.553;

Закон о внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Республики Молдова. // Официальный монитор Республики Молдова, 2000, №137-138, ст.970.

Закон Республики Молдова от 21 декабря 2001 г. №755-XV "О биологической безопасности". // http://www.biosafety.ru/index.php?idp=116&idnt=30&idn=974

Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении. // http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ru.html

Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении. // http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ u.html

Закон о лицензировании отдельных видов деятельности. // http:// www. medialaw.ru/exussrlaw/l/md/lic.htm

Обзор по стрелковому и легкому огнестрельному оружию в ЮВЕ. Молдова: проблема легкого огнестрельного оружия. // http://www.undp.md/ publications/doc/Moldova_rus.doc;

Теоса В., Стеркул Н. О проблемах международной безопасности в условиях изменяющихся реалий мирополитики. // Studii Internaţionale: viziuni din Moldova. - Chişinău: USM, 2007, Vol.IV, №3, c.190-197.

Представлена в редакцию
20 марта 2009 года

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОПТИМИЗАЦИИ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО УСТРОЙСТВА И УРОВНЕЙ УПРАВЛЕНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ[13]

Эркин РАКИМБАЕВ
Кыргызская Республика, Бишкек, Академия управления при Президенте Кыргызской Республики, кафедра «Государственное управление и местное самоуправление»
кандидат политических наук, доцент

The given paper is an attempt to substantiate the necessity of carrying out the administrative-territorial reform in the Kyrgyz Republic, liquidation of the public administration duplicating organs, shift from a four-level administration to a three-level administration, establishment of the efficient system of public and municipal administration, systematization and precise differentiation of the duties and authorities within the system of public administration organs as well as among the organs of public administration and local government. Here were scrutinized the regulations reflected in the national legislation system, revealed the problems and presented the appropriate recommendations along with the development and adoption of the Kyrgyz Republic Code of the main public and municipal administration concepts.

Acest studiu reprezintă o încercare de a fundamenta necesitatea realizării reformelor administrativ-teritoriale în Kârgâstan, lichidarea organelor ce dublează administrarea publică, trecerea de la patru nivele de administrare la trei, crearea unui sistem eficient de administrare publică şi municipală, sistematizarea şi delimitarea clară a funcţiilor şi prerogativelor atît în interiorul sistemului de administrare publică, cît şi dintre organele administraţiei publice centrale şi cele locale. Sunt analizate normele reflectate în cadrul legislaţiei naţionale, sunt prezentate problemele şi recomandările pentru soluţionarea acestora, inclusiv şi elaborarea şi adoptarea Codului Republicii Kârgâstan cu privire la principiile fundamentale ale administraţiei publice şi locale.

Современный процесс преобразования кыргызского общества поставил перед руководством государства немало сложных, правовых, социально-экономических проблем, требующих неотложного решения. Одной из важных проблем, на наш взгляд, является проблема незамедлительного проведения административно-территориальной реформы в республике и создания эффективной системы добросовестного государственного и му-

[13] *Рецензент – доктор политических наук, доцент Сержиу КОРНЯ*

ниципального управления. Система государственной власти, эффективного управления в целом в республике будет неустойчивой до тех пор, пока ее фундаментом не станет жизнеспособная система местного государственного управления и местного самоуправления, при непосредственном и активном участии населения республики. Поскольку именно «Народ Кыргызстана, - отмечается в п.4. Ст.1. Конституции Кыргызской Республики, - осуществляет свою власть непосредственно на выборах и референдумах, а также через систему государственных органов и органов местного самоуправления …».[14]

В статье 7 Конституции Кыргызской Республики установлено, что «Государственная власть в Кыргызской Республике основывается на принципах: … ответственности государственных органов и органов местного самоуправления перед народом и осуществления ими своих полномочий в интересах народа; разграничения функций и полномочий органов государственной власти и органов местного самоуправления».[15]

В этой связи сегодня остро стала именно проблема четкого разграничения функций и полномочий между органами государственного управления и органами местного самоуправления.

Однако в Конституции Кыргызской Республики и базовых законах регулирующих деятельность органов местного самоуправления не достаточно четко прописаны нормы, функции и полномочия которые обеспечили бы оптимальную самостоятельность органов местного самоуправления от местных органов государственного управления. Четко разграниченные функции и полномочия органов местного самоуправления позволили бы организовать эффективную их деятельность. На наш взгляд, необходимо ввести в Конституцию Кыргызской Республики дополнение в пункт 6 статьи 58: после слов «решение вопросов административно-территориального устройства Кыргызской Республики» дополнить словами «системы и структуры органов государственного и муниципального управления Кыргызской Республики. В Кыргызской Республике осуществляется трехуровневая система управления».

Более 17 лет существует коллизия в названии Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении и местной государственной администрации». По логике, если речь идет о вопросах управления, то и закон должен называться «О местном самоуправлении и государственном управлении» либо «О местном самоуправлении и местном государственном управлении». В действующем сегодня законе половина названия говорит об

[14] *Закон Кыргызской Республики «О новой редакции Конституция Кыргызской Республики» 23 октября 2007 года №157. // Информационный бюллетень «Вестник Администрации Президента Кыргызской Республики». - Бишкек.: «Эркин Тоо», 2007, №21, с.2.*

[15] *Там же, с.4.*

управлении, а другая – только об одном из институтов государственного управления – местной государственной администрации. Поскольку местная государственная администрация – это один из многочисленных институтов системы государственного управления, а остальные институты государственного управления, входящие в систему исполнительной государственной власти, особенно региональные, остались за бортом взаимоотношений с органами местного самоуправления, это естественно, не отражает действующую модель управления.

В Национальной стратегии «Децентрализация государственного управления и развития местного самоуправления в Кыргызской Республике до 2010 года» (2002 г.), в направлении №2 «Политические и административные реформы и государственная поддержка органов местного самоуправления» была поставлена важная задача – четко разграничить и законодательно закрепить функции и полномочия между органами государственного управления и местного самоуправления. Однако до настоящего времени эта задача не реализована.

Суть этой реформы заключается в том, что каждая функция органов государственного управления и органов местного самоуправления (собственная, делегированная) должна быть закреплена за одним органом управления и обязательно должна быть обеспечена финансовыми и материально-техническими средствами для ее выполнения. При этом каждая функция должна выполняться одним органом управления - либо органом государственного управления, либо органом местного самоуправления, без дублирования и параллелизма. Только четкое разграничение функций и полномочий в системе институтов государственного управления, а также между органами государственного управления и местного самоуправления позволит, повысит эффективность каждого органа государственного и муниципального управления, исключив, тем самым, дублирование и параллелизм.

Второй важной задачей в направлении №2 «Политические и административные реформы и государственная поддержка органов местного самоуправления» Национальной стратегии децентрализации является проведение эффективной административно-территориальной реформы. Однако эта проблема до настоящего времени также не решена. Более того, в соответствии с Указом Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике»[16] проведение реформы систе-

[16] *Указ Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.*

мы территориального управления предлагается осуществить поэтапно - с 2007 года по 2011 год. Лишь только на Ill этапе – в 2011 году намечено осуществить реорганизацию уровней управления с переходом от 4-уровневой системы управления к 3-уровневой на основе перераспределения задач и функций.

Но частичные структурные преобразования уже были начаты в 2005 году в рамках Указа Президента Кыргызской Республики «Об оптимизации структуры государственных органов Кыргызской Республики»[17] от 30 ноября 2005 года. В соответствии с данным Указом было упразднены 228 структур управления.

Однако, на наш взгляд, полностью комплексно административно-территориальную реформу можно было бы осуществить в 2008-2009 годах. Тем более что задачи, поставленные в Указе Президента Кыргызской Республики «О Национальной стратегии «Децентрализация государственного управления и развитие местного самоуправления в Кыргызской Республике до 2010 года», о необходимости проведения административно-территориальной реформы и четком разграничении функций и полномочий между органами государственного управления и местного самоуправления не отменены. Наблюдается явное противоречие норм и задач этих двух Указов.

Согласно статистическим данным, в республике имеется 1836 сел, поселков и городов. В них проживает 5,2 миллиона граждан Кыргызстана, сосредоточенных в 7 областях и 40 районах республики.

Сегодня на областном уровне функционирует от 42 до 75 органов государственного управления.[18]

В настоящее время в 7 областях, 40 районах и 25 городах республики насчитывается, примерно, более 3000 органов государственного и муниципального управления - областных, районных, сельских, поселковых и городских органов управления, в том числе 497 сельских, поселковых, городских кенешей и 497 айыл окмоту, городских управ и мэрий. Из них более 2000 региональных органов государственного управления сосредоточены на областном, районном уровнях управления, т.е. на промежуточном уровне управления, между республиканским и первичным уровнями управления. 50 органов местного самоуправления - городских кенешей и городских управ, мэрий сосредоточены в 25 городах республики. 472 сельских и поселковых кенеша, а также 472 их исполнительно-распорядительных ор-

---

[17] *Указ Президента Кыргызской Республики «Об оптимизации структуры государственных органов Кыргызской Республики» от 30 ноября 2005 года*

[18] *Указ Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.*

гана местного самоуправления сосредоточены в 472 селах и поселках республики. А остальные 1340 сел управляются этими 472 айыл окмотами.

В двух городах республиканского и 11 городах областного значения сегодня функционируют более 400 городских органов государственного управления. Несмотря на то, что в соответствии с Указом Президента Кыргызской Республики от 2 мая 2001 года №153 9 оставшимся городам областного значения было предоставлено право, осуществлять управление делами местного значения на принципах местного самоуправления и делегированных государственных полномочий.[19] С этого момента все 1836 населенных пунктов республики - сел, поселков и городов стали осуществлять свою деятельность на принципах местного самоуправления.

Сегодня на 1836 сел, поселков и городов республики приходится более 3000 органов государственного и муниципального управления. При этом следует учесть, что более чем в 1800 селах и поселках республики фактически отсутствуют органы государственного управления, а в 1300 селах и поселках отсутствуют органы местного самоуправления (см. таблицу в приложении). Т.е., более 70% населения республики на протяжении 15 лет остаются не охваченными системой государственного и муниципального управления, и фактически выпали из поля зрения государства, предоставлено само себе. На наш взгляд это не нормальное явление. Отсюда и негативные последствия в селах и поселках – бедность, воровство, пьянство, наркомания, проституция, миграция и т.д. Народ Кыргызстана более, чем за 70 лет привык к тому, чтобы ими обязательно кто-то руководил, управлял. Даже если из 3000 органов государственного и муниципального управления сократить 1164 органа управления и создать в каждом селе и поселке 1811 (не считая 25 городов) айыл окмоту (сельские управы, по 3-7 сотрудников в каждом селе и поселке, где функционируют принципы местного самоуправления) результаты от управления могли бы быть гораздо эффективнее. Все население республики было бы охвачено системой управления. Общеизвестно, что именно от эффективного управления зависит динамичное социально-экономическое и политическое развитие.

В.Тимирбаев считает, что «Если бы Китай последовал нашему примеру, то он насчитывал бы порядка 1900-2000 областей. Но мы ведь знаем, что наш великий сосед с населением, приближающимся к 1,5 миллиарда человек, делится на 22 провинции и 5 автономных районов. Или, скажем, наш собрат по СНГ Узбекистан при населении свыше 27 млн. человек

---

[19] *Указ Президента Кыргызской Республики «Об основах организации местного самоуправления в городах областного значения» от 2 мая 2001 года №153.*

имеет 12 областей и одну автономную республику».[20] Мы поддерживаем данную точку зрения. И таких примеров можно привести не мало.

В обосновании к Указу Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике»[21] отмечается, что «Нынешняя система территориального управления республики характеризуется громоздкостью, неэффективностью, что проявляется в наличии дублирующих звеньев, особенно на областном и районном уровнях, отсутствии четкого разграничения компетенции каждого уровня управления, преобладании командных функций, где каждое вышестоящее звено занимается в большей степени контролем нижестоящих, нежели выполнением возложенных на данный орган функций». Комментариев не требуется.

Оптимальным вариантом, на наш взгляд, при осуществлении административно территориальной реформы, переходе с 4-х уровневого управления на 3-х уровневое, представляется упразднение институтов местных государственных администраций, областных и районных структурных подразделений министерств, комитетов, агентств и других административных ведомств.

Вместо этого предлагается введение института административно-территориальных округов (аймаков, префектур, кантонов), а также соответствующих органов управления – окружных местных государственных администраций и окружных муниципалитетов.

Руководить Окружной местной государственной администрацией (далее – Окружная МГА) будет назначаемый Президентом Кыргызской Республики (по согласованию с Премьер-министром Кыргызской Республики) глава Административно-территориального округа - Генерал-губернатор.

Окружные муниципалитеты будут состоять из представительного органа местного самоуправления (местного кенеша и небольшого, мобильного исполнительно органа или аппарата, нанимаемого им на контрактной основе).

Граждане сел и поселков будут избирать своих представителей в окружные муниципалитеты. Выборы депутатов окружных муниципалитетов будут являться свободными и проводиться на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании, в соответствии с законодательством. Для этого необходимо будет внести соответствующие положения об окружных муниципалитетах в Конституцию Кыргызской

---

[20] *Тимирбаев В. Эффективное управление. // МСН, 2007, 20 июля, с.8.*

[21] *Указ Президента Кыргызской Республики «О Концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.*

Республики. Окружные муниципалитеты будут состоять, примерно, из 25-30 местных депутатов и работать на постоянной оплачиваемой основе, выполнять волю избирателей сельских и поселковых населенных пунктов.

Предлагается образовать в республике 40 административно-территориальных округов (далее - АТО), вместо 7 областей и 40 местных государственных администраций.

В этих Административно-территориальных округах, расположенных в существующих районных центрах республики, образовать 40 окружных местных государственных администраций (далее - окружные МГА, вместо существующих в настоящее время более 2000 областных и районных государственных структур управления) и 40 окружных муниципалитетов.

Окружные МГА будут представлять интересы министерств, комитетов, государственных агентств и других административных ведомств системы государственной исполнительной власти, которых на республиканском уровне сегодня насчитывается более 70 единиц.

Эти 40 Окружных МГА будут иметь в своей структуре департаменты и отделы 14 министерств, 5 комитетов, 12 агентств и других административных ведомств, входящих в систему государственной исполнительной власти и наделенных соответствующими четкими, не дублирующими функциями и полномочиями, в том числе функциями контроля исполнения органами местного самоуправления отдельных делегированных государственных функций и полномочий, в целом исполнение законов и подзаконных актов Кыргызстана.

Определить в деятельности Окружных МГА и их глав - Генерал-губернаторов следующие ключевые задачи и функции: контроль за реализацией государственной политики и координация деятельности органов управления на территории области; контроль за исполнением законов Кыргызской Республики, указов и распоряжений Президента Кыргызской Республики, постановлений Жогорку Кенеша (парламента) Кыргызской Республики, постановлений и распоряжений Правительства Кыргызской Республики, решений министерств, комитетов, агентств и других республиканских административных ведомств, за реализацией национальных и государственных программ на территории АТО; привлечение инвестиций в экономику области, разработка и реализация инвестиционных программ, развитие международного и межрегионального сотрудничества; контроль за соблюдением стандартов оказания государственных и муниципальных услуг гражданам; защита прав граждан, работа с жалобами и обращениями населения.

Наличие на одном втором уровне управления (первый уровень – республиканский, третий уровень – первичный, куда входят села, поселки и города) органа государственного управления и органа местного самоупра-

вления не смущает, поскольку ранее органов государственного управления насчитывалось на много больше. Тем более, что это будут компактные, мобильные структуры Окружных МГА. Окружные муниципалитеты будут с соответствующим количеством депутатов местных кенешей и с ограниченным количеством штатов в их исполнительно-распорядительных органах.

Таким образом, вместо более 2000 областных и районных органов государственного управления, на втором уровне управления будет функционировать всего 40 органов государственного управления (с численностью, примерно, не более 8 тысяч человек) и 40 муниципалитетов (с численностью, примерно, не более 12 тысяч депутатов местных кенешей и 8 тысяч человек (контрактников) в аппарате исполнительного органа - окружного муниципалитета). В данном случае будет сокращено около 2000 ныне действующих областных и районных органов государственного управления и порядка 28.000 работников этих государственных учреждений. При такой системе органов государственного и муниципального управления, при четком разграничении их функций и полномочий, исчезнут дублирование и параллелизм, появиться эффективность в их деятельности.

Что касается 1811 сел и поселков, то в них необходимо образовать сельские и поселковые айыл окмоту, со штатом от 3 до 7 сотрудников, как мы ранее отмечали, в зависимости от различных условий и показателей. Таким образом, в 1811 селах и поселках будут функционировать 1811 исполнительно-распорядительных органов местного самоуправления – айыл окмоту, с общим количеством около 10.000 сотрудников. В результате этих нововведений мы получим значительное сокращение как органов государственного управления, так и число работающих в органах государственного управления и местного самоуправления.

После проведения тщательно функционального анализа функций и полномочий, упраздняемых областных, районных и городских органов государственного управления часть из них можно делегировать, а часть децентрализовать, передав органам местного самоуправления, либо ликвидировать в силу различных причин, в том числе дублирования.

Несомненно, все эти вопросы заслуживают пристального внимания и требуют глубокой проработки.

Решению этих и многих других проблем будут способствовать четкие и ясные дефиниции и положения о государственном и муниципальном управлении, которые необходимо будет внести, в установленном законом порядке, в Конституцию Кыргызской Республики. На основе новых конституционных норм логично было бы разработать проект Кодекса Кыргызской Республики об основных принципах государственного и муниципального управления.

На основе положений данного Кодекса можно будет разработать для органов государственного управления проект закона «О государственном управлении в Кыргызской Республике», а для органов местного самоуправления – проект закона «О местном самоуправлении в Кыргызской Республике», в которых будут строго регламентированы условия их деятельности, собственные и отдельные делегированные государственные функции и полномочия, содержаться четкие и ясные дефиниции, принципы и положения.

Библиография

Закон Киргизской ССР «О совершенствовании областного деления Киргизской ССР и образовании новых областей» от 14 декабря 1990 года №263-XII

Закон Кыргызской Республики «Об административно-территориальном устройстве Кыргызской Республики от 25 апреля 2008 года №65

Закон Кыргызской Республики «О новой редакции Конституция Кыргызской Республики» 23 октября 2007 года №157. // Информационный бюллетень «Вестник Администрации Президента Кыргызской Республики». - Бишкек: Издательство ОАО «Эркин Тоо», 2007, №21.

Указ Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.

Указ Президента Кыргызской Республики «Об основах организации местного самоуправления в городах областного значения» от 2 мая 2001 года №153.

Арабаев А.А. Конституционное развитие Кыргызстана. – Бишкек, 1998.

Рыскулов И.А. Конституционное право Кыргызской Республики / Проект ПРООН “Демократизация в Кыргызстане”. – Бишкек: Кыргызстан, 1998.

Тургунбеков Р.Т. Конституционный строй Кыргызской Республики. – Бишкек, 1996.

Поступила в редакцию
20 сентября 2008 года

Compartimentul
SOCIOLOGIA POLITICĂ

ROLUL POTENȚIAL AL ACTORILOR INTERNAȚIONALI ÎN SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN ÎNGHEȚAT[22]

Tatiana ANTON,
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Catedra Ştiințe Politice, doctorandă

Victor SACA,
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Catedra Ştiințe Politice, Doctor habilitat în ştiințe politice, profesor

The article examines the potential role of international actors in solving Transnistrian conflict, as well as the conflict itself, which represents the main unresolved problem of the Republic of Moldova, and undoubtedly one of the constituent parts of destabilization and insecurity in the South-Eastern Europe.

Authors bring some possible considerations with regard to achievements of international community in settlement process and problems met by both the Republic of Moldova and "important actors" in this region: Russia, Ukraine, OSCE, EU and USA. Looking briefly on the roots of this problem, one can find some traces of "big players" in the region. During all this years Russia became a dominant instigator and mediator and peacemaker in Moldova, unfortunately in vast majority western powers involvement in the process was sporadic and unnoticeable.

It is mentioned that, thanks to the Ukrainian neighbor the situation has changed once the new customs regulations were introduced. Ukraine and Moldova are now sharing the common border with the EU and such measures ensure security in the region. Mainly the role of OSCE in some private negotiations is determined as a Russian tool on troop's withdrawal. But even OSCE often was cut off the process by the Transnistria, by blocking their access to the Security zone.

---

[22] *Recenzenți - doctor în ştiințe politice, conferențiar V.BORŞ; doctor în ştiințe politice I.BUCĂTARU.*

The paper also underline, that, the immense actors - EU and USA - could be characterized together, as immediate observers of the negotiations. During this time, Moldova directed all efforts to the adjustment of policies and promoting the decisions in order to reach the European Integration.

At the same time, this article explores mediation theory and conflict resolution. Since the 1960s, there has been a great deal of political science and psychological research on international negotiation and mediation. Much of this research has focused on the strategies and roles of mediators while paying little attention to the issue of time.

While there are various third and forth party mediations to the Transnistrian conflict, many of them are not regarded by one side or the other as objective, neutral mediators. Also authors are arguing about the format of peacekeeping operation in the eastern regions of the Republic of Moldova and proposing some home-grown constructive measures, as well as way ahead ideas, like internationalization and Europeanization of the problem in the context of definitive settlement of the Transnistrean conflict.

O "moştenire focară" a destrămării fostei URSS şi o „zonă gri" a destabilizării şi insecurităţii în regiunea Europei de Sud-Est este conflictul transnistrean – prioritatea numărul unu şi una din problemele nesoluţionate ale Republicii Moldova. Acest conflict reprezintă o ameninţare atît la adresa securităţii naţionale, cît şi la adresa securităţii regionale.

Acest conflict „îngheţat şi uitat" împiedică restabilirea integrităţii teritoriale şi executării obligaţiunilor asumate de către Republica Moldova la Summit-ul de la Istanbul în 1999 referitor la retragerea armamentului, muniţiilor şi echipamentului Federaţiei Ruse. Status-quo al situaţiei permite autorităţilor nelegitime şi nerecunoscute transnistrene să păstreze ilegal formaţiunile armate, să producă şi să vîndă diferite tipuri de armament. Cum este deseori accentuat „Transnistria este un cuib de tranzacţii cu armament nereglementate" şi „un depozit de bombe „murdare".[23]

Conflictul transnistrean reprezintă o piedică pentru integrarea europeană a Republicii Moldova şi face imposibilă restabilirea integrităţii statale, duce la separarea populaţiei pe bază ideologică, la lipsa unui suport legislativ unic, şi a valutei unice, la o decuplare a potenţialului industrial şi economic, precum şi la scăderea nivelului de viaţă. În acelaşi timp, lărgirea UE şi NATO a actualizat „interesul sporit în promovarea stabilităţii regionale şi soluţionarea unui posibil conflict în apropierea frontierelor sale. În termenii practici, Transnistria asigură

[23] *A se vedea: George J. Hotbed of weapons deals. // The Washington Times, January 16, 2004, citat dupa: NATO / EU Enlargement: Moldova and the „Frozen and Forgotten" Conflcits In Post-Soviet States, by C.Ciobanu. - Washington DC: U.S. - Institute for Peace, 2004, p.5.*

un adăpost periculos de trafic de arme, droguri şi oameni. Luînd în consideraţie faptul că acest conflict prezintă un risc neconvenţional la adresa comunităţii internaţionale, această groapă necesită a fi obturată”[24].

În astfel de împrejurări factorul de decizie din Republica Moldova a definit drept prioritate de prim rang reglementarea diferendului transnistrean. Totodată, conducerea Republicii Moldova nu odată a accentuat că va promova numai metode paşnice şi diplomatice de soluţionare a conflictului. La moment, aproape toţi actorii internaţionali sunt de acord cu strategia guvernamentală. Celelalte priorităţi ale politicii externe sunt, după cum urmează: reintegrarea ţării şi integrarea europeană. De aceea, politica externă a Republicii Moldova şi posibilitatea de a rezolva conflictul transnistrean întră într-o perioada incertă, în care una împiedică realizarea alteia.

Uniunea Europeană şi OSCE sunt acum în proces de supraapreciere a misiunilor şi capacităţilor sale în vederea soluţionării conflictului. De aceea, nu e de mirare că politică externă a Republicii Moldova se află într-o perioadă „ambiguă”. Devine clar, că determinarea statutului Transnistriei este cel mai principal obiectiv al politicii interne, care se regăseşte în politică externă a Moldovei, şi care are o influenţă direct proporţională asupra integrării europene.

Înainte de a determina şi elimina cauzele tergiversării soluţionării conflictului dintre Moldova şi Transnistria, este necesar de a cerceta rolul posibil al actorilor internaţionali. Perioada conflictului armat între Moldova şi Transnistria a fost scurtă, dar procesul de negocieri şi rezolvarea conflictului durează mult timp. De aceea, astăzi, cînd vorbim despre rezolvarea conflictului, trebuie să înţelegem că acest proces este îndelungat şi anevoios. Chiar dacă moldovenii şi transnistrenii pot trăi în condiţii de status quo, adică în situaţia cînd conflictul şi practic soluţionarea acestuia sunt îngheţate, nu încape nici o îndoială că moldovenii şi transnistrenii suferă din cauza status quo-ului aşa, cum suferă ciprioţii turci şi greci din cauza situaţiei din Cipru. O Moldovă reunită va fi favorabilă pentru moldoveni şi pentru întreaga populaţie, atît din dreapta, cît şi din stînga Nistrului. În timp ce unii cred că violarea armată nu se va începe din nou, echipamentul militar, situat pînă acum în Transnistria, prezintă o sursă reală şi un factor potenţial de reîncepere a violenţei. Aşa cum au demonstrat alte zone de conflict din fosta Uniune Sovietică, de facto, soluţionarea conflictelor teritoriale nu exclude posibilitatea eventuală a dezgheţării acestora, escaladării situaţiei sau apariţiei conflictelor ulterioare. Mecanismele soluţionării conflictelor la nivel regional ar trebui să fie instituţionalizate, inclusiv să dispună de o baza legală acceptată şi valorificată de către ambele părţi pentru a rezolva conflictul şi a crea instituţii pentru cooperare. Pentru a ajunge la un compromis instituţional,

---

[24] *A se vedea: Lewis A. The EU and Moldova. On a Fault-line of Europe. // The Federal Trust for Education and Research: Europe’s eastern borders. - London, 2004, p. 219.*

partea terță trebuie să se considere neutră sau să ofere propuneri privind atingerea unui compromis.

Începînd cu anii 60 ai secolului XX au fost lansate primele studii şi cercetări în domeniul negocierilor internaționale şi medierii. Din cercetările făcute s-a dovedit că partea terță (actori internaționali, lideri neformali, organizații neguvernamentale locale, naționale şi internaționale) are o mare influență asupra rezultatului negocierilor. În acest context, devine clar că rolul actorilor internaționali ar trebui să fie imparțial şi neutru, fără susținerea uneia din părți aflate în conflict.

În acest context, unii savanți occidentali aşa ca, F.Edmead, presupun, că medierea poate fi mai de succes la începutul procesului de conflict. Scopul principal al medierii este ajutorul părților litigioase de a reduce cheltuielile şi pierderile. Alți cercetători, aşa ca J.Bercovici, susțin că nu este clar cînd medierea poate fi cea mai eficientă. El a descoperit că mediatorii înşuşi cred că medierea optimă va da rezultate ceva mai tîrziu, în procesul dezvoltării conflictului. Sunt explicații concrete la acest capitol, şi anume:

1. medierea de „după conflict" este percepută de părțile litigante ca fiind una mai înalt motivată în vederea rezolvării conflictului,

2. cu cît mai îndelungat şi înghețat este conflictul, acumulând aşa numitul „cost al conflictului", cu atît mai multă presiune este exercitată în vederea soluționării acestuia;

3. medierea va avea succes în cazul în care părțile litigante au suferit diferite pierderi. Cu alte cuvinte după agresiune armată sau altă înrăutățire a situației este mai uşor de găsit un numitor comun, şi părțile cad de acord privitor la ceea ce practic era inacceptabil în situația înainte de conflict.

În cazul conflictului transnistrean se consideră că acest conflict putea fi rezolvat cu mai puține dificultăți la etapa începătoare. Totodată, după o serie de experimente, cercetătorii G.Pruitt şi J.Drews, au descoperit că cu cît mai mult timp este acordat negocierilor, cu atât „mai lejeră şi mai moale" poate fi metoda de rezolvare a conflictului. Se are în vedere nivelul relativ scăzut al cerințelor înaintate de părți, concesiile şi cedările mai semnificative, scopurile mai puțin ambițioase şi dezinformările minime.

Un alt savant american, C.Stevens defineşte două trepte de negocieri – începătoare şi tîrzie. După C.Stevens treapta începătoare se caracterizează prin presiunea uşoară a timpului, iar treapta tîrzie - prin presiunea extremă. Primele cedări pot fi percepute ca un dezavantaj pentru cel care le acceptă, iar cedările mai tîrzii apar mai degrabă ca concesiuni reciproce, care pot duce la semnarea unui acord bilateral. În contextul conflictului transnistrean nu este clar cum „presiunea timpului" influențează asupra negocierilor. Cine sau ce creează mediul care scoate la iveală „presiunea extremă a timpului" şi necesitatea trecerii părților la un dialog constructiv, pentru găsirea unor soluții viabile şi definitive. Fără îndo-

ială strategiile şi obiectivele părților, precum şi mediatorilor influențează dimensiunea timpului medierii.

Cercetătorul J.Rubin afirmă că atribuțiile mediatorului pot avea o influență enormă asupra procesului de mediere. H.Kelman explică că mediatorii sunt considerați factor de facilitare a comunicării sau o parte implicată direct în procesul de negocieri. Diferența dintre mediatori constă în obiectivele negocierilor.

T. Princen prezintă o metodă mai concretă pentru a înțelege diferite tipuri ale mediatorului: mediator neutru şi mediator principal. Mediatorul neutru nu are interese directe şi indirecte în dispute. Mediatorul doreşte numai să rezolve conflictul. Acest mediator neutru poate facilita comunicarea, dar el are, totuşi o capacitate limitată de influență asupra părților conflictuale. De aceea, mediatorul nu poate schimba structura cheltuielilor financiare, el poate schimba doar structura interacțiunii dintre părți. Mediatorul neutru are drept scop stabilirea acordului reciproc avantajos.

Mediatorul principal are un interes indirect în subiectele disputelor şi poate oferi diferite căi care vor apropia semnarea acordului de pace. Astfel, mediatorul principal devine o parte a structurii date şi acest fapt va reduce intervenția directă a părților litigante. Mediatorul principal poate schimba structura cheltuielilor financiare a părților implicate în conflict.

Astfel, făcând o paralelă a celor menționate mai sus, putem constata, că negocierile care au avut loc între Moldova şi Transnistria se află în proces de stagnare şi au fost întrerupte în primăvara anului 2006. Totodată, putem spune că procesul de negocieri s-a început după finalizarea fazei armate a conflictului. În acelaşi timp, situația se complică prin faptul că practic nici Transnistria nici Moldova nu percepeau pe OSCE, Rusia sau chiar CSI - ca negociatori neutrali - care ar propune inițiative de compromis acceptabile pentru părțile conflictuale, dar mai degrabă a negociatorilor principali cu interese indirecte.

De ce negocierile durează atît de mult timp? Trecînd în revista rădăcinile şi cauzele acestui conflict, putem găsi urme a unor „jucători mari" în regiune. Pe data de 2 martie 1992 s-a declanşat conflictul în regiunea de est a Republicii Moldova. Nu a fost un conflict interetnic, nici religios. În mare parte el a fost inspirat şi asistat din punct de vedere militar de către Federația Rusă. Acțiunile armate între guvernul moldovean şi autoritățile nerecunoscute ale r.m.n. s-au finalizat cu declararea forțelor ruse ca forțe de pacificare. Aceste forțe au împărțit țara în două, asigurând un fel de zonă de protecție pentru separatişti, care au continuat să-şi construiască independența lor „de facto".[25] Pe parcursul acestor ani Rusia a devenit un instigator, mediator principal şi pacificator în Moldova, iar

[25] *A se vedea: Lejins A. The European Union's Eastern Neighbours after the Orange Revolution. - Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2006, p.69.*

actorii occidentali în marea lor majoritate s-au implicat în procesul soluționării în mod neobservat şi aleatoriu.

Cu toate că etapa armată s-a terminat deja demult progresele în procesul negocierilor au fost modeste. Moldova a promovat o politică de conciliere față de Transnistria, oferindu-i o autonomie extinsă. În pofida acestui fapt autoritățile transnistrene au revendicat un echivalent al statului propriu independent (cu valuta proprie şi forțele armate proprii). În rezultat, pe parcurs a mai bine de 16 ani, din cauza pozițiilor contradictorii ale părților implicate în conflict şi în pofida eforturilor mediatorilor, acest conflict a rămas nesoluționat pînă în prezent. Pe cînd, cauzele inițiale ale acestui conflict (de natură economică şi politică) şi-au pierdut actualitatea, mărul discordiei - „statutul” regiunii transnistrene a rămas pe agenda politică.

Evaluînd diferendul transnistrean putem constata caracterul inofensiv al conflictului şi lipsa de o amenințare reală la adresa țărilor vecine, Uniunii Europene, spațiului Euro-Atlantic, etc. Însă, nu putem exclude însemnătatea acestuia din punct de vedere geopolitic, iar plasamentul diferendului la intersecția intereselor „puterilor mari”, îi atribuie lui o importanță deosebită în regiune. Analizînd conflictul în întregime putem menționa un oarecare realism al rolului pe care îl joacă „actorii importanți” în regiune: Rusia, Ucraina, OSCE, UE şi SUA.

De la bun început Federația Rusă a pretins spre dominare în regiune prin toate căile posibile; inițial prin oferirea mijloacelor de luptă Transnistriei, mai pe urmă asigurînd regimul de aici cu surse financiare şi dotații economice, precum şi ocupînd o poziție a unei părți pe parcursul operațiunii pacificatoare, şi ulterior în cadrul negocierilor. Tendințele hegemonice ale Rusiei au fost confirmate pe parcursul unor presiuni exercitate asupra Republicii Moldova (aşa numitul război al gazului şi al vinului, limitarea exportului produselor agricole şi alimentare, probleme cu calea ferată, alte piedici în transportarea mărfurilor şi oamenilor).

Este de menționat, că deja de mult timp în Republica Moldova au loc discuții referitor la eficacitatea operațiunii pacificatoare. Este o misiune specifică, fără un mandat clar al ONU, compusă din părțile beligerante (în acest caz pacificarea nu poate fi considerată neutră şi imparțială), plus la aceasta mediatorul a suportat o parte în conflict.

Deşi acordul bilateral de pace între Rusia şi Moldova a fost semnat, regimul transnistrean a întreprins multiple acțiuni unilaterale - închiderea şcolilor cu predare în grafia latină în Transnistria, întreruperea circulației feroviare prin Chişinău, violarea libertății de exprimare, imposibilitatea pentru oamenii simpli de a prelucra pământurile lor agricole, impozitarea persoanelor pentru trecerea regiunii, etc. În asemenea condiții, lipsa de compromis între pacificatori deseori conducea la criză, la înrăutățirea situației din regiune, astfel protejând statutul quo-

ul situației. Cu alte cuvinte, necesitatea prezenței militare în regiune şi-a epuizat potențialul său.

Urmărind schimbarea landşaftului geopolitic după extinderea NATO şi UE, se poate de remarcat opinia lui E.Primakov, care spune: „Procesul politic de reglementare a ajuns la un anumit punct în timp cînd monopolizarea eforturilor pacificatoare de o singură parte nu creează condiții favorabile pentru progres”.[26] De aceea, cei 16 ani de activitate pacificatoare a ruşilor nu a justificat toate aşteptările. În acest context, este necesară implicarea unor actori internaționali „activi şi cu idei prospere”. Atunci cînd, „nodul conflictului” va fi rupt, dividendele politice pot fi recâştigate de actorii politici implicați în soluționarea acestuia, iar actorii externi pot evita unele „curse de încredere”, rămase din medierea îndelungată şi ineficientă.

Datorită poziției raționale a vecinului din est, Ucraina, situația întrucâtva s-a îmbunătățit, s-a facilitat regimul de tranzitare a mărfurilor transnistrene peste hotarul moldo-ucrainean (toate mărfurile, care traversează segmentul transnistrean al hotarului moldo-ucrainean, trebuie sa fie însoțite de însemnele vamale emise de autoritățile de la Chişinău). Moldova şi Ucraina, actualmente, împart granița comună cu UE şi măsurile de aşa natură vor asigura securitatea în regiune.

În acest context, Republica Moldova susține şi apreciază eforturile Ucrainei în vederea executării unui control mai riguros la frontieră. Aceste măsuri au contribuit în mare parte la îmbunătățirea situației, la intervenirea în sprijinul Republicii Moldova, precum şi la stoparea funcționării nesancționate a off-şorului negru în Transnistria şi crearea condițiilor pentru funcționarea liberă şi legală a întreprinderilor transnistrene.

OSCE, împreună cu Ucraina şi Federația Rusă, sunt mediatori în procesul de negocieri. Din start, în procesul soluționării conflictului au avut loc dezbateri referitor la rolul pacificatorilor şi anume cine va stopa ostilitățile. La Summit-ul OSCE de la Helsinki (9-10 iulie 1992)[27] Organizația de Securitate şi Cooperare în Europa a respins solicitarea Guvernului Republicii Moldova de a interveni în oprirea conflictului cu forțele pacificatoare ale OSCE. În condițiile cînd această solicitare a fost refuzată şi de alți actori la care s-a apelat (România, Bulgaria, CSI, etc.), Republica Moldova a fost nevoită să accepte crearea forțelor mixte trilaterale conduse de Federația Rusă, care cu timpul au confirmat lipsa de imparțialitate şi neutralitate a acestora.

La drept vorbind, OSCE a fost deseori numit instrument al Federației Ruse în problema evacuării armamentului, munițiilor şi echipamentului militar. Toto-

---

[26] *A se vedea: Munteanu I. Moldova on the Way to Democracy and Stability. From The Post-Soviet Space Into The World Of Democratic Values. - Chişinău: Cartier, 2005, p.229.*

[27] *A se vedea: Muntean A., Ciubotaru N. Românii de la est: Războiul de pe Nistru (1990-1992). – Bucureşti, Ager-Economistul, 2004, p.264.*

dată, chiar şi OSCE a fost distanţată de procesul de monitorizare a acesteia, prin blocarea accesului pe teritoriul transnistrean, în particular, în Zona de Securitate. În aşa fel, acordurile internaţionale semnate de Republica Moldova sunt încălcate, deoarece reprezentanţii Republicii Moldova nu pot executa obligaţiunile lor funcţionale privind escortarea acestor echipe de monitorizare, în conformitate cu Tratatul privind Forţele Armate Convenţionale în Europa (TFACE) şi cu Documentul de la Viena cu privire la măsurile de credibilitate şi securitate.[28]

Autorităţile transnistrene folosesc toate mijloacele şi metodele de presiune continuă asupra populaţiei, în special în localităţile aflate în subordinea autorităţilor Republicii Moldova. Au loc limitarea şi împiedicarea liberei circulaţii a populaţiei şi mărfurilor; organizarea acţiunilor provocatoare; deconectarea electricităţii, apei, blocarea tronsonului feroviar prin acaparsquare ilegală a porţiunii transnistrene a căii ferate din Moldova; tentativa de instalare a unui zid la barajul Hidrocentralei Dubăsari; acapararea ilegală a patrimoniului şi teritoriului Portului Varniţa; încălcarea gravă a dreptului fundamental al cetăţenilor de a vota; demonstrarea forţei militare la paradele desfăşurate în Zona de Securitate şi prezenţa trupelor militare transnistrene în Zona de Securitate (în Camenca, Ribniţa, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Parcani); arestarea şi expulzarea din regiune a cetăţenilor moldoveni; autoblocarea regiunii şi desfăşurarea războiului informaţional contra Republicii Moldova.

Această „gaură”, creată din lipsa unui control eficient din partea pacificatorilor, ar trebui să fie „acoperită” de unele măsuri de consolidare a securităţii în regiune, de asigurare a încrederii din punct de vedere al siguranţei la nivel local, naţional şi regional, măsuri, care pot fi oferite de către OSCE, şi anume: implementarea valorilor democratice (libertatea cuvîntului, libertatea exprimării libere, neamestecul în viaţa privată, etc.), monitorizarea şi prevenirea incidentelor pe parcursul alegerilor, crearea condiţiilor pentru alegerea liberă şi democratică, protejarea minorităţilor (moldoveneşti şi altora) în regiune, etc.

Actorii solizi ca Uniunea Europeană şi Statele Unite ale Americii - pot fi caracterizaţi împreună, ca fiind observatori în procesul de negocieri. Neînţelegerile cu Federaţia Rusă cauzate de nesemnarea „Memorandumului Kozak” au deschis o nouă pagină în relaţii cu partenerii occidentali.

Pe parcurs, Republica Moldova şi-a îndreptat toate eforturile spre ajustarea politicilor şi promovarea deciziilor în vederea apropierii sale de aspiraţiile privind integrarea europeană. În această ordine de idei, a fost semnat Planul de Acţiuni Republica Moldova – UE, care prevedea şi soluţionarea conflictului transnistrean.

---

[28] *A se vedea: The Moldovan Army in Peacekeeping Missions. – Chişinău Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Direcţia politică militară şi relaţii externe, 2004, p.15.*

Anul 2005 a adus dividende politice substanțiale din partea Uniunii Europene, şi anume: numirea reprezentatului special pe problema transnistreană, instalarea Misiunii de Asistență la frontieră moldo-ucraineană, pe segmentul transnistrean, invitarea UE şi SUA la masa de tratative în calitate de observatori. Toate aceste măsuri, au fost într-un fel ca o reacție la solicitările repetate ale Moldovei de internaționalizare a problemei. Un alt moment pozitiv pe care deja Uniunea Europeană l-a manifestat este interesul şi asistența considerabilă în prelungirea misiunii UE (EUBAM) pînă în noiembrie 2009. Rolul potențial pe care UE îl poate juca în regiune, în soluționarea mai grabnica a conflictului transnistrean, ține de instalarea unui contingent cu caracter pacificator, cu mandat clar şi statut legal de observare, cu misiuni civile şi de poliție în vederea democratizării regiunii, decriminalizării acesteia.

În pofida lipsei de resurse energetice şi de poziții stabile economice, Republica Moldova, avînd un suport din partea populației privind integrarea europeană şi un vector european al politicii statului, este nevoită să păstreze şi să mențină legături economice strînse cu „furnizorul" său principal. Dar în acelaşi timp, nici un stat nu are dreptul de a submina suveranitatea şi independența altor state. Deşi, conform legislației Republicii Moldova[29], staționarea trupelor străine militare pe teritoriul țării este interzisă, forțele militare ruse pînă în prezent continuă să se afle în regiunea transnistreană. În acest caz, implicarea UE şi SUA în vederea aducerii acestui proces pînă la evacuarea finală şi definitivă a forțelor ruseşti, împreună cu revizuirea misiunii pacificatoare actuale este crucială. Chiar şi o scurtă trecere în revistă a evenimentelor menționate arată în mod elocvent necesitate înlocuirii forțelor prezente de observatori civili cu un mandat legal internațional.

În concluzie, dorim să menționăm că eforturile recente ale Republicii Moldova şi ale comunității internaționale au contribuit mult la aspecte pozitive în procesul de ameliorare a situației în regiune.

Multe întreprinderi transnistrene au apreciat la justa valoare toate beneficiile noului mecanism a procedurilor de export al mărfurilor. Cetățenii de rînd şi agenții economici din regiunea transnistreană sunt cointeresați în legalizarea şi recunoaşterea mărfurilor şi produselor de toți subiecții dreptului internațional. Aşadar, întreprinderile transnistrene au acces preferențial la piețele de desfacere a UE. La acest compartiment putem constata o stabilizare a situației.

Republica Moldova declară deschis că nu este nevoie de frontieră între malul stîng şi malul drept al Nistrului, de numeroase posturi de poliție şi miliție, pacificatori şi grăniceri la vamă în interiorul țării, sau măcar ar fi oportun de micşorat numărul acestora.

---

[29] *A se vedea: Constituția Republicii Moldova, aprobată la 29 iulie 1994. – Chisinau, Moldpresa, 1994, Art.11, (2), p.6.*

În timp ce mediatorii şi observatorii internaţionali discută formatul nou de negocieri (5+2), de pacificatori în regiunile de est ale Republicii Moldova, ţara noastră de sine stătător a iniţiat unele propuneri practice, cum ar fi dezarmarea şi demilitarizarea regiunii transnistrene.

Însă, mai sunt sarcini care necesită eforturi adiţionale. Republica Moldova recunoaşte faptul că problemele existente ar trebui să fie adresate în primul rînd politicilor naţionale, şi apoi în caz de eşec, să se apeleze la actorii internaţionali cu scopul internaţionalizării problemei, „europenizării” ei. La sfîrşitul anului 2007, Preşedintele Republicii Moldova a propus un şir de măsuri constructive[30] în vederea asigurării încrederii între părţile implicate în conflict, şi anume: eforturi de îmbunătăţire a infrastructurii, de stabiilre a unor legături mai strînse în domeniul umanitar, etc. Preşedintele a declarat că în caz de necesitate Moldova poate propune UE şi SUA anularea interzicerii deplasării libere pentru unii demnitari transnistreni. La momentul actual, restricţii au fost aplicate faşă de demnitarii superiori ai Transnistriei, pentru statele UE, SUA.

Reglementarea durabilă a conflictului transnistrean este strîns legată de progresele Republicii Moldova în europenizarea şi întărirea aspiraţiilor europene, prin îmbunătăţirea stabilă a sectoarelor cheie de reformare. Prin obţinerea atractivităţii politice şi economice, poate fi depăşită neîncrederea reciprocă, astfel convingînd oamenii simpli, precum şi acei demnitari înalţi, de pe malul stîng al Nistrului, de a saluta reintegrarea Republicii Moldova ca stat suveran şi independent.

Bibliografie

Anton T. Conflictul îngheţat din raionale de est ale Republicii Moldova. Eficacitatea operaţiunii pacificatoare. // Stidia Universitatis (Ştiinţe sociale). – Chişinău: USM, nr.1(11), 2008.

Constituţia Republicii Moldova, aprobată la 29 iulie, 1994. – Chisinau, Moldpresa, 1994.

Interviul Preşedintelui Republicii Moldova. // “Комсомольская правда в Молдове”, 2007, 4 Octombrie.

Muntean A., Ciubotaru N. Românii de la est: Războiul de pe Nistru (1990-1992). - Bucuresti: Ager-Economistul, 2004.

Munteanu I. Moldova on the Way to Democracy and Stability. From The Post-Soviet Space Into The World Of Democratic Values. - Chisinau: Cartier, 2005.

---

[30] *A se vedea: Interviul Preşedintelui Republicii Moldova. // “Комсомольская правда в Молдове”, 2007, 4 Octombrie, p.3.*

Saca V., Bolocan O. Conflictul transnistrean şi fenomenul manipulării politice. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chişinău: USM, nr.2 (XXXVII), 2007.

Saca V., Ţveatcov N., Baibus M. Rolul arbitrilor în sistemul relaţiilor politice de conflict şi de consens în spaţiul post-sovietic: cazul Transnistriei. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chişinău: USM, nr.3 (XXXIV), 2006.

Трехсторонний План Решения Приднестровского Вопроса. / Аналитический документ. - Бухарест-Кишинев-Киев: Московский Центр Карнеги, 2006.

Цвятков Н. Конфликты на региональном уровне: из практики разрешения в Республике Молдова. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). - Chişinău: USM, nr.3 (XXXVIII), 2007.

Bercovitch J. Social Conflicts and Third Parties: Strategies of Conflict Resolution. - Boulder. CO: Westview Press, 1984.

Douglas A. Industrial Peacemaking. - New York: Columbia University Press, 1962.

Edmead F. Analysis and Prediction in International Mediation. - New York: U.N.I.T.A.R. Study, 1971.

NATO/ EU Enlargement: Moldova and the „Frozen and Forgotten" Conflcits In Post-Soviet States, by C.Ciobanu. - Washington DC: U.S., Institute for Peace, 2004.

Hamilton D., Mangott G. The New Eastern Europe: Ukraine, Belarus, Moldova. – Washington, DC, Center for Transatlantic Relations, 2007.

Lejins A. An Enlarged Europe and Its Neighbourhood Policy: the Eastern Dimension. - Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2004.

Lejins A. The European Union's Eastern Neighbours after the Orange Revolution. - Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2006.

Lewis A. The EU and Moldova. On a Fault-line of Europe. // The Federal Trust for Education and Research: Europe's eastern borders. - London, 2004.

Kelman H. Informal Mediation by the Scholar / Practitioner. // Bercovitch J., Rubin J. Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management. - New York: St. Martin Press, 1992.

Mackinlay J., Cross P. Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian peacekeeping. – Tokyo - New York - Paris: United Nations University Press, 2003.

Popescu N. The EU in Moldova-Settling conflicts in the neighbourhood. // EU Institute for Security Studies. Occasional Paper, October, No.60, 2005.

Princen T. Intermediaries in International conflict. - Princeton: Princeton University, 1992.

Pruitt G., Drews J. The effect of the time Pressure, Time elapsed, and the Opponent's Concession Rate on Behavior in Negotiation. // Journal of Experimental Social Psychology. 1968, No.5, pp.43.-60.
Roper D.S. Mediation and Legal Considerations in Resolving the Moldovan-Transnistrian Conflict. – Illinois, Eastern Illinois University, 2001.
Rubin J. Conclusion: International Mediation in Context. / Bercovitch J., Rubin J. Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management. - New York: St. Martin Press, 1992.
Schmidtke O., Yekelchyk S. Europe's Last Frontier? Belarus, Moldova and Ukraine between Russia and the European Union. - N.Y.: Palgrave Macmillan, 2008.
The Moldovan Army in Peacekeeping Missions. – Chişinău, Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Direcția politică militară şi relații externe, 2004.

Prezentat la redacție
la 25 decembrie 2008

IMPACTUL MIGRAȚIEI DE MUNCĂ ÎN RUSIA ASUPRA COMPORTAMENTULUI MIGRANȚILOR MOLDOVENI[31]. (în baza studiului sociologic).

Mariana CHETRUSCA
Republica Moldova, Chisinau, Centrul „CAPTES"
Magistru in stiinte politice

In recent years, we have been witnessing a phenomenon involving hundreds of thousands of Moldovan citiezens with implications on several levels, including abroud. The great number of Moldavians working abroad constitutes a reliable capital and a capital for the future of our country. The present dimension of migration favored by the economicchaos, poverty proliferation, extremely low salaries and no jobs, undoubtedly influence all the spheres economic, social and political life, the country's development as a whole. This article presents the specific traits of the migration of the population of the Republic of Moldova to work in Russian Federation are emphasized, the role and change of behaviour of the Moldovan migrants are analyzed, as well as the influence of the migration on the changes of values of the Moldavians who migrate to work in Russian Federation. The Russian Federation receives every year a significant number

[31] *Recenzent – doctor in stiinte politice Rodica RUSU*

of working migrants from the different countries, especially from the Republic of Moldova. Nevertheless there is no special program for the adjustment and integration of the working migrants.

For most of the migrants, the migration process is not only connected to the change of the living place or work, people change their behavior, their values and stereotype. Most migrants conform themselves to the generally accepted social norms and act according to the dominant social values. Migration has an impact on all aspects of life, affecting them one way or the other. It has changed people's lifestyles, behavior, the way of thinking and their outlooks. Equally, migration has affected the value hierarchy of the Moldavians, built differently 20-30 years ago.

Procesul de adaptare / integrare a migranților de muncă moldoveni În Rusia.

Problema migrației este actuală pentru populația Republicii Moldova şi pentru adaptarea lor în cazul migrării. Migrația este văzută în calitate de sursă a stabilității sociale, personale şi încredere în ziua de mîine, ridicarea nivelului de viață. Cercetarea petrecută a scos în evidență destule aspecte ale procesului de adaptare a migranților moldoveni în Federația Rusă. La rîndul său, problema migrației de muncă din aspectul socio-cultural a migranților moldoveni în Federația Rusă, trebuie bine fundamentat pe ideea integrării.

Problema integrării şi adaptării reprezintă zona centrală a investigației psiho-sociologice a comportamentului migranților de muncă moldoveni în Rusia. Migrantul nu se adaptează simplu la ambianță, ci şi-o integrează potrivit structurii sale. De aici putem formula "Migrantul reflectă activ mediul", el acționează nu pentru a consuma, a se hrăni, ci consumă, se hrăneşte pentru a acționa: finalitatea lui ca sistem constă în a desfăşura o activitate într-un cadru de relații sociale dat.[32]

În vederea prezentării unei realități concrete a ceea ce presupune adaptarea şi integrarea migranților moldoveni ce muncesc în Federația Rusă, şi deasemenea ce impact are această adaptare în țara recipientă asupra comportamentului migranților, a fost efectuat un sondaj de opinie, pe bază de chestionar la 60 de persoane ce au muncit în Federația Rusă nu mai puțin de 6 luni. Chestionarul fiind alcătuit din 30 de întrebări, ce scot în evidență starea de spirit a migrantului.

Chestionarul a fost realizat în proporție de 30 de bărbați şi 30 de femei. Respondenții au fost aleşi aliatoriu din diferite localități din țară de origine – Republica Moldova, diferiți ca vărstă, şi ca nivel educațional. Sondajul a fost realizat cu condiția că persoana intervievată a muncit în Federația Rusă nu mai puțin de 6 luni, deoarece procesul de adaptare/integrare să fie mult mai uşor de observat.

[32] *Comportament şi civilizație. – Bucureşti: Editura Ştiințifică şi Enciclopedică. 1987, p.22.*

Din cele 60 de respondenți, majoritatea au vîrstă cuprinsă între 18-25 ani, în număr de 23, a doua categorie de vîrstă sunt respondenții de la 26-35 ani, în număr de 20, de categoria a treia 36-45 ani sunt 11, iar a patra categorie de vîrstă 46-55 ani sunt 6 persoane.

Deoarece situația din Republica Moldova nu permite tinerilor familii să se realizeze şi să-şi susțină familia material aici în țară, drumul peste hotare este unica soluție, şi din cauza că un bilet spre Federația Rusă costă de la 500 de lei pînă la 1.000 de lei, cei mai mulți pleacă cu uşurință avînd doar nevoie de paşaport. Aceasta ne-a demonstrat-o şi rezultatele sondajului de opinie: 35 din respondenți erau căsătoriți şi aveau familie, 2 persoane erau divorțate, 2 - văduve, 3 persoane traiesc în cuplu necăsătorit, iar 18 - sunt tinerii care nu au fost niciodată căsătoriți.

La întrebarea "Care este ultima instituție de învățămînt pe care ați absolvit-o dvs?", 28 persoane au absolvit doar şcoala generală, 9 respondenti au studii medii incomplete, 16 - şcoală profesională, şi doar 7 persoane au studii superioare incomplete.

Este cert faptul că aşa număr mare de oameni nu pleacă peste hotare la odihnă de 2 ori pe ani, cîte 4-5 luni, dar cu scopul de a munci pentru a-şi întreține familia şi învăța copii la şcolile sau la universitățile din țară. Cetățenii Republicii Moldova sunt nemulțumiți de situația economică din țară, aceasta ne-a demonstrat răspusurile la întrebarea "Cît de mulțumit sunteți de situația economică de acum din Republica Moldova?", nici unul din respondenți nu este foarte mulțumit de situația economică din țară, 10 persoane sunt destul de mulțumite, 40 respondenti nu au putut sa-se determine la acest subiect, 7 persoane sunt nu prea mulțumite, iar 3 - deloc mulțumite de situația economică a țării.

Despre migrația din Republica Moldova respondenții au fost rugați să răspundă la întrebarea "Dacă sunt de acord... că oamenii din Moldova trebuie să plece în altă țară pentru un trai mai bun", 58 din cei 60 respondenti au raspuns că sunt deacord că oamenii trebuie să plece peste hotare pentru un trai mai bun, doar 2 persoane nu au fost deacord cu această afirmație. Toți cei 60 de migranți au afirmat că sunt de acord că oamenii pleacă din țară din cauza lipsei resurselor materiale suficiente pentru a şi întreține familia. 56 persoane susțin afirmația că migrația este una din cauzele principale ale divorțurilor din Republica Moldova, doar numai 4 respondenti nu sunt de acord cu această afirmație. Referitor la puținele ajutoare din partea statului, 55 din respondenți afirmă că aceasta este deasemenea o cauză a plecării la muncă peste hotare, pecînd 3 persoane nici nu ştiu măcar dacă există aşa ceva. Condițiile de trai foarte proaste din țara noastră sunt şi ele o cauză primordială a plecării populației peste hotare afirmă 59 respondenti, şi doar numai o persoana este foarte bine dispusa de condițiile de trai din țară. Referitor la plecarea cetățenilor moldoveni din țară: 57 respondenti susțin acest fapt, că trebuie să plece, iar 3 - afirmă contariul. La întrebarea "Cît de

mulțumit sunteți de nivelul dvs de trai?", 34 persoane sunt de părerea că au un nivel de trai mediu, 22 respondenti destul de mulțumiți, o persoana nu prea mulțumită, iar 3 - deloc mulțumiți de nivelul lor de trai.

Faptul că unele persoane au un nivel mai bun de trai decînd au început să migreze la muncă peste hotare ne demonstrează chiar rezultatele sondajului dat. La întrebarea "Cum credeți de cînd plecați la muncă peste hotare nivelul dvs de trai s-a înrăutățit?" 55 respondenti au răspuns că s-a îmbunătățit. S-a îmbunătățit foarte mult - au răspuns 4 persoane, doar un respondent a răspuns că de cînd pleacă la muncă peste hotare nivelul lui de trai a rămas la fel, fapt că nici unul din cei chestionați nu a afirmat că nivelul de trai s-a înrăutățit.

2/3 din respondenti au afirmat că astăzi oamenii pleacă peste hotare pentru a cîştiga mai mulți bani, 18 persoane afirmă că pentru a avea un viitor mai bun, 2 - că pentru aşi permite un lux oarecare.

De cele mai multe ori individul îşi schimbă comportamentul cît şi locul, din cauza sau că îi place ceva asemănător sau îl obligă anturajul în care se află, unde munceşte sau locuieşte. Toate aceste schimbări migrantul le face inconştient, fără să-şi de-a seama, dar acestea fiind în folosul lui. Aceasta se întîmplă şi cu moldovenii ce migrează la muncă peste hotare, fapt ce denotă că migrația are şi unele nuanțe pozitive în tot acest proces de schimbare a comportamentului. Respondenții au răspuns cît de mult le-a plăcut cum petrec cetatenii Rusiei timpul liber. La 34 persoane le-a plăcut foarte mult, la 26 respondenti destul de mult.

Rezultatele sondajului de opinie efectuat a demonstrat că 25 persoane au devenit mai serioase şi mai încrezute în sine, 16 - după ce au fost la muncă peste hotare se înțeleg mai uşor cu semenii lor, 9 respondenti au afirmat că si-au schimbat aspectul fizic, 4 - au devenit mai inteligenți, 6 (pers) li s-a format calitatea de familist, niciunul din respondenți nu a afirmat că au devenit mai mîndri după ce au muncit peste hotare.

În procesul de integrare în Federația Rusă a migranților de muncă moldoveni se observă lipsa curajului sau prezența unei frici, ce nu le permite migranților să se integreze mai uşor. Fiind departe de familie, în unele cazuri poate chiar neavînd nici un cunoscut sau vreo rudă cu care să discute o problemă apărută în timpul aflării la muncă peste hotarele țării, migrantul moldovean de cele mai dese ori se înhibă în sine. Aceasta au demonstrat si rezultatele sondajului. La întrebarea "Dacă atunci cînd aveți o problemă sau ți-se întîmplă ceva deosebit, care este persoana cu care vorbeşti aflîndute la muncă peste hotare?" 33 respondenti au răspuns vorbesc cu o rudă cu care locuiesc, 19 - vorbesc cu cineva care nu îi este rudă, 2 - vorbesc cu o rudă cu care nu locuiesc dar se află la muncă peste hotare, 6 - nu vorbesc cu nimeni despre problemele lor.

Aceasta ne demonstrează încă odată că adaptarea într-un alt mediu străin de familie este foarte dificilă pentru migranții ce muncesc peste hotare. Acest fapt este vizibil în urma analizării mai aprofundată a răspunsurilor din chestionar, ce

constau în faptul cît de des migrantul moldovean părăseşte locul / oraşul unde lucrează pentru a călători. Din cei 60 de respondenți, 39 persoane au plecat de locul de lucru în afara oraşului, 21 - nu au părăsit niciodată locul / oraşul unde munceau. Chiar dacă şi au părăsit oraşul pentru a se plimba, au fost cuprinşi de spaimă şi frică. 29 persoane au avut senzația de spaimă şi pericol pentru viața lor. Deci spaima şi frica nu le permite migranților să se integreze în societatea rusească şi să se simtă liberi.

La întrebarea "De cîte ori ați călătorit în afara locului/oraşului unde lucrați?" 22 persoane au răspuns că o singură dată, 15 - de două ori, 2 persoane - de trei ori, 7 - de mai mult de trei ori. Migranții chiar dacă au părăsit locul / oraşul unde lucrau de cele mai multe cazuri a fost doar o singură dată, nu prea se observă aici adaptarea migranților în societatea țării recipiente. Integrarea nu are nici ea pe aproape mare succes prin rîndurile migranților moldoveni. O cauză este şi felul de a fi, firea moldoveanului. El niciodată nu ar merge sau face ceva, undeva dacă i s-a spus că e pericol sau risc.

Gradul de rezistență la schimbare a atitudinii şi comportamentului derivă din refuzul de adaptare / integrare al individului. Schimbarea atitudinilor nu se realizează independent de factorii care au condiționat şi întreținut formarea lor. Schimbarea depinde nu doar de schimbarea cauzelor generetoare, ci şi de organizare la care au ajuns. Procesul schimbării atitudinii este şi în funcție de situarea plendoarei în zona de respingere, sau după gradul de implicare a persoanei. Acolo, peste hotare ei, au un mod de viață diferit de cel de acasă. Aceasta duce la schimbarea comportamentului atît cel individual, cît şi cel colectiv. Revenind în țară, nimic nu mai este la fel pentru un migrant de muncă care sa aflat peste hotare aprope un an de zile, nici familia, nici grupul de prieteni sau chiar vecinii sunt altfel, diferit de cum erau. Ca atare totul este la fel, numai că migrantul inconştient vede toate aceste lucruri în felul său, deaorece ceea ce s-a schimbat este el însuşi, atitudinea, comportamentul şi orientările valorice.

Migranții de muncă moldoveni ce revin în Republica Moldova din Rusia, se confruntă cu aceleaşi probleme în procesul de resocializare. În urma cercetării s-a observat că procesul de migrație are un impact atît negativ, cît şi pozitiv asupra populației Republicii Moldova. Migranții aduc în societatea moldovenească şi momente noi, interesante şi utile.

Pe de o parte, noii membri ai societății moldoveneşti, adică migranții moldoveni, doresc să-şi mențină identitatea individuală şi vechile calități, dar în acelaş timp sunt construite şi unele noi. Pe de altă parte, ei sunt preocupați de felul în care vor fi acceptați cu noua lor manieră de comportament. Pe de o parte, noii membri au nevoie de o anumită încurajare pentru a se resocializa mai repede fără careva bulversări sociale.

***Migrația forței de muncă a cetățenilor moldoveni ca factor al schimbării valorilor si comportamentului*.**

Comportamentul individului în orice societate este influiențat de diverşi factori subiectivi şi obiectivi, iar astazi comportamentul este afectat îndeosebi de aşa factori cum este migrația de muncă. Comportamentul cetățenilor Republicii Moldova se acutizează în perioada de tranziție şi din cauza schimbărilor ce se produc în mentalitatea populației.

Migrarea populației Republicii Moldova, odată ce îmbunătățeşte calitatea vieții din punct de vedere economic, aduce o înrăutățire din perspectiva degradării valorilor naționale. Analizînd ierarhia valorilor la nonmigranți am constatat pe ce pun accentul respondenții şi care valori sînt cele mai importante pentru ei. Particularitățile migrațiunii în masă a populației republicii formează un stil specific de viață, lăsîndu-şi amprenta asupra relației prezente şi viitoare. Noile stiluri de viață şi de comportament dintr-o societate corelează cu orientările valorice. Putem afirma că migrația forței de muncă din Republica Moldova este, fără îndoială, un produs al transformărilor sociale actuale. În aceste condiții nu putem să nu menționăm caracterul dinamic al orientărilor valorice, care la fel se află în proces de transformare. Transformarea valorilor în spațiul post-migraționist moldav trebuie privită ca un semn că starea de siguranță a devenit nesigură şi că este vorba de un simptom atît al crizei, cît şi al înnoirii.

Pînă în zilele noastre s-a considerat că valorile şi transformarea lor au o importanță fundamentală pentru starea de confort a omului şi a comunității. Relevanța instituțională şi acțională a valorilor se întemeiază teoretic nu numai pe ştiințele sociale în general şi pe domeniile centrale ale sociologiei, ci şi pe tradițiile puternice ale societății.[33]

Fiecare societate, apreciază diferit faptele, procesele sau ideile în funcție de o serie de determinanți: epocă istorică, tradiții obiceiuri, mentalități. Valoarea pentru care este definită ca o relație socială prin care comunitățile umane exprimă concordanță dintre lucruri, idei, fapte sau procese şi necesități sociale. Deci valorile sunt legate de ceea ce este important pentru o societate la un moment dat, ceea ce contează.[34]

Odată aflați în străinătate, moldovenii se adaptează foarte uşor la noile condiții, fapt care genereaza un schimb rapid de cultură a cetatenilor nostri, comparativ cu alte naționalități. Elementele de cultură şi stilul de viață străin pentru ei pîna la plecare, devine ceva la modă pentru migranți, iar aspirația spre modernitate este şi ea o constantă valorică. La întrebarea "După părerea Dvs valorile culturale într-o societate trebuie să fie promovate de către familie, stat, instituții

---

[33] *Wiehn E.R. Valorile şi schimbarea lor în Europa. // Psihologia schimbării. - Bucureşti, Polirom, 2000, p.165.*

[34] *Petrovici I. Valoarea omului. - Iaşi, Timpul, 1997, p.27.*

culturaale sau de fiecare individ în parte?", 53 de persoane au răspuns că de către familie, o persoana a afirmat că de către stat, 3 - de către fiecare individ în parte. Dar nici unul nu a spus că valorile culturale şi spirituale într-o societate trebuie să fie promovate de către instituțiile culturale, cum sunt şcolile şi universitățile.

Fiind născuți şi educați în societatea moldovenească, migranții au fost rugați să deie o notă de la 0 (zero) la 10 (zece). Zero însemnînd un rol neînsemnat, iar zece - un rol destul de însemnat pentru valorile culturale şi spirituale din Republica Moldova. Din cei chestionați, 52 persoane au acordat nota 5 (cinci) pentru rolul valorilor spirituale şi culturale, 3 - au acordat nota 6 (şase), 2 respondenti au dat nota 9 (nouă), cîte o persoana a dat nota 2 (doi) si nota 4 (patru). Iar nota 0 (zero) a fost acordată de o singură persoană.

Deci valorile culturale şi spirituale din Republica Moldova nu mai au o aşa însemnătate mare pentru migranții moldoveni. Dar care e cauza acestui fapt, să fie oare migrația o cauză? Dar de fapt cauza cred că suntem chiar noi oamenii. Nu doar numai cei ce pleacă peste hotare la munci, ci şi acei care rămîn acasă. Noi nu încercăm să păstrăm ceia ce a rămas din străbuni, chiar dacă cei dragi sunt departe de țară.

Migranții mildoveni au dat note şi valorilor culturale şi spirituale din Federația Rusă, notele fiind mai înalte, deci cu un rol mai însemnat decît cele de la baştină. Dat fiind faptul că muncesc acolo de mult timp, locuiesc şi se află aproape de băştinaşii de acolo, migranții au dat note cu uşurință, valorile culturale din Federatia Rusă au obținut nota 9 (nouă) de la 42 de persoane, nota 8 (opt) - de la 7 persoane, nota 5 (cinci) - de la 8 persoane, nota 6 (şase) - de la 1 persoană, nota maximă 10 (zece) - de la 2 persoane.

Toleranța este caracteristica integrală a individului şi determină capacitatea lui de a interacționa activ cu persoanele din mediul extern în situații problematice în scopul evitării confruntărilor[35]

Pentru a delimita gradul de toleranță a oamenilor din Republica Moldova am propus în chestionar cîteva întrebări pentru a vedea în ce măsură sunt predispuşi să-i primească pe emigranți: „Dacă Federația Rusă trebuie să primească toți imigranții" şi „Cum a fost atitudinea / comportamentul cetățenilor ruşi față de ei ca migranți". La aceste întrebări, am primit următoarele răspunsuri: 53 persoane au raspus că ruşii au avut o atitudine pozitivă față de ei ca migranți, 2 persoane au răspuns că au avut o atitudine negativă, 5 respondenti au afirmat că în dependență de circumstanțe.

Migranții au dat dovadă de toleranță - 46 persoane sunt deacord ca Federatia Rusă trebuie să primească toți migranții care vor să muncească în această ța-

---

[35] *Danii T. Republica Moldova în spațiul tranziției şi costul social al reformelor. – Chişinău, Pontos, 2004, p.121.*

ră. 14 persoane chestionate au afirmat că nu este nimic grav dacă în Moldova vin ruşi, ucraineni. Pe cînd nu au dat dovadă de toleranță față de arabi, negri, chinezi este ceva specific statului nostru deoarece suntem pe continentul european şi avem mai puține legături cu continentul asiatic.

Fiind plecați la muncă peste hotare, oamenii locuiesc şi muncesc o vreme departe de casă şi familie, de societatea în care au crescut şi au fost educati. Acesta la întoarcere, în perioada de resocializare este foarte sensibil şi uşor de observat in schimbările de comportament. Faptul că migrantul întîlneşte o sumedenie de greutăți în perioada de integrare / adaptare în țara recipientă, îl fac pe migrant în unele cazuri să-şi schimbe foarte mult comportamentul în societate şi în cadrul familiei, atunci cînd revine în țară. Avînd ocazia să muncească în Federația Rusă, să locuiască şi să muncească împreună cu băştinaşii, migranții moldoveni rămîn entuziasmați de unele lucruri sau stări de lucruri din cadrul societății ruseşti, a familiei ruseşti, a modului de viață de acolo.

Cunoaştem cu toții că o persoană se formează în familie şi este foarte greu să-i schimbi comportamentul fiind la o vîrstă mai matură. Dar iată că procesul migraționist a arătat contrariul. Migranții moldoveni îşi schimbă comportamentul şi nu numai în perioada cînd pleacă la muncă peste hotare. La întrebarea "Care din cele enumerate v-au plăcut mai mult în Federatia Rusă?" 52 persoane participante la sondaj au răspuns că le-a plăcut foarte mult comportamentul familiilor ruseşti, la 7 respondenti nu prea le-a plăcut acest fapt. Fiind in stat cu aproape aceleaş tradiții şi obiceiuri, migranții au rămas mirați de faptul că ruşii sunt un popor păstrător de obiceiuri şi tradiții, adică 51 perssoane au afirmat că le-a plăcut foarte mult respectul față de obiceiuri şi tradiții, la 8 respondenți le-a plăcut destul de mult. Modul de viață din societatea rusească fiind diferit de cel din țara noastră. La 33 migranți le-a plăcut foarte mult, la 23 - destul de mult, iar 4 respondenți au afirmat că nu prea le-a plăcut modul de viață de acolo.

Respondenții au explicat cît de mult le-a plăcut cum petrec ruşii timpul liber: la 34 persoane le-a plăcut foarte mult, la 26 - destul de mult. De cele mai multe ori individul îşi schimbă comportamentul din cauza că îi place ceva asemănător sau îl obligă anturajul în care se află. Toate aceste schimbări migrantul le face inconştient, fără să-şi de-a seama. Dar acestea fiind în folosul lui. Aceasta se întîmplă şi cu moldovenii ce migrează la muncă peste hotare, fapt ce denotă că migrația are şi nuanțe pozitive în acest proces de schimbare a comportamentului.

Analiza detaliată a chestionarilor ne-a permis să definim anumite constante valorice la persoane care fost plecate peste hotare la muncă. Am constatat că migranții au unele valori diferite de cînd au început să migreze peste hotare. Faptul că s-au aflat o perioadă bună de timp în altă țară a influențat asupra culturii individuale, comportamentului acestuia preluînd stilul de viață cu care s-a obişnuit acolo. În general, gradul de adaptabilitate a moldovenilor este destul de ma-

re, ei confirmîndu-se la diferite condiții şi se integrează foarte uşor în sînul unei societăți străine. Peste hotare, ei văd un alt mod de trăi şi de a se bucura de viață. Dar această valoare mai poate fi relevantă din cauza statutului pe care îl au în țara recipientă.

Migranților moldoveni ce au muncit în Federația Rusă li s-au schimbat mult valorile şi conştiința politică, viziunea despre viață, comportamentul cu semenii lor, cu membrii familiei lor. Ei deven mai atraşi de casă şi familie, mai grijulii şi nesiguri pe ziua de mîine. Mulți dintre pentru a le oferi tot ce este mai bun celor dragi sint gata sa plece pentru totdeauna din Moldova.

Modul de viață diferit ea făcut pe moldovenii de muncă să se schimbe în privința mai multor lucruri bune, sa modifice comportamentul în familie şi respectul față de tradiții şi obiceiuri. Tranziția pentru cetățenii Republicii Moldova este ceva de neînțeles, este încă la aînceput dar se pare că fără sfîrşit, aici ar trebui să depuie efort atît statul prin diferite metode, cît şi puțin ajutor din partea cetățenilor, un efort moral, prin intermediul acțiunilor de participare activă la conducerea statului.

Concluzii

Migrația forței de muncă a devenit unul din cele mai marcante fenomene ce caracterizează situația de pe piața muncii din Republica Moldova. Analiza detaliată a chestionarilor ne-a permis să definim anumite constante valorice, la persoane care muncesc în Rusia. În rezultat valorile la diferite categorii de vîrstă cercetate am constatat că migranții şi-au schimbat valorile / comportamentul de cînd au început să integreze in migratia internatională de muncă. Faptul că s-au aflat o perioadă bună de timp în altă țară a influențat asupra culturii individuale, comportamentului, preluînd stilul de viață a Rusiei. În general, gradul de adaptabilitate a moldovenilor este destul de mare, ei se integrează foarte în societate străină. Peste hotare, ei văd un alt mod de trai.

În raportul "migrant – societatea moldovenească" latura obiectivă a resocializării (ca rezultat al interacțiunii cu mediul, reflectat în cultură, orientări şi scopuri de viață, în modul de viață, în general), în mare măsură este determinat de procesul migrației. Cercetarea a demonstrat că politica migrațională a statului moldav, puțin influiențează procesul migrației.

Ca rezultat al studierii impactului migrației de muncă în Rusia asupra comportamentului migranților moldoveni, au fost evidențiate următoarele particularități: că majoritatea migranților de muncă moldoveni şi au schimbat atitudinile, valorile / comportamentul socio-economic şi socio-cultural. Majoritatea respondenților sînt siguri că plecarea lor peste hotare a influiențat mult schimbarea atitudinii membrilor familiei şi nu numai.

Bibliografie.

Comportament şi civilizaţie. – Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. 1987.

Danii T. Republica Moldova în spaţiul tranziţiei şi costul social al reformelor. – Chişinău, Pontos, 2004.

Dicţionar de probleme politice: 60 de mize ale Franţei contemporane. Red. Co-ord. N.Haudegan, P.Lefebure. – Chişinău, 2002.

Le Bon G. Psihologia maselor. – Bucureşti, Anima, 1997.

Moşneaga V., Rusnac Gh., Ţurcan V. Migraţiunea forţei de muncă în Republica Moldova: cauze, tendinţe, efecte. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2004, №1 (XXV). – Chişinău, USM, 2004.

Мошняга В. Молдавские гастарбайтеры в СНГ и "стран" зарубежье: (сравнительный анализ по результатам социологических иследований). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chişinău, USM, 2002.

Petrovici I. Valoarea omului. - Iaşi, Timpul, 1997.

Tot mai puţină populaţie activă. // „Timpul”, 2006, 24 februarie.

Vaculovschi D. Fenomenul migraţiei forţei de muncă. Moldova în perioada actuală. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. – Chişinău, USM, 2001.

Wiehn E.R. Valorile şi schimbarea lor în Europa. // Psihologia schimbării. – Bucureşti, Polirom, 2000.

ANEXE.

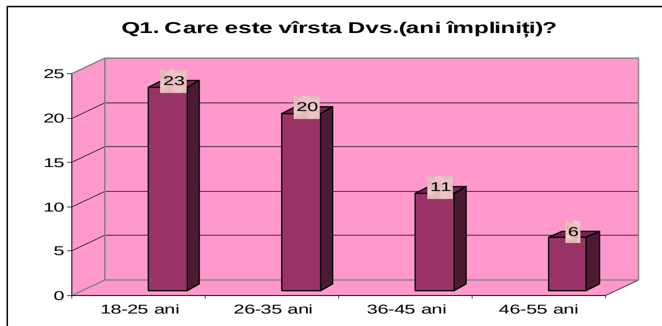
Tabelul 1. După părerea Dvs. astăzi oamenii pleacă peste hotare...

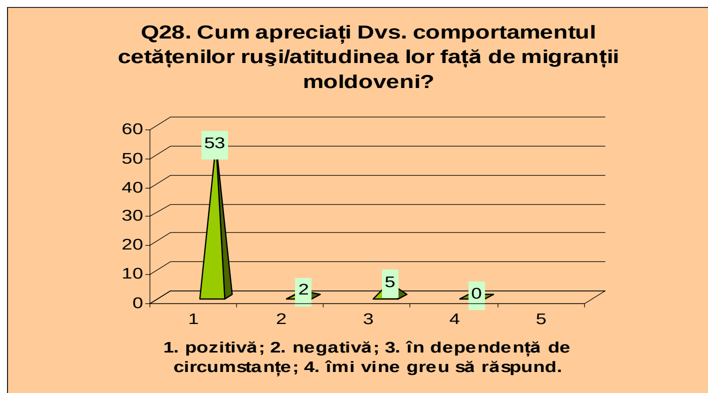
		Pentru a avea un viitor mai bun.	**Pentru a şi permite un oarecare lux.**
Vârstă	18-25 ani	6	0
	26-35 ani	6	1
	36-45 ani	3	1
	46-55 ani	4	0
Sunteţi..	Căsătorit(ă)	15	1
	Divorţat(ă)	0	0
	Vaduv(ă)	0	0
	Trăieşte în cuplu necăsătorit(ă)	0	0
	Nu am fost căsătorit(ă) niciodată	4	0
TOTAL		**19**	**1**

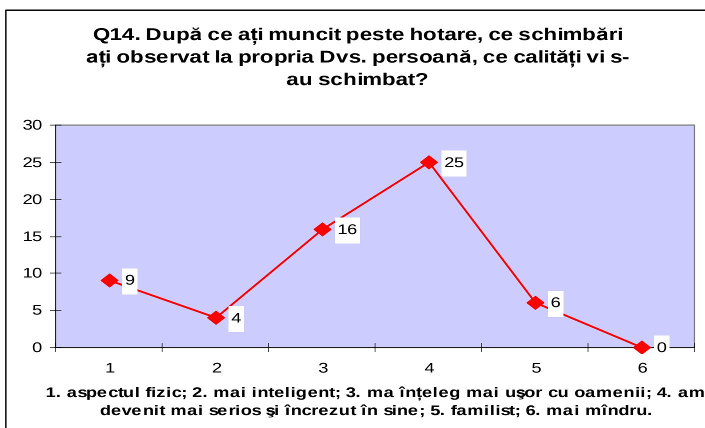
Tabelul 2. După părerea Dvs valorile culturale într-o societate trebuie să fie promovate de către?

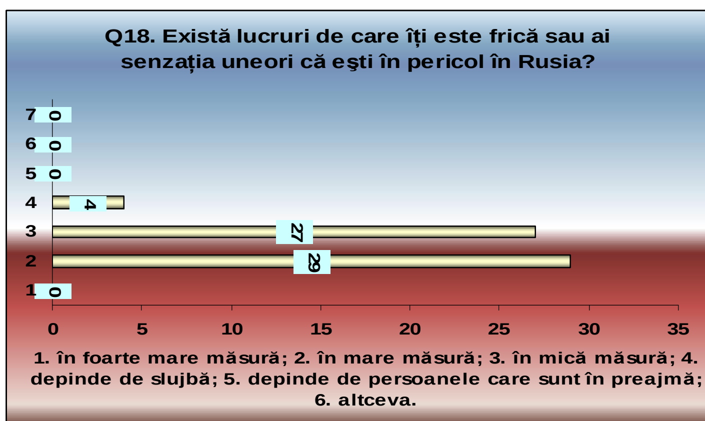
		familie	stat	instituții culturale	individ în parte	NŞ/
Vârstă	18-25 ani	20		1	1	1
	26-35 ani	18	0	0	1	1
	36-45 ani	10			0	1
	46-55 ani	5		0	1	0
TOTAL		**53**	**0**	**1**	**3**	**3**
Sunteți...	Căsătorit(ă)	32			2	3
	Divorțat(ă)	2	0		0	
	Vaduv(ă)	1	0		0	0
	Trăieşte în cuplu necăsătorit(ă)	3	0	0	0	0
	celibatara	15	1	0	1	0
TOTAL		**53**	**1**	**0**	**3**	**3**

Diagrame.

Prezentat la redactie
la 26 septembrie 2008

DIHOTOMIA MILITAR – NON-MILITAR: ANALIZĂ PRIN PRISMA SECURITĂȚII NAȚIONALE[36]

Ion COROPCEAN
Republica Moldova, Chişinău, Ministerul Apărării Republicii Moldova
şeful Marelui Stat-Major, Comandantul Armatei Naționale, general de divizie, doctorand la Academia de Ştiințe a Moldovei, Centrul Strategii Militare

This article is making a study of the nowadays features of the national and international security environment. Also here is analyzed the dichotomy military / non-military within the security concept. In this regard, it is primary to emphasize the fact that this dichotomy has no impact on the analysis process; furthermore, it has extended the sphere of implementation of the security concept till the security policies set up at all levels.

Astazi este unanim recunoscut faptul că asocierea tradițională a securității cu apărarea militară nu mai corespunde noilor indicatori ai mediului de securitate național şi internațional. Schimbările intervenite au determinat modificarea reprezentărilor sociale asupra securității, sfera de cuprindere a conceptului cuprinzînd, pe lîngă problemele militare, şi aspectele non-militare. În acest sens, experiența ultimilor ani demonstrează că securitatea națională a unei țări nu poate fi asigurată numai prin mijloace militare, ci, în afară de acestea, include şi elemente non-militare.

Extinzîndu-şi competențele în domeniul politic, economic, social şi de mediu, securitatea pare a deveni un concept mult mai evaziv, mai ambiguu. Cu toate acestea, distincția militar-nonmilitar nu implică producerea unei rupturi în cadrul conceptului de securitate, ci este vorba despre o dihotomie[37] ce adînceşte sfera sa de cuprindere. Este evident că securitatea nu numai că se realizează la toate nivelurile de organizare socială (de la individ, la grupuri umane de diferite dimensiuni şi grade de instituționalizare şi organizare: state şi alianțe), ci şi în toate domeniile vieții sociale: politic, economic, social (inclusiv aspectele demografice, culturale, etnice, religioase etc.), militare şi de mediu.

Studiile de securitate au încercat de-a lungul timpului să ofere abordări coerente ale acestei stări a sistemelor sociale. Încă în anul 1957 S.P.Huntington afirma că securitatea națională poate fi asigurată prin îmbunătățirea siguranței instituțiilor sociale, economice şi politice ale națiunii împotriva amenințărilor pro-

[36] *Recenzent – doctor în ştiințe politice Constantin MANOLACHE*
[37] *Dihotomia reprezintă diviziunea în două părți a unui concept, fără ca acesta să-şi piardă înțelesul inițial. Vezi: Dicționar enciclopedic. - Chişinău: Cartier, 2008, p.259.*

venind din alte state independente[38]. Pornind de la această premisă, Huntington distinge trei tipuri de politici de securitate, ce se manifestă atît la nivel operațional (măsurile imediate luate pentru a preveni amenințările la adresa securității), cît şi la nivel instituțional (modalitatea în care politica de securitate este formulată şi executată la nivel operațional):

- *politica de securitate militară*, ce stabileşte şi coordonează activitățile destinate să reducă sau să neutralizeze eforturile de a slăbi sau distruge o anumită națiune prin atac armat din afara granițelor instituționale şi teritoriale;
- *politica de securitate internă*, centrată pe amenințarea la adresa statului, produsă de către forțe ce acționează în cadrul granițelor sale instituționale şi teritoriale;
- *politica de securitate situațională*, preocupată de riscul apariției unei eroziuni rezultate din schimbările pe termen lung la nivel politic, economic, social şi demografic, schimbări ce tind să reducă puterea statului.

Huntington delimitează securitatea militară de cea non-militară, dar fără a conştientiza pe deplin importanța acesteia din urmă. În opinia noastră, introducerea securității politice, economice şi sociale în categoria securității situaționale reprezintă o eroare metodologică ce împiedică analiza de securitate realizată din această perspectivă.

Nici teoriile dezvoltate ulterior nu au reuşit să implementeze o metodologie ştiințifică funcțională. Astfel, adepții pozitivismului s-au împărțit în două tabere - cei care abordau securitatea prin prisma relației dintre stat şi dimensiunea militară a acesteia şi cei care doreau să lărgească agenda de securitate prin analiza atît a aspectelor militare, cît şi a celor nonmilitare. În acelaşi timp constructiviştii subliniau faptul că lumea este un produs al interacțiunilor sociale şi poate fi măsurată şi analizată cu mijloace ştiințifice. Nici unul dintre aceste curente de gîndire nu a produs o metodologie pertinentă de analiză a securității, astfel că apariția postmodernismului a adus o nouă perspectivă în studiile de securitate.

Pornind de la un principiu similar constructivismului, postmoderniştii, care au realizat cel mai mare volum de studii de securitate, afirmă că, într-adevăr, lumea este rezultatul interacțiunilor sociale, însă natura complexă a cunoaşterii face imposibilă măsurarea şi analiza ştiințifică a acesteia. Studiile postmoderniste au adus în prim-plan şi dihotomia militar – non-militar, în acest sens, remarcându-se B.Buzan, care face o distincție clară între dimensiunea militară a securității şi cea nonmilitară[39]. Potrivit concepției acestuia se disting următoarele dimensiuni ale securității:

---

[38] *Huntington S.P. The Soldier and the State. The Theory and the Politics of Civil-Military Relations. - Vintage Books, NY, 1957, p.67.*

[39] *Buzan B. Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece. - Chişinău: Cartier, 2000, p.43-45.*

- *dimensiunea militară (*se referă la interacţiunea reciprocă a capabilităţilor armate ofensive şi defensive ale statelor cu percepţiile acestora vis-à-vis de intenţiile celorlalţi actori);
- *dimensiunea politică (*are în vedere stabilitatea organizaţională a statelor, a sistemelor de guvernare şi a ideologiilor ce le conferă legitimitate);
- *dimensiunea economică* include accesul la resursele, finanţele şi pieţele necesare menţinerii unui nivel acceptabil de bunăstare şi putere al statului respectiv;
- *dimensiunea socială* constă în sustenabilitatea, în condiţii acceptabile de evoluţie, a pattern-urilor tradiţionale de limbă, cultură, religie, identitate naţională şi obiceiuri;
- *dimensiunea de mediu* desemnează întreţinerea biosferei planetare şi locale ca sistem esenţial de suport al existenţei umane.

Toate aceste dimensiuni ale securităţii comportă mai multe aspecte. Astfel, dimensiunea politică vizează atât relaţia dintre stat şi cetăţenii săi, cât şi relaţiile internaţionale ale statului respectiv. De asemenea, dimensiunea economică are în vedere fundamentarea economică a puterii militare, dar şi componenta pur economică a securităţii la toate cele patru niveluri ale sale, cu accent pe cel individual. Acest ultim nivel este şi cel vizat de dimensiunea socială a securităţii: securitatea statului este extrem de importantă, însă nu poate fi realizată fără a avea la bază securitatea indivizilor. Dimensiunea de mediu include trei aspecte ce nu pot fi ignorate: problemele de mediu cauzate de război, resursele naturale a căror posesie poate naşte dispute internaţionale şi catastrofele naturale.

Aparatul de analiză ştiinţifică folosit în realizarea studiilor de securitate include o largă gamă de concepte: vulnerabilitate, risc, pericol, ameninţare, insecuritate, criză etc. În contextul dezbaterii militar – non-militar în securitatea naţională, toate aceste concepte capătă noi dimensiuni, aplicîndu-li-se aceeaşi dihotomie. De exemplu, *vulnerabilitatea* este înţeleasă ca rezultat al combinării riscurilor existente la adresa unei societăţi, cu capacitatea acesteia de a face faţă şi de a supravieţui situaţiilor de urgenţă internă şi externă. Logica modelului este evidentă: întrucît coeziunea socio-politică, ca adeziune la obiectivele sociale şi politice comune ale grupului în care există relaţii de cooperare, are o importanţă vitală asupra securităţii politice, absenţa sa determină vulnerabilitatea statului la ameninţările politice. De asemenea, nivelul scăzut al puterii statului sporeşte gradul de vulnerabilitate la ameninţările armate, scăzând, aşadar, securitatea militară.

Analiza vulnerabilităţilor poate fi realizată şi prin prisma dihotomiei militar – non-militar. Astfel, vulnerabilităţile pot fi atît de natură militară, cît şi de natură politică, economică, socială sau ecologică. La nivel naţional, o vulnerabilitate ce transcende graniţa dintre militar şi non-militar poate fi lipsa de încredere a populaţiei în forţele armate ale statului respectiv, în timp ce persistenţa proble-

melor de natură economică şi financiară generate de întîrzierea reformelor structurale în ţările post-comuniste reprezintă o vulnerabilitate de natură economică, iar nerespectarea normelor de mediu în diversele activităţi industriale constituie o vulnerabilitate de natură ecologică. Ultimele două tipuri pot avea efecte negative şi asupra securităţii militare. În acest context, se observă, din nou, că graniţa dintre militar şi non-militar în securitatea naţională este deosebit de fragilă.

Un alt concept esenţial în analiza de securitate este acela de *risc*. În literatura de specialitate intîlnim o definiţie sociologică a riscului: o expresie fie a nedeterminării structurale a realităţii (caracterul probabilist obiectiv al evenimentelor), fie al incertitudinii, al insuficienţei cunoştinţelor noastre despre procesele reale[40]. În domeniul securităţii naţionale, riscul exprimă posibilitatea ca starea de normalitate să se deterioreze, făcînd loc unor factori activi sau potenţiali, ce pot afecta în sens negativ starea de securitate, mediul de securitate[41].

Conceptul de risc poate fi subiectul aceleiaşi dihotomii, existînd, aşadar, riscuri de natură militară, politică, economică, socială, ecologică. În prezent, se vorbeşte din ce în ce mai des despre *noile riscuri* sau *riscurile netradiţionale*. Eşecul Tratatului de Neproliferare Nucleară, de exemplu, constituie un astfel de risc netradiţional, de natură militară, dar cu profunde implicaţii sociale, economice şi de mediu. De asemenea, sporirea activităţii crimei organizate transnaţionale, a traficului ilegal de droguri şi a numărului organizaţiilor teroriste internaţionale sunt riscuri de natură socială, respectiv militară, ce nu pot fi încadrate într-o categorie unică. Mai mult, avansînd pe continuumul de la starea de securitate la cea de insecuritate sau parcurgînd paşii transformării riscului în ameninţare, se poate vorbi şi despre existenţa *pericolelor*, a căror natură poate fi, de asemenea, militară sau nonmilitară.

Pericolul poate fi definit drept caracteristică a unei acţiuni sau inacţiuni de a aduce prejudicii valorilor unei societăţi, persoanelor sau bunurilor acestora[42]. Studiile de specialitate evidenţiază patru pericole la adresa securităţii naţionale, zonale, regionale şi globale: terorismul internaţional, decăderea statelor, proliferarea armelor de distrugere în masă şi crima organizată. Din nou, putem afirma că avem de a face cu un singur concept cu dimensiuni diferite, dar care interrelaţionează: pericolele pot fi militare, politice, economice, sociale şi de mediu. În fine, *ameninţarea* este definită ca declarare a unei intenţii de a pedepsi sau a răni o persoană, de a aduce prejudicii de natură politică, economică, socială, militară şi ecologică unui grup, unui stat sau unui grup de state. În domeniul politic,

---

[40] *Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicţionar de sociologie. - Bucureşti: Editura Babel, 1993, p.516.*

[41] *Irimia I. Politici şi strategii de securitate. - Bucureşti: Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2003, p.49.*

[42] *Alexandrescu Gr. Ameninţări la adresa securităţii. - Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare, 2004, p.8.*

conform teoriilor contemporane[43], ameninţările au drept obiect de referinţă statele şi grupările de state, cărora le sunt ameninţate suveranitatea, independenţa sau integritatea teritorială şi, cu cît aceste state / grupări de state sunt mai slabe, cu atît intensitatea ameninţării creşte. Ameninţările economice sunt adresate atît regimurilor economice specifice, cît şi pieţei internaţionale, fiind factori ce subminează regulile, normele şi instituţiile economice. Identităţile colective la scară largă sau mai restrînsă, ce pot funcţiona independent de stat, reprezintă obiectele de referinţă ale ameninţărilor de natură socială, însă, la fel de bine, pot constitui subiectul ameninţărilor din domeniul politic, deoarece identitatea naţională este o caracteristică atît a dimensiunii sociale a unui grup, cît şi a celei politice. În ceea ce priveşte ameninţările din domeniul ecologic, acestea vizează o variată gamă de obiecte de referinţă: de la entităţi concrete, punctuale (specii, tipuri de habitat) la probleme generale ale omenirii şi planetei.

La celălalt pol al dihotomiei conceptuale a ameninţării se află, evident, domeniul militar. Ameninţările militare implică folosirea forţei şi, de aceea, efectele lor sunt devastatoare pentru multe dintre entităţile vizate, indiferent de nivelurile de coeziune sociopolitică şi de putere ce le sunt caracteristice. Acest tip de ameninţări poate varia de la hărţuire şi raiduri până la ocupare teritorială, invazie, blocadă şi / sau bombardamente. În consecinţă, securitatea, pe de o parte, a căpătat un caracter multidimensional datorită factorilor de natură variată ce o influenţează, iar pe de altă parte, însuşi mediul de securitate necesită o abordare profund nuanţată a vechilor şi noilor riscuri, pericole şi ameninţări. De asemenea, securitatea nu mai reprezintă exclusiv domeniul forţelor armate, ci comportă cooperarea efectivă şi eficientă între toate componentele sectorului securităţii, atît la nivel naţional, cît şi la nivel internaţional, atît din domeniul militar, cît şi din celelalte domenii ale vieţii sociale. Opoziţia faţă de lărgirea conceptului de securitate şi ancorarea sa în tradiţionalism poate avea repercusiuni grave asupra stării de securitate însăşi, întrucât vulnerabilităţi, riscuri, pericole şi ameninţări de natură diferită vor fi introduse în aceeaşi categorie, iar abordarea politică va fi centrată pe acţiunile militare în detrimentul soluţiilor politice, economice şi / sau sociale.

În ultimii ani, multidimensionalitatea securităţii a devenit din ce în ce mai evidentă din cauza diversificării tipurilor de riscuri, pericole şi ameninţări la adresa sa. În plus, societăţile moderne prezintă multiple şi variate vulnerabilităţi ce decurg, în majoritatea cazurilor, atît din insuficienţa resurselor, cît şi din gestionarea lor deficitară, în timp ce securitatea individului nu mai poate fi asigurată doar prin măsuri militare sau politice, ci prin politici sociale şi economice.

---

[43] *Buzan B. Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internaţională în epoca de după războiul rece. - Chişinău: Cartier, 2000, p.124-142.*

În concluzie vom sublinia ca actualele caracteristici ale mediului de securitate național, zonal, regional şi global, precum şi tendințele sale de dezvoltare impun analiza stării de securitate pe mai multe niveluri corelate. Concomitent, existența dihotomiei militar – non-militar în cadrul conceptului de securitate nu afectează analiza, ci, din contră, lărgeşte sfera sa de cuprindere, permițând formularea politicilor de securitate la toate nivelurile menționate.

Bibliografie

Dicționar enciclopedic. – Chişinău, Cartier, 2008.
Huntington S.P. The Soldier and the State. The Theory and the Politics of Civil-Military Relations. - NY, Vintage Books, 1957.
Buzan B. Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece. – Chişinău, Cartier, 2000.
Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicționar de sociologie. – Bucureşti, Babel, 1993.
Irimia I. Politici şi strategii de securitate. – Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2003.
Alexandrescu Gr. Amenințări la adresa securității. – Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.

Prezentat la redactie
la 18 octombrie 2008

ORIENTĂRILE MIGRAȚIONISTE ALE STUDENȚILOR DIFERITOR SPECIALITĂȚI DE STUDII (pe baza datelor studiului sociologic)[44]

Ana GORBAN
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Laboratorul „Sociologia politică”,
Magistru în ştiințe politice, colaborator ştiințific

Dans l'article donné on examine l'état des orientations migratoires des étudiants des diverses spécialités enseignant dans les dernieres annèes. Les données étaient reçues dans le cadre d'une recherche sociologique. On réalise l'analyse des valeurs de trois paramètres: l'attitude des étudiants au phénomène de la migration, leur prédisposition à l'émigration de la République de Moldova et vers la migration de travail, à la base de quoi on fait la conclusion sur la prédi-

[44] *Recenzent – doctor habilitat în ştiințe politice, profesor Valeriu MOŞNEAGA.*

sposition migratoire des étudiants des diverses spécialités. Ainsi, s'est révélé que les groupes du risque en ce qui concerne la migration sont telles spécialités comme l'entraîneur-manager, l'économie, la gestion publique, la médecine, les langues étrangères, et les moins prédisposées vers la migration sont l'énergétique, la radio-électronique, l'agriculture.

L'auteur examine le problème du risque migratoire en ce qui concerne certaines spécialités dans le contexte des besoins du système économique du pays, du rapport entre le système de la formation et le marché du travail. Ainsi par exemple, la quantité de promus dans le domaine de l'agriculture cède considérablement au besoin d'eux sur le marché du travail, et vice versa en cas de telles spécialités comme le droit ou l'économie. On observe aussi la coopération insuffisante entre les universités, les employeurs potentiels, le pouvoir public et la société civile. Tous ces facteurs favorisent l'intensification du procès connu comme la fuite des esprits.

Dezvoltarea, modernizarea unui stat cere disponibilitatea şi funcţionalitatea mai multor tipuri de resurse. Se ştie însă că resurse de importanţă primordială, strategică pentru evoluţia unui sistem social sunt cele demografice, umane, este însăşi omul, persoana, calitatea căreia este modelată de mai mulţi indici de ordin cognitiv, afectiv, axiologic, comportamental ş.a. Individul ca purtător al unor anumite cunoştinţe şi deprinderi foloseşte acestea drept ca bază pentru iniţierea şi desfăşurarea diferitor activităţi sociale în vederea atingerii obiectivelor individuale şi comunitare necesare[45].

Această teză încadrându-se perfect în logica mecanismelor progresului social, figurează nu numai în lucrările şi studiile comunităţii ştiinţifice, dar şi se recunoaşte de factorii de decizie, de reprezentanţii superiori ai puterii politice din ţară. Astfel, pot fi citate cuvintele Preşedintelui ţării V.Voronin rostite la Conferinţa Internaţională „Politici în domeniul ştiinţei şi educaţiei” din 19 septembrie 2008: „În virtutea unor circumstanţe obiective, unica resursă accesibilă de dezvoltare a Republicii Moldova este capitalul uman. Subestimarea acestei circumstanţe a condus, în primul deceniu de independenţă, la o prăbuşire economică şi socială fără precedent în Moldova”[46]. La fel este semnificativă alocuţiunea preşedintelui la inaugurarea „Anului Tineretului” din 29 Februarie 2008: „secolul XXI ne-a pus în faţa unor noi provocări şi a unor noi exigenţe: migraţia şi declinul demografic, exodul de minţi, ... care mai mult ca oricând ne fac să ne gân-

---

[45] *Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chişinău: USM, 2007, c.88.*

[46] *Pagina oficială a Preşedintelui Republicii Moldova, http://www.presedinte.md/press.php?p = 1&s=6423.*

dim la viitor, să căutăm idei şi metode noi, să stabilim noi dimensiuni politice”[47]. Intensificarea fenomenului emigraţionist (în special fenomenul „emigraţiei creierilor şi tinerilor”) constituie o serioasă ameninţare la adresa procesului de integrare a Moldovei în structurile europene[48].

Tineretul şi în special cel studios reprezintă miza progresului social, cea mai considerabilă investiţie în viitorul ţării. Starea şi poziţia lui por fi considerate astfel drept indicator, „hârtie de turnesol” a potenţialului transformator, inovator şi modernizator al unei societăţi. În acelaşi timp, tinerii specialişti constituie fundamentul menţinerii şi dezvoltării durabile a potenţialului tehnico-ştiinţific al ţării, care la rândul său reprezintă unul din factorii de bază care condiţionează securitatea tehnologică şi economică a statului[49]. Însă realităţile sociale autohtone nu favorizează deloc îndeplinirea de către tânără generaţie a acestei misiuni extrem de importante şi necesare. Pe fundalul înrăutăţirii tuturor parametrilor calităţii vieţii s-a înrăutăţit situaţia pe piaţa muncii a păturilor dezavantajate ale populaţiei, printre care se enumeră şi tineretul. În condiţiile lipsei locurilor de muncă tinerii specialişti practic nu sunt solicitaţi de către agenţii economici.

Prin urmare, asemenea fenomene ca „exodul creierilor” şi alte forme de degradare a tinerei generaţii devin îndeosebi de periculoase şi alarmante.

În acest context prezintă interes sporit cercetarea aspectelor atitudinale şi evaluative a studenţilor ultimilor ani de studii faţă de destinul propriu, a intenţiilor şi orientărilor lor pe viitor. Un asemenea studiu ar permite monitorizarea şi prezicerea tendinţelor migraţioniste ale tinerilor specialişti, cât şi în consecinţă luarea unor măsuri în vederea opririi şi/sau reglementării „exodului creierilor” din ţară.

În scopul vizat s-a recurs la o anchetă pe bază de chestionar standardizat propus unui eşantion din 833 de studenţi ai ultimilor ani de studii (anul III Bologna şi anul IV pre-Bologna) din principalele instituţii de învăţământ superior din ţară. Respondenţii au fost aleşi după specialităţi de studii, care au constituit drept unităţi de analiză. Adică s-a recurs la formarea subeşantioanelor care au reprezentat diferite specialităţi de studii şi nu comunitatea studenţească în ansamblu. Cercetarea a fost efectuată în perioada decembrie 2007-aprilie 2008.

În cazul de faţă sunt analizate numai unele aspecte ale fenomenului cercetat, şi anume atitudinea studenţilor faţă de fenomenul migraţiei în general, faţă de probabilitatea propriei emigrări în străinătate, cât şi a migraţiei de muncă, aceste aprecieri fiind structurate pe un spectru de specialităţi din domeniul ştiinţelor

---

[47] *Pagina oficială a Preşedintelui Republicii Moldova, http://www.presedinte.md/press.php?p=1&s=5869.*

[48] *Goţişan I. Tendinţe şi pronosticuri referitoare la piaţa muncii din Republica Moldova. – Chişinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc, p.4.*

[49] *Сидоренко У., Коман А. «Утечка умов» в Республике Молдова. // Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы. – Кишинёв, Молд.ГУ, 2000, с.152.*

umanistice şi reale. Ipoteza analizei rezidă astfel în existenţa interdependenţei între planurile migraţioniste ale studenţilor şi specialitatea lor de studii. Logica formulării unei asemenea presupuneri ţine în special de caracterul divers al perspectivelor profesionale în dependenţă de sfera de activitate, care la rândul său este determinat de coraportul între cererea şi oferta de muncă, de nivelul real de dezvoltare a diferitor sfere de producere, de politici publice adresate acestora, de remunerarea muncii, etc. Prin urmare, se conturează şi valoarea teoretico-aplicativă a studiului, şi anume: înregistrarea unui procentaj sporit de aspiraţii migraţioniste în cadrul unor specialităţi de studii va permite cât evidenţierea celor mai vulnerabile din ele din perspectiva riscului „exodului creierilor”, atât şi va crea drept suport pentru luarea unor măsuri de profilaxie şi oprire a migraţiei tinerilor specialişti.

În primul rând, ne interesează atitudinea studenţilor ultimilor ani de studii de la diferite specialităţi faţă de fenomenul migraţiei în general (tab.1).

Constatăm deci că indexul atitudinii faţă de migraţie variază în dependenţă de specialitate de la +0,38 până la -0,27. Valorile superioare ale lui se referă la asemenea specialităţi ca administraţie publică, antrenor/manager în securitatea personală, industrie alimentară, litere şi limbi străine, economie, medicină, informatică şi matematică. Aceasta corelează parţial cu datele cercetărilor anterioare din domeniu, în special în privinţa studenţilor de la economie, în timp ce specialitatea de medicină a ocupat atunci din contra poziţii inferioare ale indexului[50].

În mod negativ privesc migraţia studenţii de la specialităţile radioelectronică şi telecomunicaţii, industrie uşoară, sociologie, ingineria mediului, horticultură şi vinificaţie.

A doua variabilă analizată este predispunerea emigraţionistă a studenţilor-absolvenţi în funcţie de specialitate (tab.2).

Datele demonstrează că valorile indexului intenţiilor emigraţioniste sunt mai mari decât în cazul atitudinii generale faţă de migraţie şi variază de la +0,49 până la -0,04. Astfel, cel mai înalt grad de predispunere spre emigrare din Moldova l-au demonstrat studenţii de la specialităţile economie, medicină, construcţii de maşini, jurnalism, administraţie publică, ştiinţe politice, antrenor-manager în securitatea personală, iar la specilităţile radioelectronică şi telecomunicaţii, ingineria mediului, horticultură şi vinificaţie indexul planurilor migraţioniste este foarte mic sau chiar negativ, însă nu atât de inferior cum în cazul datelor din primul tabel.

Este semnificativ faptul că la practic toate specialităţile analizate indexul predispunerii migraţioniste depăşeşte cel al atutudinii faţă de migraţie din tab.1,

---

[50] *Vezi: Мошняга В., Соколов В. Миграционные намерения и практика молдавского студенчества (по результатам социологических исследований). – MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XII. – Chişinău, USM, 1999, p.83.*

în cazul unor specialități chiar cu două ori şi mai mult. Aceasta înseamnă că studenții-absolvenți odată ce au o atitudine mai rezervată față de fenomenul migrației în general nu sunt atât de categorici când este vorba despre posibilitatea de a emigra din Moldova.

Cât priveşte termenii de plecare din țară practic la toate specialitățile studenții declară că au planuri să emigreze din Moldova, însă în viitor. Numai la specialitatea „Economie" cota celor ce susțin că vor să plece cât mai repede posibil este puțin mai mare, diferența totuşi fiind nesemnificativă. Cu toate acestea constatăm că anume tinerii specialişti în economie constituie în primul rând grupul de risc din punctul de vedere al emigrării din țară, inclusiv imediat.

Ultima variabilă care figurează în studiul de față este aprecierea de către studenții ultimilor ani de studii diferitor specialități a probabilității plecării proprii în străinătate la muncă (tab.3).

Indexul predispunerii spre migrație de muncă se încadrează în intervalul de la +0,46 până la -0,30. Pozițiile superioare ale lui revin unor asemenea specialități ca antrenor/manager în securitatea personală, economie, litere, limbi străine, construcții de maşini, cadastru şi construcții, informatică şi matematică, iar cele inferioare horticulturii şi vinificației, zootehniei şi biotehnologiei, dreptului, ingineriei mediului.

În general vedem că valorile indexului predispunerii spre migrație de muncă sunt cu mult mai modeste decât cele ale atitudinii generale față de migrație şi a probabilității de emigrare şi nu depăşesc nici chiar valoarea +0,20 (cu excepția specialității antrenor/manager în securitatea personală). Pe de o parte, este clar că atitudinea mai rezervată față de migrație de muncă se prezintă ca una explicabilă, munca în străinătate fiind apreciată de populația autohtonă mai mult ca un mijloc de a supraviețui şi de a-şi menține financiar familia. Cu atât mai mult, în afara de reprezentările de acest tip studenții în marea lor majoritate nu se orientează din start spre muncă necalificată în străinătate, care, cum s-a demonstrat în practica migraționistă, duce la rândul său la epuizarea potențialului intelectual şi profesional al tinerilor specialişti şi condiționează o înrăutățire considerabilă a capitalului uman[51]. Pe de altă parte, mulți studenți obțin experiență migraționistă practicând munca sezonieră în străinătate, unii din ei chiar abandonează studiile pentru ca să rămână peste hotare. Aceasta la rândul său defavorizează prestigiul învățământului superior[52]. În orice caz, decizia finală de plecare la

---

[51] *Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chişinău: USM, 2007, c.97.*

[52] *Овчинникова Е. Потенциальная миграция» как начальная стадия миграционного процесса: анализ ситуации и изучение тенденций развития. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chisinau, USM, 2002, p.86.*

muncă peste hotare va fi modelată de o multitudine de factori, inclusiv de cerințele şi posibilitățile piețelor de muncă autohtonă şi străină. Însă careva orientări majore pot fi dezvăluite deja acum.

Astfel, pentru trasarea unui tablou cât de cât integru a datelor studiului de față vom recapitula asemenea date ca indexul atitudinii față de migrație, indexul predispunerii spre emigrare din Republica Moldova, indexul predispunerii spre migrație de muncă şi vom prezenta indexul cumulativ al predispunerii migraționiste (tab.4).

Conform datelor sumare ale cercetării principalele specialități de studii care sunt în cea mai mare măsură supuse riscului migrației sunt specialitățile „Antrenor-manager, management în securitatea personală", „Economie, business, management", „Administrație publică", „Medicină generală", „Litere, limbi străine". Prima a arătat valorile superioare ale indexului în cazul tuturor variabilelor măsurate: atitudinea față de migrație, predispunerea emigraționistă şi cea a migrației de muncă. Deci, putem afirma că studenții ultimilor ani de studii de la specialitatea „Antrenor-manager, management în securitatea personală" privesc destul de pozitiv migrația (+0,38), sunt în mare măsură predispuşi să emigreze din Republica Moldova (+0,36) şi şă muncească în străinătate (+0,46). Celelalte specialități care intră în topul orientărilor migraționiste nu sunt însă atât de consecvente. Astfel, studenții de la economie, administrație publică, medicină, litere şi limbi străine cel mai mult susțin opțiunea emigrării din Republica Moldova (+0,49 - +0,31), în timp ce atitudinea lor față de fenomenul migrației este puțin mai rezervată (+0,38 - +0,27), iar aprecierea probabilității migrației de muncă fiind cu câteva ori mai redusă (+0,19 - +0,05).

Următoarea categorie o constituie specialitățile „Construcții de maşini", „Industrie alimentară", „Politologie, relații internaționale", „Jurnalism, ştiințele comunicării", „Cadastru, construcții, organizarea teritoriului", „Istorie", „Informatică, cibernetică, matematică". Acestea la fel sunt supuse riscului migraționist într-o măsură destul de mare, indexul cumulativ al predispunerii migraționiste fiind mediu şi variindu-se de la +0,22 până la +0,17. Specificul acestor specialități constă în prezența unor discrepanțe semnificative valorile variabilelor măsurate. Astfel, nivelul lor de predispunere spre emigrare din Republica Moldova este destul de înalt (+0,45 - +0,28), compatibil cu cel al specialităților din prima categorie, însă aceasta în pofida nu numai unui nivel slab de predispunere spre migrație de muncă (+0,15 – 0,0), ci şi unei atitudini destul de rezervate față de fenomenul migrației în general (+0,19 - +0,06). Un caz aparte în cadrul acestei categorii îl reprezintă specialitățile „Informatică, cibernetică, matematică" şi „Industrie alimentară". În cazul primei studenții au exprimat cel mai înalt grad de aprobare a fenomenului migrației în general, opțiunile emigrării din Republica Moldova şi a migrației de muncă fiind susținute de un număr de studenți cu două ori mai mic, iar în cazul celeilalte s-a înregistrat indexul înalt al atitudinii

faţă de migraţie şi al predispunerii emigraţioniste, în timp ce aprecierea probabilităţii migraţiei de muncă este cu trei ori mai redusă.

A treia categorie de specialităţi o formează cele cu un index redus al predispunerii migraţioniste (+0,11 – +0,02), şi anume „Farmaceutică", „Industrie uşoară", „Drept", „Zootehnie şi biotehnologii", „Energetică, gaze şi apă", „Sociologie". În acest caz este valabilă tendinţa sus-menţionată de prioritate a opţiunii emigrării din Republica Moldova (+0,33 - +0,12), însă cu aprecierea neuniformă a migraţiei în general (+0,16 – -0,06) şi la nivel de zero sau negativ a migraţiei de muncă (0,0 – -0,13).

În ultima categorie intră specialităţile „Radioelectronică şi telecomunicaţii", „Ingineria mediului", „Horticultură, vinificaţie", indexul predispunerii migraţioniste a cărora este de valoare zero sau negativă. Conform datelor studiului studenţii de la aceste profile apreciază negativ cât fenomenul migraţiei în general, atât şi perspectiva emigrării sau migraţiei de muncă şi deci nu reprezintă grupurile de risc din perspectiva fenomenului „exodului creierilor".

În cazul dat prezintă interes datele privind numărul de absolvenţi în diferite domenii, cotele lor în masivul total de absolvenţi şi evoluţia acestora pe câţiva ani (tab.5).

Astfel, pe grupe de specialităţi, din totalul absolvenţilor învăţământului superior, ponderi mari s-au inregistrat la specialităţile economice – fiecare al patrulea şi drept (21,0%), urmate de cele filologice (8,5%) şi informatică (4,2%)[53]. Aceasta confirmă faptul că sistemul educaţional superior oferă specialităţi ce reflectă cererea curentă pentru specialităţi „de prestigiu", însă această repartiţie nu corespunde cererii existente pe piaţa forţei de muncă, unde se caută tot mai mulţi ingineri-mecanici, constructori. Majoritatea tinerilor jurişti, economişti şi trăducători fie că vor fi nevoiţi să accepte oferte care nu corespund specializării lor, fie să ia calea străinătăţii[54]. După datele studiului nostru tinerii economişti şi cei de la litere reprezintă un grup de risc în privinţa migraţiei, în timp ce informaticienii şi mai ales juriştii au manifestat intenţii migraţioniste destul de slabe. Deci, putem constata, că numărul mare a tinerilor specialişti într-un anumit domeniu nu poate fi considerat un factor ce condiţionează neapărat formarea orientărilor migraţioniste la studenţi. Aceste presupuneri nu pretind în nici un caz la statutul unor constatări, ci pot numai să fundamenteze careva ipoteze în vederea explicării legităţilor demonstrate şi vor fi testate în cadrul analizelor ulterioare pe baza datelor cercetării în cauză, şi anume a motivaţiilor declarate de către studenţi în privinţa migraţiei.

---

[53] *Activitatea instituţiilor de învăţămînt superior, la începutul anului de studii 2007-2008. Notă informativă. – Chişinău, 2007, http://www.statistica.md/doc.php?l=ro&idc=168&id=2330, p.3.*

[54] *Goţişan I. Tendinţe şi pronosticuri referitoare la piaţa muncii din Republica Moldova. – Chişinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc, p.8.*

Încercând o analiză a datelor prezentate ar trebui să ne pornim de la faptul că absolvenții instituțiilor de învățământ superior din start reprezintă un grup de risc în privința migrației. Conform estimărilor specialiştilor în domeniu obținute în baza studiilor empirice cota migranților cu studii superioare cu câteva ori depăşeşte cota persoanelor cu studii superioare în componența populației adulte a țării, ceea ce ar putea fi legat cu cerințele ridicate a persoanelor cu studii superioare față de societate şi cu vulnerabilitatea lor sporită în condițiile sociale în care sistemul social este mai mult cointeresat în muncitori cu un nivel inferior de capital uman[55]. O bună parte din tineri specialişti nu pot găsi un loc de muncă pe potriva specialității şi aşteptărilor lor financiare, fiind nevoiți să emigreze la muncă în țările Uniunii Europene sau Rusia. Conform rezultatelor a mai multor cercetări sociologice, doar 20% din absolvenții instituțiilor de învățământ superior obțin un loc de muncă conform calificărilor din actele de studii[56].

Rata ridicată a şomajului în rîndul tinerilor/absolvenților indică, alături de alți factori, o slabă interacțiune între sistemul educațional şi lumea muncii. Autoritățile publice locale sunt foarte rar implicate în dialogul social la nivel teritorial şi nu intervin în planificarea şi racordarea ofertei educaționale a instituțiilor de învățământ la necesitățile pieții[57]. În acelaşi timp, existența unor conexiuni eficiente între sistemul de învățământ şi lumea muncii reprezintă o condiție vitală pentru dezvoltarea socială şi economică a țării. Astfel, creşte discrepanța dintre competențele şi abilitățile profesionale solicitate pe piața muncii şi cele real oferite de învățământ. De exemplu, în timp ce în anul 2005 în domeniul agriculturii activau aproximativ 40,7% din forța de muncă, ponderea absolvenților instituțiilor de învățămînt de toate nivelurile care au obținut o profesie sau o specialitate în acest domeniu a fost mult mai mică: în învățământul secundar profesional – circa 9,2%, în învățământul mediu de specialitate – 3,5%, în învățământul superior – 2,9%[58]. În cazul anilor 2006 şi 2007 această situație deplorabilă s-a înrăutățit: 33,6% şi 32,8% din totalul persoanelor ocupate au activat în sectorul agricol în anii 2006 şi 2007 respectiv[59], în timp ce cota absolvenților în

---

[55] Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chişinău: USM, 2007, c.95-96.

[56] Concepția politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiştilor cu studii secundare profesionale, medii speciale şi superioare pentru economia națională a Republicii Moldova. Proiect elaborat de Institutul de Politici Publice. – Chişinău, 2007, http://www.almamater.md/cgi/ jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=2435, p.12.

[57] Dogaru R. Piața muncii, migrația internă şi externă, exodul creierilor. – Chişinău, 2002, http://www.ipp.md/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Studiu_Dogaru_Raisa.pdf, p.4

[58] Concepția politicii de stat pe termen mediu .., p.17.

[59] Piața forței de muncă în Republica Moldova în 2007.., p.29.

învăţământul superior specializaţi în domeniul respectiv a constituit 1,8% în anul 2006 şi 1,4 în anul 2007 (vezi tab.5).

Se ştie că cerinţele generale faţă de structura standardelor pentru învăţământul şi pregătirea profesională sunt stabilite de către Ministerul Educaţiei şi Tineretului. Analiza planurilor de înmatriculare şi a rezultatelor admiterii pentru anii 1995-2005 demonstrează că planificarea a ţinut cont într-o anumită măsură de tendinţa înregistrată de sectoarele economice în realizarea Produsului Intern Brut, însă realitatea înmatriculării a fost cu totul alta, procentul cel mai mare revenind domeniilor în care nu se atesta o lipsă evidentă de specialişti. Astfel, în anul 2005 cele mai solicitate domenii au fost economia (30,7% din numărul celor înmatriculaţi în instituţiile de învăţământ superior) şi dreptul (14,4%), iar specialităţile agricole au fost solicitate doar de 1,5% de candidaţi[60]. Pentru anul 2006 acest indice a crescut până la 1,8%[61]. Acest lucru poate conduce la concluzia că pe lângă imperfecţiunea metodelor de planificare, sunt înregistrate carenţe şi în ceea ce priveşte orientarea şi consilierea profesională a elevilor / studenţilor şi că nu există un sistem coordonat şi unitar în asigurarea acestor servicii[62].

Cauzele unui asemenea decalaj nu pot fi explicate numai prin anumite imperfecţiuni ale sistemului de învăţământ superior, deoarece contextul instituţional al problemei analizate este unul multidimensional. Din cadrul acestuia fac parte guvernarea, universităţile, piaţa forţei de muncă, societatea civilă. Fiecare din respectivele elemente poartă o responsabilitate egală. Nu se poate pune responsabilitatea cea mai mare pe seama sistemului de învăţământ superior, deoarece acesta reprezintă doar un element al contextului[63]. Pe de o parte, instituţiile de învăţământ superior nu dispun de o autonomie instituţională cu adevărat operaţională, pe de altă parte, nici piaţa forţei de muncă nu demonstrează o deschidere şi o înţelegere adecvată a sistemului superior de învăţământ[64]. Cele mai importante probleme şi dificultăţi în domeniu sunt condiţionate de faptul că în republică lipseşte o concepţie, un sistem şi o politică unică de coordonare a facto-

---

[60] *Concepţia politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiştilor cu studii secundare profesionale, medii speciale şi superioare pentru economia naţională a Republicii Moldova, p.17.*

[61] *Anuarul statistic al Republicii Moldova 2007. – Chişinău, 2007, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/anuar_editia_2007_ro.zip, p.169.*

[62] *Concepţia politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiştilor cu studii secundare profesionale, medii speciale şi superioare pentru economia naţională a Republicii Moldova, p.17.*

[63] *Toderaş N. Statutul învăţământului superior din Republica Moldova în viziunea guvernării şi a societăţii civile. – Bucureşti, 2005, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=1494, p.47.*

[64] *Toderaş N. Procesul de armonizare a politicilor formării profesionale şi ocupării din Republica Moldova cu cele ale statelor membre ale Uniunii Europene. – Chişinău, 2007, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Toderas_Nicolae.doc, p.17.*

rilor implicaţi în procesul gestionării resurselor umane, orientării profesionale, susţinerii psihologice şi pregătirii profesionale a populaţiei, fapt ce creează o fisură între educaţie, învăţământ şi piaţa forţei de muncă[65].

Această stare de lucruri este confirmată într-un fel şi de poziţia înaltor funcţionari de stat. Astfel, poate fi citată alocuţiunea Preşedintelui ţării cu prilejul lansării Programului naţional de abilitare economică a tinerilor din 29 mai 2008: „Şi mai periculos pentru viitorul ţării este fenomenul migraţiei tinerilor, asociat şi cu exodul intelectual. Vorbind despre dimensiunea şi intensitatea problemei privind încadrarea în muncă şi abilitarea economică a tinerilor, ţin să menţionez că Guvernul nu i-a acordat atenţia cuvenită. Această problemă nu a cunoscut o abordare complexă şi consecventă şi nu şi-a găsit reflectare în politicile macroeconomice, în planurile de dezvoltare ramurale şi naţionale. Acţiunile realizate până în prezent erau fragmentare şi preponderent intraramurale. De asemenea, atestăm pasivitatea partenerilor sociali în soluţionarea problemelor privind încadrarea în muncă a tinerilor şi abilitarea economică a acestora. Locurile de muncă oferite nu sunt atractive din punct de vedere al condiţiilor de muncă, al productivităţii, al creativităţii şi, desigur, al salarizării”[66].

Careva soluţii în această privinţă le poate oferi Planul de acţiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranţi moldoveni de peste hotare[67]. Printre altele, acest document conţine compartimentul „Crearea condiţiilor pentru prevenirea emigrării, în special a tinerilor”, unde sunt prevăzute anumite măsuri, printre care şi formarea parteneriatelor între instituţiile de învăţământ şi întreprinderile de profil pentru asigurarea absolvenţilor cu locuri de muncă la finalizarea studiilor, precum stimularea colaborării angajatorilor cu cetăţenii Republicii Moldova absolvenţi ai instituţiilor de învăţământ de peste hotare.

Este evident ca procesul de reformare a întregului sistem educaţional să se axeze atât pe principiul calităţii, cât şi pe utilitatea serviciilor prestate[68]. Autodeterminarea profesională a tinerilor şi formarea intereselor lor este un proces complex, contradictoriu cu tendiţe dihotomice de conştientizare de către ei a necesităţii de alegere şi obţinere a profesiei adecvate aptitudinilor şi înclinaţiilor ti-

---

[65] *Dogaru R. Piaţa muncii, migraţia internă şi externă, exodul creierilor. – Chişinău, 2002, http://www.ipp.md/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Studiu_Dogaru_Raisa.pdf, p.15.*

[66] *Pagina oficială a Preşedintelui Republicii Moldova, http://www.presedinte.md/press.php?p=1&s=6152.*

[67] *Planul de acţiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranţi moldoveni de peste hotare. // Monitorul Oficial nr.187-188 din 17 octombrie 2008. Textul planului poate fi accesat la adresa http://www.mec.md/Files/0/Plan%20migranti.doc.*

[68] *Toderaş N. Statutul învăţământului superior din Republica Moldova în viziunea guvernării şi a societăţii civile. – Bucureşti, 2005, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=1494, p.10.*

nerului, cât şi cerinţelor pieţei de muncă[69]. Dacă nu vor fi luate măsuri în vederea prevenirii şi reglementării procesului de migrare a tinerilor specialişti peste hotare, ţara noastră va rămâne una dintre acele ţări care îşi permit luxul de a pregăti şomeri şi emigranţi cu studii superioare[70]. Faptul că absolvenţii în educaţie fizică, economie, administraţie publică, medicină, limbi străine, construcţii de maşini şi alţii sunt în mare măsură predispuşi să-şi leagă destinul lor de muncă şi trai în străinătate este unul alarmant, cu atât mai mult că muncitorii înalt calificaţi sunt predispuşi spre migraţia pe termen lung sau permanentă. Pentru Moldova, în calitate de ţară-donor, acesta rezultă într-o devastare majoră a pieţei de muncă şi descalificarea generală a forţei de muncă, care, la rândul său, nu favorizează deloc dezvoltarea economică pe termen lung. Exodul forţei de muncă calificate împiedică, deci, într-o mare măsură, dezvoltarea economiei şi a ştiinţei naţionale[71].

Concluzii

1. Datele studiului au permis să se evidenţieze o anumită legătură între orientările migraţioniste ale studenţilor ultimilor ani de studii şi specialitatea de studii. Aceasta la rândul său este centrată pe trei variabile: atitudinea studenţilor faţă de fenomenul migraţiei în general, predispunerea lor spre emigrare din Republica Moldova şi spre migraţie de muncă.

2. Indexul atitudinii faţă de migraţie variază în dependenţă de specialitate de la +0,38 până la -0,27. În mod cel mai pozitiv privesc migraţia studenţii de la administraţie publică, antrenor/manager în securitatea personală, industrie alimentară, litere şi limbi străine, economie, medicină, informatică şi matematică, iar cel mai negativ – studenţii de la radioelectronică şi telecomunicaţii, industrie uşoară, sociologie, ingineria mediului, horticultură şi vinificaţie.

3. Valorile indexului intenţiilor emigraţioniste depăşesc cele ale atitudinii generale faţă de migraţie şi variază de la +0,49 până la -0,04. Cel mai înalt grad de predispunere spre emigrare din Moldova l-au demonstrat studenţii de la specialităţile economie, medicină, construcţii de maşini, jurnalism, administraţie publică, ştiinţe politice, antrenor/manager în securitatea personală, iar la specilităţile radioelectronică şi telecomunicaţii, ingineria mediului, horticultură şi vinificaţie indexul planurilor migraţioniste este foarte mic sau chiar negativ. Cât priveşte termenii de plecare din ţară practic la toate specialităţile cu excepţia eco-

---

[69] *Сака В., Ешану К. Динамика профессиональных интересов молодёжи в переходном молдавском обществе. - MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica). Partea XVIII. – Chisinau, USM, 2002, p.98.*

[70] *Goţişan I. Tendinţe şi pronosticuri referitoare la piaţa muncii din Republica Moldova. – Chişinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc, p.8.*

[71] *Moşneaga V., Rusnac Gh., Ţurcan V. Migraţiunea forţei de muncă în Republica Moldova: cauze, tendinţe, efecte. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.1 (XXV), 2004. – Chişinău: USM, 2004, p.72.*

nomiei acei studenți care au planuri să emigreze din Moldova declară că sunt predispuşi să plece nu acum, ci în viitor.

4. Indexul predispunerii spre migrație de muncă se încadrează în intervalul de la +0,46 până la -0,30, valorile lui fiind cu mult mai modeste decât cele ale atitudinii generale față de migrație şi a probabilității de emigrare. Practic la toate specialitățile ele nu depăşesc nici chiar valoarea de +0,20 (cu excepția specialității antrenor/manager în securitatea personală). Cei mai predispuşi spre migrație de muncă sunt studenții de la specialitățile antrenor/manager în securitatea personală, economie, litere/limbi străine, construcții de maşini, cadastru şi construcții, informatică şi matematică, iar în mod negativ apreciază probabilitatea migrației de muncă studenții de la horticultură şi vinificație, zootehnie şi biotehnologii, drept, ingineria mediului.

5. Datele cumulative ale cercetării demonstrează că principalele specialități de studii care sunt în cea mai mare măsură supuse riscului migrației sunt specialitățile „Antrenor-manager, management în securitatea personală”, „Economie, business, management”, „Administrație publică”, „Medicină generală”, „Litere, limbi străine”. Prima a arătat valorile superioare ale indexului în cazul tuturor variabilelor măsurate: atitudinea față de migrație, predispunerea emigraționistă şi cea a migrației de muncă. Studenții de la celelalte specialități care intră în topul orientărilor migraționiste cel mai mult susțin opțiunea emigrării din Republica Moldova (+0,49 - +0,31), în timp ce atitudinea lor față de fenomenul migrației este puțin mai rezervată (+0,38 - +0,27), iar aprecierea probabilității migrației de muncă fiind cu câteva ori mai redusă (+0,19 - +0,05).

6. Specialitățile cu cel mai redus grad de vulnerabilitate față de riscul migrației sunt „Radioelectronică şi telecomunicații”, „Ingineria mediului”, „Horticultură, vinificație”, indexul predispunerii migraționiste a cărora este de valoare zero sau negativă. Conform datelor studiului studenții de la aceste profile apreciază negativ cât fenomenul migrației în general, atât şi perspectiva emigrării sau migrației de muncă şi deci nu reprezintă grupurile de risc din perspectiva fenomenului „exodului creierilor”.

Bibliografie:

Activitatea instituțiilor de învățămînt superior, la începutul anului de studii 2007-2008. Notă informativă. – Chişinău, 2007, http://www.statistica.md/doc.php?l=ro&idc=168&id=2330.

Anuarul statistic al Republicii Moldova 2007. – Chişinău, 2007, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/anuar_editia_2007_ro.zip.

Concepția politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiştilor cu studii secundare profesionale, medii speciale şi superioare pentru economia națională a Republicii Moldova. Proiect elaborat de Institutul de Politici Pu-

blice. – Chişinău, 2007, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=2435.
Dogaru R. Piaţa muncii, migraţia internă şi externă, exodul creierilor. – Chişinău, 2002, http://www.ipp.md/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Studiu_Dogaru_Raisa.pdf.
Goţişan I. Tendinţe şi pronosticuri referitoare la piaţa muncii din Republica Moldova. – Chişinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc.
Moşneaga V., Rusnac Gh., Ţurcan V. Migraţiunea forţei de muncă în Republica Moldova: cauze, tendinţe, efecte. // Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Nr.1 (XXV), 2004. – Chişinău: USM, 2007.
Pagina oficială a Preşedintelui Republicii Moldova, http://www.presedinte.md/press.php.
Piaţa forţei de muncă în Republica Moldova în 2007. Culegere statistică. – Chişinău, 2008, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/piata_fortei_de_munca/PiataMuncii_2008.pdf.
Planul de acţiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranţi moldoveni de peste hotare. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.187-188 din 17 octombrie 2008.
Toderaş N. Procesul de armonizare a politicilor formării profesionale şi ocupării din Republica Moldova cu cele ale statelor membre ale Uniunii Europene. – Chişinău, 2007, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Toderas_Nicolae.doc.
Toderaş N. Statutul învăţământului superior din Republica Moldova în viziunea guvernării şi a societăţii civile. – Bucureşti, 2005, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=1494.
Мошняга В., Соколов В. Миграционные намерения и практика молдавского студенчества (по результатам социологических исследований). – MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XII. – Chişinău, USM, 1999.
Овчинникова Е. «Потенциальная миграция» как начальная стадия миграционного процесса: анализ ситуации и изучение тенденций развития. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chisinau, USM. 2002.
Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chişinău: USM, 2007.

Сака В., Ешану К. Динамика профессиональных интересов молодёжи в переходном молдавском обществе. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica). Partea XVIII. – Chisinau, USM, 2002.
Сидоренко У., Коман А. «Утечка умов» в Республике Молдова. // Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы. – Кишинёв, Молд.ГУ, 2000.

ANEXE

Tabelul 1. Atitudine faţă de migraţie a studenţilor ultimilor ani de studii după specialitate (în %).

Ce atitudine aveţi faţă de migraţie?						
	Index	**1**	**2**	**3**	**4**	**Total**
Administraţie publică	+0,38	42,5	5,0	40,0	12,5	100,0
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,32	40,9	9,1	36,4	13,6	100,0
Industrie alimentară	+0,30	40,7	11,1	22,2	26,0	100,0
Litere, limbi străine	+0,29	36,1	8,3	25,0	30,6	100,0
Economie, business, management	+0,28	41,5	13,2	28,3	17,0	100,0
Medicină generală	+0,27	45,5	19,0	20,3	15,2	100,0
Informatică, cibernetică, matematică	+0,26	37,2	11,6	34,9	16,3	100,0
Istorie	+0,19	34,4	15,6	21,9	28,1	100,0
Farmaceutică	+0,16	33,9	17,9	32,1	16,1	100,0
Politologie, relaţii internaţionale	+0,15	29,3	14,6	39,0	17,1	100,0
Cadastru, construcţii, organizarea teritoriului	+0,11	29,2	18,5	40,0	12,3	100,0
Drept	+0,10	31,1	21,4	29,5	18,0	100,0
Construcţii de maşini	+0,07	25,9	18,5	40,8	14,8	100,0
Energetică, gaze şi apă	+0,07	19,5	12,2	51,2	17,1	100,0
Jurnalism, ştiinţele comunicării	+0,06	15,2	9,1	60,5	15,2	100,0
Zootehnie şi biotehnologii agrare	+0,04	25,0	20,8	33,3	20,8	100,0
Radioelectronică şi telecomunicaţii	0,0	22,2	22,2	22,2	33,4	100,0
Industrie uşoară	-0,05	23,8	28,6	33,3	14,3	100,0
Sociologie	-0,06	16,7	22,2	50,0	11,1	100,0
Ingineria mediului	-0,17	20,0	36,7	30,0	13,3	100,0
Horticultură, vinificaţie	-0,27	7,7	34,6	23,1	34,6	100,0

Notă: 1 – Pozitivă; 2 – Negativă; 3 – Neutră; 4 – Greu de spus/NR. Specialităţile sunt aranjate după valoarea indexului în ordine descendentă

Tabelul 2. Planurile emigraţioniste ale studenţilor ultimilor ani de studii după specialitate (în %).

Aveţi planuri să emigraţi din Moldova?							
	Index	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Total**
Economie, business, management	+0,49	32,1	30,2	11,3	1,9	24,5	100,0
Medicină generală	+0,46	21,5	40,5	11,4	5,1	21,5	100,0

Construcţii de maşini	+0,45	14,8	48,2	14,8	3,7	18,5	100,0
Jurnalism, ştiinţele comunicării	+0,42	9,1	51,5	15,2	3,0	21,2	100,0
Administraţie publică	+0,40	17,5	45,0	17,5	5,0	15,0	100,0
Politologie, relaţii internaţionale	+0,37	7,3	43,9	9,8	4,9	34,1	100,0
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,36	27,3	36,4	27,3	-	9,0	100,0
Istorie	+0,35	9,4	46,9	15,6	6,2	21,9	100,0
Industrie alimentară	+0,33	11,1	44,5	22,2	-	22,2	100,0
Industrie uşoară	+0,33	4,8	52,3	14,3	9,6	19,0	100,0
Litere, limbi străine	+0,31	16,7	27,7	11,1	2,8	41,7	100,0
Cadastru, construcţii, organizarea teritoriului	+0,28	13,8	38,5	24,6	-	23,1	100,0
Drept	+0,25	3,3	41,0	19,7	-	36,0	100,0
Zootehnie şi biotehnologii agrare	+0,25	9,5	32,1	16,7	-	41,7	100,0
Sociologie	+0,22	11,1	44,4	33,4	-	11,1	100,0
Farmaceutică	+0,21	7,1	37,5	23,3	-	32,1	100,0
Informatică, cibernetică, matematică	+0,14	4,7	32,5	23,3	-	39,5	100,0
Energetică, gaze şi apă	+0,12	2,4	34,2	22,0	2,4	39,0	100,0
Radioelectronică şi telecomunicaţii	+0,01	3,7	30,0	25,9	7,5	25,9	100,0
Ingineria mediului	-0,03	6,7	33,3	43,3	-	16,7	100,0
Horticultură, vinificaţie	-0,04	11,5	15,4	30,8	-	42,3	100,0

Notă: 1 – Da, cât mai repede posibil; 2 – Da, însă în viitor; 3 – Nu, nu am avut nici-odată asemenea planuri; 4 – Nu, m-am răzgândit; 5 – Greu de spus/NR. Specialităţile sunt aranjate după valoarea indexului în ordine descendentă

Tabelul 3. Repartizarea aprecierilor probabilităţii migraţiei de muncă după specialitate (în %).

Ce atitudine aveţi faţă de probabilitatea plecării Dvs. în străinătate la muncă?									
	Index	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**Total**
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,46	-	9,1	31,8	13,6	22,8	4,5	18,2	100
Economie, business, management	+0,19 +0,32	1,9	26,4	18,9	7,5	28,3	5,7	11,3	100
Litere, limbi străine	+0,19	5,6	19,4	22,2	8,4	22,2	2,8	19,4	100
Construcţii de maşini	+0,15	-	33,3	18,6	7,4	29,6	-	11,1	100
Cadastru, construcţii, organizarea teritoriului	+0,14	3,1	29,2	33,8	6,2	12,3	7,7	7,7	100
Informatică, cibernetică, matematică	+0,12	2,2	25,6	25,6	11,6	14,0	7,0	14,0	100
Medicină generală	+0,09	1,3	27,8	20,3	10,1	17,7	5,1	17,7	100
Jurnalism, ştiinţele	+0,09	-	31,8	19,7	18,2	21,2	9,1	-	100

comunicării									
Politologie, relații internaționale	+0,07	4,8	22,0	24,4	7,3	9,8	14,6	17,1	100
Administrație publică	+0,05	2,5	30,0	10,0	12,5	27,5	5,0	12,5	100
Industrie alimentară	0,0	3,7	29,6	22,3	11,1	11,1	14,8	7,4	100
Istorie	0,0	6,3	34,3	15,6	12,5	25,0	-	6,3	100
Radioelectronică şi telecomunicații	0,0	3,7	29,6	33,4	3,7	-	7,4	22,2	100
Industrie uşoară	0,0	14,3	30,9	35,7	4,8	9,5	-	4,8	100
Energetică, gaze şi apă	0,0	5,0	31,3	34,3	7,3	2,5	7,3	12,3	100
Farmaceutică	-0,05	7,1	26,8	21,4	17,9	7,1	5,4	14,3	100
Sociologie	-0,06	11,1	27,8	27,8	22,1	5,6	5,6	-	100
Horticultură, vinificație	-0,08	15,4	19,2	19,2	11,6	7,7	11,5	15,4	100
Zootehnie şi biotehnologii agrare	-0,13	8,3	20,9	12,5	8,3	4,2	12,5	33,3	100
Drept	-0,13	3,3	34,4	19,7	14,7	4,9	6,6	16,4	100
Ingineria mediului	-0,17	-	36,7	13,3	20,0	6,7	10,0	13,3	100

Notă: 1 – Nici într-un caz; 2 – Depinde de posibilitățile de autorealizare la noi în țară; 3 – Depinde de faptul dacă vor fi posibilități bune în străinătate; 4 – Încă n-am luat decizia da sau nu; 5 – Da, am o intenție fermă de a pleca după finisarea studiilor; 6 – Nu m-am gândit la aceasta; 7 – Greu de spus/NR. Specialitățile sunt aranjate după valoarea indexului în ordine descendentă

Tabelul 4. Datele sumare şi predispunerea migraționistă a studenților ultimilor ani de studii după specialități

	Index 1	**Index 2**	**Index 3**	**Index cumulativ**
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,32	+0,36	+0,46	+0,38
Economie, business, management	+0,28	+0,49	+0,19	+0,32
Administrație publică	+0,38	+0,40	+0,05	+0,28
Medicină generală	+0,27	+0,46	+0,09	+0,27
Litere, limbi străine	+0,29	+0,31	+0,19	+0,26
Construcții de maşini	+0,07	+0,45	+0,15	+0,22
Industrie alimentară	+0,30	+0,33	0,0	+0,21
Politologie, relații internaționale	+0,15	+0,37	+0,07	+0,20
Jurnalism, ştiințele comunicării	+0,06	+0,42	+0,09	+0,19
Cadastru, construcții, organizarea teritoriului	+0,11	+0,28	+0,14	+0,18
Istorie	+0,19	+0,35	0,0	+0,18
Informatică, cibernetică, matematică	+0,26	+0,14	+0,12	+0,17
Farmaceutică	+0,16	+0,21	-0,05	+0,11
Industrie uşoară	-0,05	+0,33	0,0	+0,09
Drept	+0,10	+0,25	-0,13	+0,07

Zootehnie şi biotehnologii agrare	+0,04	+0,25	-0,13	+0,05
Energetică, gaze şi apă	+0,07	+0,12	0,0	+0,06
Sociologie	-0,06	+0,22	-0,06	+0,03
Radioelectronică şi telecomunicaţii	0,0	+0,01	0,0	0,0
Ingineria mediului	-0,17	-0,03	-0,17	-0,12
Horticultură, vinificaţie	-0,27	-0,04	-0,08	-0,13

Notă: index 1 – atitudinea faţă de migraţie; index 2 – predispunerea spre emigrare din Republica Moldova; index 3 – predispunerea spre migraţie de muncă; index cumulativ – predispunerea migraţionistă. Specialităţile sunt aranjate după valoarea indexului cumulativ în ordine descendentă

Tabelul 5. Absolvenţi ai instituţiilor de învăţământ superior, pe grupe de specialităţi, persoane[72]

	2004	2005	2006	2007	Total
Total	15330	17415	16984	19972	69701
Economie	3498	4665	3867	5174	17204
Drept	3820	3494	3442	4202	14958
Litere	1412	1616	1756	1706	6490
Informatică, matematică	1063	1360	1064	1041	4528
Politologie, relaţii internaţionale	447	752	527	512	2238
Medicină	515	388	425	431	1759
Inginerie, mecanică	398	413	414	517	1742
Cadastru, construcţii	343	322	336	402	1403
Radioelectronică şi telecomunicaţii	230	246	251	348	1075
Agricultură	223	251	309	269	1052
Industrie alimentară	195	205	221	303	924
Istorie	209	224	256	215	904
Ştiinţe administrative	143	213	261	268	885
Educaţie fizică şi sport	180	176	250	183	789
Jurnalism, ştiinţele comunicării	106	178	156	244	684
Energetică	140	152	128	172	592
Industrie uşoară	111	108	126	147	492
Farmacie	45	52	59	62	218

Notă: Au fost preluate numai acele specialităţi care au figurat în studiu. Grupele de specialităţi sunt aranjate în ordine descendentă

Prezentat la redactie
la 10 februarie 2009

[72] *Piaţa forţei de muncă în Republica Moldova în 2007. Culegere statistică. – Chişinău, 2008, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/piata_fortei_de_munca/PiataMunci_2008.pdf, p.120.*

США И МИГРАЦИИ: ПРОШЛОЕ И НАСТОЯЩЕЕ

Андрей КОРОБКОВ
США, Теннесси, Нэшвилл, Университет штата Теннесси
Доктор, профессор политологии, председатель секции посткоммунистических государств Ассоциации международных исследований (International Studies Association)

Иммигранты создали население США

К моменту принятия Конституции США в 1787 году в 13 штатах первоначальной федерации жило около 4 млн. человек[73]. Этнически, религиозно, лингвистически и культурно это была во многом однородная группа: выходцы в основном из Западной и Северной Европы, объединённые английским языком[74] и христианством, преимущественно различных протестантских конфессий.

К 2007 году численность населения страны уже перевалила за 300 млн. человек. Такой рост стал возможен как благодаря относительно высоким темпам естественного прироста, так и вследствие широкомасштабной иммиграции. Соединённые Штаты остаются единственной высокоразвитой страной мира, в которой население продолжает расти, и достаточно высокими темпами: как ожидается, к 2050 году оно достигнет 438 млн. Ежегодно население США возрастает приблизительно на 2 млн. человек за счет естественного прироста и на 1 млн. - вследствие легальной иммиграции[75]. Ещё около 800 тыс. пересекают границу нелегально. Если бы иммиграции не было, население США все равно росло бы – и сейчас, и в обозримом будущем, но темпы роста были бы совсем иными (рис.1).

---

[73] *U.S. Bureau of the Census, Statistical Abstracts of the U.S. - Washington, D.C.*

[74] *Интересно в то же время отметить, что в первые годы после революции неприязнь к Британской короне была столь сильна, что не раз высказывались предложения отказаться от английского языка и в качестве государственного ввести немецкий.*

[75] *Десятилетний прирост населения США примерно соответствует его величине в Калифорнии, крупнейшем американском штате. При этом ожидается, что в период 2005-2050 гг. 82% прироста населения обеспечат иммигранты или их потомки в первом поколении (U.S. Population Projections: 2005-2050. Pew Hispanic Center. http://www.pewhispanic.org)*

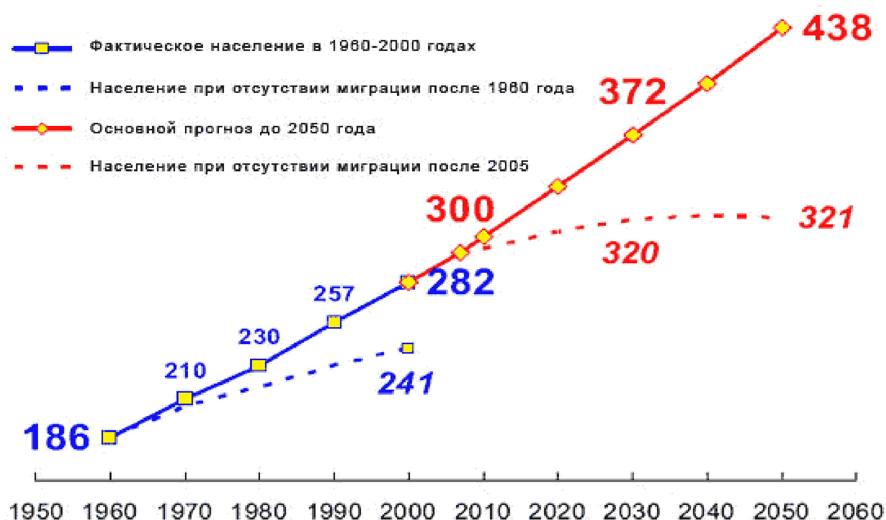

Рис.1. Роль иммиграции в современном росте населения США

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Основанные первоначально в качестве переселенческой колонии, США привлекали иммигрантов со всего света и как страна политической и конфессиональной свободы (особое значение изначально имел религиозный фактор), и широких экономических возможностей (особенно приметных при отсутствии феодального землевладения и многих юридических барьеров для социальной и территориальной мобильности).

Уже в XIX веке структура иммиграционных потоков начала меняться. Революции и возникновение независимых государств в Латинской Америке, попадание их в сферу экономического и политического влияния Соединенных Штатов (в том числе и вполне открытого, основанного на провозглашённой в 1823 г. Доктрине Монро), прогресс транспорта и связи, политические перемены во многих частях мира привели к интенсификации иммиграции, и к изменениям в территориальной ориентации и этнонациональной структуре миграционных потоков.

В середине XIX в. началась интенсивная иммиграция из католических стран Средиземноморья и Ирландии (из последней - во многом в результате «картофельного голода» 1850-х годов), породившая боязнь изменения религиозного и этнического баланса и требования ввести иммиграционные квоты. Эти опасения ещё более усилились, когда среди иммигрантов стала

расти доля выходцев из Азии и представителей нехристианских конфессий. В частности, во второй половине девятнадцатого века началась интенсивная иммиграция контрактных рабочих из Китая и некоторых других азиатских стран. К 1880 году более чем 200 тысяч китайцев поселились в Калифорнии, составив почти 10% ее населения. В ответ на это были введены ограничения: в 1882 году Конгресс принял Акт об исключении китайцев, который на 10 лет запретил китайскую иммиграцию и натурализацию китайцев - постоянных жителей США. Этот запрет был продлен в 1892 году и даже на какое-то время стал постоянным в 1902 году. В результате в течение 40 лет китайское население США сократилось более чем на 40%.

В конце XIX века возникли значительные миграционные потоки из Центральной и Восточной Европы (включая масштабную еврейскую иммиграцию). В результате доля Западной Европы в иммиграционном притоке резко снизилась: с более чем 95% в 1860-е годы до менее 50% в 1890-е. Одновременно масштаб иммиграции продолжал расти: только через «миграционные ворота» на знаменитом нью-йоркском острове Эллис с момента их открытия в 1892 году прошли более 12 млн. чел.

Иммиграционный прирост достиг своего пика в первом десятилетии XX века, когда в страну въехало около 9 млн. человек. В 1910 году 14,7% жителей США были рождены за пределами страны (в настоящее время эта доля составляет около 13%[76] - второй по величине показатель в истории). Затем приток иммигрантов пошел на спад, и могло показаться, что иммиграционный этап истории США заканчивается. Но этого не произошло. После Второй мировой войны каждое новое десятилетие приносило новый прирост числа иммигрантов (рис. 2).

---

[76] *Ford W.F. Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues. // Economic Education Bulletin. vol.47, no.10, October 2007, p.1; Jordan M. Arizona Seizes Spotlight In U.S. Immigration Debate. // "The Wall Street Journal". 2008, February 1, A12.*

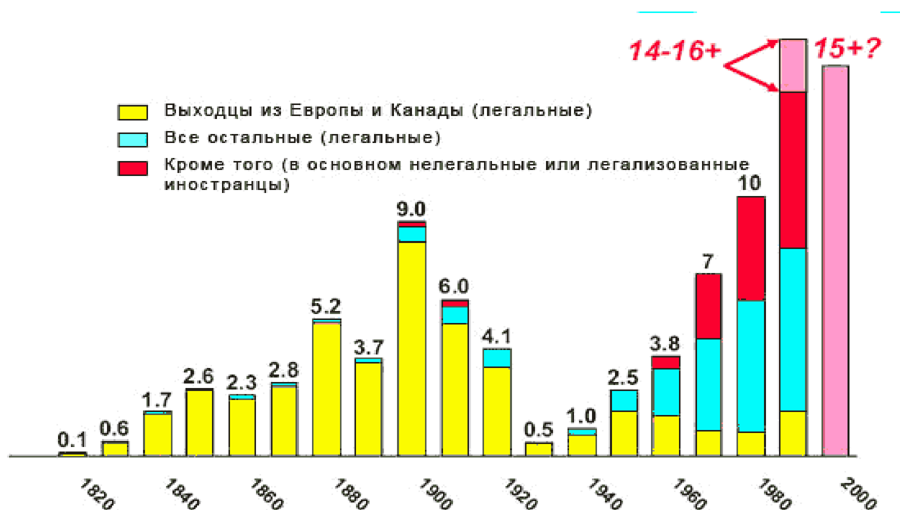

Рис.2. Приток иммигрантов велик, как никогда. Число иммигрантов в миллионах

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Только за последнее десятилетие двадцатого века США приняли более 14 млн. иммигрантов, которые обеспечили половину прироста рабочей силы в 1990-е годы. Как ожидается, в текущем десятилетии иммиграционный приток превысит 15 млн.[77]. Хотя по отношению к численности населения страны количество иммигрантов в прошлом бывало значительно большим (рис.3), по абсолютной величине принятых иммигрантов два последние десятилетия побили все рекорды.

[77] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L. H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, xiii-xiv, p.1.*

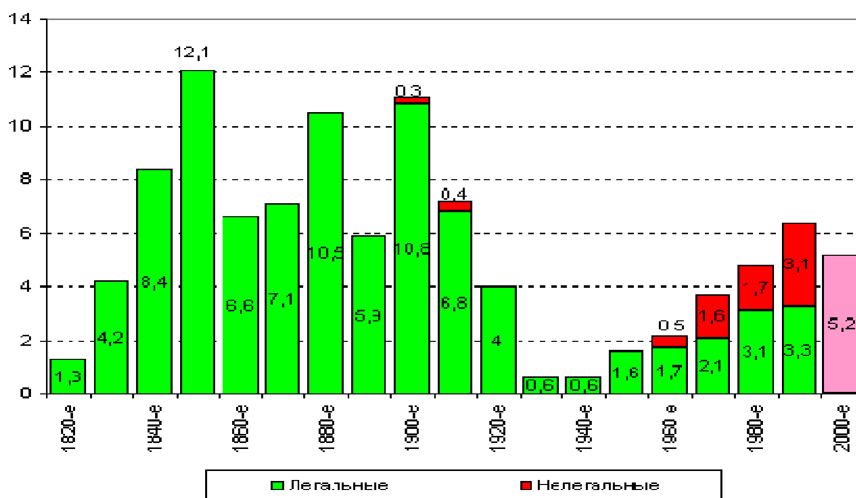

Рис.3. Коэффициенты иммиграции сегодня – не самые высокие. Число иммигрантов за десятилетие на 1000 населения в начале десятилетия

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Совокупное число иммигрантов в стране оценивается сейчас более чем в 37 млн. человек, они составляют приблизительно 1/8 населения США[78]. Около 21 млн. из них вовлечены в экономически активную деятельность[79]. Абсолютное число иммигрантов - лиц, родившихся за пределами США, - сейчас наибольшее за всю их историю, но в процентном отношении оно не достигает исторического максимума, пришедшегося на конец XIX века (рис.4).

[78] *11,5 млн из них уже стали американскими гражданами, 11,8 млн имеют статус постоянного жителя, тогда как 1,3 млн находятся в США легально на основании виз с ограниченным сроком действия. Таким образом, более 11 млн иммигрантов, или около трети их общей численности, находятся в стране нелегально (Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S. - Pew Hispanic Center. Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006).*

[79] *Ford W.F. Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues. // Economic Education Bulletin. vol.47, no.10, 2007, October, p.1.*

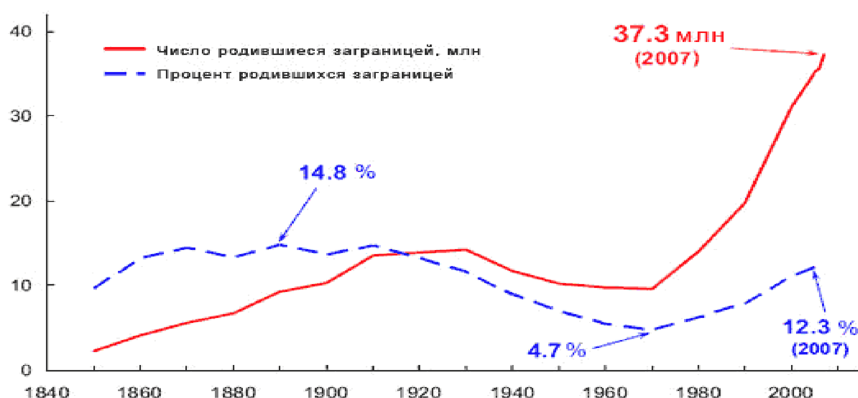

Рис.4. Пики абсолютных и относительных масштабов иммиграции не совпадают

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Эволюция миграционной политики

Понятие свободы иммиграции и практическая политика США в этой области со временем претерпели серьёзные изменения. Первоначально свобода иммиграции преимущественно означала свободу европейской протестантской христианской иммиграции. Но даже в этих условиях неоднократно слышались требования ограничить въезд отдельных этнических или религиозных групп.

Как уже отмечалось ранее, первые поселенцы были в основном протестантами, приезжавшими в XVII и первой половине XVIII века из Западной и Северной Европы и нередко стремившимися избежать религиозных преследований. Но даже в подобной обстановке относительной этнической, культурной и религиозной близости проявлялись элементы ксенофобии и групповых предрасудков. Например, Б.Франклин (наиболее, кстати сказать, терпимый и демократичный из «отцов-основателей») был озабочен масштабами иммиграции этнических немцев, которые, по его мнению, были в целом недостаточно культурно развиты и образованы и сталкивались с большими трудностями в изучении английского языка. В 1751 году Б.Франклин писал, в частности: «почему в наши поселения должны быть допущены стада... быдла, которое, скапливаясь, установило бы свои язык и традиции, вытесняя наши? Почему должна Пенсильвания, основанная англичанами, стать колонией чужаков, которые вскоре станут столь мно-

гочисленны, что смогут онемечить нас вместо того, чтобы мы обангличанили их, и никогда не воспримут наши язык и традиции, как не могут они принять нашу культуру»[80]. Б.Франклин опасался, что их присутствие могло породить «большие беспорядки в нашей среде»[81].

Рост числа иммигрантов и изменения в их религиозном и этническом составе вызвали многочисленные требования или ограничить, или вообще прекратить иммиграцию на определенный срок. В 1840-е годы сформировалась партия под своеобразным названием «Знать ничего не знаю», выступавшая против допуска в США иммигрантов из католических стран, которых она рассматривала в качестве агентов Папы Римского, якобы готовивших переворот и избиение протестантов в США. Аналогичные предложения выдвигали и Американская ассоциация защиты, созданная Г.Бауэрсом в 1887 году, которая насчитывала к 1894 году 500 тысяч членов, и Американская ограничительная лига, предлагавшая ввести жёсткое разделение иммигрантов на «желательных» и «нежелательных». А в 1920-х годах Ку Клукс Клан, насчитывавший, по разным источникам, от 5 до 9 миллионов членов, преимущественно на юге США, добивался запрета на иммиграцию евреев и католиков. Кроме того, в 1878 году Д.Кирни была сформирована в Калифорнии ставшая достаточно влиятельной Партия трудящихся, выступавшая за запрет китайской иммиграции.

Был принят ряд жёстких административных мер, направленных на ограничение иммиграционного притока и регулирование его этнической и региональной структуры. В частности, Иммиграционный акт 1917 года выделил ряд категорий мигрантов, не подлежавших приёму, и внёс уточнения в уже существовавший до этого ценз грамотности. Новые ограничения были внесены в законодательство в 1918, 1921 и 1924 годах. Законодательные акты 1921 года и особенно Акт об ограничении иммиграции 1924 года закрепили наличие квот, основанных на этническом составе населения США в 1920 году, которые должны были обеспечить сохранение существующих межэтнических и прочих пропорций в составе населения. Ежегодная иммиграция из отдельных стран и регионов теперь не должна была превышать «одной шестой доли процента населения континентальной территории США в 1920 году», причем система не предусматривала

[80] *Franklin B. 1961. Observations concerning the increase of mankind, peopling of countries, etc. // The Papers of Benjamin Franklin. Volume 4, July 1, 1750 through June 30, 1753. - New Haven: Yale University Press, p.234.*

[81] *Цит. по: Borjas G. Heaven's Door: Immigration Policy and the American Economy. – Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999, p.3. Заслуживает упоминания и то, что в настоящее время потомки выходцев из Германии составляют самую многочисленную группу в населении США, а Президентом страны являлся человек с немецкой фамилией Буш.*

квот для мигрантов из Азии и Африки. (Впоследствии некоторые ограничения на иммиграцию из азиатских стран были ликвидированы). С другой стороны, не было предусмотрено ограничений для мигрантов из стран Западного полушария. За Великой депрессией 1929 года последовали новые административные меры, в результате поток иммигрантов снизился с 280 тысяч в 1929 году до 23 тысяч в 1933 году[82]. Одним из трагических последствий этих мер стало искусственное замедление притока беженцев во время фашистской экспансии в Европе.

Новые изменения были внесены в миграционное законодательство в послевоенный период. Акт о внутренней безопасности (1950 год) фактически запретил иммиграцию коммунистов и других «подрывных элементов». Акт МакКэррена-Вальтера или Акт об иммиграции и гражданстве (1952 год) консолидировал иммиграционное законодательство в одном документе и придал ему очертания, которые в целом сохраняются и поныне. Данный акт подтвердил наличие квот, введённых в 1924 году. Как и ранее, квоты не распространялись на выходцев из Западного полушария и супругов и детей американских граждан. Ряд ограничений по расовому признаку был отменён (например, в 1946 году Акт Люса-Селлара расширил квоты на иммиграцию из Азии и разрешил ограниченную натурализацию), но список политических ограничений, появившийся в 1950 году, был расширен. Долгое время существовал запрет на въезд мигрантов, больных рядом инфекционных и наследственных заболеваний.

Реальные изменения, направленные на либерализацию миграционного законодательства и ликвидацию дискриминационных льгот, начались в рамках общей либерализации и борьбы за гражданские права в 1960-е годы. Акт об Имммиграционной реформе (1965 год, дополнен в 1976 и 1980 годах) установил годовой лимит: вначале в 170 тысяч, а затем в 320 тысяч иммигрантов и беженцев, при этом не более 20 тысяч человек могли въехать из одной и той же страны. Приоритет отдавался высококвалифицированным работникам и лицам, имеющим родственников в США. Следствием фактической отмены дискриминационных этнических и расовых квот было стремительное изменение региональной и этнической структуры иммиграционных потоков: если до 1965 года более 90% иммигрантов приезжали в США из Европы, то через 20 лет доля европейцев среди новых иммигрантов оказалась ниже 10%. Сегодня половина родившихся за границей жителей США – выходцы из Латинской Америки, а четверть – из Азии (рис.5)[83]. Лишь от десяти до двадцати процентов иммигрантов при-

[82] http://www.uscis.gov.grathics/shared/statistics/

[83] *В результате численность индийцев, например, возросла с 9 тысяч в 1960 г. до 387 тысяч в 1980 г. и 1,7 миллиона в 2000 г., т.е. в 189 раз за 40 лет! (Kirk J.A. Indian-Americans*

бывают в настоящее время из Европы. Таким образом, миграция сейчас является фактором быстрого изменения этнической и расовой структуры американского общества.

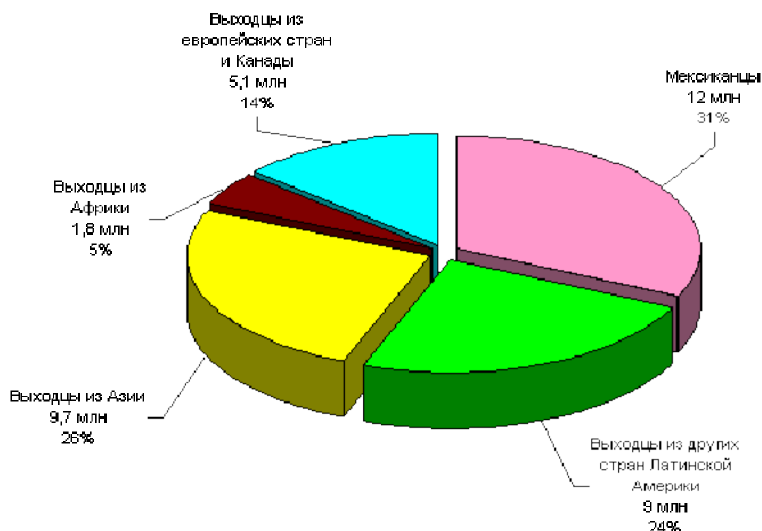

Рис.5. В 2006 году среди родившихся заграницей жителей США (37,6 миллиона) преобладали выходцы из Латинской Америки и из Азии

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Новая политика квот имела многочисленные исключения и много раз подвергалась ревизиям. В частности, в 1980 году Конгресс принял Акт о беженцах, который установил лимит в 50 тысяч в год. Президент, однако, имеет право принимать по своему усмотрению дополнительные контингенты беженцев, «представляющих собой предмет серьёзной гуманитарной озабоченности для Соединённых Штатов».

Миграция – предмет постоянных дискуссий в американском обществе. Высказываются чрезвычайно разнообразные по спектру предложения: от легализации незаконных мигрантов и либерализации режима иммиграции до полного её запрещения. В числе наиболее противоречивых мер – периодические амнистии нелегальных мигрантов. Ряд мер (1976 и 1980 годов)

---

and the U.S.-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby? // Foreign Policy Analysis. vol.4. no.3. 2008, July, p.286).

был направлен на увеличение доли иммигрантов из Западной Европы. Ежегодный потолок иммиграции был поднят до 630 тысяч человек, а упор был перенесен на стимулирование миграции высококвалифицированных специалистов при одновременном сокращении относительного веса приезжающих по линии воссоединения семей.

За получением американского гражданства ежегодно обращаются почти 2 млн. человек. Условия относительно просты: лица, достигшие 18-летнего возраста, могут обратиться за предоставлением гражданства через пять лет после получения статуса постоянного жителя при условии, что они провели в США по крайней мере половину этого срока. При этом несовершеннолетние дети получают гражданство автоматически вместе с родителями, а для супругов американских граждан этот срок сокращается до трех лет. Каждый обращающийся за получением гражданства должен продемонстрировать приемлемый уровень знания английского языка, американской истории и политической системы и зарекомендовать себя в качестве законопослушного жителя. Получающие гражданство приводятся к присяге.

Миграционная система получила дальнейшее развитие с принятием Акта об иммиграционной реформе и контроле (1986 год). Он был ориентирован на решение проблемы незаконной трудовой иммиграции, которая уже тогда достигала внушительных размеров (от 4 до 6 млн. нелегалов в 1986 году) и характеризовалась преобладанием мигрантов из Мексики и других стран Латинской Америки. По сути, данный документ представлял собой компромисс, направленный одновременно и на легализацию многих иммигрантов, уже находившихся в США, и на создание препятствий для расширения нелегальной иммиграции в будущем. Те нелегалы, которые могли доказать, что они постоянно жили в США с 1 января 1982 года или ранее, могли получить амнистию и легализовать свой статус с перспективой получения права на постоянное жительство[84]. Напротив, нелегалы, появившиеся в США после 1982 года, подлежали депортации. Одновременно работодатели, которые сознательно нанимали нелегальных мигрантов, с этого времени были подвержены штрафам, а в случае повторных нарушений, могли быть приговорены и к тюремному заключению.

Кардинально изменился и сам порядок оформления разрешения на приём на работу иностранных граждан. До 1986 года многие работодатели вначале нанимали иностранцев и лишь потом запрашивали соответствующее разрешение у иммиграционных властей. Теперь все эти процедуры должны быть пройдены до начала трудовой деятельности. Более того, го-

[84] *Любопытно отметить, что амнистия была проведена консервативной республиканской администрацией президента Р.Рейгана.*

ловные офисы компаний несут ответственность за решения, принимаемые в этой сфере их подразделениями. (Одновременно отказ от принятия на работу иностранцев, легально находящихся в США и имеющих разрешение на работу, по причине их гражданства, национальной, религиозной, или расовой принадлежности, считается нарушением их гражданских прав и также может повлечь за собой штрафы и судебные иски).

Тем не менее, правоохранительные органы крайне неохотно занимаются расследованием нарушений миграционного законодательства работодателями и их судебным преследованием: на эти цели расходуется менее 10% выделяемых им в миграционной сфере средств[85]. Более того, число работодателей, понесших наказание в судебном порядке за прием на работу нелегальных мигрантов, сократилось со 182 в 1999 году до 4 в 2003 году, а сумма наложенных штрафов – с 3,6 млн. долларов до 212 тысяч долларов[86].

До 4 мая 1987 года около 2 млн. человек обратились в Службу иммиграции и натурализации США с просьбой о предоставлении амнистии, более 70% из них прибыли в США из Мексики. Тем не менее, многие нелегалы не пытались изменить свой статус, так как не могли документально подтвердить длительность своего пребывания в США и опасались, что даже в случае успеха некоторые члены их семей могли всё равно быть депортированы. Аналогичные реформы были проведены и с принятием нового Иммиграционного акта в 1990 году и Акта об иммиграционной реформе и ответственности иммигрантов в 1996 году, преследовавших цель сократить нелегальную иммиграцию и усилить роль правоохранительных органов. Годовая иммиграционная квота возросла до 700 тысяч человек (без учета беженцев). В 1995 году эта квота была вновь снижена (до 675 тысяч человек) и включала следующие основные категории: 465 тысяч иммигрантов, приезжающих по линии воссоединения семей, 140 тысяч трудовых мигрантов и 55 тысяч мигрантов, прибывающих по программе иммиграционной лотереи, направленной на увеличение этнического разнообразия американского общества: она предоставляет льготные квоты выходцам из тех стран, население которых мало представлено в составе населения США. (Концепция лотереи подверглась резкой критике после событий сентября 2001 года как потенциальный источник бесконтрольного проникновения в страну носителей враждебных США идеологий и лиц, связанных с террористическими организациями).

---

[85] *Rosenblum M.R. Immigration Enforcement at the Worksite: Making It Work." Task Force Brief #6. - Washington, DC: Migration Policy Institute, November 2005. http://www.migrationpolicy.org/ITFIAF/PolicyBrief-6-Rosenblum.pdf*

[86] *Hsu S.S., Lydersen K. Illegal Hiring Is Rarely Penalized. // The Washington Post", 2006, June 19.*

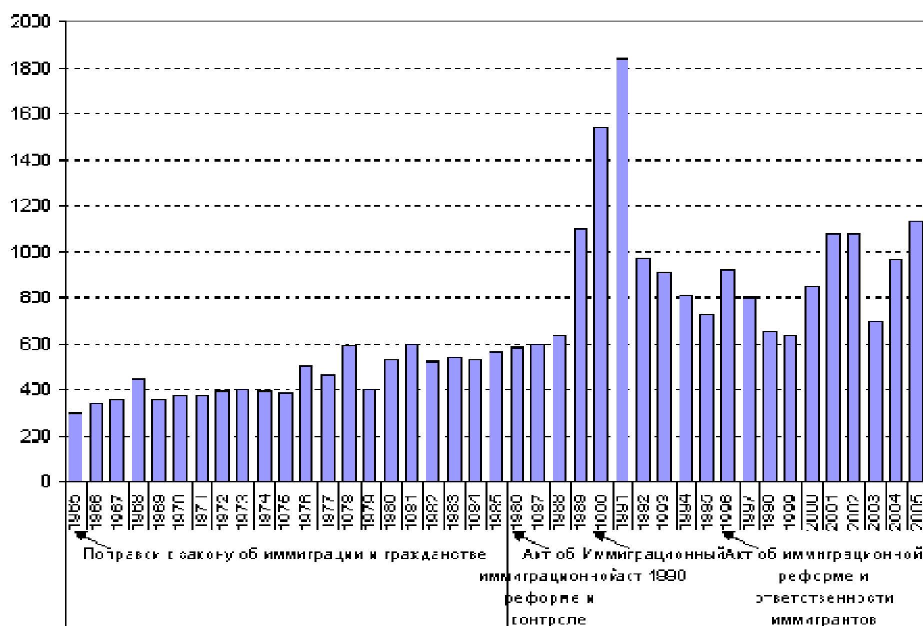

Рисунок 6. Легальная иммиграция в США и реформы миграционного законодательства

Источник: 2005 Yearbook of Immigration Statistics; Debating Immigration Ed by C.M.Swain. - Cambridge University Press, NY, 2007

Чем отозвался "день без мигранта"?

Причины относительной неэффективности мер, направленных на ограничение иммиграции, очевидны. Они включают фактическую прозрачность границ; относительную слабость защитных механизмов иммиграционных и других правоохранительных органов, ограниченных жёсткими конституционными рамками; высокий уровень доходов американского населения и политические гарантии, предоставляемые американским законодательством, привлекающие в США людей различных образовательных и профессиональных категорий со всего мира и прежде всего, из Мексики и других стран Латинской Америки.

Можно выделить шесть типов мигрантов, доминирующих в иммиграционном потоке:

- трудовые низкоквалифицированные мигранты;
- высококвалифицированнные мигранты-профессионалы и студенты;
- беженцы;

- мигранты, прибывающие по линии воссоединения семей;
- лица, въезжающие в страну по программе иммиграционной лотереи, направленной на увеличение этнического разнообразия;
- незаконные мигранты (многие из них входят одновременно и в первую категорию).

За 2001-2005 годы почти две трети легальных иммигрантов прибыли по линии воссоединения семей, 17% получили визы в связи с трудоустройством в США, а 11% были допущены как беженцы[87].

Особое внимание сегодня уделяется тем аспектам иммиграции, которые связаны с возможностями проникновения в страну террористов и членов организованных преступных групп и контролем международных финансовых потоков, в том числе и переводов мигрантов. В настоящее время в качестве первоочередной угрозы, связанной с иммиграцией, рассматриваются именно те её аспекты, что связаны с терроризмом и угрозой безопасности страны. Соответственно, правоохранительная ориентация в работе иммиграционной службы усилилась, что нашло отражение и в структурных реформах последних лет.

В начале 2004 года Президент Буш выступил с новой законодательной инициативой, направленной на частичное решение проблемы нелегальной иммиграции. Два момента заслуживают в этой связи особого упоминания. Во-первых, Буш планировал выдвинуть её ещё в самом начале своего президентства, но был вынужден отсрочить своё начинание в связи с терактами в сентябре 2001 года и последовавшим за ними ужесточением иммиграционного контроля, а также общим ухудшением отношений с Мексикой, отказавшейся поддержать американские действия в Ираке. Во-вторых, интересен тот факт, что Буш, опирающийся, как и Рейган в 1986 году, на поддержку консервативных политических слоев, выступил с довольно либеральной иммиграционной платформой, пойдя против значительной части Республиканской партии. Это можно рассматривать как свидетельство серьёзности проблемы иммиграции, которую Президент, бывший ранее губернатором граничащего с Мексикой штата Техас, осознаёт в полной мере.

Суть инициативы Буша состояла в следующем: незаконные иммигранты, находящиеся в США, получают юридическое разрешение на работу сроком на 3 года. Для этого им необходима поддержка работодателя. В течение этого периода они могут, уплатив определённые налоги и штраф, обратиться в иммиграционные органы за получением постоянного иммиг-

---

[87] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.31.*

рационного статуса. В противном случае они выезжают из страны и вывозят свои сбережения на законных основаниях. Желающие въехать в США также могут обратиться за временной трёхлетней визой в американские консульства за рубежом.

Поддерживающие эту инициативу говорят, что она позволила бы установить контроль за нелегальными иммигрантами, обеспечить их гражданские права и гарантировать уплату ими налогов. Противники утверждают, что подобная мера лишь создаст дополнительные стимулы для нелегальной иммиграции и фактически будет служить вознаграждением для тех, кто нелегально въезжает в страну, тогда как миллионы квалифицированных профессионалов и других потенциальных иммигрантов вынуждены проходить через сложные, подчас унизительные процедуры, нередко занимающие многие годы. Немаловажен среди этих контраргументов и вопрос национальной безопасности.

В 2006 году вопросами иммиграции вплотную занялся Конгресс США. Его законодательная инициатива оказалась более консервативной: нелегалы должны были бы выехать из США и запрашивать новую рабочую визу у себя в стране. Происходила «криминализация» незаконного перехода границы (он становился уголовным преступлением вместо административного правонарушения). Упор делался на запретительные и административные меры миграционной политики: быстрое расширение пограничной службы, создание иммиграционных тюрем и строительство заградительной стены вдоль части границы США с Мексикой. При этом из почти 1950 миль — 3138 километров — границы, заграждение должно было охватить лишь 300 миль. Палата представителей настаивала на 30% охвате границы, Сенат же – на 15%. В конечном итоге Сенат отказался одобрить законопроект, представленный Палатой представителей.

Даже эта провалившаяся инициатива имела своеобразные последствия. Нелегальные иммигранты стали консолидироваться: в марте–апреле 2006 года в США прошли многотысячные демонстрации с требованиями легализации. В Лос-Анджелесе, например, на улицы вышло около 500 тысяч человек. А 1 мая 2006 года была проведена массовая национальная акция «День без мигранта» - своеобразный бойкот мигрантами бизнеса и учебных заведений. Цель была достигнута: американское общество осознало, что иммигрантское сообщество стало серьезным экономическим и социальным актором. Но результат был не совсем тот, на который рассчитывали организаторы акции: в ответ началась консолидация противников иммиграции, которые стали создавать свои собственные движения, включая и добровольные милицейские отряды для патрулирования границы с Мексикой. Кроме того, летом 2006 года для содействия пограничной службе к

границе были выдвинуты отряды Национальной гвардии численностью 2,5 тысячи человек.

В течение 2005 года законодательные собрания американских штатов рассмотрели около 300 законопроектов в сфере иммиграции, из которых 37 были приняты. В 2006 году рассмотрено было уже около 500 законопроектов[88]. В 2007 году - более 1500 законопроектов в сфере иммиграции, 244 из которых были приняты – в 3 раза больше, чем в 2006 году[89]. Кроме того, сильное политическое давление в течение 2007–2008 годов оказывалось на кандидатов в президенты от обеих ведущих партий, причём многие из них были вынуждены пересмотреть свои взгляды по вопросам иммиграции.

Новая страница в иммиграционной саге открылась летом 2007 года, когда Палата представителей начала рассматривать законодательную инициативу, которая была значительно либеральнее, чем обсуждавшаяся в 2006 году. Президент поставил на карту свою репутацию, лично приехав в Конгресс, чтобы поддержать законопроект, что случается крайне редко. Тем не менее и эта, компромиссная по сути, инициатива была провалена, во многом из-за политической слабости Буша, и трудно рассчитывать на принятие радикальных мер в этой сфере до прихода в Белый дом 20 января 2009 года новой, более либеральной администрации Барака Обамы. Между тем, работы по сооружению стены на границе с Мексикой возобновились, причём теперь планируется возведение уже 670 миль (около 1080 километров) заграждений.

Как менялась американская миграционная служба

Одновременно с изменениями целей и принципов иммиграционной политики менялась и структура иммиграционной службы. Первоначально этими вопросами занималось Бюро иммиграции, созданное в 1891 году в качестве подразделения Министерства финансов. В 1933 году функции этой организации были расширены, и она начала заниматься и вопросами натурализации, т.е. предоставления гражданства. В 1940 году Служба иммиграции и натурализации стала подразделением Министерства юстиции, в котором она находилась до 2003 года. Под контролем этой структуры в начале текущего столетия были три региональных управления, включающих 33 районных подразделения и 21 отделение пограничного контроля, обслуживающих более 3700 терминалов на более чем 300 пограничных

---

[88] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.24.*

[89] *Jordan M. Arizona Seizes Spotlight In U.S. Immigration Debate. // "The Wall Street Journal", 2008, 1 February, A12.*

переходах, а также три зарубежных управления в Бангкоке, Мехико-Сити и Риме. Эта иммиграционная структура испытывает внушительную нагрузку: ежегодно границы Соединенных Штатов пересекают 475 млн. Человек, 125 млн. автомобилей и 21 млн. импортных поставок[90]. В числе пересекавших границу в течение 1990-х годов ежегодно легально прибывали в США от 800 тысяч до 1,5 млн. мигрантов.

Шок, последовавший за террористическими актами 2001 года, вынудил власти США пересмотреть функции и цели многих федеральных структур, занимающихся вопросами обеспечения безопасности, охраны границ, разведки и внешней политики. В рамках этой стратегии было создано Министерство внутренней безопасности, которое включило 22 федеральных агентства, ранее бывших самостоятельными или входивших в состав других министерств. Таким образом, 1 марта 2003 года. Служба иммиграции и натурализации стала частью этого «суперминистерства» под новым названием – Бюро гражданства и иммиграционных служб. Общая численность его сотрудников составляет около 15 тысяч человек.

В состав министерства входят ещё три подразделения, деятельность которых непосредственно связана с вопросами иммиграции. Управление иммиграционного и таможенного обеспечения отвечает, в частности, за предотвращение нелегальной иммиграции и трудоустройства, использования нелегалами поддельных документов, а также за их депортацию из страны. Управление таможни и охраны границы (44 тысячи служащих) отвечает за охрану 7 тысяч миль сухопутных границ, 2-х тысяч миль прибрежных вод, окружающих Флориду и Южную Калифорнию, а также сотрудничает с Береговой охраной США по охране 95 тыс. миль морских границ. В число важнейших задач управления входит предотвращение нелегальной иммиграции. В структуру министерства входит также офис Омбудсмена по вопросам гражданства и иммиграционных служб, который должен предоставлять помощь в разрешении проблем, возникающих при обращении в иммиграционную службу. В 2007–2008 отчетном году офис Омбудсмена рассмотрел 4632 жалобы. Помимо этого, министерство включает Офис иммиграционной статистики, а также самостоятельную программу США-ВИЗИТ, использующую биометрические данные для отслеживания пересечения границы лицами, имеющими временные визы для пребывания в США.

---

[90] *Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.56. Для сравнения: в 2005 г. в Россию через посты пограничного контроля прибыло из стран СНГ 15,3 миллиона человек, а убыло 14,0 миллиона (Численность и миграция населения Российской Федерации в 2005 году (Статистический бюллетень). - Москва: Федеральная служба государственной статистики, 2006, с.101, 104).*

В целом изменения последних лет свидетельствуют об усилении централизации и роли правоохранительных органов и повышении внимания к вопросам безопасности в миграционной сфере. В функции иммиграционной службы входит прежде всего контроль за прибытием и пребыванием иностранцев в США; предотвращение нелегальной иммиграции; работа с обращениями о предоставлении виз, иммиграционного статуса и гражданства; выявление и предотвращение незаконной деятельности иностранных граждан в США; их депортация в случае нарушения иммиграционного законодательства или окончания срока пребывания в стране.

Между тем, следует отметить, что вопросами иммиграции занимаются подразделения ещё пяти американских министерств: Государственного департамента, министерства юстиции, министерства труда, министерства образования и министерства здравоохранения и социального обеспечения. Находящееся в составе Государственного департамента Бюро населения, беженцев и миграции формулирует политику по этим вопросам и осуществляет практическую политику допуска в США и оказания поддержки беженцам. Бюро консульских дел занимается выдачей виз иностранным и паспортов – американским гражданам.

В составе Министерства юстиции находится Исполнительный офис иммиграционного надзора, ответственный за арбитраж иммиграционных дел и толкование иммиграционного законодательства. В состав этой структуры входят три подразделения: Совет по иммиграционным протестам, Офис Главного иммиграционного судьи и Офис Руководителя административных слушаний. Помимо этого, в состав Министерства также входят Офис иммиграционных тяжб (занимающийся рассмотрением гражданских тяжб в иммиграционной сфере и координацией иммиграционной политики с судами различных инстанций) и Офис специального советника по вопросам нарушений трудового законодательства в иммиграционной сфере (в центре его внимания – предотвращение дискриминации легальных мигрантов на основании их гражданства, национального происхождения и т.д.)

Министерство труда включает три подразделения, связанных с проблемами трудовой иммиграции. Бюро по международным трудовым делам занимается изучением ситуации в сфере занятости и иммиграции в других странах. Администрация стандартов трудоустройства отвечает за обеспечение соблюдения работодателями трудового законодательства (прежде всего в отношении минимальной заработной платы, сверхурочных, недопущения детского труда) при использовании труда иммигрантов, особенно сезонных рабочих. Кроме того, это подразделение занимается и проверкой законности пребывания в стране и трудоустройства индивидуальных мигрантов. Администрация трудоустройства и профессиональной подготовки и её Офис сертификации иностранных работников должны удостоверить-

ся, что на место, заполняемое трудовым мигрантом, действительно не было подходящего кандидата внутри страны и что при оформлении мигранта на работу соблюдены все требования (включая его профессиональную квалификацию).

В составе Министерства образования также есть три подразделения, деятельность которых связана с вопросами иммиграционной политики. Офис по овладению английским языком, развитию языковых навыков и академическому развитию студентов с ограниченным знанием английского отвечает за обеспечение языковой подготовки школьников, плохо знающих английский язык, включая детей иммигрантов. Офис образования мигрантов предоставляет гранты, обеспечивающие предоставление образовательных и прочих услуг детям мигрантов, занятых в сельском хозяйстве, рыболовстве и лесной промышленности. Офис профессиональной подготовки и образования взрослых (включающий Центр по овладению английским языком взрослыми учащимися) занимается как изучением проблем образования взрослых учащихся, так и оказанием технического содействия в этой сфере.

Наконец, Министерство здравоохранения и социального обеспечения включает Офис по переселению беженцев, предоставляющий финансовую помощь как государственным, так и негосударственным организациям, отвечающим за приём, предоставление услуг и обеспечение будущей самодостаточности прибывающих в США беженцев. Этот офис также отвечает и за приём и соблюдение прав детей, оказавшихся без родителей. Миграционная программа "Начни с начала" ориентирована на обеспечение нужд семей мигрантов - сельскохозяйственных рабочих. Она предоставляет помощь малообеспеченным семьям и, особенно, детям дошкольного возраста в сфере образования, здравоохранения и социального обеспечения. Наконец, программа "Здоровье мигрантов" выделяет гранты некоммерческим общественным организациям для предоставления медицинской помощи (включая услуги переводчиков) мигрантам и сезонным сельскохозяйственным рабочим и членам их семей[91].

Миграционные дивиденды

Оценки экономических последствий иммиграции достаточно противоречивы. Степень вовлечённости иммигрантов в экономически активную деятельность на 7 процентных пунктов выше, чем у местного населения: 57% по сравнению с 50%. Объём ВВП, производимого иммигрантами, оценивается в 1,43–1,62 трлн. долларов, что приблизительно равно ВВП

---

[91] *Davy M., Meyers D.W., Batalova J. Who Does What in US Immigration. // Migration Information Source. 2005, December 1.*

Калифорнии. На иммигрантов приходится и около половины низкоквалифицированных работников в ряде отраслей сельского хозяйства и строительства, и 46% исследователей в медицинской сфере. Совокупный доход только нелегальных иммигрантов оценивается в 350 млрд. долларов, около трети из которых идёт на покупки, стимулируя американскую розничную торговлю и принося в казну значительные налоговые поступления[92].

Вместе с тем экономическая «отдача» иммигрантов «второй волны» снижается, во многом вследствие снижения их среднего квалификационного уровня. Противоречивы экономические оценки и иммиграции «первой волны». Согласно некоторым из них, экономический эффект от иммиграции для страны составляет лишь 0,1% совокупного национального продукта[93], в то время как иммиграция тормозит рост заработной платы, ведёт к снижению требований в сфере охраны труда и техники безопасности и создаёт серьёзную нагрузку на рынок труда, финансовые системы и социальные службы ведущих по количеству иммигрантов штатов (нельзя, конечно, не учитывать и фактора политической пристрастности авторов многих из подобных оценок на обоих краях политического спектра).

Несмотря на подобные заявления, очевидно, что в долгосрочной перспективе иммиграция продолжает играть очень важную роль и как фактор роста населения, и как стимулятор экономической активности. Она обеспечивает подпитку экономики и низкооплачиваемой рабочей силой, и высококвалифицированными специалистами (а это означает и значительную экономию средств на их подготовку). Например, в 1998 году инженеры китайского и индийского происхождения контролировали приблизительно четверть высокотехнологичных бизнесов в калифорнийской Силиконовой долине с годовым объёмом продаж в 17,8 млрд. долларов[94]. При этом в половине новых бизнесов, открываемых сейчас в Силиконовой долине, по крайней мере один из основателей является либо иммигрантом, либо американцем в первом поколении[95]. Среди подобных компаний – Google, Intel и Sun Microsystems. Также стоит упомянуть, что к 2000 г. в стране насчитывалось 300 тысяч специалистов в высокотехнологичных отраслях промышленности и 35 тысяч врачей индийского происхождения[96].

---

[92] *Ford WF. Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues. // Economic Education Bulletin. Vol.47, no.10, 2007, October, pp.2, 3, 5.*

[93] *Garment S. Scandal: The Culture of Mistrust in American Politics. - New York: Doubleday, 1991.*

[94] *Public Policy Institute of California, "Silicon Valley's Skilled Immigrants: Generating Jobs and Wealth for California" Research Brief Issue 21, 1999, June, p.2.*

[95] *Zakaria F. The Rise of the Rest. // "Newsweek". 2008, 12 May, p.31*

[96] *Kirk J.A. Indian-Americans and the U.S.-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby? // "Foreign Policy Analysis". vol.4. no.3. 2008, July, p. 292.*

В целом можно выделить три компонента иммиграции, имеющих наиболее важные положительные последствия:

1. приток высококвалифицированных специалистов, облегчающий нагрузку на образовательную систему США и снижающий затраты на их подготовку;

2. приток низкоквалифицированной и низкооплачиваемой рабочей силы, обеспечивающий заполнение рабочих мест, не привлекательных для американцев, и позволяющий снизить производственные издержки и цены, особенно в строительстве, сельском хозяйстве и сфере услуг. Побочным негативным результатом иммиграции данного типа является замедление роста оплаты труда в этих отраслях;

3. широкомасштабная подготовка иностранных студентов в американских вузах, позволяющая осуществить отбор лучших кадров для предоставления им работы и места жительства в США и стимулировать формирование проамериканских групп, способных быть носителями новой политической культуры и идеологии из тех, кто в последующем вернётся в свои страны.

Последний аспект иммиграции особенно важен, поскольку она обеспечивает расширение американского политического, экономического и культурного влияния в странах эмиграции. Значение данного фактора было оценено ещё в ходе реализации послевоенного плана Маршалла, когда тысячи молодых немцев были приглашены в американские университеты. Многие из них остались в США, остальные вернулись домой, нередко становясь носителями новой политической культуры. За ними последовали новые волны интеллектуальной миграции: вначале из стран Западной Европы и Японии, затем – из Южной Кореи, Тайваня и других стран Азии и Латинской Америки. В 1970–1980-е годы пришла очередь Китая, а затем и стран Восточной Европы и постсоветских государств. Таким образом была обеспечена непрерывная подпитка американской интеллектуальной элиты, сделавшая возможным селективный отбор специалистов из стран с высокоразвитыми научными школами в определённых областях.

Сегодня студенты-иностранцы и сотрудники-иммигранты составляют около половины академического персонала в сфере естественных наук. Иностранцы получили 40% учёных степеней доктора наук в естественных науках в 2006 году. Как ожидается, к 2010 году их доля возрастёт до 75%[97]. В целом же люди, родившиеся за рубежом, составляют 16-19% обладателей степени бакалавра в естественных и инженерных науках. Среди

[97] *Zakaria F. The Rise of the Rest. // "Newsweek". 2008, 12 May, p.31.*

обладателей степени магистра эта доля составляет 29-32%, а среди обладателей докторских степеней – 36-40%[98].

Помимо этого, обучение иностранных студентов приносит стране немалые доходы – в 2004-2005 учебном году, например, они составили 13,3 миллиарда долларов[99].

Иммиграция также важна с точки зрения изменения демографической структуры населения. Американское население заметно стареет, хотя и не такими темпами, как в Европе и России. Ожидается, что доля лиц в возрасте старше 65 лет, составлявшая в 1990 году 12%, к 2030 году может возрасти до 22%[100]. К 2030 г. в США будет проживать 111 млн. человек в возрасте 55 лет и старше, их доля в сравнении с 2000 увеличится с 21,1% до 30,5% (рис.7).

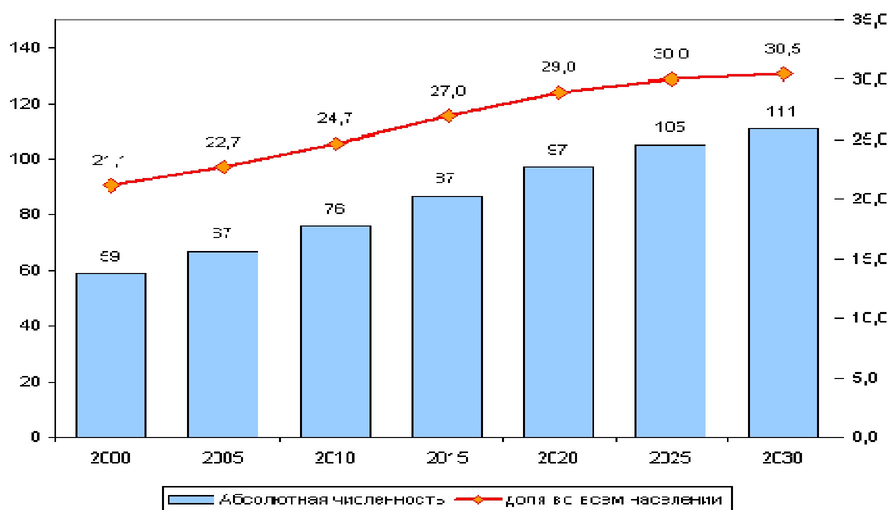

Рис.7. Численность (млн. человек) и доля (%) населения США в возрасте 55 лет и старше, 2000-2030 гг.

---

[98] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.8.*

[99] *NAFSA: Association of International Educators, "Restoring U.S. Competitiveness for International Students and Scholars." - Washington, DC: NAFSA, 2006, June 6). http://www.nafsa.org/public_policy.sec/public_policy_document /international_student_5/restoring_u.s._competitiveness*

[100] *McManus S. Young v. Old. Boulder. - Colorado: Westview Press, 1996, p.4.*

Источник: Dixon D. Americas Emigrants: US Retirement Migration to Panama and Mexico. - Presentation at the Migration Policy Institute, June 29, 2006

Нельзя упускать из виду и того обстоятельства, что иммиграция из Латинской Америки способствует экономической стабилизации в государствах к югу от США: она снижает давление на рынок труда в этих гораздо более бедных странах и обеспечивает поток туда денежных переводов[101]. В 2006 году объём переводов мигрантов из США на родину составил 42 млрд. долларов[102]. В Мексике, например, 18% населения получают переводы из-за рубежа – их посылают 78% мигрантов[103]. В результате эта страна в 2007 году заняла по объёму переводов мигрантов третье (после Индии и Китая) место в мире[104]. Немаловажно и то, что возвращающиеся в свои страны мигранты приносят с собой новые знания, навыки и идеологию.

Новые вызовы для миграционной политики

Несмотря на многие положительные аспекты иммиграции, она вызывает все больше противоречий в американском обществе, особенно когда речь идет о нелегальной иммиграции.

К началу этого века число нелегальных мигрантов в США составляло (в зависимости от методологии подсчёта и политических пристрастий авторов оценок) от 5 до 20 млн. человек (наиболее часто называется цифра в 11-12 млн., а это приблизительно 4% населения страны и около трети её жителей, родившихся за рубежом)[105]. При этом около 7 млн. нелегалов во-

[101] *Доля населения, живущего ниже прожиточного уровня, составляет 36% в Сальвадоре, 53% в Гондурасе и 75% в Гватемале (Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.88).*

[102] *The World Bank. The Migration and Remittances Factbook 2008. http://www.Worldbank.org/prospects/migrationandremittances*

[103] *Pew Research Center. Trends 2005. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005, p.87. В настоящее время в США находятся 10% населения и 15% трудоспособного населения Мексики (Lockhead C. Give and Take Across the Border: 1 in 7 Mexican Worker Migrates—Most Send Money Home. // "The San Francisco Chronicle". 2006, May 21.*

[104] *The World Bank. The Migration and Remittances Factbook 2008. http://www.Worldbank.org/prospects/migrationandremittances. В Сальвадоре, каждый восьмой гражданин которого живёт в США, переводы из этой страны составили в 2005 г. 17% ВВП (Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. – Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.87).*

[105] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, xv., Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // U.S. News & World Report, 2005, 20 June, p.64.*

влечены в экономически активную деятельность. В составе их семей порядка 3 млн. детей - граждан США[106].

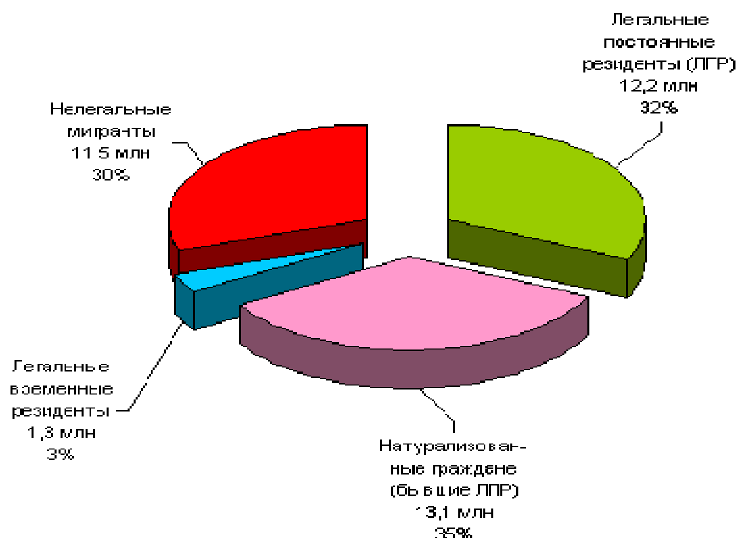

Рис.8. Распределение иммигрантов (38 млн. человек, родившихся заграницей) по статусу в 2006 году

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

40% нелегалов находятся в Калифорнии (большинство из них прибывают через общую границу из Мексики). Не удивительно, что там этот вопрос вызывает наибольшие споры и политические разногласия. Следом по количеству нелегалов идут Техас, Нью-Йорк и Флорида. Более $^{3}/_{4}$ иммигрантов селятся в шести американских штатах, а более половины – лишь в восьми урбанизованных зонах, в первую очередь в Нью-Йорке, Чикаго, Лос-Анджелесе, Хьюстоне, Бостоне и Майами[107]. Одновременно наблюдается широкомасштабный отток коренного (особенно белого) населения из

[106] *Ford W.F. Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues. // Economic Education Bulletin. vol.47, no.10, 2007, October, p.5. Согласно Конституции США, любой ребёнок, родившийся на территории страны, автоматически получает американское гражданство.*

[107] *Frey W.H., Tilove J. Immigrants In, Native Whites Out. // "The New York Times Magazine", 1995, 20 August, pp.44-45.*

городских центров, приводящий к быстрому изменению расового, этнического и культурного облика ведущих городов Америки. В вышеперечисленных городских центрах на десять прибывающих туда мигрантов убывают в другие города и субурбанизованные зоны девять коренных жителей, что ведёт к дополнительной интенсификации изменений в национальной, расовой и религиозной структуре населения этих городов. Среди тех крупных городов, куда ещё продолжается приток белого населения, – Сан-Диего, Тампа, Санкт-Петербург, Сиэттл, Феникс, Атланта и Лас-Вегас[108].

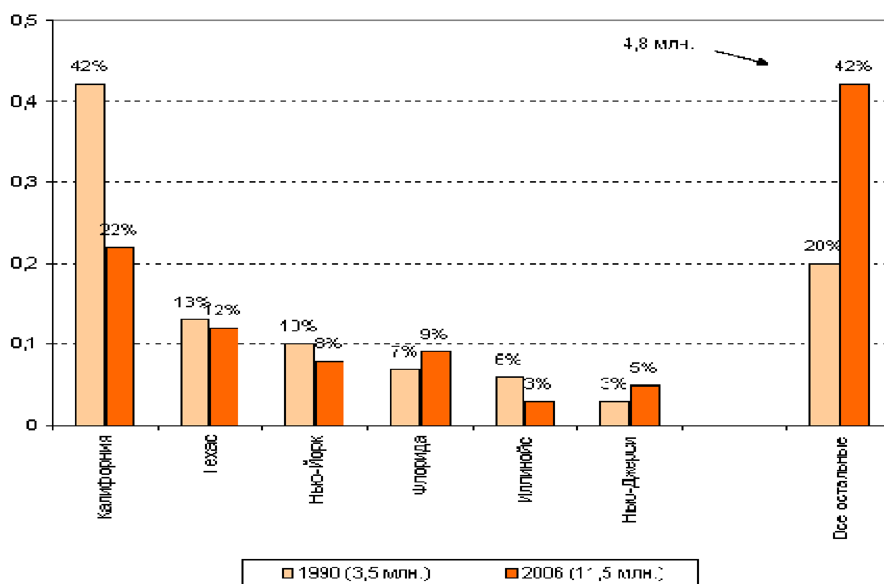

Рис.9. Все больше недокументированных мигрантов расселяются за пределами 6 главных штатов их концентрации (% от всех недокументированных мигрантов)

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Одним из очевидных последствий иммиграции является нарастающее разделение страны на космополитичные береговые, пограничные районы и крупные города и более традиционную американскую «глубинку» (хотя приток туда иммигрантов тоже усиливается: в течение 1980–2000 годов испаноязычное население приблизительно 30 штатов возросло более чем

[108] *Там же.*

на 200%[109]). Этот разрыв во многом дублируется аналогичным политическим разделением страны между демократами и республиканцами во время национальных выборов.

Особую проблему сегодня представляет трудовая иммиграция, как легальная, так и нелегальная. Почти половина нелегалов въехали в страну по туристическим, студенческим и даже по рабочим визам[110]. Нарушение ими законодательства состоит или в нахождении в стране после окончания разрешённого срока, или в нарушении декларированных целей поездки (скажем, в устройстве на работу вместо учёбы или туризма). Они относительно легко находят низкооплачиваемую и малоквалифицированную работу как в городе, так и в сельской местности (например, как сезонные сельскохозяйственные или строительные рабочие-мигранты)[111]. Так, нелегалы составляют 24% занятых в сельском хозяйстве, 17% - работников прачечных и химчисток, 14% занятых в строительстве и 12% - работающих на кухнях предприятий общественного питания[112]. При этом у них пока практически нет возможности получить работу легальным путём – ежегодно иммиграционная служба выдаёт лишь 5000 временных трудовых виз для низкоквалифицированных работников[113].

---

[109] *New Latino Nation. // "Newsweek", 2005, 30 May, p.28*

[110] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, xv., Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June, p.59.*

[111] *Отметим, что кризисные явления в американской экономике привели к заметному сокращению как притока трудовых мигрантов, так и объёма их денежных переводов в последние месяцы. Число задержаний за нелегальный переход границы с Мексикой, например, в период между 1 октября 2007 г. и 31 марта 2008 г. оказалось на 17% меньше, чем в аналогичном периоде 2006-2007 гг. (Jordan M. Crossings By Migrants Slow as Job Picture Dims. // "The Wall Street Journal". 2008, 9 April, A1).*

[112] *Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S. - Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006.*

[113] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton Lee H., Co-Chairs. Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.35. И это – несмотря на то, что первая программа по временному трудоустройству в США низкоквалифицированных работников из Мексики – так называемая Bracero Program - была начата ещё в 1942г. - во время Второй мировой войны и продолжалась до 1964 г.*

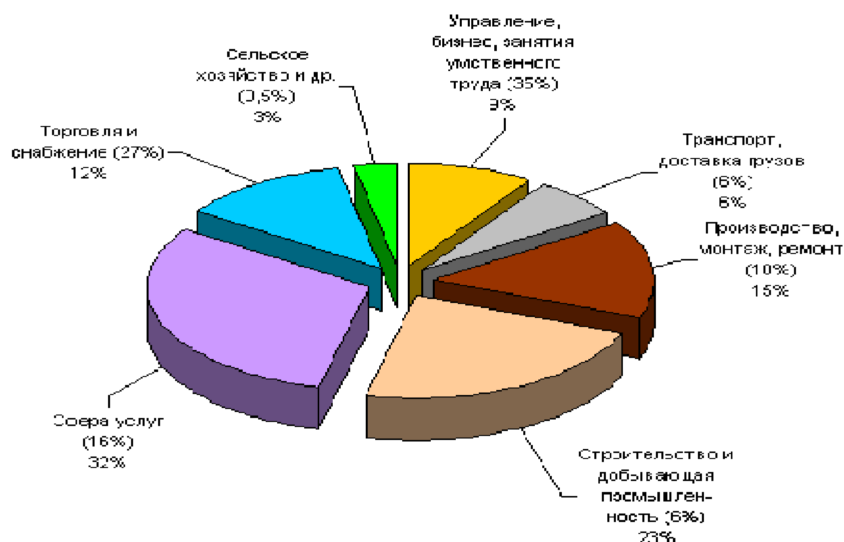

Рис.10. Нелегалов больше в низкооплачиваемых занятиях Структура занятости недокументированных мигрантов (7,8 млн. недокументированных работников в 2006 году), %. В скобках – соответствующая структура для постоянного населения

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

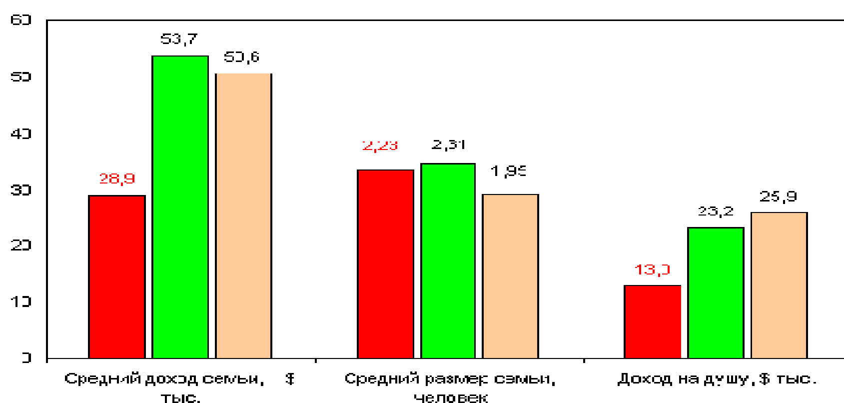

Рис.11. Нелегальные мигранты – самые бедные

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Предприниматели, работающие в этих сферах, заинтересованы в притоке подобных иммигрантов, но многие американцы, в том числе и представители бизнеса, выступают категорически против трудовой иммиграции. Опросы показывают, что в два раза больше американцев скептически относятся к продолжению иммиграции, чем поддерживают её. Почти половина населения выступает в защиту мер, направленных на ограничение потока иммигрантов.

Соответственно, оппозиция иммиграции (как нелегальной, так и легальной) растёт на обоих полюсах политического спектра и имеет как социально-экономическую, так и этнополитическую подоплёку. В рядах левой оппозиции особенно зрима роль профсоюзов в тех отраслях, работники которых испытывают конкуренцию со стороны иммигрантов, готовых на низкооплачиваемую работу без каких-либо социальных гарантий. Действительно, приток иммигрантов не только усиливает конкуренцию на рынке труда, но и тормозит рост оплаты труда низкоквалифицированных работников (которая или вообще не выросла, или даже несколько снизилась с учетом покупательной способности за последние годы)[114]. Согласно расчётам Дж.Борхаса, приток дешёвой рабочей силы из Мексики в течение 1980-2000 годов привёл к снижению реальной заработной платы рабочих – афроамериканцев на 4,5%, а работников, не имеющих законченного среднего образования – на 8%[115]. Если в целом один из восьми жителей США был рождён за рубежом, то среди занятых – уже один из семи, а среди занятых на низкооплачиваемой работе – один из пяти[116].

Не удивительно, что 4/5 опрошенных американцев (по сравнению, кстати, с 45% среди представителей элит) рассматривают «защиту рабочих мест американских трудящихся» как одну из наиболее важных задач, стоящих перед страной[117].

---

[114] *Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can 7 Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.136.*

[115] *Borjas G. Increasing the Supply of Labor through Immigration: Measuring the Impact on Native-born Workers. Center for Immigration Studies Backgrounder. - Washington, DC: Center for Immigration Studies, May 2004.*

[116] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America’s Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.10-11.*

[117] *Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can 7 Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.136.*

Между тем правая оппозиция, хоть и не афишируя этого открыто, воспринимает иммиграцию, особенно из Латинской Америки, как угрозу существующей этнической, расовой, религиозной и языковой структуре и единству американского общества. Важна для них и угроза конкуренции со стороны иммигрантов для малого бизнеса – важнейшей опоры политического консерватизма в США. Долгое время своеобразным выразителем взглядов этих групп был консервативный политический обозреватель и журналист П.Бьюккенен, который провозгласил угрозу иммиграции одной из основных тем своих президентских избирательных кампаний в 1992, 1996 и 2000 годах. Наряду с требованиями о выходе США из ГАТТ, а затем и из ВТО и НАФТА, он настаивал на запрещении всех форм иммиграции на пять лет и сооружении постоянной стены или хотя бы проволочного заграждения на всём протяжении границы с Мексикой для предотвращения нелегальной иммиграции. (Напомним, что последняя инициатива стала частично воплощаться в жизнь в 2006 году) Сегодня ещё более агрессивную позицию занимает обозреватель CNN Л.Доббс, который под прикрытием борьбы с нелегальной иммиграцией ведет широкомасштабную кампанию против иммигрантов из Латинской Америки. Среди его заявлений – утверждение, что нелегальная иммиграция способствует распространению инфекционных заболеваний, включая такие экзотические, как проказа.

Языковой фактор приобрёл особое значение. Дело в том, что большинство иммигрантов из Латинской Америки сохраняют свою языковую идентичность и формируют этнотерриториальные кластеры. Численность лиц со слабым знанием английского языка возросла с 14 млн. в 1990 году до 23 млн. в 2000 году, составив в 2000 году 8% населения страны[118]. Во многих пограничных штатах были выдвинуты законодательные инициативы, требующие ужесточить иммиграционный режим и провозгласить английский официальным языком (подобный закон был принят, например, законодательным собранием Аризоны). Не менее важны вопросы, связанные с усиливающимся давлением иммигрантов на социально-экономические институты и образовательную систему, опять же, прежде всего в приграничных штатах.

Наиболее радикальной мерой в этом плане является так называемое Предложение 187, выдвинутое инициативной группой избирателей и поставленное на голосование в ходе референдума в Калифорнии во время выборов 1994 года. Оно было ориентировано на ограничение нелегальной

[118] *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton LH., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.75.*

иммиграции в этот самый населённый штат США, 24,1% жителей которого в тот момент были рождены за рубежом (согласно некоторым оценкам, нелегальные иммигранты составляют 48% населения Калифорнии, что создаёт колоссальную нагрузку на все социальные и коммунальные службы штата). Эта инициатива, поддержанная 59% избирателей, предусматривала лишение нелегальных иммигрантов и их детей права на пользование общественными фондами в сферах образования, здравоохранения и социального обеспечения. Данная мера была немедленно опротестована как противоречащая Конституции, и ее претворение в жизнь по-прежнему блокируется судебными органами. Тем не менее, сам факт её появления на свет служит иллюстрацией остроты иммиграционной проблемы для американского общества. Во многих приграничных штатах получила развитие деятельность добровольных милицейских отрядов местных жителей, патрулирующих границы параллельно с федеральными службами и пытающихся воспрепятствовать переходу границы незаконными мигрантами. Эта инициатива вызвала ещё более противоречивые отклики со стороны американской общественности.

Между тем интенсивная иммиграция (наряду с различиями в темпах естественного прироста отдельных этнических, религиозных и расовых групп) ведёт к достаточно быстрым изменениям структуры населения[119]. В 1900 году в США жили около 500 тысяч так называемых «испаноязычных» (преимущественно выходцев из Латинской Америки[120]). Сегодня – уже более 45,5 млн.[121]. В течение 1980–2000 годов испаноязычное население страны возросло на 20,7% (по сравнению с 14,3% для белых и 7,5% для афроамериканцев)[122]. В 1996 году белые составляли 73,6% населения страны. Доля черного населения была 12%, а доля испаноязычных – 10,2%. К 2004 году доля последних была уже 14%, причём более полови-

---

[119] *Отметим, что 62% прироста испаноязычного населения в 2006-2007 гг. пришлось на естественный прирост, а не иммиграцию. На сегодня в США к этой этнической группе принадлежит каждый четвёртый ребёнок в возрасте до 5 лет (Pew Hispanic Center Releases Statistical Portrait of Hispanic Women in the U.S. - Pew Hispanic Center. http://pewhispanic.org).*

[120] *Как и в случае с чёрным населением США, вопрос «испаноязычных» (буквально – hispanics, "испаники," нечто типа "лица испанской национальности", хотя и без унизительного оттенка) представляет собой политически весьма чувствительную проблему. Хотя они рассматриваются в качестве расового меньшинства, в данную категорию входят люди различного расового происхождения, которые также могут называться «латиноамериканцами». Таким образом, принадлежность к данной категории указывает на наличие определённой культурной и региональной ориентации и распространяется и на представителей ряда европейских наций, и на тех выходцев из Латинской Америки, кто уже не владеет испанским языком).*

[121] *U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency"Reuters". http://www.reuters.com*

[122] *Pew Research Center. Trends 2005. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005, p.74*

ны из них родились в США[123]. Доля белых снизилась до 68%, а доля афроамериканцев осталась на уровне 12%[124].

В целом в 2007 году численность расовых меньшинств в США составила 102,5 млн. человек по сравнению с 199,1 млн. белых. Представители меньшинств стали большинством в четырёх штатах и федеральном округе Колумбия: на Гавайях их доля составляет 75%, в столице — Вашингтоне 68%, в Нью-Мексико 58%, в Калифорнии 57% и в Техасе 52%[125].

Согласно оценкам, доля латиноамериканцев возрастёт к 2050 году до 24,5%, тогда как доля афроамериканцев составит 13,6%. Значительно увеличится и доля выходцев из Азии, составив 8,2%[126]. Данные переписи населения 2001 года подтверждают верность этих прогнозов. Доля испаноязычных наиболее высока в населении штата Нью-Мексико, где она превышает 40%. В Калифорнии и Техасе эта доля превышает 30%, в Аризоне и Неваде – 20%. Доля испаноязычных в населении превышает 10% ещё в пяти штатах (Иллинойсе, Колорадо, Нью-Джерси, Нью-Йорке и Флориде) и продолжает расти[127]. В целом 16 штатов имеют испаноязычное население, превышающее 500 тысяч человек. Крупнейшие группы испаноязычных проживают в Калифорнии (13,2 млн.), Нью-Йорке (3,5 млн.), а также Флориде и Техасе (по 3 млн.)[128]. При этом 63% испаноязычных в США имеют мексиканские корни, 10% – пуэрториканские, а 4% – кубинские[129]. Сегодня в американских государственных школах учатся 10 миллионов испаноязычных детей – около 20% от общего числа учащихся. 84% из них родились на территории страны и являются американскими гражданами[130].

---

[123] *Pew Research Center. Trends 2005. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005, p.72*
[124] *New Latino Nation. // "Newsweek". 2005, 30 May, p.29.*
[125] *U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency"Reuters".* http://www.reuters.com
[126] *U.S. Census Bureau, Resident Population—Selected Characteristics, 1970 to 1991, and Projections, 1995 to 2050. - Washington, D.C.*
[127] *Hill Grey and Millman J. Bush Eases Immigration Stance. // "The Wall Street Journal", 2004, 7January A4.*
[128] *U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency"Reuters".* http://www.reuters.com
[129] *New Latino Nation. // "Newsweek". 2005, 30 May, p.29.*
[130] *Pew Hispanic Center: Press Release. "Hispanics Are One-In-Five of All Public School Students Nationwide."* http://pewhispanic.org

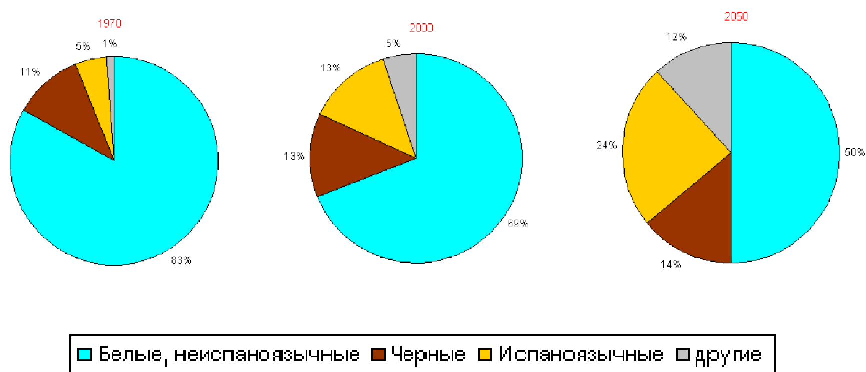

Рис.12. Изменение этнического состава населения США

Источник: US Census Bureau. Debating Immigration Ed by C.M.Swain. - Cambridge University Press. NY, 2007

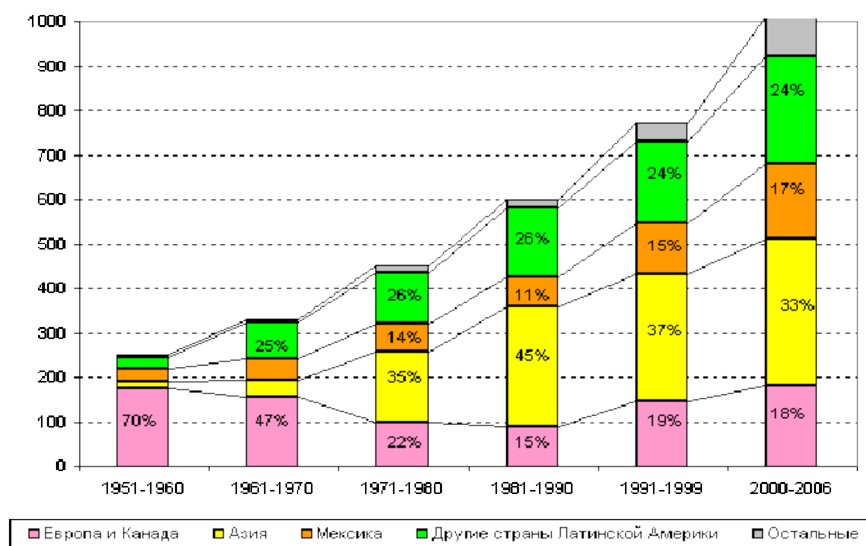

Рис.13. Распределение среднегодового числа легальных мигрантов по странам происхождения

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. -Pew Hispanic Center, Washington, DC

Помимо этого, широкомасштабная иммиграция людей, принадлежащих к этническим и расовым меньшинствам, изменяет внутреннюю структуру меньшинств в США (так, доля афроамериканцев в этой группе сократилась за последние 50 лет с более 2/3 до менее 50%), вызывая перераспределение субсидируемых государством ресурсов и рабочих мест в государственном секторе (где доля меньшинств традиционно очень высока) и вызывая недовольство «старых» меньшинств. Между тем многие из льготных программ так называемого «позитивного действия», направленных на создание приоритетных условий и квот для определённых групп населения, были первоначально созданы с целью компенсации черного населения за рабство и наследие неравенства. Впоследствии их действие распространилось и на других выходцев из неевропейских стран, а также и другие группы населения, включая женщин, инвалидов и др. Таким образом, иммиграция не только снижает долю белых в населении, но и «отрезает» льготы от «традиционных» меньшинств.

Помимо этого, структурные изменения происходят и в составе определённых этнических, расовых и религиозных групп. Скажем, доля негров[131] (большинство из которых относительно недавно изменили свою религиозную принадлежность) среди американских последователей ислама составляет около 30%, в то время как большинство мусульман являются выходцами из арабских стран (25%) и юго-восточной Азии (33%)[132]. Быстрые изменения баланса между определёнными группами вызывают внутренние трения и борьбу вокруг их политической ориентации и за перераспределение ограниченных льготных ресурсов, предоставляемых государством.

Столь же любопытно и то, что количество мусульман в США в 2001 году впервые превысило количество евреев. Эти перемены очень важны в американской политической системе, поскольку они могут привести к изменению результатов голосования, перераспределению социальных благ между отдельными группами населения и переориентации внешней политики. В частности, быстро растущая доля испаноязычных среди американского населения превращает их в значительную политическую силу, приводя к усилению межпартийной борьбы за их голоса[133]. Доля испаноязыч-

---

[131] *Поскольку расовый вопрос в США весьма чувствителен, расовые категории неоднократно переименовывались. В настоящее время политически более приемлемыми считаются термины «афро-американцы» или «чёрные».*

[132] *Zoll R. Conventions Show Divide with Muslims. // "The Daily News Journal", 2003, 31 August.*

[133] *Иммиграционная амнистия 1986 г., например, привела к увеличению числа избирателей в США почти на 3 миллиона человек (Bhagwati J. America As a Beacon... And a New Dawn for Immigrants. // "The Wall Street Journal", 2004, 12 January, A14).*

ных избирателей возросла с 2% в 1988 году до 7% в 2000 году и 9% во время выборов 2004 года[134]. В выборах 2004 года приняли участие более 8 миллионов испаноязычных избирателей. Среди избранных членов Конгресса было и два испаноязычных сенатора — от Флориды и Колорадо. В 2008 году среди претендентов на роль кандидата в президенты США от Демократической партии был губернатор штата Нью-Мексико Б.Ричардсон, тоже имеющий испаноязычные корни. А число имеющих право голоса в этой категории достигло 18 миллионов человек[135]. При этом 57% испаноязычных считают себя сторонниками демократов и лишь 23% – республиканцев. Опрос испаноязычных избирателей в июне-июле 2008 года также показал, что 66% из них собирались голосовать за демократа Обаму и лишь 23% - за республиканца Маккейна[136]. Одновременно более 90% испаноязычных жителей в США поддерживают идею легализации незаконных иммигрантов[137].

Особые опасения вызывает предвидимый многими переход американского общества от традиционной американской модели «плавильного котла» к «мозаичной» модели, т.е. от ситуации, когда иммигранты быстро становились американцами не только в результате формальной перемены гражданства, но и с точки зрения их менталитета, языковой и культурной идентичности, к положению, когда американское общество может стать «мультикультурным», распавшись на достаточно обособленные этнические, религиозные, культурные и языковые сообщества. По словам П.Браймелоу (кстати сказать, самого иммигранта из Великобритании), Соединённые Штаты не в состоянии больше позволить себе быть страной иммиграции, поскольку «американцев убеждают полностью отказаться от взаимосвязи, основанной на общей этничности и вверить себя идеологии как связующей их государство силе»[138]. Парадоксально в определённом смысле, но очень важную роль в этом плане играют глобализация и научно-техническая революция, облегчающие для мигрантов сохранение прежней культурной идентичности и связей с родиной.

---

[134] *Hill G., Millman J. Bush Eases Immigration Stance. // "The Wall Street Journal", 2004, 7 January, A4*

[135] *Campo-Flores A., Fineman H. A Latin Power Surge. // "Newsweek", 2005, 30 May, pp.25-28, Selb G.F. How the Immigration Fires Subsided for McCain. // "The Wall Street Journal'. 2008, 29 January, A2.*

[136] *Selb G.F. How the Immigration Fires Subsided for McCain. // "The Wall Street Journal'. 2008, 29 January, A2; Pew Research Center. Hispanics Support Obama over McCain for President by Nearly Three-to-One, Pew Hispanic Center Survey Finds. http://www.pewhispanic.org.*

[137] *Cooper M. New Hope for Illegals? // "Time", 2004, 19 January, p.18.*

[138] *Brimelow P. Alien Nation: Common Sense About America's Immigration Disaster. - New York: Random House, 1995, pp.208, 217, 258.*

Озабоченность у многих вызывает и всё нарастающий приток испаноязычных иммигрантов – ввиду и протяжённой общей границы с Мексикой, и значительного разрыва в плане основных среднедушевых показателей социально-экономического развития (так, разрыв между США и Мексикой с точки зрения производства ВВП на душу населения составил в 2007 году 5,4 раза[139]), и нежелания, как считают многие, представителей этой группы иммигрантов интегрироваться в американское общество. Наиболее видным выразителем этих взглядов является знаменитый политолог из Гарвардского университета С.Хантингтон, который подчёркивает, что испаноязычная иммиграция является «наиболее... серьёзным вызовом традиционной американской идентичности... Игнорируя эту проблему, американцы обрекают [своё общество] на трансформацию на две культуры (англо- и испаноязычную) и два языка»[140]. По его мнению, опасность представляют шесть специфических черт новой иммиграционной волны: наличие общей границы с Мексикой, масштаб иммиграции[141], её незаконный характер, территориальная концентрация, последовательность и долгосрочный характер[142].

Оппоненты этого подхода указывают на возрастающее значение рынка и революции в области технологии и средств связи как факторов, стимулирующих интерес к изучению английского языка и принятию иммигрантами идеи ассимиляции. Например, главный редактор журнала U.S. News and World Report M.Зукерман считает, что «причин для пессимизма нет. Имеются... свидетельства того, что мы сможем абсорбировать испаноязычных [иммигрантов] - также, как мы абсорбировали предыдущие поколения европейцев - в динамичное американское общество... Каждая новая волна иммигрантов научила нашу нацию чему-то новому и обогатила её культуру. Другими словами, [новая иммиграционная волна создаёт] возможности, а не проблемы».[143] Согласно данным Национального исследовательского совета США, 60% иммигрантов, приехавших в эту страну в течение 1980-х годов, к настоящему времени хорошо говорят по-английски. Среди

---

[139] *Отметим, что согласно данным Международного Валютного Фонда, разрыв между Россией и беднейшими странами СНГ по этому показателю был ещё больше: 11,1 раза с Узбекистаном, 12,7 раза с Киргизией и 18,9 раза с Таджикистаном (International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, April 2008. http://www.imf.org)*

[140] *Huntington S.P. The Hispanic Challenge.// "Foreign Policy", 2004, March-April, p.32.*

[141] *Мексиканцы составляют 69 процентов незаконных иммигрантов, а совокупная доля выходцев из Латинской Америки приближается к 80 % (Huntington S.P. The Hispanic Challenge.// "Foreign Policy", 2004, March-April, p.35; Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S. - Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006).*

[142] *Huntington S.P. The Hispanic Challenge.// "Foreign Policy", 2004, March-April, p.33.*

[143] *Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June, p.64.*

тех, кто приехал в США 30 или более лет назад, к моменту проведения исследования лишь 3% не владели английским языком[144]. В целом опросы показывают, что современные мигранты ассимилируются столь же успешно, как и сто лет назад. Недавний опрос 2500 латиноамериканцев показал, что 90 процентов из них считали необходимым как можно быстрее и эффективнее адаптироваться к американской культуре. При этом, однако, такие же 90 процентов считали необходимым и сохранение связи со своей национальной культурой[145].

* * *

Кажется очевидным, что миграционная политика США характеризуется целым рядом черт и проблем. Более того, некоторые из политических инноваций создают противоречия и вызывают опасения. Серьёзные опасения, в частности, вызывает возможность утраты национального единства и развития этнических конфликтов. Между тем высказываются и опасения относительно возможности бесконтрольного усиления (под предлогом борьбы с терроризмом и нелегальной иммиграцией) власти федерального правительства.

Не будем, однако, забывать, что опыт США говорит прежде всего о пользе иммиграции и способности государства принять и ассимилировать значительные массы мигрантов, не подвергая опасности основы демократической власти. Американский опыт последних лет также указывает на возможность и, видимо, необходимость поиска новых форм иммиграционной политики в ситуации, когда, с одной стороны, иммиграция несёт в себе значительный положительный заряд, а с другой, остановить нелегальную иммиграцию демократическим путём оказывается практически невозможно, особенно в условиях, когда относительно благополучная страна граничит с гораздо более бедными и трудоизбыточными государствами.

Выступая в поддержку комплексной иммиграционной реформы, обозреватель телеканала CNN и журнала Newsweek Ф.Закария подчёркивает, что упор "исключительно или преимущественно на запретительные меры работать не будет. Законы, игнорирующие силы спроса и предложения,

---

[144] *James S., Edmonston B., eds. The New Americans: Economic, Demographic, and Fiscal Effects of Immigration. - Washington, D.C.: National Academy Press, 1997, p.13.*

[145] *The New Americans. // "The Economist", 2000, 11 March, survey pp.13-14. Между тем, тот же Зукерман отмечает, что лишь 7% детей, родившихся в США в семьях испаноязычных иммигрантов, считают испанский своим основным языком, а почти половина вообще не говорит по-испански. Среди иммигрантов третьего поколения, треть испаноязычных женщин выходит замуж за представителей других этнических и расовых групп. Они также достаточно успешны в социально-экономическом отношении: доходы почти 80% превышают прожиточный минимум, а среди тех, кто прожил в США более 30 лет, 68% имеют собственный дом (Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June, p.64).*

приводят к дорогостоящим потерям (Вспомним о "сухом законе".)" Вместе с тем, подчёркивает он, иммиграционная реформа – "это тот редкий случай, когда хорошие политические цели и средства могут совпадать"[146].

Не стоит забывать и о роли иммиграционной политики в качестве важного элемента американской "мягкой власти", т.е. способности к лидерству на основе примера, притягательности для других национальной модели развития и возможности распространения национальной идеологии и культуры по миру без опоры на силовые методы[147]. Иммиграция и формирование национальных диаспор служат важнейшими механизмами применения этой "мягкой власти".

По словам Дж.Ная, современный нам мир характеризуется «размыванием границ»[148]. По сути дела, в рамках процесса глобализации, стимулируемого как рыночными, так и технологическими факторами, происходит формирование мирового рынка рабочей силы. Наряду с изменениями в отношении мирового сообщества к вопросам прав человека и государственного суверенитета этот процесс вынуждает страны мира пересматривать отношение к вопросам миграции.

Игнорировать эту реальность сегодня не могут ни США, ни Россия. И потому вместо спекуляции на угрозах иммиграции политические лидеры и средства массовой информации должны разъяснять населению своих стран как её неизбежность, так и очевидные положительные стороны.

Литература

Bhagwati J. America As a Beacon... And a New Dawn for Immigrants. // "The Wall Street Journal", 2004, 12 January.

Borjas G. Heaven's Door: Immigration Policy and the American Economy. – Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999.

Borjas G. Increasing the Supply of Labor through Immigration: Measuring the Impact on Native-born Workers. Center for Immigration Studies Backgrounder. - Washington, DC: Center for Immigration Studies, May 2004.

Brimelow P. Alien Nation: Common Sense About America's Immigration Disaster. - New York: Random House, 1995.

---

[146] *Zakaria F. Time to Solve Immigration. // "Newsweek". 2006, 13 November, p.23.*

[147] *Как писал создатель этой концепции известный политолог Дж.Най, в то время как "жёсткая власть базируется на стимулах... или угрозах... мягкая власть основана на способности... формировать предпочтения других". Иными словами, "мягкая власть" представляет собой способность создавать у других людей "желание хотеть того же, чего хотите Вы" (Nye J.S.. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, pp.8-9, 24).*

[148] *Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.57.*

Campo-Flores A., Fineman H. A Latin Power Surge. // "Newsweek”, 2005, 30 May.
Cooper M. New Hope for Illegals? // "Time”, 2004, 19 January.
Davy M., Meyers D.W., Batalova J. Who Does What in US Immigration. // Migration Information Source. 2005, December 1.
Ford W.F. Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues. // Economic Education Bulletin. vol.47, no.10, 2007, October.
Frey W.H., Tilove J. Immigrants In, Native Whites Out. // "The New York Times Magazine”, 1995, 20 August.
Franklin B. 1961. Observations concerning the increase of mankind, peopling of countries, etc. // The Papers of Benjamin Franklin. Volume 4, July 1, 1750 through June 30, 1753. - New Haven: Yale University Press.
Garment S. Scandal: The Culture of Mistrust in American Politics. - New York: Doubleday, 1991.
Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America’s Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006.
International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, April 2008. (http://www.imf.org)
Hill G., Millman J. Bush Eases Immigration Stance. // "The Wall Street Journal”, 2004, 7 January.
Hsu S.S., Lydersen K. Illegal Hiring Is Rarely Penalized. // The Washington Post”, 2006, June 19.
Huntington S.P. The Hispanic Challenge.// "Foreign Policy”, 2004, March-April.
James S., Edmonston B., eds. The New Americans: Economic, Demographic, and Fiscal Effects of Immigration. - Washington, D.C.: National Academy Press, 1997.
Jordan M. Arizona Seizes Spotlight In U.S. Immigration Debate. // “The Wall Street Journal”. 2008, February 1.
Jordan M. Crossings By Migrants Slow as Job Picture Dims. // ”The Wall Street Journal”. 2008, 9 April.
Kirk J.A. Indian-Americans and the U.S.-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby? // Foreign Policy Analysis. vol.4. no.3. 2008, July.
Lockhead C. Give and Take Across the Border: 1 in 7 Mexican Worker Migrates—Most Send Money Home. // “The San Francisco Chronicle”. 2006, May 21.
McManus S. Young v. Old. Boulder. - Colorado: Westview Press, 1996.
New Latino Nation. // "Newsweek", 2005, 30 May.

Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002.
Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlooc. - Pew Hispanic Center, Washington, DC
Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S. - Pew Hispanic Center. Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006.
Pew Hispanic Center: Press Release. "Hispanics Are One-In-Five of All Public School Students Nationwide." http://pewhispanic.org
Pew Hispanic Center Releases Statistical Portrait of Hispanic Women in the U.S. - Pew Hispanic Center. (http://pewhispanic.org).
Pew Research Center. Trends 2005. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005.
Pew Research Center. Hispanics Support Obama over McCain for President by Nearly Three-to-One, Pew Hispanic Center Survey Finds. http://www. pewhispanic.org.
Public Policy Institute of California, "Silicon Valley's Skilled Immigrants: Generating Jobs and Wealth for California" Research Brief Issue 21, 1999, June.
Selb G.F. How the Immigration Fires Subsided for McCain. // "The Wall Street Journal'. 2008, 29 January.
The New Americans. // "The Economist", 2000, 11 March.
The World Bank. The Migration and Remittances Factbook 2008. http://www. Worldbank.org/prospects/migrationandremittances
U.S. Bureau of the Census, Statistical Abstracts of the U.S. - Washington, D.C.
U.S. Census Bureau, Resident Population—Selected Characteristics, 1970 to 1991, and Projections, 1995 to 2050. - Washington, D.C.
U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency"Reuters". http://www. reuters.com
U.S. Population Projections: 2005-2050. - Pew Hispanic Center. (http://www. pewhispanic.org)
Zakaria F. Time to Solve Immigration. // "Newsweek". 2006, 13 November.
Zakaria F. The Rise of the Rest. // "Newsweek". 2008, 12 May.
Zoll R. Conventions Show Divide with Muslims. // "The Daily News Journal", 2003, 31 August.
Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June.

Представлена в редакцию
12 ноября 2008 года

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ИМИДЖ И РЕПУТАЦИЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ[149]

Валерий МОШНЯГА
Республика Молдова, Кишинев, Молдавский государственный университет, факультет международных отношений, политических и административных наук, кафедра политической науки
Заведующий кафедрой, доктор-хабилитат политических наук, профессор

Александр ЕЖОВ
Республика Молдова, Кишинев, Молдавский государственный университет, факультет международных отношений, политических и административных наук, кафедра международных отношений
Преподаватель, магистр политических наук

The present article represents theoretic-analytical analysis of political image and reputation.

The person of the political leader is the central figure who sets the fashion to the political elections. Therefore there is always actual a problem of creation and introduction in public consciousness of such image of the politician, which would satisfy the needs of electorate and would influence their social installations.

Many researchers of political image agree that image is the intermediary between people and authority but the person of the politician cannot be shown only to image. New opportunities for studying a phenomenon of political leadership are opened with a category of reputation.

The concept «reputation» it is often used in the public and business communications as social representation about the role and the status of the person in a society. The reputation is formed and exists as social representation, defining public preferences. Therefore studying of reputation allows to go deeper into understanding the process of a political choice, the formation of confidence and mistrust to subjects of authority, the estimation of efficiency and reliability of authority.

The political reputation varies eventually and includes an estimation of professional and personal qualities of the politician, and also serves as the estimated factor of its acts.

As a result of the analysis of political image and reputation we see, that image includes elements of reputation, the reputation includes elements of image.

[149] *Рецензент – доктор политических наук, доцент Аурелия ПЕРУ-БАЛАН.*

If the reputation of the politician appears stained and it is necessary to change it into positive, to add the new socially-significant acts, specialists resort to formation of image components.

And on the contrary, often images stand out for «professional», «business» reputations, because the primary goal of political image is demonstration of reputation characteristics.

В эпоху «информационного общества», когда представления людей о мире и происходящих процессах в значительной мере стали формироваться средствами массовой коммуникации, имидж любого субъекта и объекта стал играть гораздо более важную роль, чем прежде. Политический имидж сегодня – это основная коммуникативная единица, обеспечивающая контакты между агентами на политическом рынке.[150] Современную актуальность проблематика, связанная с имиджем власти, приобрела в связи с активным развитием демократических институтов, прежде всего института всеобщих свободных выборов. Судьба властных структур стала напрямую зависеть от того, как они и их деятельность воспринимались электоратом. Проблема построения идеальных образов (лидера, руководящей элиты, партии) и внедрения их в массовое сознание приобрела решающее значение.

Центральной фигурой, задающей тон политических выборов, является личность политического лидера. Поэтому остается всегда актуальной проблема создания и внедрения в общественное сознание такого образа политика, или имиджа, который бы отвечал потребностям электората и оказывал влияние на их социальные установки.

В процессе подготовки и проведения избирательной кампании избирателю предстоит воспринимать целостный имидж политического лидера, постоянно воспроизводимый самим субъектом и средствами коммуникации: определённые черты, качества лидера, взятые в единстве политических, мировоззренческих, нравственных, психологических, биографических, внешних качеств, резонирующих в предпочтениях электората, то есть по оптимальному императиву: «если избиратель не принимает кандидата таким, каков он есть на самом деле, то он станет таким, каким избиратель его хочет видеть»[151].

Для того чтобы политик получил голоса избирателей, избиратель должен поверить политику, не усомниться в его честности, надёжности, добропорядочности, отдавая в его руки завтрашний день страны и своё собст-

[150] *Петрунин Ю.Ю. и др. Политические коммуникации. / Под ред. Соловьева А.И. - Москва, 2004, с.128.*

[151] *Феофанов О.А. Стереотип и имидж в буржуазной пропаганде. // Вопросы философии, 1985, N6, с.79*

венное благополучие. Избиратели должны видеть в кандидате человека, который разделяет их ценности и идеалы, их моральные нормы[152]. Политик, зная запрос избирателя, даёт ему возможность именно в своём лице увидеть все запрашиваемые качества, политический профессионализм, отсутствие корысти.

Необходимо помнить, что избиратель голосует не за конкретного человека, а за свою надежду на лучшее будущее, умело отражённую в имидже конкретного политика.

Многие исследователи политического имиджа согласны с тем, что, являясь посредником между народом и властью, образ политика не может быть сведен только к имиджу. Представляется, что для характеристики субъекта в социально-политических коммуникациях новые возможности для изучения феномена политического лидерства открывает категория репутации.

В понятии «репутация» можно выделить следующие составляющие элементы:

- деловая репутация;
- социальная репутация;
- политическая репутация;
- профессиональная репутация и т.д[153].

По мнению С.В.Горина на данный момент можно говорить о новом научном направлении в исследовании особенностей управления репутацией - репутациологии. Репутациология изучает закономерности создания и управления деловой репутацией юридических и физических лиц и исследует ее как явление окружающего мира во всем его многообразии.

Следует отметить, что политическую репутацию часто отожествляют с имиджем. В действительности, понятия “репутация” и “имидж” весьма близки друг к другу, но существуют и существенные отличия между этими понятиями. Для более полного выявления этих отличий необходимо определить эти понятия.

Понятие «репутация» часто используется в общественной и деловой коммуникации как социальное представление о роли и статусе человека в обществе. Репутация формируется и существует как социальное представление, определяя общественные предпочтения. Поэтому изучение репутации позволяет углубить понимание закономерностей политического выбора, формирования доверия и недоверия к субъектам власти, оценки эффективности и надежности власти.

---

[152] *Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. (Под. ред. Е.В.Егоровой-Гантман). - Москва, 1994, с.133.*

[153] *Горин С.В. Теоретические основы репутациологии. // Библиотека креативной экономики (http://creativeconomy.ru/library/index.php?id=107&page=3)*

Н.В.Устинова считает, что репутация это определённая ценность, от наличия и качества которой зависит жизненный успех[154]. Она также отмечает, что репутация – явление динамичное. При наличии доминантных личностных характеристик некоторые параметры репутации могут меняться как в течение короткого промежутка времени, так и на протяжении всей жизни в зависимости от совершаемых субъектом поступков, и от распространяемой о нём информации[155].

Так, например, М.Н.Шашлов рассматривает политическую репутацию как фактор, влияющий на формирование имиджа политика. По его мнению, репутация политика отражена в слухах и историях про него, передаваемых устно и через СМИ. В них подчеркиваются его различные человеческие и деловые качества, способность быть лидером и его моральные установки, и такие качества, как честность и порядочность, надежность и справедливость. Отсутствие этих черт пагубно влияет на имидж политика[156].

Итак, политическая репутация является социально-политической категорией, одной из важных составляющих политического успеха или провала, поскольку она способствует формированию позитивного или негативного отношения к тому или иному политическому лидеру, партии и т.д. Политическая репутация меняется с течением времени и включает оценку профессиональных и личностных качеств политика, а также служит оценочным фактором его поступков.

Исследователи по-разному анализируют имидж: одни исходят из широкого представления о нем как о «людском признание, как об оценочном отношении»[157], другие выводят понятие имиджа из визуального образа, отмечая, что это «визуальная привлекательность личности»[158], третьи, как например, специалист по созданию имиджа П.Берд определяют имидж как «полную картинку вас, которую вы представляете другим. Она включает то, как вы выглядите, говорите, одеваетесь, действуете; ваши умения, ва-

---

[154] *Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – Екатеринбург, 2005, с.3. (http://orel3.rsl.ru/dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf)*

[155] *Там же, с.8.*

[156] *Шашлов М.Н. Политический имидж как актуальный предмет исследования. // Актуальные проблемы политологии: Сборник научных работ студентов и аспирантов Российского университета дружбы народов. / Отв. ред.: проф. В.Д.Зотов. – Москва, 2001, с. 84–92.*

[157] *Ковальчук А. Основы имиджеологии и делового общения. – Ростов-на-Дону, 2006, с.14.*

[158] *Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния. - Москва, 1994, с.6.*

шу осанку, позу и язык тела; ваши аксессуары, ваше окружение и компанию, которую вы поддерживаете»[159].

Так, Д.Ольшанский определяет имидж как «воображаемый образ человека, группы, организации, события, процесса или явления, создаваемый в сознании аудитории профессиональными имиджмейкерами»[160].

Исследователи практически едины во мнении, что имидж включает в себя не только анатомические особенности и стиль одежды политика, но и практически все характеристики человека, доступные восприятию[161].

Несмотря на разнообразие формулировок в определении понятия «имидж», возможно, выявить некоторые общие черты:

1) имидж существует как совокупность, каких бы то ни было представлений об объекте в общественном мнении;

2) имидж - некая конструкция, создаваемая посредством применения специальных технологий, в соответствии с потребностями заказчика.

В результате анализа этих понятий мы видим, что имидж включает элементы репутации, репутация включает элементы имиджа. Если репутация политика оказывается запятнанной и её необходимо изменить в сторону позитива, дополнить новыми социально-значимыми поступками, прибегают к формированию имиджевых компонентов. И наоборот, часто имиджи выдаются за «профессиональные», «деловые» репутации, поскольку основной задачей политического имиджа является демонстрация репутационных характеристик.

Сравнительный анализ политического имиджа и репутации приводят М.В.Дулясова, Т.Р.Ханнанова, Е.Р.Исламгалиева[162]. По их мнению, репутация подобна черно-белому снимку: она находится в диапазоне от черного (отрицательная репутация) до белого (положительная репутация). Нейтральная или нулевая репутация свойственна только тем, кто не успел сформировать мнение о себе. Имидж подобен яркому цветному снимку: тысячи оттенков цвета создают единый образ. Имидж уникален и неповторим.

Понятия имиджа и репутации имеют еще одну особенность: восприятие имиджа политика идет на эмоциональном уровне, а репутация формируется на формально-логическом уровне в результате обработки фактов, событий, мнений. Отсюда понятны и механизмы воздействия имиджа и репутации на восприятие человека. Имидж – это поверхностное восприя-

---

[159] *Политическая имиджелогия. Учебное пособие под. ред. Деркача А.А. - Москва, 2006, с.380.*

[160] *Ольшанский Д. Политическая психология. – Санкт-Петербург: Питер, 2002, с.550.*

[161] *См.: Максимов А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов. – Санкт-Петербург: Питер, 2004, с.38-39; Политическая реклама. - Москва: Николо-медиа, 2002, с.123.*

[162] *Дулясова М.В., Ханнанова Т.Р., Исламгалиева Е.Р. Деловая репутация-многоуровневая система. (www.ogbus.ru/authors/Dulyasova/Dulyasova_8.pdf)*

тие действительности, это то, что первым бросается в глаза и оставляет неизгладимое впечатление. Репутация же формируется годами.

Итак, проведенный анализ понятий «репутация» и «имидж», позволяет сделать вывод о том, что имидж представляет собой целенаправленно формируемый, эмоционально окрашенный «внешний образ» субъекта. Репутацию необходимо рассматривать через призму профессиональных и нравственных поступков субъекта.

Н.В.Устинова отмечает, что репутация состоит из двух основных элементов:

1. набора внутренних свойств и качеств человека (нравственных, интеллектуальных, образовательных, профессиональных, психологических), его Я-концепция, психологический профиль;
2. оценка этих качеств со стороны общественного мнения.

Автор отмечает, что большое влияние на формирование репутации политика оказывает его семья, размер доходов, наличие «криминального капитала», дружественные и деловые связи и т. д., и что у каждого политика есть свой «стержень», вокруг которого формируется его репутация. По мнению исследователя, для одного политика – это нравственные принципы, для другого – личностные и психологические достоинства, для третьего – политические амбиции. На практике политические деятели стремятся демонстрировать какое-то одно личностное качество, на котором базируется их репутация. Это легко позволяет дискредитировать оппонента. Распространив о нём негативную информацию, затрагивающую его репутацию, можно повлиять на его рейтинг или разрушить его политическую карьеру[163].

Е.В.Змановская абсолютно верно отметила, что «репутация формируется годами, и является результатом систематического выполнения человеком наиболее важных социальных норм и представляет собой общественное мнение о соотношении достоинств и недостатков конкретного человека»[164].

Для более детального рассмотрения политической репутации необходимо выявить ее распространенные типы.

Интересную типологию политической репутации предлагает Н.В.Устинова. Она выделяет:

---

[163] *См.: Устинова Н.В. Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – Екатеринбург, 2005, с.9-10. (http://orel3.rsl.ru/dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf)*

[164] *Змановская Е.В. Руководство по управлению личным имиджем. - Санкт-Петербург: Речь, 2005, с.122.*

• «Реальную репутацию» - качества, о которых чаще всего не говорят в лицо её носителю, это те мнения и оценки, которые наиболее объективны, поскольку не предполагают лести.

• «Мифическую репутацию» - позитивные качества, создаваемые в ходе избирательной кампании, ради завоевания голос избирателей.

• «Одномерную репутацию» - формируемую в том случае, если представления разных людей о носителе репутации схожие.

• «Многомерную репутацию» – создается при расхождении мнений разных людей о репутации политика[165].

В то же время Е.В.Змановская различает следующие типы репутации:

Безупречная репутация – формируется в случае отсутствия недостатков и проступков политика;

Хорошая репутация – это та репутация, в которой преобладают только достоинства;

«Подмоченная репутация» - с преобладанием достоинств;

Дурная репутация – при доминировании пороков у субъекта.

Формированию положительной репутации способствуют определенные действия политика. К ним можно отнести:

- Признание важности социальных норм и правил;
- Выполнение конкретных правил;
- Демонстрация уважения к людям;
- Реальные заслуги и достижения;
- Дистанцирование от негативных символов;
- Умение договариваться и конструктивно разрешать конфликты[166].

Репутация политика меняется с течением времени под влиянием событий социально-политической жизни, в зависимости от совершаемых поступков, от информации, которая появляется в СМИ о субъекте. Это дает возможность коррекции репутации под влиянием политического репутационного менеджмента. Под политическим репутационным менеджментом понимают целенаправленные мероприятия по созданию и поддержанию желаемой репутации политика, избираемого на общественно значимую позицию в обществе[167].

---

[165] *Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – Екатеринбург, 2005, с.9-10. (http://orel3.rsl.ru/dissert/ EBD_743A_ustinovaNV.pdf).*

[166] *Змановская Е.В. Руководство по управлению личным имиджем. - Санкт-Петербург: Речь, 2005, с.123.*

[167] *Трубецкой А.Ю. Категория репутации в социально-политической коммуникации. // Автореферат на соискание ученой степени доктора психологических наук. - Москва, 2006, с.32. (http:vak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/vak/announcements/psiholog/ TrubeckojAU.doc)*

Он включает следующие аспекты:

- анализ специфики социальных и политических представлений и ожиданий относительно репутации у различных групп;
- формирование желаемой репутации;
- анализ и отслеживание репутаций действующих политиков;
- создание политической мифологии как героической истории;
- создание личной истории как интерпретации прошлых действий и т.д. [168]

Выборы в какой-то мере представляют собой в первую очередь конкуренцию репутаций, которые должны отражать национальные и социально-демографические представления об идеальном образе политика. Эти ожидания могут проявляться в таких категориях восприятия политика, как: «умный, дальновидный», «честность, порядочность», «хороший организатор, лидер», «патернализм», «сила личности», «выразительность образа», «интеллигентность» и «открытость», «дипломатичность, общительность», «хозяйственность, душевность», и т.д. Для политика большое значение играет занятие «позиции» в конкретной целевой аудитории и поддержание положительной репутации. Так, например, несмотря на скандальный характер личности В.Жириновского лидера российской партии ЛДПР за него стабильно голосуют с 1993 года. Этот политик зарекомендовал себя как в качестве специалиста имеющего два высших образования, обладающего необходимыми знаниями в области юриспруденции и международных отношений, свободно владеющего несколькими иностранными языками. Таким образом, можно утверждать, что это яркий и, безусловно запоминающийся, но узкоспециализированный имидж, который достаточно тяжело корректировать.

Другим примером может послужить процесс создания репутации В.Путина в президентской кампании 2000 г. Она строилась в рамках наиболее значимой для общества проблемы, а именно нерешенной проблемы Чечни и терроризма.

Президент Республики Молдова В.Воронин в преддверии парламентских выборов 2001 года сделал акцент на возвращении доверия народа к власти. «Доверие к себе, - подчеркнул В. Воронин, - власть может и должна вернуть только реальными делами. Главнейшим делом должны стать обеспечение и защита прав человека. …Но, прежде всего власть обязана создать условия для реализации самого естественного права личности —

[168] *Там же, с.32.*

права на нормальную человеческую жизнь»[169]. Таким образом, репутация В. Воронина строилась на основе конкретных действий.

В преддверии парламентских выборов в Украине (2007) премьер-министр Ю.Тимошенко заработала себе репутацию «реформатора» и «непримиримого борца за демократические ценности»[170].

Репутация президента Белоруссии А.Лукашенко соответствует категории патриота, избранника народа: «мой избиратель, те 80%, которые за меня проголосовали»[171].

Репутация президента США Б.Обамы четко соответствует имиджу молодого лидера новой Америки и отвечает социальному запросу избирателей: пенсионеры увидели в нем эталон американской мечты в его самом традиционном виде, образованных белых приводила в восторг сама идея избрания во власть чернокожего президента с блестящим гарвардским дипломом и опытом правозащитной работы, необразованные белые восприняли Б.Обаму как шанс на реформы и перераспределение налоговой нагрузки в сторону богатых, у национальных меньшинств, в том числе и самой быстрорастущей — испаноязычной, кандидатура Б.Обамы вызвала восторг[172].

В заключении хотелось бы отметить, что основой реального имиджа и хорошей репутации политика должен стать профессионализм политической деятельности, компетентность в политике, высокий морально-нравственный уровень личности, а не использование манипулятивных технологий, способствующих приходу во власть людей, не отвечающих социальному запросу. Реализация такой концепции на практике поможет преодолеть стереотип представлений об имидже политика и его репутации, формируемыми исключительно как «товар на продажу», публично демонстрируемыми с целью завоевания власти.

Библиография

Горин С.В. Теоретические основы репутациологии. // Библиотека креативной экономики, http://creativeconomy.ru/library/index.php?id=107&page=3

---

[169] *Цит. по: Мошняга В., Руснак Г., Турко Т. Президентские (2001) выборы в Республике Молдова: результаты и технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI, - Chişinău: USM, 2001, c.103-104.*

[170] *www.otechestvo.org.ua/main/20063/2202.htm*

[171] *Шашлов М.Н. Политический имидж как актуальный предмет исследования. // Актуальные проблемы политологии: Сборник научных работ студентов и аспирантов Российского университета дружбы народов. / Отв. ред.: проф. В.Д.Зотов. – Москва, 2001.*

[172] *Щерба А. Барак Обама: сначало было слово. // http://www.zn.kiev.ua/1000/1600/64668/*

Дулясова М.В., Ханнанова Т.Р., Исламгалиева Е.Р. Деловая репутация-многоуровневая система. // www.ogbus.ru/authors/Dulyasova/ Dulyasova_8.pdf

Змановская Е. В. Руководство по управлению личным имиджем. - Санкт-Петербург: Речь, 2005.

Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. (Под.ред.Е.В. Егоровой-Гантман). - Москва,1994.

Ковальчук А. Основы имиджеологии и делового общения. – Ростов-на-Дону, 2006.

Максимов А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов. – Санкт-Петербург: Питер, 2004.

Мошняга В., Руснак Г., Турко Т. Президентские (2001) выборы в Республике Молдова: результаты и технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. - Chişinău: USM, 2001.

Ольшанский Д. Политическая психология. – Санкт-Петербург: Питер, 2002.

Петрунин Ю.Ю. и др. Политические коммуникации. / Под ред. А.И.Соловьева. - Москва, 2004.

Политическая имиджелогия. Учебное пособие под ред. А.А.Деркача. – Москва, 2006.

Политическая реклама. - Москва: Николо-медиа, 2002.

Трубецкой А.Ю. Категория репутации в социально-политической коммуникации. // Автореферат на соискание ученой степени доктора психологических наук. - Москва, 2006. (http:vak.ed.gov.ru/common/img/ uploaded/files/vak/announcements/psiholog/TrubeckojAU.doc)

Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. - Екатеринбург, 2005. (http://orel3.rsl.ru/ dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf)

Феофанов О.А. Стереотип и имидж в буржуазной пропаганде. // Вопросы философии, 1985, N6.

Шашлов М.Н. Политический имидж как актуальный предмет исследования. // Актуальные проблемы политологии: Сборник научных работ студентов и аспирантов Российского университета дружбы народов. / Отв. ред.: проф. В.Д.Зотов. – Москва, 2001.

Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния. - Москва, 1994.

Щерба А. Барак Обама: сначало было слово. // http://www.zn.kiev.ua/1000/ 1600/64668/

Предствлена в редакцию
9 февраля 2009 года

REBRANDINGUL PARTIDULUI PUTERII DIN REPUBLICA MOLDOVA[173]

Aurelia PERU-BALAN
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Catedra Ştiințe Politice
Doctor în ştiințe politice, conferențiar

La communication met en discussion la dinamique géografique politique de l' électorat a partir des élections locales des années 1995, 1999, 2003, jusqu'a celles de 2007 y compris les élections parlementaires / 1998, 2001, 2005. L'auteur a essayé à identifier les facteurs qui déterminent la décision du vote pro / PCRM ainsi que l'évolution de la rétorique électorale du parti au pouvoir. Dans le même contexte, l' auteur a reflechi sur les éléments de l'image qui ont soufert d'importents ehangements en comparaisons avec 1995. Ces changements de l'image se reflètent aussi sur le nouveau programme politique du PCRM adopté au VIII Congrès.

Le nouveau programme politique stipule les éléments de la modernisation de l'image du parti. Il s'agit, donc, de l'initiative présidentielle sur la libéralisation: la modernisation du systeme de l'impôt sur le venu; la légalisation du capitale; l'amnistion fiscale.

Les nouveaux paradigmes politiques sont:la démocratie echalonnée; statut de la neutralité; l'apparition d'une nouvelle classe – le prolétariat intelectuel. Le PCRM doit devenir un parti du gauche du nouveau model.

Evoluția electorală a PCRM

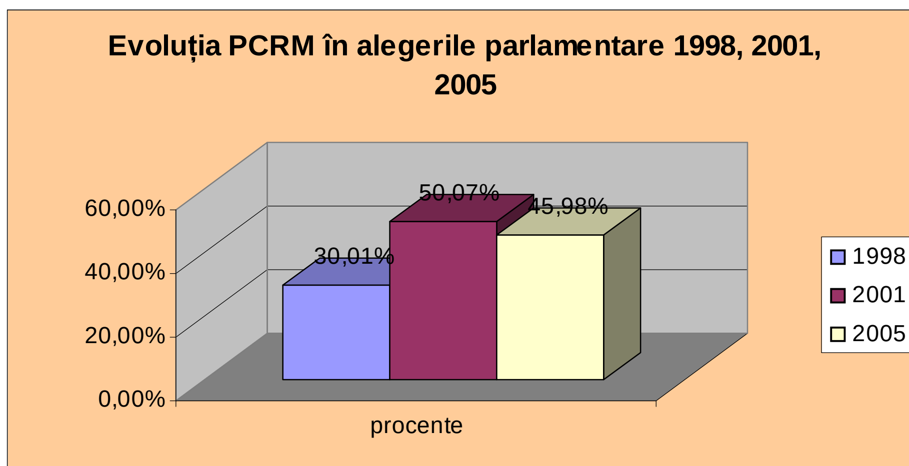
După puciul comunist din august 1991, care a dus definitiv la prăbuşirea colosului sovietic, activitatea PCRM în sistemul politic al Republicii Moldova a fost suspendată, după exemplul Federației Ruse**.** În octombrie 1993, însă legislativul de la Chişinău decide repunerea în legalitate a acestei formațiuni politice. În cadrul Conferinței din 22 octombrie 1993, la care participă 196 de delegați, este fondat Partidul Comuniştilor din R. Moldova, care va fi înregistrat oficial la Ministerul Justiției în 27 aprilie 1994. În 1994 PCRM număra 3000 de membri de partid. Alegerile locale din 1995 sunt primele competiții electorale la care participă PCRM după aşa-zisa renaştere post-sovietică. Rezultatele obținute de comunişti în 1995 şi în alegerile prezidențiale din 1996, la care candidatul din partea PCRM, V.Voronin, obține 10,20% din sufragiul național, prognozau deja iminența unui succes electoral în apropiatele alegeri parlamentare din 1998. În

[173] *Recenzent – doctor în ştiințe politice Rodica RUSU*

urma scrutinului din 1995, PCRM se plasează pe locul III, după Partidul Democrat Agrar din Moldova şi Alianța Forțelor Democrate, obținând 206 de mandate de consilieri raionali şi 43 de mandate de primari.

Rezultatele din alegerile parlamentare din 1998 au fost influențate de cele obținute în alegerile locale 1995: în localitățile şi raioanele unde PCRM deținea mai multe mandate în consiliile raionale, acolo a fost mai înalt procentul de voturi pro-comuniste: Ocnița, Cahul, UTA Găgăuzia, Edineț[174].

Diagrama nr.1. Dinamica performanțelor PCRM în alegerile parlamentare 1998, 2001, 2005.

Alegerile parlamentare din 1998 se desfăşoară în condițiile unei cereri în declin față de fostul partid al puterii – Partidul Democrat Agrar. Promisiunile electorale ale PDAM nu-şi mai găsesc ecou în sânul electoratului moldovenesc. Alegătorii decepționați de rezultatele guvernării agrariene, în plus, nostalgia după perioada sovietică pe fundalul scăderii nivelului de trai a populației au creat premise favorabile pentru revenirea în scena politică a partidului comuniştilor. În urma uni sondaj de opinie se constată, că 52% din respondenți doresc să rămână în Comunitatea Statelor Independente (CSI).

În altă ordine de idei, victoria electorală a PCRM a fost consecința votului de sancționare dat formațiunilor democratice de pe eşichierul politic moldovenesc. În acelaşi interval de timp începe criza de imagine a preşedintelui Lucinschi, scăderea drastică a gradului de popularitate şi nivelului de încredere în instituțiile puterii, inclusiv față de preşedintele Republicii Moldova.

[174] *Electorala 1995. Documente şi cifre. – Chişinău, CEC, 1995*

La această etapă începe faza de consolidare şi creştere a ponderii PCRM, care devine, în urma sufragiului, cea mai numeroasă fracţiune în forul legislativ – 30,01% pe ţară (40 de mandate), urmată de Blocul electoral Convenţia Democrată – 19,42%, Mişcarea social-politică Pentru o Moldovă Democratică şi prosperă – 18,16% şi Partidul Forţelor Democrate – 8,84%. UTA Găgăuzia devine furnizorul principal de voturi în favoarea PCRM. 70,20% din electoratul găgăuz şi-a dat votul în favoarea Partidului Comuniştilor din Republica Moldova. Este numeros electoratul pro-comunist şi în capitală – 24,43%, poziţia a doua după Blocul Electoral Convenţia Democrată[175].

Apogeul prestaţiilor socio-politice comuniştii moldoveni îl obţin în a**legerile parlamentare din 2001,** cînd fracţiunea PCRM va deţine 71 din 101 de mandate în legislativ. Moldova devine unicul stat european, unde la putere, după prăbuşirea lagărului socialist, ajung din nou comuniştii. Rezultatele scrutinului au dus la schimbarea de esenţă a structurii elitei politice. PCRM s-a bucurat de o cerere excesivă**,** obţinând 50,07% din sufragii şi o majoritate constituţională în forul legislativ. PCRM formează de sine stătător guvernul, iar liderul comunist, V.Voronin, candidează pentru funcţia de şef al statului. Mai târziu comuniştii vor compara victoria electorală din februarie 2001 cu „o revoluţie de catifea" în spaţiul politicii moldoveneşti. Moldova s-a transformat într-o Cubă a Europei. Strategia electorală a comuniştilor – la acea perioadă – a pus miză pe dispoziţia nostalgică a electoratului moldovean după viaţa „echitabilă şi îndestulată" din perioada sovietică. Pe de altă parte, corupţia politică şi economică în sânul elitei politice, discrepanţele dintre reprezentanţii puterii centrale, în special dintre instituţia prezidenţială şi cea parlamentară – au decepţionat votanţii autohtoni în ce priveşte perspectiva guvernării democratice. Astfel, în biografia politică a formaţiuni comuniste aceasta pagină va constitui momentul de culminaţie a performanţelor sale politice. Oferta politică unică a comuniştilor a fost reintegrarea Moldovei în spaţiul Rusia-Belarusi şi, implicit, o politică loială Kremlinului.

În 2001 victoria comuniştilor a fost determinată nu doar de criza din tabăra formaţiunilor democrate, de efectele crizei economice sau de *brandul* partidului, ci şi de personalizarea partidului graţie carismei liderului comunist V.Voronin, care a devenit un lider simbol al PCRM. Concludent on acest sens este un sondaj de opinie, realizat on anul 2005, care evidenţiază topul de popularitate al celor trei preşedinţi. Astfel, la întrebarea care este cel mai bun preşedinte al Republicii Moldova au răspuns: M.Snegur – 15,1%; P.Lucinschi – 3,7%; V.Voronin – 59,6%.

---

[175] *Electorala 1998. Documente şi cifre. - Chişinău, CEC, 1998*

Circumscripțiile electorale care au furnizat cele mai multe voturi PCRM au fost: sudul republicii - Găgăuzia – 80,55%, Taraclia - 71,77%, raioanele de nord: Edineț - 59,17%; Bălți - 55,29% şi mun. Chişinău - 47,05 %[176].

Sub aspect politic, **alegerile parlamentare din 2005** au fost marcate de concurența acerbă dintre PCRM şi Blocul Electoral Moldova Democrată, care s-a poziționat ca principala formațiune de opoziție a puterii comuniste. Pe parcursul acestui ciclu electoral, PCRM si-a schimbat radical opțiunile geopolitice, renunțând de la axa Rusia-Belarusi, promovată în 2001, în favoarea mesajului proeuropean. Opțiunea politicii externe a Moldovei – vectorul integrării europene – acesta a fost mesajul lansat de instituția prezidențială de la Chişinău. Acest imperativ devenea atractiv şi pentru potențialii votanți ai formațiunilor democrate, de exemplu, BMD. În acest interval de timp, PCRM a reuşit să-şi păstreze credibilitatea în mediul electoral, mai ales în sânul alegătorilor de vârsta a treia. Pensionarii moldoveni nu reprezintă un segment electoral capricios sau exigent. Faptul că şi-au ridicat, deşi modeste, dar la timp, pensiile, a constituit un factor determinant asupra deciziei de vot a acestora. În noiembrie anului 2005 57,7% din respondenți au afirmat cu totuşi au încredere în PCRM, în BMD – 24%, PPCD – 22,7%[177].

Mai mult, în timp ce liderul BMD, primarul Chişinăului, S.Urechean, se confrunta cu o acută criză de imagine, gestionată de partidul puterii, care îl acuza de corupție, primăria fiind comparată cu un bastion al corupției, a crescut prestigiul şi încrederea față de preşedintele comunist V.Voronin. Conform «Barometrului de Opinie Publică», la întrebarea în care dintre personalitățile politice au cea mai mare încredere 63% l-au indicat pe V.Voronin; 38% - pe S.Urechean.

Evenimentele care au favorizat consolidarea imaginii strategice a preşedintelui moldovean au fost, în primul rând, respingerea aşa-numitului „Memorandum Kozak”, propus de administrația Putin, care prevedea federalizarea republicii. Totodată, majorarea prețului de livrare a gazelor naturale către Republica Moldova de către „Gazpromul” rusesc, „criza vinului”, - confirmau – la moment - faptul că Preşedintele Voronin nu este un ostatic al politicilor promovate de Kremlin. Aceste circumstanțe i-au ajutat preşedintelui în exercițiu să-şi creeze imaginea de lider național, lucru care reuşeşte în special în perioada crizelor politice sau economice. Datorită acestor mişcări politice abile, liderul comunist a fost susținut pentru obținerea celui de-al doilea mandat prezidențial chiar de preşedintele creştin-democraților din Molodova, duşmanul înveterat al puterii comuniste, autorul numeroaselor pichetări şi mişcări de protest, Iu.Roşca. De altfel, PPCD-ul în cursa electorală 2005, de asemenea, l-a tratat strategic ca pe un rival politic pe S.Urechean şi respectiv BMD. „Mai bine cu Voronin împotriva

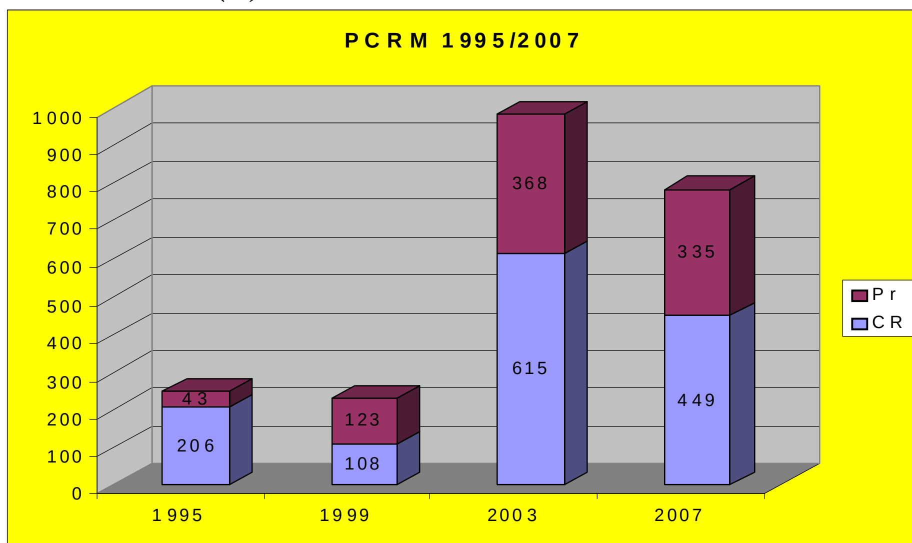
---

[176] *Electorala 2001. Documente şi cifre. - Chişinău, CEC, 2001*
[177] *Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2005. – Chi□inău, IPP, 2005*

Moscovei, decît împotriva lui Voronin pentru Moscova”, - avea să declare într-un interviu preşedintele PPCD, justificându-şi votul scandalos din 4 aprilie 2005 în favoarea lui V.Voronin şi dând de înţeles că S.Urechean este „omul Moscovei”.

În urma **alegerilor locale din 2007** comuniştii se aflau pe punctul de a-şi pierde monopolul politic, obţinut cu 2 ani în urmă. Comparativ cu scrutinul din 2001, imaginea PCRM se află pe o curbă descendentă. Astfel, în urma alegerilor locale din 2007 în 11 din 32 de raioane şi 1 municipiu din ţară preşedinţi ai consiliilor raionale au fost aleşi reprezentanţii PCRM: Ocniţa, Briceni, Edineţ, Donduşeni, Râşcani, Drochia, Floreşti, Dubăsari, Anenii Noi, Basarabeasca, Rezina, municipiul Bălţi[178]. Deşi PCRM a obţinut cele mai multe mandate de consilieri raionali şi locali, totuşi, comparativ cu alegerile locale anterioare (2003) numărul acestora este în scădere, atestându-se demararea procesului de deteriorare a imaginii partidului aflat la putere în Moldova din 2001.

Diagrama nr.2. Evoluţia PCRM în alegerile locale 1995-2007 *(primari (pr); consilieri raionali (cr)*

Modernizarea imaginii PCRM.

Procesul de modernizare a imaginii PCRM a onceput imediat după victoria comuniştilor în alegerile parlamentare anticipate din februarie 2001, când comuniştii a obţinut 71 de mandate în legislativ. La numai cinci luni după desfăşurarea scrutinului, preşedintele comunist V.Voronin, în cadrul şedinţei de închidere

---

[178] *www.cec.md*

a sesiunii de vară în Parlamentul țării, lansa primele inițiative care vizau necesitatea „liberalizării economiei” în Moldova, făcându-se atunci referință la modelul „economiei deschise” chineze.

În vara lui 2006 „inițiativele liberale” ale preşedintelui comunist au căpătat o altă amploare. Cerându-le membrilor fracțiunii comuniste majoritare din legislativ „să nu se teamă de liberalizare”, liderul comunist reitera de la tribuna centrală:

1. piețele UE şi CSI trebuie să devină piețe libere pentru Republica Moldova ca premisă pentru realizarea asimetriei comerciale duble cu Uniunea Europeană şi CSI;
2. trebuie "preluată atent experiența acelor țări care nu s-au temut să extindă la maximum libertățile oferite atât companiilor locale cît şi celor străine";
3. Republica Moldova trebuie "să preia funcțiile pe care le-au avut Țările Baltice şi Cipru până la aderarea la UE, de cap de pod pentru circulația capitalurilor operative între Occident şi fostul Orient";
4. trebuie asigurată "impozitarea rațională a nerezidenților pentru prezența lor pe teritoriul țării noastre şi pentru activitatea desfăşurată pe acest teritoriu";
5. trebuie "modificată legislația privind zonele economice libere, oferind condiții preferențiale pentru atragerea de investiții străine în cele mai moderne tehnologii şi în producții principial noi[179]…

Astfel, în perioada 2001-2006, în sfera economiei naționale s-au înregistrat unele evoluții pozitive: s-a micşorat impozitul pe venit de la 32% la 15%, a demarat înregistrarea afacerilor la aşa-numitul „ghişeu unic”. La 10 aprilie 2007 V.Voronin a lansat un alt set de inițiative, apreciate de analiştii economici ca fiind o perpetuare a „revoluției liberale”, demarate în vara lui 2001. Acestea presupuneau:

1. modernizarea sistemului de impozitare pe venituri;
2. legalizarea capitalului;
3. amnistierea fiscală.

Procesul de modernizare a imaginii PCRM a dus, în final, şi la schimbarea conținutului Programului politic al comuniştilor din Moldova.

Noul Program politic al formațiunii.

La 17 noiembrie 2007, Plenara CC al PCRM a aprobat proiectul noului Program al PCRM, iar la 15 martie 2008 Congresul VI modifică statutul şi programul politic al partidului în baza respectivului proiect. Voronin a constatat că Programul nou va fi prevăzut pentru următorii 30 de ani.

Proiectul conține o analiză critică a evoluției socialismului de tip sovietic. Comuniştii contemporani au conştientizat faptul că principala greşeală din prac-

---

[179] *www.presedinte.md*

tica comunismului au fost nu ideile umaniste ale egalităţii, echităţii, nu politica socială promovată, ci lipsa democraţiei şi a încrederii in capacitatea omului de a lua decizii şi a purta răspundere publică pentru ele. În Proiect se constată că PCRM, în acest sens, devine un partid politic de tip nou, care în noile condiţii istorice tinde să continuie lupta pentru idealurile umaniste, demnitatea umană, pentru socialism.

Documentul atestă clar intenţia de modernizare a formaţiunii. Principalul obiectiv al Partidului Comuniştilor din Moldova reformat îl constituie promovarea unor reforme liberale consecvente, orientate social şi care urmăresc extinderea libertăţilor economice. În viziunea partidului puterii economia moldovenească trebuie să fie deschisă şi pentru Est, şi pentru Vest.

Noul Program stipulează că PCRM va continua să lupte împotriva sărăciei, şi nu a bogăţiei, pentru ca bogăţia şi bunăstarea să rezulte din venituri obţinute legal şi nu din tâlhărie, corupţie şi exploatarea necruţătoare a resurselor umane şi naturale; va continua să obţină condiţii egale, echitate socială şi un control democratic eficient al societăţii asupra statului.

Comparativ cu vechiul Program, adoptat în 2001, după câştigarea alegerilor parlamentare, actualul program nu mai face nici o referire la Marea Revoluţie din Octombrie, la proprietatea comună asupra pământului, nostalgia după destrămarea URSS, fiind unul cu adevărat revoluţionar. Noul Program stipulează iniţiativele de liberalizare a economiei şi compatibilitatea noilor viziuni cu doctrina comunistă în sfera privatizării.

Programul este constituit din cinci părţi:

I. Valorile noastre

II. Moştenirea noastră.

1. Esenţa şi potenţialul tradiţiei ideologice,

2. Controversele practicii politice a comuniştilor şi lecţiile ei,

3. Noi orizonturi şi noi obiective,

III. Lumea contemporană şi noile contradicţii ale timpului.

4. Polii civilizaţiei contemporane,

5. În avanscenă – *proletariatul cunoştinţelor (intelectual).*

6.Restructurarea problemei proprietăţii,

IV. Strategia construcţiei. Modelul moldovenesc.

7. De la criză spre stabilizare. Experienţa PCRM la putere,

8. Cinci sarcini ale comuniştilor moldoveni,

V. PCRM – partid politic de stînga de tip nou.

În perspectiva actualelor condiţii istorice comuniştii moldoveni îşi propun ca prioritare următoarele 5 sarcini**:**

- edificarea unui stat social – realizarea on practică a principiilor echităţii sociale şi egalitatea condiţiilor de dezvoltare pentru toate categoriile sociale;

- crearea unui climat favorabil de afaceri şi consolidarea unei „economii deschise” pentru investițiile străine; sarcina PCRM – realizarea unor reforme liberale consecvente, social-orientate spre consolidarea libertăților economice. Economia moldovenească trebuie să fie deschisă şi spre Vest, şi spre Est.

- formarea unei democrații eşalonate;

- sporirea compatibilității Republicii Moldova ca stat;

- adoptarea pe termen lung a principiilor fundamentale de securitate a Republicii Moldova: neutralitatea permanentă, integritatea teritorială, edificarea unui stat demilitarizat. PCRM nu vede motive serioase pentru participarea Moldovei în componența diferitor blocuri militare, considerându-le anacronice, aflate în contradicție cu valorile civilizației contemporane, instrument de suprimare a libertății[180].

Obiectivul principal al noului program îl constituie modernizarea Moldovei prin edificarea unei societăți postindustriale. Scopul final - edificarea noocrației, adică a unei societăți bazate pe forța rațiunii.

Aşadar, comuniştii moldoveni propun noi concepte pentru înțelegerea realității moderne: proletariatul muncii se transformă într-o nouă clasă – proletariatul cunoştințelor; este lansat conceptul de democrație eşalonată. Proletariatul cunoştințelor este o noțiune împrumutată de la diferite curente moderne de orientare stângistă, fiind similară cu sintagma proletariat, cu circuit deja on limbile moderne. Noțiunea de democrație eşalonată a fost utilizată de către democrații ruşi de la începutul anilor ‘90, atunci când încercau să explice şi să justifice imperfecțiunile regimului stabilit de preşedintele rus B.Elțin.

Ce presupune conform programului politic al comuniştilor moldoveni conceptul de democrație eşalonată? În primul mers, noii comunişti consideră că numai un control multilateral asupra puterii, consolidarea societății civile poate contribui la realizarea intereselor naționale. Integrarea europeană şi consolidarea unui sistem democratic eşalonat – aceasta nu reprezintă numai chestiunea aderării la Uniunea Europeană, cât problema opțiunii politice interne, a modernizării radicale a cadrului legal existent, problema dezvoltării societății fără de amestecul unor clanuri semifeudale nomenclaturiste din exterior[181]. În acelaşi context, un element vital al democrației eşalonate îl va constitui consolidarea unei societăți polietnice armonioase, bazată pe dezvoltarea lingvistică şi etnoculturală. Comuniştii optează pentru formarea aşa-numitei națiuni civile multietnice, aprofundarea bilingvismului şi a toleranței interetnice.

Cît priveşte competitivitatea Moldovei – ea prevede debirocratizarea radicală, lupta împotriva corupției politice şi economice, ridicarea gradului de profesionalism a membrilor aparatului de stat.

---

[180] *«Comunistul», nr.46 (593), 2007*

[181] *idem*

Prin urmare, din perspective acestor opțiuni, PCRM se consideră un partid politic de stânga de tip nou, care îşi revizuieşte poziția în problema privatizării, considerând că lecțiile istoriei le-au demonstrat că deseori şi proprietatea de stat nu numai că nu elimină contradicțiile sociale, dar, dimpotrivă, le reproduce într-o variantă nouă. Distribuția politico-monopolistă a resurselor statului practic duce incontestabil la apariția unei clase dominante de birocrați de stat şi stimulează apariția unor noi forme de exploatare. Totodată, proprietatea privată rațional funcțională poate asigura nu o mai puțină echitate socială decât în statele socialiste, argumentează nouă clasă politică de comunişti. Partidul Comuniştilor din Moldova nu susține teoria şi practica unor partide de stânga din spațiul post-sovietic, care împărtăşesc ideea izolaționismului, autoritarismului, naționalismului şi separatismului. PCRM susține ideile socialiste progresiste care au dat rod în Europa de Vest şi Centrală, Europa fiind, de fapt, un leagăn al tradițiilor socialiste. Meritul acestor formațiuni e că au menținut coerența între aceste tradiții şi valorile democratice contemporane. Astăzi ideile centrale ale stângii politice europene sunt: internaționalismul, echitatea socială, protecția drepturilor omului. În acest sens, comuniştii moldoveni încearcă să preia experiența stângii europene, din 2007 PCRM devenind membru cu drepturi depline al Partidului Stângii Unite Europene.

În noul program autorii mai subliniază că PCRM este unicul partid care luptă pentru independența reală a statului moldovenesc şi a poporului ei multietnic. În contextul noilor condiții istorice comuniştii moldoveni se vor mobiliza în vederea continuării luptei comune pentru idealurile umaniste, pentru afirmarea demnității umane, pentru socialism. Aceste deziderate, alături de cele legate de apropierea de Uniunea Europeană, lupta împotriva corupției, vor constitui şi pilonii de bază ai brandului PCRM în electorala din primăvara lui 2009.

Bibliografie

Electorala 1995. Documente şi cifre. – Chişinău, CEC, 1995.
Electorala 1998. Documente şi cifre. – Chişinău, CEC, 1998.
Electorala 2001. Documente şi cifre. – Chişinău, CEC, 2001.
Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2005. – Chişinău, IPP, 2005.
Barometrul de Opinie Publică, octombrie 2008. – Chişinău, IPP, 2008.
www.cec.md
www.presedinte.md
«Comunistul», nr.46 (593), 2007

Prezentat la redacție
la 2 noiembrie 2008

MANIPULAREA PRIN SONDAJE ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ[182]

Alexandru SOLCAN
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice şi Administrative, Catedra Ştiințe Politice
Doctor în ştiințe filosofice, lector superior

Cet article présente des problèmes liés à la manipulation par l'intermédiaire des sondages avant la campagne électorale. Le sujet des sondages rusés réapparaît avant les élections, fait qui dénote la nécessite des démarches publique contre la manipulation par des sondages. L'analyse des résultas de certains sondages effectués avant les élections en Moldavie met en évidence ce que l'estimation réalisée par les institutions spécialisées contient des erreurs dont le degrés dépasse beaucoup les limites admises.

Les sondages d'opinion représentent essentiellement un instrument d'application de la démocratie n'ayant pas de caractère de manipulation. Elles manifestent leur potentiel d'influencer les acteurs politiques seulement devenant sujet de la communication politique.

La manipulation par des sondages se réalise a deux niveaux : le premier est a l'étape du déroulement et le second est le traitement et la publication des résultats obtenus. Les débats concernant l'influence des sondages d'opinion sur le comportement des acteurs publics continue.

On constate une grande variété de méthodes et d'outils qui placent ces sondages parmi les techniques de manipulation. Pour que les résultat d'un sondage d'opinion soit considérés pertinents il serait préférable de les vérifier en les rapportant a des méthodes différentes de recherche.

Confruntarea politică electorală specifică democrațiilor reprezentative a determinat apariția în arsenalul partidelor şi a liderilor politici din Republica Moldova a unor noi metode şi tehnici de atragere a voturilor, inclusiv prin manipularea opiniei publice. Astăzi tot mai mult se vorbeşte despre manipularea electoratului prin intermediul sondajelor de opinie. Odată cu apropierea alegerilor suntem martorii unei epidemii de sondaje, însoțite de un adevărat „război" al rating-urilor. Aflați în preajma unei noi campanii electorale, urmărim relansarea pe paginile unor publicații a subiectului legat de sondajele trucate, propunându-se chiar organizarea unei campanii publice împotriva manipulărilor prin sonda-

[182] *Recenzent – doctor, conferențiar Ruslan TANASĂ*

je[183]. Faptul că societatea civilă prin intermediul mijloacelor de informare încearcă a se autosesiza atenționând la pericolul care-l prezintă pentru procesul politic utilizarea sondajelor în scopuri manipulative, pe de o parte denotă angajarea într-un efort de maturizare politică iar pe de alta indică la amploarea fenomenului dat.

Concludente sunt şi unele mostre de sondaje eronate. Aşa, potrivit unui sondaj realizat de Inițiativa Euro Atlantică şi publicat la 24 februarie 2005, Partidul Popular Creştin Democrat din Moldova era creditat cu cele mai mari şanse să câştige alegerile parlamentare de la 6 martie 2005, cu 28,9 la sută din totalul voturilor. Sondajul mai arăta că PPCD este urmat de Blocul Moldova Democrată cu 22,1 la sută din voturi, PCRM cu 10,4 la sută şi PSDM cu 6,1 procente[184]. Simpla confruntare matematică cu rezultatele oficiale ale alegerilor parlamentare indică la abateri grave de la marja de eroare admisibilă (ca regulă nu trebuie să depăşească 3 la sută): PPCD: + 19,83%, BMD: - 6,43%, iar în cazul PCRM – chiar (-) 53,58%[185].

Relevante din acest punct de vedere sunt şi rezultatele unor sondaje publicate în campania pentru alegerile locale din municipiul Chişinău din 3 iunie 2007. Aşa în data de 28 mai 2007 au fost făcute publice rezultatele sondajului preelectoral din municipiul Chişinău, efectuat de compania IMAS împreună cu SBS Axa în perioada 18-22 mai 2007, pe un eşantion de 1154 persoane din municipiul Chisinău, având o marjă de eroare de 2,9 la sută.[186] Potrivit sondajului respectiv 58 la sută din respontenți care au afirmat cu certitudine că vor vota pe 3 iunie (conform rezultatelor publicate[187] rata de participare la primul tur de scrutin în municipiul Chişinău a fost de 37,17% - eroare de sondaj: - 20,83%), 40% erau decişi să voteze pentru candidatul comuniştilor, V.Iordan (conform datelor oficiale au votat 27,62%, eroare de sondaj: + 18,38%). Pe locul doi, cu 14% se situa candidatul Partidului Liberal, Dorin Chrtoacă (conform datelor oficiale - 24,37%, eroare de sondaj: - 14,37%), urmat de candidatul Partidului Dreptății Sociale, Dumitru Braghiş, cu 13% (conform datelor oficiale - 7,95, eroare de sondaj: + 5,03%). Un tablou similar avem şi in cazul sondajelor privind alegerea Consiluilui Municipal. Din cei 58 la sută de respondenți, potrivit aceluiaşi sondaj 41% au optat pentru consilierii comunişti (26,47%, eroare: + 14,53),

---

[183] *Vezi: Munteanu E. Dacă duminica viitoare s-ar organiza un sondaj... // „Timpul", 2008, 3 octombrie; Jereghi V. Intoxicarea cu „sondaje". // „Jurnal de Chişinău", 2007, 11 octombrie; Burciu I. Sondajele mincinoase şi efectul de prestigiu al presei moldoveneşti. // „Flux", 2008, 3 octombrie.*

[184] *Vezi: http//www.infonews.ro/article98.html*

[185] *Calculat după totalurile alegerilor parlamentare din 6 martie 2005 (http://www.alegeri2005.md/results/total/)*

[186] *Ultimul sondaj de opinie publica dinaintea alegerilor. // "Moldova Suverană", 2007, 29 mai*

[187] *Vezi: http://www.alegeri.md/2007/*

12% pentru consilierii din partea PSD (3,37%, eroare: + 8,63%), 10% - pentru PL (18,31%, eroare: - 8,31%).

Centrul sociologic "Socio-Inform" a prezentat pe 25 mai 2007 rezultatele unui sondaj organizat în perioada 11–21 mai 2007, prin achetare telefonică şi deschisă[188]. Eşantionul cuprinde 1435 persoane, eroarea maximă admisă fiind de 3%. Respondenții au răspuns la întrebările dacă vor merge la votare în ziua de 3 iunie 2007 şi pentru cine din candidații la funcția de primar general al municipiului Chişinău îşi vor da votul. Conform rezultatelor, circa 79% (eroare: + 41,83%) din cei anchetați intenționau să participe la votare, iar în preferințele vizând candidatul la funcția de primar al capitalei Dumitru Braghiş era creditat cu 24% (eroare: +16,05), pe când Dorin Chirtoacă – cu 14,3% (eroare: - 10,07).

Exemplele de mai sus sunt suficiente pentru a justifica dezbaterile care se desfăşoară în jurul problemei utilizării sondajelor în scopuri de manipulare, plasând-o ca pe o problema actuală şi pentru Republica Moldova. Imediat după publicarea rezultatelor sondajelor de opinie, în mass-media, iar mai nou, pe pagini şi blog-uri Internet, demarează un val de critici venite din partea partidelor politice, diferitor lideri politici şi a societății civile. Instituțiilor de sondare li se invocă lipsa de profesionalism, servilismul politic şi încercarea de manipulare a maselor.

Determinat de nivelul culturii politice existent, conjugat cu influența factorilor de timp şi de loc, sondajele de opinie sunt analizate din perspectiva impactului exercitat asupra actorilor politici şi a procesului politic în general. În literatura de specialitate întâlnim un spectru larg de păreri în problema dată. Pornind de la aceasta, ne vom opri asupra unor opinii relevante, din punctul nostru de vedere, precum şi asupra unor date bazate pe studii apropiate spațiului cultural în care ne aflăm.

Campaniile electorale sunt în prezent descrise de politicienii aleşi, de practicienii angajați de partidele politice, de consultanți politici sau specialişti în campaniile electorale, de marile organizații de sondare a opiniei publice, de comentatorii din mass-media şi de un număr mare de alegători. Interesul deosebit pentru sondaje este alimentat şi susținut de diferiți factori de natură obiectivă sau subiectivă, rațională sau irațională, dar de fiecare dată marcat de un evident substrat politic.

În primul rând, interesul pentru sondaje îşi găseşte explicație în fireasca curiozitate a cetățeanului pentru rezultatele scrutinului. Alegerile constituie un eveniment nu tocmai ordinar, de aici şi preocuparea de preconizatele rezultate. Analiza sondajelor este şi opțiunea conştientă a alegătorului rațional, care, ținând cont de existența unui prag electoral, ar prefera să-şi dea votul unui candidat cu şanse reale din rândul pretendenților de pe acelaşi eşichier politic. Un alt

---

[188] *Vezi: http://www.alegeri.md/2007/electoralcourier/20070525/*

factor de interes pentru rezultatele sondajelor, după părerea specialiştilor în materie de psihologie socială, vine din necesitatea unora de-a fi de partea celui puternic. După cum vedem, deşi motivele acestei stări de lucruri pot fi diferite, principalul este, însă, efortul cetăţeanului de-a se determina cu alegerea.

În al doilea rând, interesul pentru sondajele de opinie poate fi şi unul academic. Abordarea ştiinţifică a comportamentului politic presupune şi utilizarea datelor provenite din sondarea opiniei publice. Introducerea sondajelor de opinie în ştiinţa politică a însemnat un pas important înainte. Pe parcursul ultimelor decenii metodele de sondare şi tehnicile de analiză în interpretarea datelor au cunoscut o perfecţionare continuă. Una din consecinţele-cheie a evoluţiei acestor metode a fost dezvoltarea capacităţii tehnice de a analiza, prezice şi influenţa comportamentul social şi cel politic, în special – comportamentul partidelor şi a liderilor politici, precum şi rezultatele alegerilor.

Privite dintr-o altă perspectivă, sondajele de opinie constituie un element esenţial şi indenspensabil al funcţionării în mod democratic a unei societăţi. Aplicate în acord cu cerinţele teoretico- metodologice, ele constituie, mai întâi de toate, surse de informare politică. Deşi au întotdeauna un grad de incertitudine, în afară de scrutinuri electorale şi referendumuri, când cetăţeanul este chemat la urnă, opinia publică nu poate fi cunoscută altfel decât prin sondaje. Politicienii şi consilierii politici în încercarea de abordare sistemică a realităţilor politice, utilizează tendinţele exprimate în sondajele de opinie în elaborarea programelor, strategiilor şi tacticilor drept reacţie la imput-urile care vin din partea societăţii. Apelarea de către actorii politici la predicţiile sondajelor de opinie pentru formularea sau reformularea tacticilor de racolare a potenţialilor susţinători nu are neapărat drept finalitate manipularea, mai degrabă putem vorbi de un mijloc de asigurare a feed-beak-ului în politică.

Sondajele de opinie sunt adesea punctul de plecare în crearea unei imagini publice, deoarece rezultatele lor „pot indica felul în care este perceput de către opinia publică actorul politic - spaţiul de atribute care îl caracterizează – inteligent, activ, dinamic, etc. şi poziţionarea sa între nişte poli: tânăr-bătrân, liberal-conservator, sincer-manipulator ş.a., precum şi aşteptările pe care le are electoratul de la actorul politic vizat”[189]. Sociologul român A.Teodorescu susţine, că un sondaj de opinie are rolul de informare, nu de manipulare şi indică, totodată, la mecanismul de propagare: „sondaj de opinie (realizat de un institut atestat profesional) - public (prin intermediul mass-mediei) - elita politica - acţiune politica”[190].

[189] *Sosai-Fuiorea I. Publicitatea politică în campania electorală. // Paradigmele sociologice ale comunicării. - Bucureşti: Tritonic, 2002, p.16*

[190] *Teodorescu A. Sondajele nu au rol de manipulare! //www.sfin.ro/articol.php?id=2878&pager_text=1*

Mai mult decât atât, practica electorală din unele state ale Europei de Est ne vorbeşte despre rolul important jucat de sondajele de opinie la etapa aplicării unor norme democratice. Fără a deschide aici o discuție, vom menționa doar faptul că publicarea rezultatelor sondajelor la ieşire de la urnă (exit-poll) au constituit un reper destul de important privind rezultatele alegerilor, descurajând, astfel, comiterea unor fraude electorale. Scopul exit-poll-ului este de a oferi o imagine de ansamblu a preferințelor electorale, înainte de anunțarea rezultatelor preliminare oficiale ale alegerilor. Aplicată pe larg în alte tari, modalitatea de intervievare exit-pool a fost folosita in premiera, în Republica Moldova la alegerile parlamentare din 2005. Rezultatele obținute, in linii mari, si-au găsit confirmare in rezultatele generale ale alegerilor. In cazul dat poate fi vorba de un instrument de control a societății civile asupra corectitudinii desfăşurării alegerilor la ultima sa etapa, de votare şi numărare a voturilor.

Cele menționate mai sus, denotă rolul important sub, al utilizării sondajelor de opinie atât la nivel academic, cât şi cel al politicii aplicate. Dat fiind această constatare, pare cel puțin neadecvată acea conotație, deseori degradantă şi peiorativă, care, in ultimul timp, o capătă referințele în cadrul discursului politic la rezultatele sondajelor de opinie. De menționat, că această metamarfoză se produce de fiecare dată când o problemă devine în vizorul politicii. Odată plasate în rândul tehnicilor care condiționează procesele de transfer sau de păstrare a puterii, sondajele de opinie depăşesc cadrul unui simplu interes şi curiozități omeneşti, devin un instrument important în competiția politică. Prin urmare, problema dată capătă un caracter politic, necesitând şi o abordare respectivă.

Interesul politic față de sondajele de opinie, mai ales, în ultimul timp, este susținut nu numai de potențialul estimator, dar, în calitate de eventual factor determinant al comportamentul politic. În opinia analiştilor, „atât explicațiile sociologiei politice, cât şi teoriile alegerii raționale, au contribuit la consolidarea relației apropiate şi simbolice dintre cercetările în domeniul comportamentului politic şi practicienii în domeniul controlului politic şi a tehnicilor de manipulare”[191]. Rezultatul acestor preocupări transformă cercetările comportamentului politic în elaborarea unor modele având drept obiectiv principal prezicerea comportamentului şi manipularea forțelor sociale. De aceea, la nivel aplicativ, specialiştii nu mai sunt atraşi de identificarea cauzelor, ci de mecanismele de influențare a votului. În acest sens, „ei încearcă să găsească o relație între anumite practici de mediatizare a acțiunii politice, comportamentul publicului şi decizia electorală”[192].

[191] *Dunleavy P. Comportamentul politic: abordări instituționale şi experențiale. // Manual de ştiință politică. – Iaşi: Polirom, 2005, p.258*

[192] *Beciu C. Politica discursivă. Practici politice într-o campanie electorală. – Iaşi: Polirom, 2000, p.55*

Prin urmare, putem constata că, în esenţă, sondajele de opinie reprezintă un instrument de exercitare a democraţiei şi în sine nu au un caracter de manipulare. Ele îşi manifestă potenţialul de a influenţa actorii politici numai atunci când devin un subiect al comunicării politice fiind preluate de mijloacele mass-media sau fiind folosite in discursurile liderilor politici. Impactul publicării în mass media a rezultatelor din sondajele de opinie asupra comportamentului de vot este o problema ce trezeşte vii dispute în rândul specialiştilor. Prezintă interes ancheta realizată de revista „Sociologie Românească" cu tema: „Sondajele de opinie publică în România, azi", la care au fost invitaţi să-şi formuleze punctul de vedere personalităţi reprezentative ale vieţii academice, politologi, sociologi, jurnalişti[193]. Dezbaterile sa-au centrat în jurul unor probleme de maximă actualitate: relaţia dintre democraţie şi sondajele de opinie publică, rolul sondajelor preelectorale în formarea culturii civice, gradul lor de influenţă asupra comportamentului de vot, competenţa institutelor de sondare a opiniei publice şi alte probleme legate de tema anchetei.

Din opiniile expuse deducem, că majoritatea celor anchetaţi, mai ales din rândul sociologilor, sunt de părerea, că influenţa sondajelor de opinie asupra comportamentului de vot este nesemnificativă. Drept argument sunt aduse rezultatele cercetărilor din diferite ţări[194]. Aşa, datele de experiment efectuate în SUA indică un efect de maxim 1,5 la sută în favoarea celui dat pe primul loc în sondaje. În Franţa, studiile de specialitate au arătat că efectul publicării sondajelor este, practic, nul (3% în favoarea învingătorului şi 3% în favoarea învinsului din sondaje). În România cercetările Centrului de Sociologie Urbană şi Regională (CURS) au constatat că doar 5% din electoratul expus la sondaje ţine seama foarte mult de rezultatele sondajelor de opinie atunci când votează, dar nu se ştie în ce sens. Un alt studiu efectuat în România privind influenţa media asupra comportamentului civic politic estimează influenţa publicării sondajelor asupra alegătorului, precizând că acesta se realizează cu precădere în favoarea „învingătorului" şi mai puţin a „învinsului" din sondaje, raportul constituind 10:1.[195]

În contextul problemei abordate, prezintă interes referinţa la două teorii psihologice care vin să sprijine ideea că intenţiile de vot sunt influenţate de sondaje: teoria efectului învingătorului şi teoria spiralei tăcerii. Ambele prezic faptul că oamenii tind să migreze spre tabăra câştigătoare. Dar cele două teorii diferă în privinţa explicaţiei. În teoria spiralei tăcerii, cauza migraţiei este teama individului de izolare socială, în timp ce în efectul învingătorului, motivaţia este do-

---

[193] Vezi: Sondajele de opinie publică în România, azi. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.5-25.
[194] Idem, p.18
[195] Vezi: Abraham D. Influenţa media supra comportamentului civic şi electoral. Raport de cercetare final. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.45

rința oamenilor de a beneficia de recompensele sociale şi psihologice rezervate taberei victorioase.

Dacă despre influența sondajelor de opinie asupra comportamentului de vot se mai discută în contradictoriu cu precădere între cercetători şi liderii politici, apoi se ştie deocamdată cu certitudine, că sondajele de opinie publicate consolidează atitudinile deja existente şi că ele influențează spectrul politic, respectiv orientarea unor politicieni spre o forță politică sau alta. Acest fapt face să se vorbească despre o influență indirectă a sondajelor asupra rezultatelor unui scrutin electoral. Lupta electorală nu se reduce doar la convingerea alegătorilor. Se poate vorbi de mai multe direcții în care se desfăşoară competiția: mobilizarea membrilor şi a susținătorilor, captarea atenției mass-media, atragerea de fonduri din partea potențialilor donatori. În aceste domenii, sondajele de opinie au o putere de influență mult mai mare decât aceea exercitată direct asupra publicului. Sondajele influențează, în primul rând, militanții partidelor, care pot fi mobilizați sau demobilizați în funcție de scorurile partidului favorit.

Aşa dar, publicarea sondajelor de opinie publică, după cum rezultă din cercetările efectuate, generează o influență imposibil de cuantificat. De aici şi diferitele puncte de vedere cu privire la impactul publicării rezultatelor sondajelor de opinie asupra comportamentului politic, în general, şi a celui electoral, în mod special. Deşi datele cercetărilor sociologice indică, că publicarea datelor sondajelor de opinie influențează mai puțin electoratul decât am putea crede, în cazul de față este vorba de o manipulare mult mai subtilă, care devine evidentă la o analiză mai atentă.

Efectele publicării rezultatelor sondajelor de opinie se pot răsfrânge şi asupra cadrului legal. Sondajele eronate pot duce la încurajarea fraudelor electorale. Această problemă devine tot mai actuală în cazul când resursele administrative joacă un rol important, dacă nu, decisiv în lupta electorală. Despre acesta ne vorbesc şi încălcările depistate de observatori în desfăşurarea alegerilor în țările Europei de Est. Practicile aplicării procedeelor democratice în Republica Moldova confirmă, faptul că, resursele administrative sunt un factor deloc neglijabil în concurența preelectorală. Cele menționate mai sus nu contrazic afirmațiile despre experiența benefică a publicării rezultatelor exit-pool-urilor asupra limitării fraudelor electorale, ci vin numai să ne confirme potențialul aplicării sondajelor de opinie în confruntarea politică.

Pentru evitarea unor consecințe negative ale manipulării prin sondaje specialiştii in materie de statistica aplicata, atenționează că orice estimație obținuta printr-un sondaj, pentru a fi ştiințifica trebuie sa fie însoțita nu numai de marja de eroare ci si de gradul de încredere. Acesta din urma poate fi denumit si nivel sau grad de certitudine si este întotdeauna strict mai mic decât 100%. Deoarece nepublicarea gradului de încredere înseamnă manipulare voita sau nu, orice ins-

titut de sondare a opiniei trebuie obligat sa înscrie alături de procentul descoperit in sondaj si gradul de încredere.

Atunci când rezultatele sunt făcute publice, alături de exigenţele expuse mai sus se mai adaugă încă una, considerată şi de Codul Asociaţiei Americane pentru Cercetarea opiniei Publice ca foarte importantă, şi anume indicarea sponsorului sau a beneficiarului. De multe ori se menţionează doar denumirea instituţiei sau oficiului de sondaje, cea ce în opinia unor analişti nu este tocmai onest, deoarece „cel puţin o parte din public, atunci când este în postura de consumator de informaţie, ar dori probabil să ştie mai mult, pentru a interpreta acurateţea şi valoarea rezultatelor prezentate”[196].

De menţionat că, unele chestiuni elementare sunt eludate cu bună ştiinţă sau din ignoranţă, atât în momentul prezentării rezultatelor unui sondaj de către media, cât şi în ceea ce priveşte realizarea lui propriu-zisă. Prezintă interes tipurile de erori elucidate de specialişti şi analiza lor din perspectiva transformării în surse de manipulare[197]:

1) votul este unul singur, prin intermediul sondajelor se măsoară în mod repetat intenţia de vot care e subiectivă şi nu reprezintă altceva decât o preferinţă exprimată la un moment dat. Acest lucru nu este menţionat în funcţie de interesele partinice şi de moment, caracterul predictiv al sondajelor e supraestimat, în realitate, ele prezentând doar o radiografie a unei situaţii prezente diferite de cea de la ora alegerilor; sunt prea multe variabile care influenţează comportamentul de vot pentru a le putea controla pe toate;

2) întrebările puse în mod tendenţios, cu răspunsuri dezirabile sau forţate; se prezintă doar răspunsurile, fără a se ţine seama de modul de formulare a întrebărilor;

3) prezentarea de către cei implicaţi sau de către media doar a unei părţi a informaţiei care convine fără a se preciza unele informaţii importante; în acest fel, media se transformă în sursă de manipulare prin prezentarea tendenţioasă a informaţiei, prin strecurarea erorilor deliberate sau prin prezentarea rezultatelor în perioade fierbinţi, când se estimează că impactul este maxim;

4) lipsa de preocupare pentru validarea de către un grup de experţi a metodologiei elaborate; un sondaj efectuat fără a ţine seama de regulile metodologice şi difuzat de media se transformă în sursă de manipulare;

5) este evident că baza de date nu poate deveni publică în majoritatea cazurilor, dar se pot găsi soluţii pentru a verifica câteva adrese unde s-au efectuat interviuri, iar în momentul prezentării rezultatelor baza de date şi chestionarele aferente să poată fi vizualizate;

---

[196] *Rotaru T., Iluţ P. Ancheta sociologică şi sondajul de opinie. Teorie şi practică. – Iaşi: Polirom, 1997, p.208*

[197] *Vezi: Coman C. Sondajul de opinie şi manipularea. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.85*

6) nerespectarea regulilor elementare de eşantionare de către televiziuni sau ziare, ce realizează aşa-numite sondaje care n-au absolut nici o legătură cu realitatea, cei ce răspund reprezentând un segment (cititori ai respectivului ziar), ce nu respectă structura efectivă a populației

7) prezentarea de multe ori a rezultatelor în procente fără a se menționa numărul total de cazuri luate în discuție (20% din l.000 este diferit de 20% din 50).

Toate aceste erori pot deveni sursa unor manipulări mai mult sau mai puțin discrete. În categoria metodelor indiscrete de manipulare prin sondaje pot fi enumărate următoarele:

- transferul de date obținute în rezultatul analizei unui grup social asupra întreg electoratului;
- operarea cu datele obținute în urma sondajelor realizate pe Internet;
- manipularea cu data desfăşurării sondajului, prin faptul, că deseori se indică numai luna când a avut loc chestionarea, între timp au putut interveni schimbări în urma unor evenimente, care în perioada electorală se perindă cu o intensitate sporită.

Din arsenalul metodelor de manipulare prin sondaje mai pot fi evidențiate următoarele procedee:

- publicarea selectivă a rezultatelor sondajelor cu scoaterea în evidență a unor date şi camuflarea altora;
- manipularea cu datele obținute prin: a) raportarea la numărul total de alegători intr-un caz şi la cifra celor care şi-au manifestat intenția de participare la vot în altul;

b) raportarea unor date la numărul de participanți la sondaj, iar altele la numărul celor ce vor participa la scrutin;

- manipularea cu modalitatea de chestionare. În metodicele de chestionare sînt utilizate atât întrebări «deschise» (respondentul alcătuieşte răspunsul), cît şi «închise» (respondentul alege un răspuns din cele propuse). Ca regulă, rezultatele sînt diferite, în cazul întrebărilor «deschise», contează nu numai gradul de încredere, dar şi popularitate, mediatizarea persoanei date.

Urmare celor expuse mai sus, constatăm faptul că manipularea prin sondaje se desfăşoară la două nivele: primul, la etapa de desfăşurare şi al doilea ține de tratarea şi publicarea datelor obținute.

În încercarea de a depăşi limitările recunoscute doar prin utilizarea metodei clasice de organizare şi desfăşurare a sondajelor de opinie, sînt înaintate modalități alternative de avansare a cercetării sistemice a comportamentului politic. Merită atenție modelul de abordare a problemei prin prisma pluralismului metodologic, care presupune utilizarea diferitor modalități de analiză. În aplicarea acestei alternative, P.Dunleavy propune o triangulare, o testare a perspectivei oferite de una dintre abordări prin raportare la perspectivele oferite de celelalte

modele[198]. Un prim pas ar presupune abandonarea chestionarelor unice şi abordarea unui mod de investigație diferit, prin includerea unor întrebări cu formulări diferite pentru aceleaşi probleme, care să permită identificarea grupurilor de respondenți care au moduri diferite de a înțelege problemele şi de a alege variantele de răspuns.

Etapa ulterioară implică integrarea rezultatelor sondajelor cu alte forme de date cantitative. Dacă în trecut, dată fiind tehnologia disponibilă, sondajele de opinie cereau respondenților să aleagă între variante de răspuns predestinate de analist la etapa actuală, ar trebui să fie perfect fezabilă colectarea pe acelaşi eşantion a unor date mai puțin structurate, a unor „conversații" deschise între intervievatori şi respondenți pentru perioade de timp similare, precum şi înregistrarea tuturor răspunsurilor. Prin stocarea şi analiza acestor înregistrări cu ajutorul noilor tehnologii informaționale se va putea purcede la investigarea ulterioară a factoriilor care influențează atitudinile oamenilor sau alinierea lor la partide politice, şi aceasta printr-o interogare ulterioară a textelor răspunsurilor. Raportarea înregistrărilor conversațiilor cu respondenții la materialele relevante din bazele de date ale mass-media ar putea, de asemenea, să permită abordarea unor probleme considerate anterior irezolvabile, cum ar fi estimarea gradului de autonomie şi dependență a cetățeanului în sfera politică. Fără îndoială, o astfel de abordare pe lângă importanța cognitivă, ar permite o dezvăluire a sensurilor şi o demarcare a încercărilor de manipulare, precum şi a gradului de rezistență la manipulare a cetățenilor.

Aşa dar, dezbaterea cu privire la impactul sondajelor de opinie asupra comportamentului actorilor politici rămâne deshisă. Constatăm o mare varietate de metode şi mijloace, care plasează sondajele de opinie în rândul tehnicilor de manipulare. În final, merită să subliniem că, înainte ca rezultatele unui sondaj de opinie să fie luate în serios, ele ar trebui verificate prin raportare la rezultatele unor metode de cercetare diferite.

Bibliografie

Abraham D. Influența media asupra comportamentului civic şi electoral. Raport de cercetare final. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.26-49.

Beciu C. Politica discursivă. Practici politice într-o campanie electorală. - Iaşi: Polirom, 2000.

Burciu I. Sondajele mincinoase şi efectul de prestigiu al presei moldoveneşti. // „Flux", 2008, 3 octombrie.

[198] *Vezi: Dunleavy P. Comportamentul politic: abordări instituționale şi experențiale. // Manual de ştiință politică. – Iaşi: Polirom, 2005, p.260-261*

Coman C. Sondajul de opinie şi manipularea. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.77-89.
Dunleavy P. Comportamentul politic: abordări instituţionale şi experenţiale. // Manual de ştiinţă politică. – Iaşi: Polirom, 2005, p.251-266.
Jereghi V. Intoxicarea cu „sondaje”. // „Jurnal de Chişinău”, 2007, 11 octombrie.
Munteanu E. Dacă duminica viitoare s-ar organiza un sondaj... // „Timpul”, 2008, 3 octombrie.
Rotaru T., Iluţ P. Ancheta sociologică şi sondajul de opinie. Teorie şi practică. - Iaşi: Polirom, 1997.
Sondajele de opinie publică în România, azi. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.5-25.
Sosai-Fuiorea I. Publicitatea politică în campania electorală. // Paradigmele sociologice ale comunicării. – Bucureşti: Tritonic, 2002, p.10-31.
Teodorescu A. Sondajele nu au rol de manipulare! // www.sfin.ro/articol.php?id=2878&pager_text=1.
Ultimul sondaj de opinie publică dinaintea alegerilor. // „Moldova Suverană”, 2007, 29 mai.
http://www.alegeri2005.md/results/total/
http://www.alegeri.md/2007/
http://www.alegeri.md/2007/electoralcourier/20070525/
http//www.infonews.ro/article98.html

Prezentat la redac□ie
la 15 octombrie 2008

COMPARTIMENTUL
RELAȚII INTERNAȚIONALE

COLABORAREA INTERNAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL PREVENIRII ŞI COMBATERII TERORISMULUI[199]

Diana BENCHECI
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Catedra Ştiințe Politice
Doctor, conferențiar
dianabencheci@yahoo.com

Marcel BENCHECI
Republica Moldova, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative, Catedra Ştiințe Politice
Doctorand
marcelbencheci@mail.ru

The last time events placed the fight against terrorism in top of the international agenda. Unlike the previous time, our day's terrorism takes a kind of extreme violence which has political targets. In conditions of frequent terrorism threat, when it gets a transnational level and terrorists obtain access to various kinds of arms, the problem of counterterrorism strategy becomes very actually. With a view to an efficient activity of terrorism warn and counteract is necessary to establish a constructive cooperation between the national and international skills institutions.

Evenimentele din ultimii ani au plasat lupta împotriva terorismului în topul agendei internaționale. Proporțiile acestuia ne demonstrează că pentru indivizi în parte, organizații sau guverne, terorismul rămâne o metodă de atingere a scopurilor meschine cu caracter politic, economice sau de o altă natură. Prin urmare este necesar de remarcat faptul că mijloacele şi metodele terorismului sunt foarte diverse. În trecut terorismul se manifesta prin crearea unui climat de frică şi

[199] *Recenzent – doctor în ştiințe politice, conferențiar Ruslan TANASĂ.*

intimidare, prin lichidarea şefilor de state, guverne sau ai altor lideri politici. Astăzi acest fenomen capătă forme noi ca: deteriorarea infrastructurii transportului şi sistemelor informaţionale, sustragerea armamentului militar, deturnarea de aeronave, săvîrşirea atacurilor asupra reprezentanţelor diplomatice şi luarea de ostatici, aruncarea în aer a edificiilor de importanţă strategică sau producerea de explozii în locurile aglomerate pentru a provoca vătămarea unui număr cît mai mare de persoane etc.

Terorismul de astăzi constituie o formă de violenţă extremă realizată în mod prioritar în scopuri politice, de la acţiunile căreia îşi pierd viaţa zilnic zeci şi sute de oameni, care nu au nici o tangenţă cu conducerea de stat, partidele politice sau instituţiile de forţă[200]. În condiţiile, cînd ameninţările teroriste devin tot mai eminente, cînd acestea dobîndesc forme transnaţionale, iar teroriştii obţin accesul la arme tot mai devastatoare, inclusiv armele de distrugere în masă, problema elaborării unor strategii efective de contracarare devine deosebit de actuală. Întru contracararea eficientă a terorismului este necesar a studia natura, geneza, structura şi mecanismele lui de funcţionare. Astfel, reieşind din realităţile create, considerăm că strategia antiteroristă necesită să se bazeze pe următoarele principii:

- flexibilitatea reacţionării la ameninţările cu tentă teroristă, în temeiul studierii profunde şi evidenţierii ameninţărilor teroriste;
- utilizarea complexă a măsurilor cu caracter antiterorist, bazate pe analiza multidimensională şi obiectivă a premizelor şi condiţiilor terorismului;
- corespunderea acţiunilor antiteroriste întreprinse caracterului şi dimensiunilor ameninţărilor teroriste.

Terorismul continuă să provoace îngrijorare şi disperare la tot mai multe naţiuni din lume. Tendinţa care se prefigurează acestuia ar fi spre acte din ce în ce mai violente asupra unor ţinte civile, cu folosirea unor arme din ce în ce mai puternice. O grijă majoră o reprezintă ameninţarea cu folosirea unor arme de distrugere în masă mult mai puternice, de genul celor chimice şi biologice. Terorismul are profunde efecte sociale şi politice asupra societăţilor care se confruntă cu acest flagel. Efectele sociale ale terorismului depind de gravitatea actelor comise.

---

[200] *Dengg A. Terorismul – o ameninţate asimetrică? // Impact strategic, №2, Bucureşti, 2007, p.11-14.*

Efectele politice au, însă, o semnificaţie extinsă în anumite regimuri politice[201]. Acest fenomen a dus la schimbări în caracterul, structura şi modalitatea de conducere a anumitor guverne. În plus, se constată o agravare a actelor de terorism motivate de aspiraţii religioase. Proliferarea grupurilor teroriste amatoare şi gradul de complexitate al grupurilor profesioniste pot duce la atacuri sporite asupra structurilor societăţilor din întreaga lume[202].

Prevenirea şi combaterea crimelor cu caracter transnaţional, cum ar fi terorismul şi secesionismul au devenit o direcţie prioritară şi în politica internă şi externă a Republicii Moldova. Aşezarea geografica a Republicii Moldova, prezenţa separatismului înarmat, conflictele sociale interne creează condiţii favorabile activităţii unor organizaţii teroriste pe teritoriul republicii. Prezenţa separatismului, care are structuri militare neconstituţionale şi frontiere netransparente; acţiunile militare în spaţiul CSI, ale căror consecinţe se răsfrâng pe teritoriul ţării noastre; deficienţele legislative în domeniul controlului asupra armamentului şi substanţelor explozive ar putea contribui inevitabil la realizarea activităţilor teroriste. Totodată, democratizarea societăţii a generat facilităţi în regimul de intrare şi ieşire a străinilor. Ca rezultat, avem o adevărată invazie a cetăţenilor străini, care utilizează teritoriul republicii: ca loc de reşedinţă temporară a persoanelor aferente la structuri teroriste internaţionale, ca ascunziş după săvârşirea crimelor şi ca teren de pregătire ai reprezentanţilor lumii interlope şi ai formaţiunilor neconstituţionale din diferite ţări.

În acelaşi timp, constatăm că în Republica Moldova, la moment, nu există ameninţări teroriste directe la securitatea statului. Schimbările ce au avut loc în lume, migraţia, apariţia refugiaţilor modifică, însă, situaţia. De aceea, considerăm că creşterea numărului de acorduri bilaterale încheiate între Republica Moldova şi alte state privind lupta contra terorismului, precum şi asistenţa juridică reciprocă va minimaliza comiterea actelor teroriste, va preîntâmpina săvîrşirea lor şi va reduce în timp soluţionarea acestei probleme. În prezent, întregul mapamond îşi uneşte eforturile pentru a elabora o atitudine comună şi măsuri coordonate în combaterea terorismului.

[201] *Maxim V.I. Terorismul, cauze, efecte şi măsuri de combatere. - Bucureşti, Editura politică, 1989, p.5.*

[202] *Bolduresccu I. Terorismul – fenomen global. - Bucureşti, Casa Editorială Odeon, 1997, p.12-15.*

În cadrul realizării politicii antiteroriste este necesar de a aplica tehnică modernă, stimularea cercetărilor ştiinţifice şi elaborarea bazelor de date în acest domeniu, ridicarea eficacităţii organelor de ocrotire a dreptului, pregătirea specială a cadrelor în acest domeniu specific. Impunerea acestor măsuri şi intervenţia jurisdicţiei internaţionale, care să dispună de instrumentele necesare şi eficiente pentru a asigura aducerea în faţa justiţiei a persoanelor vinovate de săvârşirea actelor de terorism, ar putea să asigure acoperirea lacunelor care există la ora actuală în sistemele naţionale şi internaţionale de reglementare şi sancţionare a acestor crime cu caracter internaţional. Având în vedere, însă că operaţiunile de tip terorist pot genera crize majore la nivel mondial, cu consecinţe negative în plan economico-financiar, politic, militar, moral şi cultural asupra tuturor statelor, războiul modern va deveni un nou tip de război, cu un scop politico-militar unic, şi anume eradicarea terorismului internaţional de stat şi privat, în cadrul căruia ţara noastră va avea propria contribuţie. Însă, spre regret, separatismul continuă să reprezinte obstacolul de bază în calea consolidării independenţei şi statalităţii Republicii Moldova, dezvoltării sale economice, fapt care blochează realizarea obiectivelor strategice interne şi externe ale ţării. Republica Moldova sensibilizează sistematic instituţiile internaţionale abilitate, asupra pericolului pe care îl reprezintă pentru securitatea regională şi internaţională persistenţa conflictului politic din raioanele de est ale Moldovei.

Republica Moldova, în conformitate cu convenţiile şi acordurile internaţionale la care este parte, cooperează cu organele de drept şi serviciile speciale ale altor state, precum şi cu organizaţiile internaţionale care activează în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului. În acest context, menţionăm cooperarea eficientă a autorităţilor din ţara noastră, care desfăşoară activităţi de combatere a terorismului cu organele de profil din statele-membre ale CSI. Această conlucrare se realizează în baza Acordului privind colaborarea statelor-membre ale Comunităţii Statelor Independente în lupta cu terorismul, ratificat prin Legea Republicii Moldova adoptată la 27 iulie 2001[203]. Necesitatea studierii continue a acestui fenomen extrem de negativ şi al elaborării măsurilor eficiente de prevenire, stopare şi combatere este vădită. Un stat democrat şi civilizat trebuie să contribuie prin toate mijloacele de care dispune, aplicând pârghiile deja existente pentru salvgardarea vieţilor umane, la anihilarea situaţiilor de conflict ce pot apărea în cadrul

oricărei societăţi şi asigurarea securităţii tuturor cetăţenilor statului, indiferent de opinii, confesiuni, rasă, naţionalitate, apartenenţă la un anumit grup social sau politic, etc.

Astfel, în orice situaţie, în cadrul unui stat de drept, prioritate trebuie să fie acordată ocrotirii valorilor general umane, libertăţii şi egalităţii cetăţenilor, asigurării unui nivel de trai decent pentru toţi locuitorii statului. O pondere majoră pentru desfăşurarea activităţilor antiteroriste este colaborarea şi interacţiunea statelor prin intermediul organelor împuternicite în vederea supravegherii şi controlului oportun şi, respectiv, al tuturor manifestărilor de terorism şi al situaţiilor de risc ce pot genera stări de conflict în cadrul statului sau la nivel internaţional, precum şi schimbul de informaţii şi experienţă în acest sens.

Sunt suficiente motive a presupune că ţintele vizate de organizaţiile teroriste nu reprezintă numai unele guverne sau organisme internaţionale, care se află în dispută cu ele. Raza de săvârşire a unor atacuri devastatoare de către teroriştii fanatici poate fi şi mai extinsă, adică poate atinge oricare stat democratic din întreaga lume. Republica Moldova fiind membru al Consiliului Europei şi participant activ la iniţiativele şi activităţile Comitetului de Experţi pentru Combaterea Terorismului, la 27 septembrie 2001 prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.464 a aprobat cadrul juridic al activităţii de combatere a terorismului pe teritoriul ţării noastre, bazat pe Constituţia Republicii Moldova, pe Convenţia europeană pentru reprimarea terorismului din 27 ianuarie 1977[204], precum şi pe principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internaţional, şi tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte.

Întru consolidarea luptei împotriva terorismului, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 12 octombrie 2001 Legea cu privire la combaterea terorismului, iar la 15 noiembrie 2001[205] - Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului[206]. De asemenea, prin art.278 şi 279 ale noului Cod Penal al Republicii Moldova adoptat la 13 se-

[203] Acordul privind colaborarea statelor membre ale CSI în lupta cu terorismul din 4 iunie 1999. // ratificat prin Legea nr.426-XV din 27 iulie 2001. // Publicat în Monitorul Oficial nr.29-31/186 din 2 martie 2001.

[204] Convenţia Europeană pentru reprimarea terorismului, semnată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977. // Monitorul Oficial al Republicii, 1999, nr.67-69/325.

[205] Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr.539-XV din 12 octombrie 2001. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.147-149/116.

[206] Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului nr.190-XVI din 26 iulie 2007. // Monitorul Oficial, 2007, nr.141-145/597.

ptembrie 2002[207] se stipulează răspunderea penală pentru actele de terorism şi activitatea de finanţare şi asigurare materială a actelor teroriste.

În acelaşi context, Republica Moldova a semnat Declaraţia Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei din 12 septembrie 2001 şi decizia cu privire la lupta contra terorismului internaţional, cît şi Declaraţia de la Vilnius asupra cooperării regionale şi consolidarea stabilităţii democratice în Europa, adoptată la 3 mai 2002 de către Comitetul de Miniştri la cea de-a 110 sesiune a sa din Vilnius[208]. La compartimentul combaterii terorismului organele abilitate ţin cont de Rezoluţia A/RES/51/210 a Adunării Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite şi declaraţia anexată din 1994 cu privire la măsurile referitoare la eliminarea terorismului internaţional.

În acelaşi context, în anul 2002 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenţia internaţională adoptată la 9 decembrie 1999 în New York privind suprimarea finanţării terorismului[209] şi Convenţia privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracţională[210]. Un pas important în perfectarea cadrului juridic a constituit asigurarea protecţiei de stat a persoanelor care participă la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea şi descoperirea crimelor, la examinarea judiciară a dosarelor penale, fiind adoptată la 28 ianuarie 1998 Legea nr.1458[211], care în prezent este expusă într-o redacţie nouă, modificată şi completată conform exigenţelor internaţionale şi va fi propusă spre examinare în Parlamentul Republicii Moldova.

Cu toate că fenomenul terorismului nu are o răspândire largă pe teritoriul Republicii Moldova, suntem conştienţi de faptul că acesta are un caracter internaţional şi combaterea acestui flagel constituie o problemă majoră a tuturor ţărilor. Din aceste considerente, în cadrul Serviciului de Informaţii şi Securi-

---

[207] *Codul Penal al Republicii Moldova// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129/1012.*

[208] *Protocolul Convenţiei europene pentru reprimarea terorismului din 15 mai 2003. // ratificat prin Legea Republicii Moldova nr.13-XV din 6 februarie 2004. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.35-38/192.*

[209] *Convenţia internaţională privind suprimarea finanţării terorismului din 9 decembrie 1999. // Tratate internaţionale, 2006, vol.35, p.269.*

[210] *Convenţia privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracţională din 8 noiembrie 1990. // Tratate internaţionale", 2006, vol.35, p.107.*

[211] *Legea Republicii Moldova pentru modificarea şi completarea Legii nr.1458-XIII din 28 ianuarie 1998 privind protecţia de stat a părţii vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal nr.126-XV din 3 mai 2001. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.62/412.*

tate, Ministerului Afacerilor Interne, Departamentului Instituțiilor Penitenciare din cadrul Ministerului Justiției, Serviciului Protecție şi Pază de Stat s-au creat subdiviziuni specializate întru prevenirea şi curmarea a astfel de pericole, care colaborează cu alte organe de drept din țară. Este de remarcat faptul că subdiviziunile menționate au acumulat deja o experiență la capitolul dat, efectuând de comun şi unele exerciții antiteroriste. La moment s-au creat sisteme operaționale, care conțin date despre crimele de acest gen şi obiectele aplicate.

Prevenirea terorismului urmăreşte atingerea unui obiectiv eficient în ce priveşte educarea şi informarea timpurie asupra riscului la care se pot expune persoanele care promovează crima organizată şi terorismul. Republica Moldova aplică sistematic programe în acest sens, apelând la materiale informative, seminare cu scop de a preveni şi de a combate fenomenul terorist în diverse instituții atât guvernamentale, cât şi ne guvernamentale.

Întru stoparea primară a terorismului resursele sunt direcționate spre prevenirea apariției comportamentului terorist, iar populația - țintă este constituită din non terorişti la care se pot identifica anumiți factori de risc. Este rezonabilă presupunerea că intervențiile cât mai timpurii pot avea ca rezultat prevenirea terorismului. Evident că în țara noastră organele competente efectuează o activitate enormă pentru a nu admite destabilizarea ordinii existente, ținând sub control situația din interiorul statului, asupra acestui fapt indică şi practicienii implicați în acest proces. Însă, indiferent de aceasta, nu trebuie admisă în nici un caz diminuarea vigilenței sau inspirarea încrederii în invincibilitatea sistemelor existente de protecție antiteroristă.

Astfel, pentru sporirea eficienței antiteroriste considerăm necesare: studierea permanentă a practicii de aplicare a măsurilor antiteroriste atât în cadrul unor state aparte, cât şi la nivel internațional; elaborarea unor programe concrete ce ar cuprinde diverse aspecte ale activității antiteroriste, precum şi perfecționarea continuă a celor existente, în scopul actualizării permanente a lor şi a concordării cu realitatea obiectivă; controlul periodic al obiectivelor de importanță majoră şi risc sporit; instruirea şi autoinstruirea profundă şi multilaterală a specialiştilor implicați în activitatea antiteroristă; pregătirea şi efectuarea unor operațiuni antiteroriste instructive ce ar include modelarea diverselor situații şi probarea mai multor modalități de acțiune; sensibilizarea opiniei publice privind importanța, necesitatea şi rolul activității antiteroriste, precum şi semnificația cunoaşterii particularităților participării la acest proces a tuturor membrilor societății; schimbul de experiență cu organele similare din alte state, preluarea şi impleme-

ntarea aspectelor pozitive în propria activitate; efectuarea schimbului permanent de informaţii despre organizaţiile, grupările şi persoanele, care folosesc metode teroriste şi extremiste, despre faptele şi metodele înfăptuirii actelor de terorism, de asemenea, despre sursele de finanţare ale unei asemenea activităţi; optimizarea cadrului normativ şi instituţional în domeniul luptei cu crima organizată şi activităţii teroriste; realizarea cercetărilor ştiinţifice în lupta cu terorismul şi acordarea ajutorului reciproc în pregătirea cadrelor pentru subdiviziunile antiteroriste, contribuind totodată la contracararea terorismului la nivel internaţional; planificarea şi realizarea exerciţiilor operativ-tactice comune, inclusiv cu partenerii străini, în scopul aprecierii nivelului de protecţie antiteroristă a obiectivelor de importanţă vitală şi a celor ce prezintă pericol sporit; intensificarea colaborării în domeniul depistării şi anihilării legăturilor internaţionale a teroriştilor, cu narcobusinessul şi alte activităţi criminale.

C**oncluzii:** considerăm că activitatea antiteroristă urmează a fi efectuată la trei nivele de bază, care se completează reciproc, şi anume: organizaţional-administrativ, informaţional şi aplicativ.

La nivelul organizaţional-administrativ atribuim totalitatea deciziilor şi măsurilor administrative adoptate sau sancţionate de organul competent şi îndreptate spre eficientizarea activităţilor antiteroriste.

La nivelul informaţional este efectuată culegerea informaţiei operative referitoare la obiectivele ocrotite, studierea părţilor vulnerabile, analiza pericolului şi gravităţii consecinţelor eventualului atac, elaborarea documentelor operative în acest sens, înaintarea propunerilor argumentate pentru înlăturarea neajunsurilor constatate.

La nivelul aplicativ se referă protecţia nemijlocită a obiectivelor ce pot servi drept ţinte a atentatelor teroriste, inclusiv a înalţilor demnitari de stat sau a reprezentanţilor statelor străine, precum şi asigurarea securităţii acţiunilor la care participă persoanele respective.

Bibliografie:

Dengg A. Terorismul – o ameninţate asimetrică? // Impact strategic, № 2, 2007.

Ariel M. Terorismul şi violenţa politică. - Bucureşti, Editura Omega, 2001.

Sookdeo P. Să înţelegem terorismul islamic. - Oradea, Editura Făclia, 2006.

Boldurescu I. Terorismul – fenomen global. - Bucureşti, Casa Editorială Odeon, 1997.

Maxim V.I. Terorismul, cauze, efecte şi măsuri de combatere. - Bucureşti, Editura politică, 1989.

Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.356 din 22 aprilie 2005. // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.65-66/412 din 29 aprilie 2005.

Prevenirea şi combaterea fenomenului terorismului: actualități şi perspective. // Materialele conferinței ştiințifico-practice internaționale 18 mai 2006, Chişinău. – Chişinău, 2006.

Acordul privind colaborarea statelor membre ale CSI în lupta cu terorismul din 4 iunie 1999. // Monitorul Oficial nr.29-31/186 din 2 martie 2001.

Convenția Europeană pentru reprimarea terorismului, semnată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977. // Monitorul Oficial al Republicii, 1999, nr.67-69/325.

Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr.539-XV din 12 octombrie 2001. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.147-149/116.

Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanțării terorismului nr.190-XVI din 26 iulie 2007. // Monitorul Oficial, 2007, nr.141-145/597.

Codul Penal al Republicii Moldova. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129/1012.

Protocolul Convenției europene pentru reprimarea terorismului din 15 mai 2003. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 35-38/192.

Prezentat la redactie
la 18 ianuarie 2009

RELAȚIILE POLITICE MOLDO-FRANCEZE[212]

Andrei NEGUȚA
Republica Moldova, Chişinău, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene,
Reprezentant Permanent al Republicii Moldova pe lîngă Consiliul Europei, Ambasador Extraordinar şi Plenipotențiar.[213]

Dans l'article "Les relations politiques franco-moldave" est fournie une caractéristique de l'activité d'approfondissement des relations bilatérales entre les pays. La poursuite du développement de la coopération de la Moldavie et la France est présentée comme absolument prioritaire. Il est exposé le rôle de la France sur la scène internationale et les raisons de la nécessité de la consolidation des relations bilatérales de Moldova avec elle.

Il est examiné aussi l'importance pour les parties de la signature du Protocole sur l'établissement de relations diplomatiques (12.03.1992) et du «Traité d'entente, d'amitié et de coopération entre la République de Moldova et la République Française», en vigueur depuis le 1.12.1995.

Dans l'article est présenté la chronique de visites entre les dirigeants des pays, les Parlements, les Gouvernements, les ministres des Affaires Etrangères et d'autres ministères de la République de Moldova et la République Française au cours de la période 1992-2008.

L'auteur décrit les plus importantes visites qui ont eu lieu à Chisinau et à Paris - du Président P.Lucinschi, le 8.09.1997, du Président J.Chirac le 4.09.1998, du Premier ministre I.Sturza (13-17.09.1999), du Président du Parlement M.Lupu (24-26.10.2006 et 31.01.2008), du Président du Sénat de la France C.Poncelet (24-26.04.2007), du Vice-Premier ministre, Ministre des affaires étrangères et de l'intégration européenne A.Stratan (30-31.10.2006), d'autres visites.

Il conclut qu'il est nécessaire de poursuivre la coopération entre la Moldavie et la France, d'explorer l'énorme potentiel existant, de développer de nouveaux domaines d'interaction bilatérale.

Pentru Republica Moldova valorificarea potențialului de cooperare şi parteneriat cu Republica Franceză reprezintă unul din obiectivele strategice ale politicii externe şi se datorează rolului Franței în Europa şi lume, dar şi afinităților istorico-culturale. În plan politic este bine cunoscută susținerea constantă

---
[212] *Recenzent – doctor in stiinte politice, conferentiar Tudor SPINEI*
[213] *În anii 2003-2006 A.Neguța a fost Ambasador Extraordinar şi Plenipotențiar al Republicii Moldova în Republica Franceză.*

a Franței de care se bucură Moldova în procesul de consolidare a statului, de revigorare a economiei şi de constituire a democrației.

După declararea independenței, Republica Moldova a fost recunoscută de comunitatea internațională şi statele Europei, inclusiv Franța, a început să evolueze locul şi rolul țării noastre în schemele lor geopolitice. O sarcină importantă a politicii externe a țării a constat în organizarea vizitelor bilaterale ale conducerii țării în statele cu o democrație şi economie dezvoltată, inclusiv în Franța. Cu 16 ani în urmă (7 ianuarie 1992) Republica Franceză a recunoscut Republica Moldova şi a stabilit relații diplomatice cu țara noastră (13 martie 1992). În aceşti ani a fost parcursă o cale importantă de aprofundare a relațiilor bilaterale, bazată pe principiile parteneriatului strategic şi de aliat, avantage reciproce, respectul intereselor naționale. Dialogul moldo-francez permite examinarea chestiunilor importante pentru părți, de adoptat şi realizat decizii în spiritul unui parteneriat adevărat.

Republica Moldova şi Republica Franceză sînt mîndre, că istoria relațiilor bilaterale permanent se caracterizează prin reciprocitate, încredere, prin pragmatism şi respect reciproc a intereselor naționale. Moldova se pronunță pentru întărirea în continuare a dialogului politic, economic, a colaborării tehnico-ştiințifice, aprofundarea legăturilor umanitare. Moldova este convinsă în faptul, că lărgirea interacțiunii constructive cu Franța în afacerile regionale şi internaționale va constitui un aport destoinic şi util în asigurarea dezvoltării şi formării unei arhitecturi moderne a Europei.

Unul din scopurile centrale ale politicii externe a Republicii Moldova rămîne extinderea relațiilor bilaterale cu cele mai importante state europene. În acest context, dezvoltarea continuă a cooperării moldo-franceze se prezintă ca o prioritate incontestabilă. Ponderea Franței pe arena internațională este esențială, ea este a cincea forță economică mondială şi ocupă locul al patrulea în comerțul internațional. Franța deține întîietatea în multe sectoare economice, mai ales în implementarea tehnologiilor de vîrf. Ea este membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, membru al Grupului G-8, constituie împreună cu Germania motorul integrării europene, rămîne o veritabilă „superputere” culturală şi nu în ultimul rînd - locomotiva unei ramificate organizații internaționale – cea a Francofoniei.

Republica Franceză dispune de potențialul necesar şi depune eforturi susținute pentru a menține şi consolida poziția sa. Tradiția culturală şi administrativă, capitalul intelectual şi uman al națiunii îi permite conducerii țării să elaboreze răspunsuri viabile la gravele sfidări ale globalizării. În condițiile unor transformări structurale fără precedent pe arena internațională, Franța reuşeşte să-şi promoveze abil propriile interese politice, economice, militare şi culturale, şi în acelaşi timp se implică activ în soluționarea problemelor internaționale, inclusiv în depăşirea subdezvoltării, protecția mediului, etc. Omniprezentă în toate zone-

le geografice, Franța este în centrul activității celor mai importante organizații internaționale. Actualmente politica europeană a Franței este orientată spre identificarea unor soluții acceptabile de state-membre, pentru rezolvarea dublei sarcini – reforma instituțiilor comunitare şi extinderea UE, depăşirea situației după refuzul irlandez de a vota noul Tratat european. Punctul de vedere al oficialităților franceze cîntăreşte greu în procesul de adoptare a deciziilor, de accea atît instituțiile comunitare, cît şi statele membre şi cele candidate doresc să-şi asigure susținerea Franței în cadrul UE. Fidelă tradițiilor umaniste, diplomația franceză pledează pentru stabilirea unui echilibru în relațiile internaționale, contînd mult pe implementarea noii arhitecturi de securitate europeană, care ar lua în calcul necesitățile şi interesele vitale ale tuturor națiunilor continentului. Parisul, important centru politico-diplomatic, găzduieşte peste 165 de misiuni diplomatice acreditate în Franța, tot aici îşi au sediul diverse organizații internaționale, inclusiv UNESCO, Organizația Internațională a Francofoniei, OCDE, Eutelsat, Uniunea Latină, Organizația Internațională a Vinului, etc.

Nu este o exagerare să afirmăm, că în anii de referință Republica Moldova a devenit un factor real în politica externă a Franței, care a încurajat şi susținut eforturile noastre de integrare în structurile europene şi internaționale. Nivelul de percepere a țării noastre de către cercurile şi opinia publică franceză a crescut considerabil, cunoştințele despre problemele reale ale Moldovei au devenit cu mult mai nuanțate şi credibilitatea ei ameliorîndu-se, în pofida unor probleme şi dificultăți social-economice. De la imaginea unei republici ex-sovietice, aflată în căutarea identității sale, de la reprezentarea vagă a unei țări, pe care destul de mulți nici n-o puteau localiza exact pe harta Europei, acum Republica Moldova este percepută de cercurile politice franceze ca o țară francofilă, cu vocație europeană, deschisă unei cooperări internaționale pe multiple planuri, dar care traversează o perioadă dificilă de consolidare a societății democratice şi a unei economii naționale competitive, a integrității teritoriale a statului. Cercurile politice franceze au concluzionat, că fără ajutorul statelor europene dezvoltate țara noastră nu va putea depaşi într-o perspectivă previzibilă problemele cu care se confruntă. Este semnificativ faptul că în timpul preşedinției franceze a Uniunii Europene din a.2001 a fost adoptată decizia de a include Republica Moldova în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Aderarea la Pactul de Stabilitate se datorează în mare parte şi poziției favorabile a Franței, care de rînd cu alte state europene, este dispusă să susțină prin proiecte concrete modernizarea economică a Republicii Moldova.

Pornind de la cele expuse mai sus, putem afirma, că există toate premizele pentru o implicare mai activă a factorilor politici şi economici, dar şi a societății civile din Republica Moldova în valorificarea potențialului de cooperare cu Franța.

Considerăm că trebuie să folosim plenar şi posibilitățile de cooperare moldo-franceză în cadrul organizațiilor internaționale. În acest sens Organizația Internațională a Francofoniei constituie pentru țara noastră o punte de legătură cu alte state francofone din întreaga lume. Sîntem disponibili să coordonăm cu partenerii francezi pozițiile referitoare la diverse subiecte legate de activitatea OIF.

Delegațiile Moldovei şi Franței colaborează activ în cadrul principalelor organizații internaționale, în special ONU şi organismele sale specializate, OSCE, Consiliul Europei. Apreciem poziția ei consecventă şi principială vizavi de respectarea angajamentelor asumate în cadrul Summit-ului OSCE de la Istambul, alte summite.

Analiza desfăşurată indică, că dezvoltarea componenței politice a relațiilor moldo-franceze contemporane a început după semnarea la 12 martie 1992 a Protocolului privind stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Moldova şi Republica Franceză.[214] În document este indicată tendința părților de a construi relațiile în corespundere cu Carta ONU, Actul final a Conferinței pentru securitate şi cooperare în Europa, Carta de la Paris pentru nouă Europă, este exprimată cointeresarea în întărirea înțelegerii reciproce între două state, este reflectată decizia statelor de a stabili relații diplomatice la nivelul de ambasade.

Pasul următor în dezvoltarea relațiilor bilaterale a fost semnarea la 29 ianuarie 1993 la Paris de către Preşedinții țărilor M.Snegur şi F.Mitterand a „Tratatului de înțelegere, prietenie şi cooperare între Republica Moldova şi Republica Franceză”,[215] în vigoare din 1 decembrie 1995. Documentul a creat acea bază politică, care a activizat toate celelalte domenii de cooperare bilaterală. Părțile, ținînd cont de dorința Republicii Moldova de a crea o societate democratică, obiectiv la care Franța încurajează prin susținerea sa activă, doresc să inițieze şi să dezvolte relațiile lor bilaterale în domeniile politic, economic, cultural şi ştiințific în scopul de a aprofunda înțelegerea şi încrederea între ele.

În Tratat de asemenea se menționează, că părțile, fiind convinse, că stabilirea relațiilor de o calitate nouă între Republica Moldova şi Republica Franceză corespund intereselor a două state şi contribuie la consolidarea păcii în Europa, luînd în cont competențele Comunității europene şi perspectiva Uniunii Europene şi considerînd, că întărirea lor este de primă importanță pentru edificarea unei Europe unită şi solidară, au hotărît să consolideze legăturile lor de înțelege şi prietenie.

În articolele Tratatului se descriu obligațiunile părților în diverse domenii, inclusiv favorizarea admiterii Republicii Moldova la Consiliul Europei (punct realizat în 1995); felul de a avea consultări regulate inclusiv la nivel înalt şi între ministerele de externe, alți membri ai guvernelor; descrierea cum vor proceda

---

[214] *Arhiva Ambasadei Republicii Moldova în Republica Franceză.*
[215] *Tratate Internaționale, vol.32 p.233.*

părțile în cazul întreruperii păcii în Europa; cooperarea în cadrul OSCE; ameliorarea condițiilor de activitate pe teritoriul său a întreprinderilor altei părți şi crearea comisiei mixte interguvernamentale; cooperarea în domeniul ştiinței, tehnicii, educației, culturii şi încurajarea de fiecare parte a studierii pe teritoriul său a limbei altei părți; cooperarea între parlamentele şi parlamentarii țărilor; cooperarea descentralizată şi relațiile la nivelul oraşelor şi altor formațiuni teritoriale şi administrative; dezvoltarea şi cooperarea în domeniul consular şi crearea condițiilor pentru ameliorarea circulației cetățenilor între două state; lupta cu criminalitatea, terorismul, traficul de droguri, contrabanda şi altele. În primii ani de acțiune a Tratatului de înțelegere, prietenie şi cooperare între Republica Moldova şi Republica Franceză contactele politice între două țări au primit un caracter sistemic şi activ.

Relațiile bilaterale dintre Moldova şi Franța poartă un caracter dinamic şi constructiv, exprimă voința politică a părților de a le extinde şi aprofunda în continuare. Impulsuri considerabile primesc relațiile bilaterale în timpul vizitelor la diverse niveluri. În cadrul lor au loc schimburi de opinii referitor la posibilitățile de extindere şi diversificare a cooperării bilaterale; relațiile cu statele vecine şi situația în Europa; cooperarea în cadrul organizațiilor internaționale şi regionale (ONU, Consiliul Europei, OSCE, OIF, CSI ş.a.); utilizarea limbii franceze şi realizarea principiilor Francofoniei; situația şi măsurile necesare soluționării conflictului transnistrean; reformele interne în Moldova şi relațiile ei cu Uniunea Europeană; măsurile necesare impulsionării legăturilor comercial-economice, culturale, ştiințifice şi a.

Vizitele conducătorilor moldavi în Franța sînt concepute în scopul de a transmite un mesaj clar Franței şi altor țări ale lumii, prin care este exprimată voința fermă a Republicii Moldova de a se vedea integrată în structurile europene, de a-şi croi calea spre familia democrațiilor moderne, de a sublinia dominanta europeană a politicii statului nostru.

Frecvența vizitelor şi întrevederilor oficialilor moldoveni şi francezi la Chişinău şi Paris accentuează dinamizarea relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova şi Republica Franceză, care devin tot mai intense şi productive iar în cadrul lor se constată progresele substanțiale ale Moldovei în diverse domenii, dar şi importanța implementării în continuare a prevederilor legale adoptate.

Cronica vizitelor între conducătorii țărilor, Parlamentelor, Guvernelor, miniştrilor afacerilor externe, altor ministere ale Republicii Moldova şi Republicii Franceze ne permit să observăm dinamica proceselor ce au loc între țări (vezi anexa).

Dinamica contactelor dintre Moldova şi Franța a permis o cooperare reciprocă şi intensă, care obiectiv corespunde intereselor ambelor state. Evenimentele deosebite în acest domeniu au constituit vizitele Preşedintelui Republicii Moldova P.Lucinschi în septembrie 1997 în Franța şi Preşedintelui Franței J.Chirac

în septembrie 1998 în Moldova. Ele au deschis o nouă pagină în legăturile reciproce.

Un rol important în formarea relaţiilor Moldovei cu Franţa a avut vizita la Paris a Preşedintelui Republicii Moldova P.Lucinschi, efectuată la 8 septembrie 1997 la invitaţia Preşedintelui Franţei J.Chirac. În dialogul susţinut cu conducătorul Franţei P.Lucinschi a subliniat, că „mesajul clar din partea poporului este următorul: dorim să devenim o ţară europeană în sensul deplin al cuvîntului". Vorbind despre modalităţile şi importanţa extinderii raporturilor multilaterale dintre ţări, şeful statului francez a spus, că ar dori ca Moldova să devină „punte de armonizare" a contactelor între Europa de Vest şi Europa de Est, în particular cu Rusia. Autorităţile franceze (preşedintele J.Chirac, prim-ministrul L.Jospin, ministrul pentru afaceri europene P.Moscovici ş.a) au dat asigurări că sînt disponibile de a intensifica dialogul moldo-francez atît pe plan bilateral, cît şi multilateral. În special, J.Chirac a accentuat explicînd ideia cooperării privilegiate a republicii noastre cu ţara sa, spunînd „Voi fi apărătorul cauzei Moldovei la Uniunea Europeană".[216]

În timpul vizitei au fost semnate o serie de documente menite se reglementeze relaţiile dintre ţări privind promovarea şi protejarea reciprocă a investiţiilor; traficul internaţional de mărfuri şi pasageri; cooperarea în domeniul agriculturii; conlucrarea interbancară şi alte acorduri importante.

În cadrul conferinţei de presă desfăşurată după revenirea în Moldova, P.Lucinschi a declarat, că Moldova caută susţinători. şi am pornit-o de la Franţa. Franţa ne-a descoperit pe noi. Mărturisindu-i impresiile P.Lucinschi a concretizat, că, judecînd după sinceritatea şi consistenţa dialogurilor purtate la Paris, după interesul real manifestat de francezi faţă de ţăra noastră, putem spune că Franţa, în urma acestei vizite, va fi mai aproape de noi, ceea ce înseamnă că drumul Moldovei spre Europa va fi mult mai usor de parcurs.

Urmare a vizitelor reciproce ale Preşedinţilor Moldovei la Paris (7-8 septembrie 1997) şi Franţei la Chişinău (4 septembrie 1998), la 13-17 septembrie 1999 la Paris a avut loc unica pînă în prezent întrevedere a Prim-miniştrilor ţărilor – I.Sturza şi L.Jospin (în vizită la Paris în decembrie 1997 a fost şi Prim-ministrul I.Ciubuc, însă el n-a avut întîlnire cu omologul său francez).

La întrevederea Sturza-Jospin s-a subliniat „semnificaţia ei ca indice al relaţiilor bilaterale moldo-franceze şi fundamentul istoric al contactelor dintre state, orientarea francofilă şi francofonă a celei mai mari părţi a populaţiei."[217]

Şefii executivelor ţărilor s-au arătat satisfacuţi de dezvoltarea relaţiilor bilaterale pe plan politic, administrativ, instituţional. S-a accentuat necesitatea insti-

---

[216] Moldova şi Lumea, 1997, nr.9-10, p.3.

[217] Nota Informativă referitor la vizita în Franţa a dlui I.Sturza, Prim-ministrul Republicii Moldova la 16 septembrie 1999. // Arhiva Ambasadei Republicii Moldova în Republica Franceză (a. 1999).

tuirii la Chişinău a unei ambasade plenare cu ambasador rezident (a fost realizat în a. 2001).

Destul de profund s-a examinat domeniul economic al relaţiilor, necesitatea accelerării semnării Convenţiei dintre Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceză pentru evitarea dublei impuneri şi prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit şi a Protocolului la aceasta (a fost semnată la Paris la 30 octombrie 2006, ratificată la 22 februarie 2007 prin legea nr.30-XVI). S-a accentuat, că aceeaşi importanţă are şi Acordul privind serviciile aeriene (parafat la 29 iulie 1999, este gata pentru semnare). La rugămintea părţii moldave au fost date asigurări, că întreprinderilor franceze li se v-a propune participarea la complexul energetic al Moldovei (întreprinderea franceză – Grupul Lafarge a privatizat uzina de ciment din Rezina). Pe plan bilateral Primul ministru L.Jospin a menţionat, că „relaţiile economice vor ramîne în atenţia guvernului, care va căuta să le dezvolte într-o manieră susţinută”.[218]

Partea moldavă a motivat dorinţa Moldovei de a face parte din procesul european. S-a menţionat, că ţara nu cere recompensă pentru loialitate, dar are nevoie de semnale clare şi că cooperarea moldo-franceză, spriginul pe care ni-l acordă Franţa, este deosebit de benefic. Înaltul demnitar francez a asigurat, că ţara lui ajută Moldova să ajusteze la standardele europene, inclusiv, să valorifice celelalte posibilităţi de cooperare cu UE. Întrevederea prim-miniştrilor moldav şi francez a avut o mare importanţă pentru impulsionarea relaţiilor dintre ţări.

Destul de activă şi utilă este cooperarea între parlamentele şi parlamentarii a două ţări. Analiza efectuată a permis constatarea, că aşa component primordial al sistemei de politica externă a statului contemporan ca diplomaţia parlamentară, de asemenea a avut dezvoltarea sa referitor la relaţiile moldo-franceze.

O importantă deosebită are vizita la Paris în perioada 24-26 octombrie 2006 a delegaţiei Parlamentului Republicii Moldova, condusă de Preşedintele M.Lupu. Delegaţia moldovenească a avut întrevederi cu preşedinţii celor două camere ale legislativului francez (Senatul şi Adunarea Naţională), cu preşedinţii comisiilor de politică externă ale celor două camere, cu liderii grupurilor politice din cadrul Senatului şi Adunării Naţionale, cu preşedintele grupului de prietenie cu Republica Moldova în cadrul Senatului francez, senatoarea Josette Durrieu, precum şi cu Secretarul General al Organizaţiei Internaţionale a Francofoniei A.Diouf, cu Secretarul General al Adunării Parlamentare a Uniunii Europei Occidentale. În cadrul vizitei M.Lupu a luat parte la o masă rotundă la Institutul francez de relaţii internaţionale (IFRI) unde a făcut o prezentare la tema „Moldova le frontiera Europei” în faţa unui grup de analişti, cercetători, reprezentanţi ai mediului academic şi politicieni francezi, diplomaţi, jurnalişti.

[218] *idem.*

În timpul vizitei au fost trecute în revistă relaţiile parlamentare dintre Moldova şi Franţa, au fost discutate subiectele de interes comun, dintre care caracterul special al relaţiilor în virtutea apartenenţei ambelor ţări la spaţiul european şi francofon, instrumentele concrete de colaborare parlamentară, printre care schimburi de vizite la nivel de grupuri de prietenie şi comisii permanente, de asemenea opţiunea europeană a Republicii Moldova şi eforturile ei de integrare europeană. În timpul vizitei preşedintele legislativului moldav a făcut un schimb de opinii referitor la reglementarea transnistreană, inclusiv participarea Uniunii Europane le acest proces prin misiunea de asistenţă la frontieră EUBAM, includerea mai activă a Franţei şi UE în negocierile de reglementare în format „5+2". Părţile au mai discutat relaţiile Moldovei cu ţările vecine, dezvoltarea economică a ţării noastre.

A doua vizită a Preşedintelui Parlamentului M.Lupu la Paris a fost efectuată la 31 ianuarie 2008. În cadrul ei au avut loc discuţii colegiale şi utile cu Preşedintele Senatului C.Poncelet; Preşedintele Adunării Naţionale B.Accoyer; Secretarul de Stat responsabil de afacerile europene J.-P.Jouyet, la sediul MEDEF a avut loc cu un grup de conducători de întrevederi franceze.

Preşedintele Senatului Franţei C.Poncelet a vizitat Moldova în aprilie 2007, în anii 2007-2008 delegaţiile Senatului şi Adunării Naţionale ale Franţei de asemenea au avut întîlniri la Chişinău cu colegii moldavi.

Parlamentarii francezi întotdeauna s-au străruit să răspundă la cererile colegilor moldavi, să acorde suportul necesar în utilizarea experienţei lor, în adoptarea actelor menite să amelioreze situaţia politică şi economică în Moldova. În octombrie 1999 un grup de senatori a întreprins o vizită în Republica Moldova, a avut întrevederi în instituţiile centrale ale ţării şi la 17 noiembrie 1999 a examinat în cadrul Comisiei Senatului pentru politică externă, apărare şi forţele armate un raport complex despre situaţia din Moldova. Comisia senatorială, după o examinare atentă şi profundă a raportului celor ce sau deplasat în Moldova, s-a exprimat în favoarea „menţinerii prezentei Franţei într-o ţară ataşată la tradiţiile francofoniei şi estimă, că criza politică actuală din Moldova va putea duce la un retur în trecut şi va încurca dezvoltarea ţării dacă Franţa nu va interveni".[219]

Devine o bună tradiţie contactele conducerii ministerilor afacerilor externe ale ţărilor, care din a. 2006 se desfăşoară regulat conform înţelegerilor sau în cadrul forumurilor europene şi internaţionale. Vizitele din anii 2006-2008, consultările politice între ministere permit la timp de reacţionat la schimbările ce au loc în Europa şi lume, de elaborat o atitudine şi reacţie comună.

Vizita de lucru în Republica Franceză la 30-31 octombrie 2006 a Viceprim-ministrului, Ministrului Afacerilor Externe şi Integrării Europene Andrei Stratan

---

[219] *Raport d'information de la Commission des affaires etrangeres, de la defence et des forces armées de Senat. // Paris, 1999, 17 novembre.*

a permis examinarea relaţiilor de cooperare cu Franţa atît în plan bilateral, cît şi în cadrul Francofoniei. Întrevederile cu Philippe Douste-Blazy ministrul afacerilor externe; B.Girardin, ministru delegat al Cooperării, Dezvoltării şi Francofoniei; A.Diouf, Secretar General al OIF; K.Matsuura, Director General al UNESCO, cu reprezentanţii societăţii civile, mass media, conducătorii de întreprinderi a permis impulsionarea relaţiilor moldo-franceze pe întreg spectrul de interese şi coordonarea activităţii reprezentanţilor ţărilor în 2 mari organizaţii internaţionale. Vizita are o mare importanţă ţi din motivul, că în timpul ei a fost semnată Convenţia între guvernele ţărilor pentru evitarea dublei impuneri şi prevenirea evaziunii fiscale în materie de impozit pe venit.

La 1 şi 2 august 2007 cu o vizită de lucru în Republica Moldova s-a aflat R.Yade, Secretar de Stat pe lîngă Ministerul francez de Afaceri externe şi europene, responsabilă de Afacerile externe şi de drepturile omului. În cadrul întrevederilor cu Prim-ministrul V.Tarlev şi Viceprim-ministrul, ministrul Afacerilor Externe şi Integrării Europene A.Stratan a fost reafirmată calitatea relaţiilor bilaterale între ţări.

Secretarul de Stat a confirmat susţinerea Franţei în derularea reformelor în Moldova conform Planului de Acţiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, de asemenea disponibilitatea Franţei de a continua ajutorul Moldovei în căutarea unei soluţii politice a conflictului transnistrean în formatul de negocieri existent şi în respectul de integritate teritorială şi a suveranităţii Moldovei. R.Yade a marcat interesul Franţei în aprofundarea parteneriatului între Uniunea Europeană şi Moldova în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV) şi de a întări relaţiile economice între Moldova şi Franţa.[220]

În timpul vizitei s-a acordat o atenţie deosebită examinării respectării drepturilor omului – lupta contra traficului de fiinţe umane; punerea în acţiune a convenţiilor internaţionale în materie; respectarea drepturilor copilului; activitatea ONG în domeniu ş.a.

O continuare logică a vizitei R.Yade este şi vizita din 8 octombrie 2008 a Secretarului de Stat responsabil de afacerile europene a MAE al Franţei J.-P.Jouyet. În întrevederile lui cu Preşedintele ţării, Preşedintele Parlamentului, Prim-ministrul ţării, Prim-vice-primministrul – ministrul economiei şi comerţului, Viceprim-ministrul – ministrul afacerilor externe şi integrării europene au fost examinate relaţiile bilaterale, dezvoltarea relaţiilor între Moldova şi Uniunea Europeană, evoluţia conflictului transnistrean.

În ultimul timp periodic au loc consultări politice între Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Moldovei şi Ministerul Afacerilor Externe şi

---

[220] *Situl MAE al Franţei http:www.diplomatie.gouv.fr (consultat la 7 ianuarie 2008).*

Europene al Franţei la nivel de viceminiştri sau de directori de departamente.[221] În cadrul consultărilor se examinează diverse aspecte privind implementarea angajamentelor asumate de ţara noastră în vederea ajustării graduale la standardele europene, activitatea în comun în organizaţiile internaţionale şi aspectele ce ţin de suportul pe care ţările le-ar putea acorda una alteia, evoluţia proceselor de integrare europeană a Moldovei şi de soluţionare a conflictului transnistrean, alte subiecte de interes comun.

Tema relaţiilor bilaterale a apărut şi în corespondenţa şefilor de state. V.Voronin Preşedintele Republicii Moldova, felicitîndu-l la 14 iulie 2008 pe omologul său francez N.Sarkozy cu ocazia sărbătorii naţionale a Franţei, a profitat „de această ocazie pentru a adresa sincere urări de succes Republicii Franceze în exercitarea Preşedinţiei Uniunii Europene, exprimîndu-şi totodată speranţa că ea va continua şi pe viitor să susţină Moldova în vederea avansării dialogului ei cu Uniunea Europeană."[222]

Subiectul integrării europene a Republicii Moldova, solicitarea ajutorului Franţei în acest domeniu permanent se află în agenda vizitelor, întrevederilor, întîlnirilor moldo-franceze. Reprezentanţii Franţei constant reiterează încurajarea Moldovei pe această cale, dar permanent accentuiază, că integrarea trebuie să treacă prin implementarea, utilizarea integrală şi completă a Acordului de Parteneriat şi Asociere (APC), Planului de Acţiuni Republicii Moldova – Uniunea Europeană (parte componentă a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), că poarta procesului european nu este înschisă pentru Moldova. O poziţie şi mai favorabilă pentru ţara noastră este exprimată de un grup de politicieni francezi, inclusiv Jacques Attali, ex-preşedinte al BERD, parlamentar francez, care încă din a.1999 susţine, că „Moldova va fi în Uniunea Europeană, alături de Malta şi Elveţia" (Malta a făcut parte din penultima aderare).[223]

În pofida realizărilor obţinute, este necesar de constatat, că marele potenţial al colaborării pînă la moment nu se utilizează complect şi nu corespunde necesităţilor reale ale ţărilor. Constatăm, că intensitatea relaţiilor moldo-franceze rămîne sub nivelul posibilităţilor reale, mai ales în cazul vizitelor la nivelul cel mai înalt şi nivel înalt. Este necesar de constatat, că eforturile depuse de partea moldavă nu se soldează cu desfăşurarea unei întrevederi între conducătorii executivelor ţărilor (ultima întrevedere a Prim-miniştrilor Moldovei şi Franţei a avut loc în a. 1999 (I.Sturza – L.Jospin).

Concluzii

[221] *Comunicatul de presă 06425 din 17 septembrie 2008 al MAEIE al Republicii Moldova (situl http: www.mfa.md, consultat la 17 septembrie 2008),*

[222] *Seful statului a adresat felicitări Preşedintelui Franţei. // Ştirea 04820 din 14 iulie 2008 a Agenţiei Informaţionale de stat „Moldpres".*

[223] *„Le Monde", 1999, 24 august.*

În baza relațiilor politice moldo-franceze se află principiile înțelegerii reciproce, cooperării, respectul față de suveranitatea şi integritatea teritorială, neamesticul în afacerile interne, realizarea strictă a angajamentelor conform dreptului internațional.

Relațiile politice moldo-franceze ca component al relațiilor bilaterale interstatale conțin aşa elemente ca baza juridică, prezența multiplelor contacte politice între conducătorii şi reprezentanții părților.

În calitate de tendință pozitivă a dezvoltării relațiilor politice moldo-franceze sînt de notat contactele regulate ale conducătorilor parlamentelor țărilor, caracterul regulat al interacțiunii dintre grupurile de prietenie interparlamentară, între parlamentari.

În calitate de tendință pozitivă de asemenea se poate de menționat contactele între miniştrii afacerilor externe ale țărilor, consultările regulate între ministerele de externe.

O tendință negativă în dezvoltarea relațiilor politice moldo-franceze se constată menținerea din a. 2002 a pauzei în desfăfurarea întîlnirilor dintre preşedinții țărilor şi din anul 1999 a pauzei în desfăşurarea întîlnirilor prim-miniştrilor Moldovei şi Franței. Menținerea acestor pauze nu contribuie la soluționarea multor probleme politice, economice şi de altă natură, care necesită o soluționare operativă.

Este necesar de continuat colaborarea dintre Moldova şi Franța, de explorat marele potențial existent, de dezvoltat noi şi noi sfere ale interacțiunii bilaterale.

Bibliografia

Acord de cooperare culturală, ştiințifică şi tehnică între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceze. // Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.18. – Chişinău, MOLDPRES, 1999.

Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Franceze privind încurajarea şi protejarea reciprocă a investițiilor. // Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.24. – Chişinău, MOLDPRES, 1999.

Arhiva Ambasadei Republicii Moldova în Republica Franceză (anii 1997-2006).

Attali J. L'UE demain. // «Le Monde», 1999, 24 août

Decret no.97-770 du 24.07.1997 portant publication du traité d'entente, d'amitié et de cooperation entre la République française et la République de Moldova, fait a Paris le 29 janvier 1993. // Journal Officiel, 24.07.1997.

Drumețu V. Două vizite cu acelaşi mesaj. // Moldova şi Lumea, 1997, nr.9-10, p.2-3.

Protocolul de cooperare între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova şi Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Franceze. // Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.18. – Chişinău, MOLDPRES, 1999.

Raport d'information de la Commission des affaires étrangères, de la defence et des forces armées du Sénat. // Paris, 1999, 17 novembre

Şeful Statului a adresat felicitări Preşedintelui Franței (ştirea 04820 din 14 iulie 2008 a Agenției Informaționale de stat „Moldpres").

Tratatul de înțelegere, prietenie şi cooperare între Republica Moldova şi Republica Franceză. // Tratate Internaționale, vol.32.

http: www.moldpres.md

http: www.mfa.md

http: www.diplomatie.gouv.fr

Prezentat la redacție
la 15 octombrie 2008

ANEXA

Vizitele oficiale între Republica Moldova si Republica franceză

Moldova	***Data***	***Franța***
	Preşedinţii ţărilor	
M.Snegur	1993, 29 ianuarie, Paris	
P.Lucinschi	1997, 7-8 septembrie, Paris	
	1998, 4 septembrie, Chişinău	J.Chirac
	2002, 19 octombrie, Beirut, întrevedere V.Voronin - J.Chirac în timpul Summitului IX Francofon	
V.Voronin	2008, 3 martie, Paris	

	Preşedinţii Parlamentelor	
P.Lucinschi	1995, 28 iunie, Paris	
D.Diacov	2000, 26-29 iunie, Paris	
M.Lupu	2006, 24-26 octombrie, Paris	
	2007, 24-26 aprilie, Chişinău	C.Poncelet Preşedintele Senatului
M.Lupu	2008, 31 ianuarie, Paris	
	Prim-miniştrii ţărilor, delegaţii guvernamentale.	
I.Ciubuc, prim-ministru	1997, decembrie, Paris	
N.Andronic, viceprim-ministru	1998, 13-16 octombrie, Paris	
I.Sturza, viceprim-ministru, ministrul economiei şi reformelor	1999, 20-22 ianuarie, Paris	
I.Sturza, prim-ministru	1999, 15-16 septembrie, Paris	
	Miniştrii Afacerilor Externe	
	1995, decembrie, Chişinău	M.Sudre, secretar de Stat pentru afaceri francofone.
M.Popov	1996, 19-23 iunie, Paris	
N.Tabacaru	1997, Paris	
	1998, 6-7 decembrie, Chişinău	C.Josselin, Ministru delegat cu problemele Cooperării şi

		Francofoniei
	2001, 13-14 iunie, Chişinău	C.Josselin, ministru delegat cu problemele Cooperării şi Francofoniei
N.Dudău	2001, 17-19 octombrie, Paris	
	2006, 21 martie, Chişinău	B.Girardin, ministru delegat în problemele Cooperării, Dezvoltării şi a Francofoniei
A.Stratan	2006, 30-31 octombrie, Paris	
A.Stratan	2007, 6 februarie, Paris	
	2007, 1-2 august, Chişinău	R.Yade, Secretar de Stat pentru afaceri externe
	2008, 6 octombrie, Chişinău	J.-P.Jouyet, Secretar de Stat la MAE al Franței, responsabil de problemele europene

Alte vizite

În Franța		
I.Guțu, Viceprim-ministru	8 mai 1995	Participarea la manifistările jubileului de 50 de ani de la sfîrşitul celui de-al 2 război mondial
V.Pasat, ministrul apărării	1997	
D.Braghiş, viceministru al economiiei şi reformelor	3-4 mai 1998	
I.Leancă, viceministrul afacerilor externe	25 mai 1999	
A.Cupțov, ministrul transporturilor	2002	
A.Gherman, ministrul ocrotirii sănătății	2002	
I.Păcuraru, ministrul culturii	2002	
I.Stăvilă, viceministru al afacerilor externe	10-11 ianuarie, 2002	
I.Spivacenco şi S.Taran, viceminiştrii ai	2002-2003	

transporturilor		
A.Neguța, preşedintele Comisiei Parlamentului Republica Moldova pentru politică externă.	aprilie 2002 septembrie 2002	
A.Gorodenco, ministrul agriculturii	10 septembrie 2005	
V.Ostalep, viceministrul AE IE	22-23 mai 2008	

În Moldova		
B.Dufourcq, Secretar General al MAE	24 noiembrie 1994	
J.Durrieu, senator francez, preşedintele grupului de prietenie a Senatului cu Parlamentul Moldovei, apoi şi raportor al Comisiei APCE pentru Moldova	27-29 octombrie 1998 3-7 decembrie 1998, Apoi 1-2 ori pe an	
D.Chassart, director al Departamentului Europa al MAE	12 martie 1999	
A.Dulait, vicepreşedintele Comisiei Senatului pentru politica externă	4-6 septembrie 1999	
H.Pernet, şeful direcției Europa continentală a MAE	2001	
H.Pernet, şeful direcției Europa continentală a MAE	17-19 martie 2003	
J.-C.Cady, prefect, şef al serviciului de cooperare tehnică internațională a MAI al Franței	25 ianuarie 2007	
L.Bouvard, deputat, preşedintele grupului de prietenie al Adunării Naționale cu Moldova	13-16 februarie 2007	
J.Durrieu, Preşedintele grupului de prietenie a Senatului cu Moldova	6-7 septembrie 2008	
C.Greef, Preşedintele grupului de prietenie a Adunării Naționale a Franței cu Moldova	17 septembrie 2008	

ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ И МИГРАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО ПОСЛЕ РАСШИРЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА[224]

Паоло РУСПИНИ
Швейцария, Лугано, Университет Лугано, доктор политических наук

Since its foundation the transnational experiment called the European Union (EU) has tried to provide a political form for the ancient idea of Europe. This has been attempted by establishing a set of rules opposing the entropy of the international system and setting up a common market, therefore continuing the process of political integration sanctioned by treaties. These rules have generated a dense network, which has grown up, surprisingly, beyond all proportions, entangling "goods and persons" and at times delaying the overall growth of the system. The geopolitical space of the EU has expanded or decreased because of historical social factors and the political willingness, or not, of the ruling coalitions of its member states.

In more than 40 years of its recent history, Europe has been a divided entity reproducing variables of political thought and socio-economic systems in contrast one with the other: East and West, a planned economy against the free market, totalitarianism and democracy.

The collapse of the Soviet paradigm in 1991 and the ensuing gradual reunification of the European continent have not only forever altered a vision of the world, but they have also sparked movements of populations long appeased, thus making migration regimes and the impermeability of European borders subjects for discussion.

The idea proposed in this paper is the need to look at the transformations of the EU migration space in the period that starts in the 1980s, goes through the 1990s, until the decisive appointment of 1 May 2004, the day that sanctioned the fifth and more imposing EU enlargement. The last date is actually a starting point for the continent to look further and try to identify the empirical form and political features within today's migration scenario in the enlarged EU.

1. «Расширения» и «ограничения» в Европейском Союзе

Социальные явления и политические процессы, часто дополняющие друг друга, подпитывали расширение общего европейского пространства: процессы глобализации и экономической взаимозависимости, с одной сто-

[224] *Эта статья была опубликована в книге: Bonifazi C., Okólski M., Schoorl J., Simon P. (eds.), International Migration in Europe. New Trends and New Methods of Analysis, IMISCOE Research, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008, pp.179-196.*

роны, и, с другой стороны, очевидная невозможность осуществления национальной иммиграционной политики, без осуществления контроля на внешних границах Европейского Союза.

‘80-е годы XX столетия, отправная точка нашего анализа, ознаменовались ускорением в формировании политического союза Это связано с введением понятия «переменной геометрии» и публикацией «Белой книги» Европейской комиссией под председательством Ж.Делора, которая раскрывала конкретные предложения по реализации «Общего рынка». Вступление в 1981 году Греции, в 1986 году Испании и Португалии увеличило ЕС до 12 государств-членов. В том же году расширение было оформлено на уровне Единого европейского акта. Тем самым, было изменено требование Римского соглашения о необходимости «квалифицированного большинства» при голосовании вопросов, связанных с гармонизацией законодательств стран-участников. Этот закон, активно поддержанный Г.Колем и Ф.Миттераном, открыл дорогу к созданию, начиная с 1 января 1993 года, большого «Общего рынка» без внутренних границ[225]. Принятый в 1989 году план Ж.Делора выделял три этапа в утверждении единого экономического и денежно-кредитного союза, в то время как Шенгенское соглашение, включающее полную отмену пограничного контроля внутри ЕС, было подписано 19 июня 1990 года. Эта цель была только достигнута в 1993 году, после подписания Маастрихтского Договора (7 февраля 1992 года), санкционировавшего свободу передвижения людей, товаров, услуг и капиталов.

Историческая реконструкция вовне, развитие европейского интеграционного процесса характеризовалась двумя расширениями для трех южноевропейских стран в течение пяти лет, и подписанием второго Шенгенского соглашения, которое закрыло ‘80-е годы и открыло дорогу к важным институциональным изменениям ’90-х годов.

Интересно отметить, что экономическая ситуация Греции, Испании и Португалии во время их вступления ЕС, по сравнению с государствами-членами ЕС-8 не была настолько отличной как между старыми (ЕС-15) и новыми (центрально- и восточно-европейскими странами) членами ЕС в 2004 году. Конечно, учитывая их разный исторический опыт, следует предостеречь от сравнения различных социально-экономическими моделей. В странах Центральной и Восточной Европы эти модели были сформированы в течение долгого времени на основе плановых механизмов, исторически отсутствовавших на Западе. Следует также учесть, что подобные оцен-

---

[225] *Motta G. Dal mercato alla politica. Le istituzioni europee dalla CECA al Trattato di Nizza. // Faccioli Pintozzi L. (ed.), Europa: il Nuovo Continente. Presente, Passato e Futuro dell’Unione Europea. - Roma: Relazioni Internazionali, 2003, pp.37-48.*

ки могут быть сделаны с целью выявить различия, избежать неустойчивости на рынках труда старых государств-членов и поэтому временно ограничить свободу передвижения рабочих из новых государств-членов[226]. Кроме того, сравнение с тремя средиземноморскими странами, в которых свобода передвижения работников была санкционирована[227], не обосновано, так как миграционный поток из этих стран был незначителен.

На современном уровне оценки потенциала новых стран, присоединившихся к Западной Европе, показали значительный рост миграционных потоков. Увеличение численности резидентов государств ЕС-8 в странах ЕС-15 может быть оценено в 200.000-250.000 человек в год, начиная с 2004 года[228]. Такой рост особенно касался тех стран, которые обеспечили свободу занятости с 1 мая 2004 года, а именно, Ирландия, Великобритания и, в меньшей степени, Швеция[229].

Доклад Европейской Комиссии о функционировании переходных периодов, отмечая ряд административных источников и обзоров по проблемам занятости в странах ЕС, отрицает любые причинные связи между мобильностью из новых присоединившихся стран Центральной и Восточной Европы и переходными периодами реального доступа на рынок труда ЕС. Согласно докладу Европейской Комиссии, за исключением Ирландии, где внутриевропейская миграция носит более сложный характер[230], потоки в Великобританию и Швецию сопоставимы, если не ниже, чем в странах, которые приняли ограничительные меры, как, например, Австрия[231].

[226] *Traser J. Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.*

[227] *Selm, van, J., Tsolakis E. The Enlargement of an "Area of Freedom, Security and Justice": Managing Migration in a European Union of 25 Members. // MPI Policy Brief, No.4. – Washington DC: Migration Policy Institute, 2004.*

[228] *Brücker H. Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States. - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.*

[229] *Traser J. Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.*

[230] *Миграционные потоки в Ирландию несколько больше, но данные не совсем сопоставимы, потому что статистические индикаторы - Личные номера коммунального обслуживания (PPS) - введены ирландскими властями не только по причинам индивидуальной занятости населения.*

[231] *CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004-30 April 2006). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006. - Brussels: European Commission, 2006.*

Не легко дать статистически целостную картину, так как не все эти рабочие регистрируются в Великобритании. В то же время отметим, что после 1 мая 2004 года многие воспользовались возможностью урегулировать свой статус[232]. Доклад Европейской комиссии по функционированию переходных периодов выявляет рост в 0,4%, основываясь на разрешениях о проживании и занятии трудовой деятельностью, которые были востребованы в Великобритании с мая 2004 года по сентября 2005 года гражданами новых государств-членов[233]. Согласно данным, опубликованным 27 февраля 2007 года британским Министерством внутренних дел, спустя почти два года после расширения Великобритания принимает приблизительно 20.000 рабочих в месяц. С 1 мая 2004 года в Великобританию въехало 579.000 рабочих из Центральной и Восточной Европы.

Сообщается о депопуляции сельских районов в новых государствах-членах.[234] Поиск лучших условий работы и заработка заставляет многих латышей покидать сельскую местность и искать работу в быстрорастущей экономике столицы, Риги. Таким образом заполняются рабочие места, оставленные жителями Риги, эмигрировавшими в Западную Европу. Нехватка квалифицированного труда происходит, однако, не только из-за внешней миграции, но и вследствие общего процесса сокращения численности населения. Литовские работодатели все чаще вынуждены нанимать рабочую силу в третьих стран (к примеру, в 2005 году на 78% больше, чем в 2004 году)[235].

В целом, потенциал миграции Центральной и Восточной Европы остается в основном разумным, показывает положительные и дополнительные эффекты от прибытия квалифицированных рабочих из новых присоединившихся стран на рынки труда старых государств-членов[236]. В ходе дискуссий в ЕС выявились точки зрения как в пользу отмены ограничений (Финляндия[237]), так и их сохранении в течение еще трех лет, до 30 апреля 2009 года (Германия и Австрия). Вопрос о сохранении ограничений на переходный период обсуждался и при приеме в ЕС Болгарии и Румынии в 2007

---

[232] *там же.*

[233] *там же.*

[234] *The brain-drain cycle. // "The Economist", Vol.377, No.8456, 2005, 10 December, pp.33-34.*

[235] *Traser J. Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.*

[236] *(CEC 2006; Brücker H. Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States. – Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.*

[237] *Испания и Португалия были среди первых стран, которые (после иска Финляндии) объявили о снятии ограничений в отношении рабочих ЕС-8. В мае 2004 года, вскоре после смены правительства в Риме, Италия объявила о решении снять ограничения с 20 июля 2006 года.*

году. Решение об установлении переходных периодов для различных государств-членов, отклонить миграционные потоки, влияет на последующие политические решения. Из тех стран ЕС-15, кто ввел ограничения в 2004 году, только Финляндия ввела свободный доступ во втором раунде расширения. Швеция, которая придерживалась либерального режима в 2004 году, еще более смягчила ограничения в отношении трудовых мигрантов. Чистая миграция из стран ЕС-8 во вновь вступившие страны была, однако, незначительной за эти два года[238]. Великобритания и Ирландия, которые позволили свободное вхождение на свои рынки труда рабочих из стран ЕС-8, с тех пор объявили об ограничительных мерах[239].

В государствах-членах ЕС, которые открыли свои рынки труда, новые европейские граждане заполнили рабочие места, которые в остальной части Европы заняты нелегальными мигрантами из новых государств-членов ЕС или из стран, не входящих в ЕС[240].

Что касается двенадцати стран ЕС, которые используют ограничения переходных периодов, то можно предположить, что некоторые из них испытали нежелательные побочные эффекты, такие как более высокие уровни нелегальной занятости или фальшивой самозанятости[241]. Отказ от ограничений переходных периодов мог бы, в конечном счете, способствовать сокращению нелегальных рабочих внутри страны и ЕС в целом[242].

Интересно проанализировать возможное воспроизводство сценариев возвращения мигрантов, как это имело место в Греции, Испании и Португалии, когда их внутренние экономические условия стали конкурентоспособными по сравнению со странами назначения. Их можно будет проверить, учитывая особенности миграционных режимов Центральной и Восточной Европы и логику сценариев до и после расширения ЕС. С 2004 года развитие рынков труда в ЕС-8 было положительным. При этом показатели уровня безработицы, хотя и были высокими, но значительно понизив-

---

[238] *Brücker H. Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States. - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.*

[239] *Drew C., Sriskandarajah D. EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants. // Migration Information Source. - Washington DC: Migration Policy Institute, 1 January. (2007)www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=568*

[240] *Weil P. A Flexible Framework for a Plural Europe. Discussion paper prepared for the UK Presidency, October 2005. www.fco.gov.uk/Files/kfile/Weil-final.pdf*

[241] *CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004 - 30 April 2006), Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006. - Brussels: European Commission, 2006.*

[242] *Weil P. A Flexible Framework for a Plural Europe. Discussion paper prepared for the UK Presidency, October 2005. www.fco.gov.uk/Files/kfile/Weil-final.pdf*

шимися по сравнению с периодом до расширения ЕС. В то время как перспектива экономического роста остается яркой и Фонды структурного развития и развития сельского хозяйства начинают приносить плоды в продвижении экономического роста и создания занятости[243].

Одно наблюдение следует добавить относительно очевидного контраста между набором стандартов ЕС, которые защищают свободу передвижения для всех живущих в Европейском Союзе работников, и различиями, проводимыми государствами-членами в виде ограничительных переходных мер. Представляется, что эти меры отрицают и противоречат свободе передвижения. Но следует помнить, что ЕС принял страны, экономическое развитие которых не соответствует среднему стандарту экономического развития старых государств-членов, и соответственно, следовало учесть их миграционный потенциал, виртуально опирающийся на их истории как стран эмиграции. К примеру, когда в 1995 году Австрия, Финляндия и Швеция присоединились к Союзу, потребность принять ограничительные меры не была столь очевидной (как и в 2004 году для Мальты и Кипра). Ибо указанные выше характеристики у этих стран не были столь отличны от аналогичных характеристик государств-членов ЕС-8.

Частичное отрицание постулата Соглашений, санкционировавшего свободу передвижения, бросает мрачный свет на Хартию ЕС о фундаментальных прав и вызывает вопросы о совместимости любого будущего политического союза с критериями демократического включения, типичного для федеральной структуры. Принимая теоретическую модель, которая коррелирует федерацию и демократию с миграцией[244], можем ли мы утверждать, что, «когда есть миграция между государствами, входящими в федеральный политический союз и эти государства ограничивают свободное передвижение людей и труд переходными мерами для вновь включенных участников и в долговременной перспективе для новых исключенных соседей, действительно ли политический союз совместим с демократией?».

2. «Проницаемость» и «непроницаемость» границ расширенного ЕС

«Коперниковская революция» произошла внутри ЕС в середине ‘90-х годов XX столетия и скоро преобразует глобальный миграционный режим континента. В 1995 году Шенгенское Соглашение вступило в силу спустя

---

[243] *CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004 - 30 April 2006), Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006. - Brussels: European Commission, 2006.*

[244] *Koslowski R. Migrants and Citizens. Demographic Change in the European State System. – Ithaca and London: Cornell University Press, 2000.*

десять лет после его подписания, установив общие внешние границы, общие правила для виз и убежища, контроля внешних границ и свободного передвижения людей. «Шенгенская Информационная Система» (SIS) была установлена, чтобы уравновесить свободу и безопасность. Она направлена на сбор и обмен личными идентификационными данными и описание потерянных и украденных предметов. Основанная в 1985 году пятью государствами (Франция, Германия и Бенилюкс), Шенгенское пространство распространилось практически на все государства-члены ЕС (за исключением Великобритании и Ирландии[245]). Кроме того, принадлежащие к появившейся в начале ‘80-х годов средиземноморской модели южноевропейские государства-члены, характеризуются общими миграционными особенностями и практиками, которые будут характерны позднее для стран Центральной и Восточной Европы, их опыту адаптации механизмов пограничного контроля. Реактивный характер многих из этих законов считался неподходящим для имплементации, так как игнорировал исторические обстоятельства и существующую иммиграционную политику этих стран[246].

Потребность соответствовать параметрам, установленным сверху, на уровне ЕС, без учета позиции непосредственно заинтересованных стран, нередко приводила к декларированию политики, которая часто не учитывает исторических особенностей и проблем центрально- и восточно-европейского региона. Эти исторические особенности являются следствием миграции населения в прошлом столетии и выражаются в появлении этнических меньшинств вне границ их происхождения. Поэтому менеджмент этнических меньшинств Центральной и Восточной Европы не может быть осуществлен на основе западноевропейского опыта, так как условия трудно сопоставимы, а расхождение между диапазоном прав, которыми хотели бы обладать меньшинства этого региона, и правами, которые правительства этих стран желали бы предоставить им, намного больше по

---

[245] *Дания также занимает особую позицию в отношении Шенгена: - она самостоятельно решает применять или нет любые новые решения, принятые в соответствии с Шенгенскими соглашениями. Не члены ЕС Норвегия и Исландия присоединились к Шенгенской зоне в 1996 году, в то время как Швейцария, после положительного результата референдума, проведенного 5 июня 2005 года, планирует осуществить Шенгенские условия к 2008 году. Восемь новых государств-членов из Центральной и Восточной Европы плюс Мальта должны также присоединиться к Шенгенской пограничной зоне в 2008 году, обеспечивая функционирование информационной системы безопасности внешней границы. Отдельная процедура еще остается в отношении Кипра.*

[246] *Kępińska E., Stola D. Migration Policy and Politics in Poland. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.159-176.*

сравнению с западноевропейскими стандартами[247].

Представляется, что в процессе расширения ЕС были бы полезны специальные встречи и обмен политическими практиками на уровне ЕС, в которых приняли бы участие представители всех заинтересованных групп, в том числе и иммигрантских сообществ и этнических меньшинств как из Восточной, так и из Западной Европы. Это позволило бы экспертам по миграции из стран-кандидатов более активно и эффективно участвовать в выработке иммиграционной политики. Такое активное включение явилось бы стимулом для поиска оптимальных решений и компромиссов в дипломатических спорах, которые возникали в ходе процесса расширения ЕС.

Отмеченное выше не требует отказа от «реактивного» элемента в формирования и гармонизации иммиграционной политики стран-участников и кандидатов. Это, несомненно, главная цель, хотя и не столь категорично, учитывая такое разнообразие исходных, стартовых предпосылок. Факты свидетельствуют о влиянии, которое политика, а не только требования рынка, оказывает на формирование миграционных потоков и общего пространства в такой модели наднациональной политической интеграции, каковой является Европейский Союз. Этот (ре)формирование не всегда происходило в правильном и желательном направлении, нацеленном на соответствие общих интересов со специфическими интересами иммигрантских групп и этнических меньшинств. Во всяком случае, то, что процесс формирования политики начался, сам по себе уже является важным успехом.

Поэтому, очевидна роль, которую играет Шенген *acquis* или критерии конвергенции в формировании границ ЕС. Отменив в ’90-е годы контроль на выезде из страны, гражданам Центральной и Восточной Европы была предоставлена свобода передвижения на Запад. Многие использовали в своих интересах легитимность временных пропусков, оставаясь надолго в западноевропейских странах, в особенности в тех, где географическое сходство, исторические и культурные связи, экономическая привлекательность рынков труда делают пребывание разумным и возможности трудовой занятости более выгодными. Отсутствие контроля на выезде из страны вместе с принятием несколькими западноевропейскими странами либеральной иммиграционной политики способствовали и даже поощряли миграционные потоки на Запад.

Следует учесть, что до начала ’90-х годов, миграционное пространство Центральной и Восточной Европы функционировало почти исключительно по внутренним правилам; движение населения было ограничено главным образом центрально- и восточноевропейским регионом, как прямое

---

[247] *Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004*

следствие механизмов выезда из страны и паспортных виз для того, чтобы получить доступ на Запад. Эта динамика была функциональна по отношению к Западной Европе. Регион фактически выступал в качестве «буферной зоны» между Востоком и Западом и такое положение сохранялось до 1 мая 2004 года. Шенгенский барьер действовал как пропеллер для миграционных потоков из Центральной и Восточной Европы в течение долгого времени. Потоки были круговыми, «неполными», вызваны эксплуатацией разницы заработной платы в период общественного транзита между экономическими системами Центральной и Восточной Европы, так же как и отсталостью и углубляющимся кризисом граничащих с ними бывших советских республик.

«Эпос» появлялся, составленный из коробейников, мелких «предпринимателей», соискателей убежища, этнических сетей и полулегальной торговли между граничащими областями Восточной Европы. Таким образом, то, что сначала выступало временной мобильностью, постепенно трансформировалось в постоянное пребывание. Доля смешанных браков между поляками и украинцами, например, возросла в результате длительного пребывания и новые продолжающиеся потоки с Востока свидетельствуют о появлении в прежнем Советском Союзе внешних миграций[248].

Страны Центральной и Восточной Европы скоро будут схожи с Западной Европой, будут испытывать на себе влияние миграции. С.Кастлс и М.Дж.Миллер[249] обобщили опыт иммиграционной политики ряда государств и выделили некоторые общие стадии процесса иммиграции и интеграции:

− динамический процесс миграции, который трансформирует временное нахождение рабочих и беженцев в постоянных резидентов, которые формируют свои особые этнические группы;

− экономическая и социальная маргинализация иммигрантов;

− формирование иммигрантских сообществ;

− растущее взаимодействие между иммигрантскими группами и местным населением;

− реакция государства на иммиграцию и этническое разнообразие.[250]

Данные процессы постепенно переносятся благодаря глобальному характеру миграции в регион Центральной и Восточной Европы[251]. Эта гипо-

---

[248] *Kępińska E., Stola D. Migration Policy and Politics in Poland. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004*

[249] *Castles S., Miller M.J. The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1993*

[250] *Castles S. How nation-states respond to immigration and ethnic diversity. // New Community, Vol.21, 1995, No.3, p.293*

[251] *Iglicka K. The Revival of Ethnic Consciousness: the Case of . // Górny A., Ruspini P. (eds.)*

теза может быть проверена по мере расширения миграционного пространства. Разнообразные миграционные практики будут демонстрировать растущую тенденцию сходства в новых территориальных границах ЕС-27, пока общие черты, на которые указывали С.Кастлс и М.Дж.Миллер, не станут преобладать над различиями.

Основной вопрос дискуссии не столько о конвергенции миграции, сколько о идентичности и границах европейского миграционного пространства. Расширение этого пространства, продвижение границ ЕС на восток фактически запустили динамику входа и выхода, которая нуждается в тщательном отслеживании.

В отличие от других исследователей я не считаю, что имеется приоритет рынка над политикой, сохранение «непрерывной» пористости границ ЕС, без учета различий до и после расширения ЕС[252]. У нас нет возражений в отношении пористости границ за пятнадцать лет до расширения ЕС. Я считаю, что динамика миграции и региональные сети ощутили серьезные последствия вследствие расширения ЕС, и необходимо, чтобы политическое вмешательство доминировало над процессом изменения границ и практиками миграционных ограничений.

Другими словами, я утверждал бы, что факторы включения и исключения, запущенные расширением ЕС в 2004 году, создали «видимые» границы, подобные той, что существует между Польшей и Украиной, и в то же время «невидимые» границы, имеющиеся вследствие существования разницы в заработной плате и новыми границами въезда и мобильности[253]. Различия в социально-экономическом развитии, хотя и присущие процессам расширения, подвергают опасности единство и социальную ткань культурно и географически однородных сообществ и устоявшийся обмен и практику трансграничной мобильности.

Чтобы отвечать вызовам расширения ЕС 8 декабря 2005 года в Брюсселе была создана сеть восточных внешних пограничных областей (NEEBOR), в которую вошли 40 областей на восточной границе ЕС. В эту сеть вошли пограничные регионы из Финляндии, балтийских государств, Польши, Венгрии, Словакии, Румынии и Греции, так же как и ряд российских, украинских и белорусских областей, заинтересованных в расширении трансграничных рынков труда, обмене информацией об экологических проектах или практиках, поддерживающих хорошее управление и де-

---

Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.131-156.

[252] *Favell A., Hansen R. Markets against politics: migration, EU enlargement and the idea of Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 28, 2002, Number 4, pp.581-601.*

[253] *Ruspini P. Migratory Flows and Policies in the New European Space. // Giusti S., Tajoli L. (eds.) Convergence in the Enlarged European Union. - Milan: Egea-ISPI, 2003, pp.221-241.*

мократию[254].

Фактически, это не только вопрос «восток-запад» границ, но и вопрос «север-юг» геополитического пространства (как был отмечено за несколько месяцев до расширения на восток) рядом коллег из Магриба, которые жаловались на недостаток внимания со стороны ЕС в отношении южного средиземноморья. Нет сомнения, что процесс объединения Европы соткан из напряженных взаимозависимых переменных[255]. В то же время нельзя забывать, что значительное, хотя не полное, решение различий между востоком и западом внутри расширенного ЕС, оставляет неразрешенными различия между севером и югом[256].

Подозревая пористость границ Центральной и Восточной Европы, трудно представить себе Европу как «крепость». Более реалистичным было бы стремление Союза восстановить отсутствующее или «навсегда потерянное» социально-экономическое равновесие. Например, ЕС должен стремиться не допустить углубления границы между Нарвой в Эстонии и Иван-городом в России; двух городских поселений, которые были единым городом вплоть до 1 мая 2004 года[257]. Это представляет глубокое разделение католицизмом и православием, между ЕС и Россией.

3. «Маятник» Элен Уэллас и «столб» правосудия и домашних дел

Как известно, маятник колеблется, расположенный между двумя противоположными магнитными полями. Э.Уэллас[258] отметила очень ясные колебания, связанные с изменениями в интересах, в процессе координации политики в сфере правосудия и домашних дел Европейского Союза. Эти колебания случаются во время гармонизации политики между национальным и межнациональным / наднациональным уровнями управления. С одной стороны, европейские институты, с другой стороны, уровень национального управления (с малыми региональными и местными «магнитными полями»), которые являются двумя противоположными полюсами в сорев-

---

[254] *Kubosova L. EU border regions join in bid to prevent new iron curtain, 7 December 2005, euкobserver.com*

[255] *Wallace H. Introduction: Rethinking European Integration. // Wallace H. (ed.) Interlocking Dimensions of European Integration. - Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2001, pp.1-22.*

[256] *В результате встречи на высшем уровне ЕС в Хамптонском Суде в период британского президентства (2005) Европейская комиссия, казалось бы, признала это, начав процесс перенесения своей политики на Средиземноморский регион (CEC 2005 enlargement strategy paper. Communication from the Commission, COM 561, 9 November 2005. - Brussels: European Commission, 2005).*

[257] *Visetti G. Ai confini della Nuova Europa una città divisa tra Ue e Russia. // "La Repubblica", giovedì, 2004, 29 aprile, p.17.*

[258] *Wallace H. The Challenge of Governance. // Wallace H., Wallace W. (eds.) Policy-Making in the European Union (3rd Edition). - Oxford: Oxford University Press, 1996, p.13*

новании за приоритет в принятии управленческих решений. Вероятность того, что один из управленческих центров возобладает и политика будет реализована, зависит от состояния обоих магнитных полей: если обе стороны будут слабы, то никакая последовательная политика не появится ни на наднациональном, ни на национальном уровне.

«Маятник» Э.Уэллас опирается на ряд предпосылок, на которые мы косвенно указали, такие как политическое несоответствие национальных государств, воздействие глобализации и специфические черты европейского региона[259]. Движения маятника точно иллюстрируют противоположные аспекты процесса европейской интеграции: временами регулярное, временами нерегулярное движение между колебаниями и неподвижностью. Метафора Уэллас также полезна для иллюстрации контраста, ставшего более интенсивным со второй половины ‘90-х годов, между межправительственным и наднациональными уровнями формирования политики ЕС в сфере иммиграции и убежища. Контраст, который, в свете структурных особенностей модели, допускает не столько категоричное решение в пользу того или иного центра, сколько непрерывное колебание с временным преобладанием одного из них в зависимости от исторических обстоятельств, возникающих угроз политическим и экономическим интересам.

Для того, чтобы изучить колебания в этой сфере политики необходимо вспомнить следующее. После того, как Маастрихтское соглашение вступило в силу, в 1996-1997 годы было проведено несколько европейских межправительственных конференций, которые подготовили Амстердамское соглашение. 2 октября 1997 года, это соглашение было подписано и с 1 мая 1999 года оно вступило в силу. Европейский союз стал «пространством для свободы, безопасности и правосудия». Правосудие и домашние дела приобрели более широкую сферу действия и более конкретные цели; предполагалось, что европейские учреждения станут выполнять более сбалансированную роль, работать эффективнее и демократичнее. Более того, Европейская комиссия приобретала более широкие прерогативы, и новый Раздел (IV), включенный в соглашение, касался свободы передвижения, иммиграции и убежища. Шенгенские соглашения были интегрированы в правовые рамки acquis Европейского Союза. Целями, которые должны быть достигнуты, являлись «свободное передвижение людей» (ЕС и третьих стран) и «безопасность вследствие борьбы против преступности и терроризма» (ст.2 Единого европейского акта). Введение так называемого «табло формирования зоны свободы, безопасности и правосудия в Евро-

---

[259] *Apap J. Requirements for a More Effective and Enhanced JHA Cooperation in an Enlarged European Union: Towards Closer Partnerships, working paper for the ELISE Consortium. – Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS), 2004, www.eliseconsortium.org/article.php3?id_article=136.*

пейском Союзе» должно было гарантировать периодический контроль за этим процесссом.

Это - начало «коммунитаризации» иммиграционной политики. Представляется, что практика межправительственных консультаций уходит в прошлое. Фактически, в течение пять лет после ввода в действие Амстердамского соглашения (2004 год), решения, касающиеся иммиграции и убежища, должны будут приниматься только квалифицированным большинством голосов. Кроме того, Европейский Совет должен будет гарантировать эффективную свободу передвижения, контроль границ и внедрение всех других мер в сфере иммиграции и убежища[260].

В октябре 1999 года, в Тампере прошло специальное заседание Европейского Совета, посвященное превращению ЕС в «зону свободы, безопасности и правосудия». Одним из приоритетов заседания было приглашение государств-членов ЕС к разработке общей политики в сфере иммиграции и убежища. Цель общей политики состоит в создании «согласованных и единых правил въезда во все государства ЕС для иммигрантов и соискателей убежища»[261]. При этом были перечислены основные сферы воздействия по достижению этих целей: 1) всесторонний подход к управлению миграционными потоками; 2) справедливый подход к гражданам третьих стран; 3) сотрудничество со странами происхождения; и 4) развитие общеевропейской системы убежища[262]. Выбор основных сфер воздействия дефакто является признанием Европейской комиссией того факта, что процесс сокращения населения и нехватка трудовых ресурсов в некоторых секторах экономики ряда стран ЕС, «существующая "нулевая" иммиграционная политика, которая доминировала на протяжении 30 лет, больше не отвечает реалиям»[263].

Короче говоря, казалось, что новая институциональная революция, начатая подписанием Амстердамского соглашения и заседанием Европейского Совета в Тампере, встряхнула основы европейских учреждений и придала невиданное ускорение процессу координации решений в сфере иммиграции и убежища. К сожалению, применительно к нынешней ситуации это однозначно неверно.

Последующие заседания Европейского Совета (2001-2003 гг.) показа-

---

[260] *Geddes A. The Politics of Migration in an Integrating Europe. // A. Geddes, The Politics of Migration and Immigration in Europe, London: SAGE Publications, 2003, pp.126-148.*

[261] *CEC Tampere. Punto di partenza della politica dell'Unione europea nel settore della giustizia e degli affari interni', Fact Sheet, 3.1. - Bruxelles: Direzione generale Giustizia e affari interni, 2002. http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm*

[262] *CEC On a Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 757, Final, 22 November 2000. - Brussels: European Commission, 2000.*

[263] *там же, p.6*

ли замедление в процессе принятия решений в сфере иммиграции и убежище (Лейкен), связанных с определением лиц, в отношении которых эта политика проводится (Севилья) или прогрессом, связанным с принятием давно ожидаемых решений относительно «воссоединения семей»[264] или «статуса граждан третьей страны, которые являются долговременными жителями» (Салоники[265]). Фактически, и это показывает анализ принятых решений, страны-члены ЕС не настроены отказаться от своих прерогатив национального суверенитета, стремятся удержать контроль над такой чувствительной сферой как иммиграция. Громкое декларирование либеральных принципов, часто включаемых в различные документы, сталкивается с ежедневной практикой национальных правительств, - все это заставило Европейскую комиссию просить государства-члены ЕС не принимать законодательство в сфере миграции, которое могло бы, в определенной степени, препятствовать процессам наднациональной гармонизации.

Метафора «маятник Уэллас», кажется, находит смысл и подтверждение в этих утверждениях и противоречащих результатах, несмотря на усилия по согласованию процесса принятия межправительственных и наднациональных политических решений[266].

Состоявшееся 1 мая 2004 года вхождение в ЕС десяти новых государств, характеризовалось в то же время и вступлением в силу Амстердамского соглашения. Расширение, связанное с пересмотром границ и внешних сношений Союза, возродило надежды на интенсификацию усилий по формированию общей политики в области иммиграции и убежища[267]. Хотя число решений, принятых в этой области, уступает количеству предложенных законодательных инициатив, в то же время механизмы принятия решений до настоящего времени не изменены, как это ожидалось. Неспособность европейского конвента воспользоваться правом квалифицированного большинства при голосовании как *непременное условие* принятия Европейской Конституции, привела к неизбежным последствиям в отношении вступления в силу Амстердамского соглашения. Соглашение (так называемая «Гаагская программа»), достигнутое европейскими лидерами во время заседания Европейского Совета в Брюсселе 4-5 ноября 2004 года, установило новый крайний срок (2010 год) принятия общих политических

---

[264] *CEU Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. // Official Journal of the European Union, L 251, 3 October 2003, pp.12-8*

[265] *CEU Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. // Official Journal of the European Union, L 16, 24 July 2003, pp.44-53.*

[266] *Jordan B., Stråth B., Triandafyllidou A. Contextualizing immigration policy implementation in Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.29, 2003, No.2, pp.195-224.*

[267] *Ruspini P. L'area dell'Unione europea. // Fondazione ISMU, Settimo Rapporto sulle migrazioni 2001. - Milano: Franco Angeli, 2002, pp.263-270.*

решений в области иммиграции и убежища[268]. Кроме того, Европейский Совет подчеркнул важность дебатов по «Зеленой Хартии» как инструмента по выявлению различных законодательных инициатив в области экономической миграции[269].

Начиная с 2005 года принятие решений в сфере пограничного контроля, нелегальной иммиграции и убежища осуществляется квалифицированным большинством. Принятие же решений в сфере легальной иммиграции осуществляется (до одобрения Европейской Конституции[270]) на основе единогласия и права на вето. Представляется, что вследствие отклонения Конституционного Соглашения французским и голландским избирательными округами на референдумах в 2005 году противовесы, замедление и расхождения относительно принципов все еще будут влиять на политический выбор, позволяя «маятник Уэллас» колебаться снова и снова.

4. Миграционное пространство после расширения и открытые вопросы

Отметив расширение на восток миграционного пространства ЕС, важно подчеркнуть эффективность и актуальность поставленных в Тампере вопросов, их воздействие на формирование общей иммиграционной политики. Я ограничусь несколькими замечаниями относительно миграционных процессов расширенного ЕС и определения некоторых переменных, характеризующих будущий сценарий. Сначала отмечу следующее[271].

− миграционное пространство ЕС было расширено, и далее оно будет расти на юго-восток;

− «буферная зона» между Востоком и Западом переместилась дальше на восток;

− границы не являются столь же пористыми как прежде, по крайней мере в восточной пограничной области ЕС;

− Россия и прежние советские республики все еще испытывают недостаток в соответствующих законах и инфраструктурах для того, чтобы играть роль «буферной зоны», ранее, до расширения ЕС, выполняемой стра-

---

[268] *CEU Draft multiannual programme: The Hague Programme; strengthening freedom, security and justice in the European Union. Note from the Presidency to the Council (General Affairs) / European Council, 13993/04, 27 October 2004. - Brussels: Council of the European Union, 2004.*

[269] *CEC Green paper on an EU approach to managing economic migration, COM 811 final, 11 January 2005. - Brussels: European Commission, 2005.*

[270] *Принятая Межправительственной конференцией (18 июня 2004 года), Европейская Конституция должна была вступить в силу 1 ноября 2006 года.*

[271] *Ruspini P. Lo spazio migratorio della Ue allargata: Russia e repubbliche ex-sovietiche. Nuovi confini migratori. // Fondazione ISMU, Nono rapporto sulle migrazioni. - Milano: Franco Angeli, 2004, pp.331-341.*

нами Центральной и Восточной Европы;

− Мигранты, приезжающие из прежних советских республик и окраин азиатского континента путешествуют по огромным географическим пространствам России и прежних советских республик, выискивая возможность проникновения на Запад;

− создание целостного чрезвычайно изменчивого евразийского миграционного пространства характеризуется центробежной (к Западу) и центростремительной миграционной динамикой (к «ядру» - Россия).

В этом контексте демографические и экономические дифференциалы между пограничными областями постсоветской вселенной запускают миграционные потоки. Отсутствие контроля на входе (постсоветское пространство) и наличие строгого контроля на выходе (Запад) нередко преобразовывают транзит в пребывание на неопределенный срок. Согласно оценкам, 4-5 миллионов нелегальных иммигрантов постоянно присутствуют на территории Российской Федерации[272]. И это должно вызвать интерес как со стороны Российской Федерации, так и ЕС.

До недавнего времени подходы российских государственных структур и неправительственных организаций к вопросу о том как управлять массовой нелегальной миграцией были диаметрально противоположными. В конце 2005 года казалось, что усилия Федеральной миграционной службы (ФМС) в большей степени концентрировались на легализации нелегальных мигрантов. Предстоящая крупномасштабная легализация в России затягивается на законодательном уровне. В то же время имеются положительные примеры легализации мигрантов на региональном уровне (Москва, Красноярск, Иркутск, Приморский край). Начиная с 15 января 2007 года в российский уголовный кодекс включена статья об ответственности работодателей, которые нанимают на работу нелегальных иммигрантов. Все это, несомненно, должно радовать тех, кто занят управлением миграцией, занимается проблемами, появившимися в связи с близостью новых границ ЕС. Однако, ограничения, введенные правительственными постановлениями (№682 и №683): установление иммиграционных квот, ограничение числа иностранцев, работающих на рынках и в розничной торговле алкогольными напитками и медицинскими препаратами, указывают на растущее сопротивление иммиграционной политике[273].

[272] *Ivakhniouk I. Eastern Europe: Current and Future Migration Trends. Key paper for the 4th Regional Conference of the Council of Europe "Migration Policies on the Eve of the EU Enlargement: What Challenges for Future Co-operation within the East European Region", Kiev, 9-10 October 2003.*

[273] *EU Delegation of the European Commission to Russia Tacis Programme 2004. Russian Federation. Support for Institutional, Legal and Administrative Reform. Annex II: Terms of Referen-*

На юге европейского континента Средиземное море отделяет противоположные полюса экономического развития. Магриб требует установления более тесных связей, сотрудничества со странами северного Средиземноморья, членами Европейского Союза. В то время как мигранты, приезжающие из стран, расположенных южнее Сахары, отчаянно пытаются войти в шенгенское пространство[274]. Магрибские страны приобретают черты, присущие странам транзита мигрантов, уже отмеченные в других географических регионах европейского континента.

Чем может ответить ЕС на эти новые вызовы? Допущение «облегченного транзита» улаживает споры вокруг Калининградской области, анклава между Востоком и Западом расширенного Союза, и позволяет российским гражданам из Иван-города посещать своих соседей из Нарвы. Но это только импровизированные решения для разрешения споров малой и средней интенсивности и масштаба. Эти решения, конечно, указывают на успешные практики при столкновении с подобными случаями в других регионах ЕС, но их сложность и ограниченная сфера применения создают несколько пределов.

«Политика соседства», сформулированная в период расширения ЕС, все еще слишком неопределенна. Союз запланировал специальные статьи бюджета на внедрение этой политики, использование опыта, накопленного с помощью других финансовых инструментов таких как PHARE, TACIS и MEDA[275]. В любом случае, хотя это и важно, проблема состоит не только в определении и показе финансовых инструментов, необходимых для реализации политики. В целом, политика соседства, предложенная Европейской комиссией, все еще испытывает недостаток в реальном видении. Представляется, что она не способна избежать методологической поверхностности и научной неопределенности, к примеру, таких выражений как «кольцо друзей», чтобы определить страны, граничащие с Европейским Союзом. Фактически, это не всегда вопрос «друзей», если вы говорите об авторитарном режиме А.Лукашенко в Белоруссии или о сильном лобби политических технологов в Москве, которые стремятся вернуть «ближнее зарубежье» в сферу российского влияния[276].

ce. Development of immigration legislation, 2007. Publication Ref.: EuropeAid/124716/C/SER/RU.

[274] *Barros L., Lahlou M., Escoffier C., Pumares P., Ruspini P. L'immigration irreguliere subsaharienne a travers et vers le Maroc. // Cahiers de Migrations Internationales, 54 F. - Genève: Bureau International du Travail, 2002.)*

[275] *CEC European Neighbourhood Policy. Strategy Paper, Communication from the Commission, COM 373 final, 12 May 2004. - Brussels: European Commission, 2004.*

[276] *Kratsev I. Russia's post-orange empire. // Open Democracy, 20 October 2005. (www.open Democracy.net). И.Крацев подчеркивает, что главная цель деятельности политических технологов и их лидера С.Маркова состоит в том, чтобы развивать эффективную*

Существование нестабильности и неопределенности на пороге его дома должно оказать давление на ЕС, чтобы принимаемые политические действия, так же как и экономические меры, отвечали вызовам и проблемам стран, «новых соседей». Говоря о наших непосредственных интересах, то есть о иммиграционной политике, отметим, что нужно думать теперь о многосторонних решениях, которые смогли бы эффективно вовлечь в процесс принятия решения все заинтересованные стороны. Решение могло бы состоять в том, чтобы использовать «открытый метод координации»[277] иммиграционной политики ЕС, не только по «горизонтали», то есть вовлекать всех акторов на национальном уровне в процесс разработки иммиграционной политики, но и по «вертикали», вовлекать неправительственные и международные организации, ассоциации иммигрантов и этнические меньшинства, действующие на межгосударственном уровне. Эта координация должна опираться на стимулирование участия в процессе гармонизации всех акторов в заинтересованных странах, старых и новых членов ЕС, государствах-соседях и тех странах, членство которых в ЕС достоточно проблематично.

Сегодня мы сталкиваемся с новыми вызовами процесса расширения: в 2007 году в ЕС вошли Румыния и Болгария, возможно, войдет Хорватия (2009 год), а также Турция, дата вступления которой еще должна быть определена. Представляется, что Турция создает большие проблемы из-за ее демографического потенциала и, главное, ее мусульманской идентичности, накладывающейся на отношения Востока и Запада. Следует помнить, что всего несколько лет назад, страх перед тем, что несколько миллионов турков, постоянно проживающих в Германии могли получить (правда, в течение продолжительного времени) двойное гражданство и, следовательно, значительную электоральную силу, вызвал принятие компромиссной модели реформирования закона о гражданстве. Новый закон опирался на некоторые элементы *принципа почвы*, но идея двойного гражданства, первоначально включенная в качестве цели реформы, поддержанная красно-зеленой коалицией, была отклонена[278]. Через несколько лет начались новые дебаты, инициированные Христианско-демократической и социальной христианской партией, по вопросу о национальной специфике и поня-

---

сеть неправительственных организаций, которая сможет использовать предсказуемый кризис нынешних украинских режимов оранжевого типа, чтобы возвратить влияние на пространство русского “ближнего зарубежья” не только на правительственном уровне, но и на уровне общества.

[277] *CEC On an Open Method of Coordination for the Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 387 final, 11 July 2001 - Brussels: European Commission, 2001.*

[278] *Ruspini P. I paesi dell’Unione Europea. // Fondazione Cariplo ISMU, Quinto Rapporto sulle Migrazioni 1999. - Milano: Franco Angeli, 2000, pp.213-219.*

тии *Leitkultur* («доминирующая культура»), корни которой восходят к христианской традиции Германии[279].

Немецкий случай это только один пример. Другие западные страны также испытывают конфликты идентичности, которые были усилены трагедией 11 сентября. Условия жизни иммигрантских сообществ и этнических меньшинств в ЕС стали более суровыми. Практики мультикультуризма постоянно обсуждаются и в процесс внедрения встречается с новыми трудностями[280]. Осенью 2005 года, в парижских пригородах прошли столкновения на этнической почве, причиной которых явилась маргинализация арабских иммигрантов второго и третьего поколения, их неинтегрированность в неувядающую французскую республиканскую модель.

К этому паззлу следует добавить также и турецкую проблему, которая вынуждает ЕС заново переосмысливать свою идентичность и ее границы[281]. Европейский парламент, реагируя на стратегию расширения (2005 год), представленную Европейской комиссией, напоминал, что способность Европейского Союза к абсорбции, как это изложено на Копенгагенском саммите (1993 год), остается одним из условий приема новых стран[282]. Законодательный орган ЕС подчеркнул связь между способностью к абсорбции, с одной стороны, и природой Европейского Союза, его географическими границами, с другой стороны. Он потребовал от Европейской комиссии представить доклад, который бы раскрывал основные принципы аргументации этого понятия. В заключении отметим, что только тогда, когда будут полностью исчерпаны дебаты по идентичности Европейского Союза, практические проблемы национальных и наднациональных политических сфер получат соответствующее решение.

Библиография

Apap J. Requirements for a More Effective and Enhanced JHA Cooperation in an Enlarged European Union: Towards Closer Partnerships, working paper for the ELISE Consortium. - Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS), 2004, www.eliseconsortium.org/article.php3?id_article=136.

Barros L., Lahlou M., Escoffier C., Pumares P., Ruspini P. L'immigration ire-

[279] *Ruspini P. I paesi dell'Unione Europea. // Fondazione Cariplo ISMU, Sesto Rapporto sulle Migrazioni 2000. - Milano: Franco Angeli, 2001, pp.225-233.*

[280] *Rex J. Multiculturalism and Political Integration in Modern Nation States. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.93-108.*

[281] *Ruspini P. Allargamento europeo e identità europea. // Fondazione ISMU, Undicesimo Rapporto sulle migrazioni 2005. - Milano: Franco Angeli, 2006, pp.389-399.*

[282] *EP Report on the Commission's 2005 enlargement strategy paper. Final A6-0025/2006, 3 February 2006.*

guliere subsaharienne a travers et vers le Maroc. // Cahiers de Migrations Internationales, 54 F. - Genève: Bureau International du Travail, 2002.

Brücker H. Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States. - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.

Castles S., Miller M.J. The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1993.

Castles S. How nation-states respond to immigration and ethnic diversity. // New Community, Vol.21, 1995, No.3, pp.293-308.

CEC On a Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 757, Final, 22 November 2000. - Brussels: European Commission, 2000.

CEC On an Open Method of Coordination for the Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 387 final, 11 July 2001 - Brussels: European Commission, 2001.

CEC Tampere. Punto di partenza della politica dell'Unione europea nel settore della giustizia e degli affari interni', Fact Sheet, 3.1. - Bruxelles: Direzione generale Giustizia e affari interni, 2002. http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm

CEC European Neighbourhood Policy. Strategy Paper, Communication from the Commission, COM 373 final, 12 May 2004. - Brussels: European Commission, 2004.

CEC Priority actions for responding to the challenges of migration: first follow-up to Hampton Court. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 621 final, 30 November 2005. – Brussels: European Commission, 2005.

CEC 2005 enlargement strategy paper. Communication from the Commission, COM 561, 9 November 2005. - Brussels: European Commission, 2005.

CEC Green paper on an EU approach to managing economic migration, COM 811 final, 11 January 2005. - Brussels: European Commission, 2005.

CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004-30 April 2006). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006. - Brussels: European Commission, 2006.

CEU Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. // Official Journal of the European Union, L 251, 3 October 2003, pp.12-18.

CEU Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the

status of third-country nationals who are long-term residents. // Official Journal of the European Union, L 16, 24 July 2003, pp.44-53.

CEU Draft multiannual programme: The Hague Programme; strengthening freedom, security and justice in the European Union. Note from the Presidency to the Council (General Affairs). / European Council, 13993/04, 27 October 2004. - Brussels: Council of the European Union, 2004.

Drew C., Sriskandarajah D. EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants. // Migration Information Source. - Washington DC: Migration Policy Institute, 2007, 1 January. www.migrationinformation.org/ Feature/display.cfm?ID=568

EP Report on the Commission's 2005 enlargement strategy paper. Final A6-0025/2006, 3 February 2006.

EU Delegation of the European Commission to Russia Tacis Programme 2004. Russian Federation. Support for Institutional, Legal and Administrative Reform. Annex II: Terms of Reference. Development of immigration legislation, 2007. Publication Ref.: EuropeAid/124716/C/SER/RU.

Favell A., Hansen R. Markets against politics: migration, EU enlargement and the idea of Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.28, 2002, Number 4, pp.581-601.

Geddes A. The Politics of Migration in an Integrating Europe. // A. Geddes, The Politics of Migration and Immigration in Europe, London: SAGE Publications, 2003, pp.126-148.

Górny A., Ruspini P. Forging a Common Immigration Policy for the Enlarging European Union: for Diversity of Harmonization. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.247-277.

Iglicka K. The Revival of Ethnic Consciousness: the Case of Poland. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.131-156.

Ivakhniouk I. Eastern Europe: Current and Future Migration Trends. Key paper for the 4th Regional Conference of the Council of Europe "Migration Policies on the Eve of the EU Enlargement: What Challenges for Future Cooperation within the East European Region", Kiev, 9-10 October 2003.

Jordan B., Stråth B., Triandafyllidou A. Contextualizing immigration policy implementation in Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.29, 2003, No.2, pp.195-224.

Kępińska E., Stola D. Migration Policy and Politics in Poland. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.159-176.

Koslowski R. Migrants and Citizens. Demographic Change in the European State System. - Ithaca and London: Cornell University Press, 2000.

Kratsev I. Russia's post-orange empire. // Open Democracy, 20 October 2005. (www.openDemocracy.net)

Kubosova L. EU border regions join in bid to prevent new iron curtain, 7 December 2005, euobserver.com

Motta G. Dal mercato alla politica. Le istituzioni europee dalla CECA al Trattato di Nizza. // Faccioli Pintozzi L. (ed.) Europa: il Nuovo Continente. Presente, Passato e Futuro dell'Unione Europea. - Roma: RelazionInternazionali, 2003, pp.37-48.

Rex J. Multiculturalism and Political Integration in Modern Nation States. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.93-108.

Ruspini P. I paesi dell'Unione Europea. // Fondazione Cariplo ISMU, Quinto Rapporto sulle Migrazioni 1999. - Milano: Franco Angeli, 2000, pp.213-219.

Ruspini P. I paesi dell'Unione Europea. // Fondazione Cariplo ISMU, Sesto Rapporto sulle Migrazioni 2000. - Milano: Franco Angeli, 2001, pp.225-233.

Ruspini P. L'area dell'Unione Europea. // Fondazione ISMU, Settimo Rapporto sulle migrazioni 2001. - Milano: Franco Angeli, 2002, pp.263-270.

Ruspini P. Migratory Flows and Policies in the New European Space. // Giusti S., Tajoli L. (eds.) Convergence in the Enlarged European Union. - Milan: Egea-ISPI, 2003, pp.221-241.

Ruspini P. Lo spazio migratorio della Ue allargata: Russia e repubbliche ex-sovietiche. Nuovi confini migratori. // Fondazione ISMU, Nono rapporto sulle migrazioni. - Milano: Franco Angeli, 2004, pp.331-341.

Ruspini P. Da dieci a venticinque: il nuovo spazio europeo. // Fondazione ISMU, Decimo Rapporto sulle migrazioni 2004. Dieci anni di immigrazione in Italia. - Milano: Franco Angeli, 2005, pp.317-330.

Ruspini P. Allargamento europeo e identità europea. // Fondazione ISMU, Undicesimo Rapporto sulle migrazioni 2005. - Milano: Franco Angeli, 2006, pp.389-399.

The brain-drain cycle. // "The Economist", Vol.377, No.8456, 2005, 10 December, pp.33-34.

Traser J. Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.

Selm, van, J., Tsolakis E. The Enlargement of an "Area of Freedom, Security and Justice": Managing Migration in a European Union of 25 Members. // MPI Policy Brief, No.4. - Washington DC: Migration Policy Institute, 2004.

Visetti G. Ai confini della Nuova Europa una città divisa tra Ue e Russia. // "La Repubblica", giovedì, 2004, 29 aprile, p.17.

Wallace H. The Challenge of Governance. // Wallace H., Wallace W. (eds.) Policy-Making in the European Union (3rd Edition). - Oxford: Oxford Univer-

sity Press, 1996.
Wallace H. Introduction: Rethinking European Integration. // Wallace H. (ed.) Interlocking Dimensions of European Integration. - Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2001, pp.1-22.
Weil P. A Flexible Framework for a Plural Europe. Discussion paper prepared for the UK Presidency, October 2005. www.fco.gov.uk/Files/kfile/Weil-final.pdf.

Поступила в редакцию
10 декабря 2008 года

COMPARTIMENTUL
BIBLIOGLOBUS & INFO

LISTA
literaturii în domeniul ştiinţei politice (culegeri, monografii), apărute în Republica Moldova în anul 2008/b

Bucătaru I., Buruian V., Raicu E. Ghid metodic privind elaborarea tezei de licenţă. – Chişinău, CEP USM, 2008, 40 p.

Cebotari S., SacaV., Coropcean I. Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraţioniste. – Chişinău, Institutul Militar al Forţelor Armate, 2008, 180 p.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.1 (XL), 2008. - Chişinău: CEP USM, 2008. – 197 P.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.2 (XLI), 2008. - Chişinău: CEP USM, 2008. – 202 p.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.3 (XLII), 2008. - Chişinău: CEP USM, 2008. – 196 p.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.4 (XLIII), 2008. - Chişinău: CEP USM, 2008. – 201 p.

Sîmboteanu A. Teoria administraţiei publice. – Chişinău, CEP USM, 2008, 221 p.

Tanasă R. Sistemele electorale contemporane. Ghid metodic. – Chişinău, CEP USM, 2008, 81 p.

Varzari P. Elita politică din Republica Moldova: realităţi şi perspective. – Chişinău, CEP USM, 2008, 135 p.

Zubco A. Protecţia juridică a dreptului copilului. Ghid metodic. – Chişinău, CEP USM, 2008, 109 p.

Informaţia a fost prezentată
la 25 ianuarie 2009 de către
doctor în ştiinţe politice
R.RUSU

REGULILE
de participare a organelor centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi a altor autorități administrative centrale la executarea angajamentelor, inclusiv financiare, asumate față de organizațiile internaționale

1. Organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi alte autorități administrative centrale, incluse în Schema repartizării între organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi alte autorități administrative centrale a responsabilității pentru gestionarea activităților ce țin de executarea angajamentelor, inclusiv financiare, asumate de Republica Moldova sau de autoritatea respectivă față de organizațiile internaționale a cărei membră este, participă la activitatea organizațiilor internaționale a căror membră este Republica Moldova în conformitate cu prevederile tratatelor internaționale încheiate în cadrul acestor organizații internaționale, precum şi în conformitate cu actele naționale de aderare.

2. Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene exercită, în conformitate cu legislația în vigoare, coordonarea generală a participării organelor centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi a altor autorități administrative centrale la activitatea organizațiilor internaționale şi ține evidența centralizată a organizațiilor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Pentru examinarea oricăror aspecte legate de participarea Republicii Moldova la organizațiile internaționale, Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene poate convoca şedințe ad-hoc cu participarea factorilor de răspundere din cadrul altor organe centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi altor autorități administrative centrale.

3. Organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi alte autorități administrative centrale, conform Schemei sus-menționate:

a) asigură îndeplinirea angajamentelor care rezultă din calitatea de membru a Republicii Moldova sau a autorității respective la organizațiile internaționale;

b) folosesc posibilitățile oferite de organizațiile internaționale în scopul realizării intereselor politice, economice, sociale, ecologice sau de alt gen ale Republicii Moldova, urmăresc respectarea drepturilor Republicii Moldova care reies din calitatea sa de membru al organizațiilor internaționale şi îndeplinirea de către alți membri ai organizațiilor internaționale a obligațiilor lor care privesc interesele Republicii Moldova;

c) întreprind acțiuni pentru a asigura achitarea la timp a cotizațiilor la organizațiile internaționale (conform anexei nr.2 litera b) şi anexei nr.3 litera b)), negociază posibilitatea micşorării cotei de membru, stabilind mecanismul de achitare a datoriilor existente;

d) studiază eficienţa participării Republicii Moldova în calitate de membru al organizaţiilor internaţionale, apreciază oportunitatea participării în continuare la aceste structuri.

4. Organele centrale de specialitate ale administraţiei publice, precum şi alte autorităţi administrative centrale, după obţinerea avizului Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene, asigură prezentarea anuală în adresa Ministerului Finanţelor, în conformitate cu legislaţia în vigoare, a propunerilor de buget la capitolul achitării cotelor de membru şi a datoriilor existente la organizaţiile internaţionale a căror membră este Republica Moldova.

5. Ministerul Finanţelor, în baza propunerilor de buget menţionate în punctul 4, asigură includerea în proiectul bugetului de stat pentru anul următor a mijloacelor de plată a cotizaţiilor la organizaţiile internaţionale a căror membră este Republica Moldova, în conformitate cu legislaţia naţională în vigoare.

6. Ministerul Finanţelor va asigura achitarea la timp a cotizaţiilor de membru, precum şi a datoriilor la organizaţiile internaţionale a căror membră este Republica Moldova, în limita alocaţiilor prevăzute de legea bugetului de stat pe anul respectiv (potrivit anexei nr. 2 litera a) şi anexei nr. 3 litera a)).

7. În scopul evitării penalităţilor, organele centrale de specialitate ale administraţiei publice, precum şi alte autorităţi administrative centrale urmăresc ca achitarea cotizaţiilor şi a datoriilor să fie efectuată în termen.

8. Organele centrale de specialitate ale administraţiei publice, precum şi alte autorităţi administrative centrale asigură controlul asupra achitării cotizaţiilor la organizaţiile internaţionale în cazul în care aceste cheltuieli sînt finanţate din mijloace provenite de la organizaţii nebugetare sau din alte mijloace nebugetare, informînd ulterior Ministerul Finanţelor.

Anexa nr.2
la Hotărîrea Guvernului nr.4
din 24 martie 2008

SCHEMA
repartizării între organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum şi alte autorități administrative centrale a responsabilității pentru gestionarea activităților ce țin de executarea angajamentelor, inclusiv financiare, asumate de Republica Moldova sau de autoritatea respectivă față de organizațiile internaționale a cărei membră este

Nr. d/o	*Denumirea organizației*	*Organul central de specialitate al administrației publice, autoritatea administrativă centrală responsabilă*
1	**2**	**3**
a) Organizații internaționale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) a căror membră este Republica Moldova, la care achitarea cotizațiilor şi datoriilor este asigurată de Ministerul Finanțelor din bugetul de stat		
1.	Consiliul Europei	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
2.	Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN)	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
3.	Organizația Națiunilor Unite (ONU)	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
4.	Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE)	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
5.	Organizația Internațională a Francofoniei	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
6.	Inițiativa Central Europeană (ICE)**	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
7.	ODDE/GUAM**	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
8.	Consiliu miniştrilor afacerilor externe al CSI	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
9.	Consiliul Regional de Cooperare (CRC)**	Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene
10.	Banca Europeană pentru Reconstrucție şi Dezvoltare (BERD)	Ministerul Economiei şi Comerțului
11.	Agenția Multilaterală pentru Garantarea Investițiilor (MIGA)	Ministerul Economiei şi Comerțului
12.	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)	Ministerul Economiei şi Comerțului

13.	Organizaţia Internaţională a Muncii	Ministerul Economiei şi Comerţului
14.	Organizaţia Mondială a Comerţului	Ministerul Economiei şi Comerţului
15.	Organizaţia privind Interzicerea Armelor Chimice (OIAC)	Ministerul Economiei şi Comerţului
16.	Acordul Central European de comerţ liber din 2006 (CEFTA)	Ministerul Economiei şi Comerţului
17.	Banca Mării Negre pentru Comerţ şi Dezvoltare (BMNCD)	Ministerul Finanţelor; Ministerul Economiei şi Comerţului
18.	Banca de dezvoltare a Consiliului Europei	Ministerul Economiei şi Comerţului; Ministerul Finanţelor
19.	Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (BIRD)	Ministerul Finanţelor; Ministerul Economiei şi Comerţului
20.	Corporaţia Financiară Internaţională (CFI)	Ministerul Finanţelor; Ministerul Economiei şi Comerţului
21.	Organizaţia Internaţională pentru Migraţiune	Ministerul Economiei şi Comerţului; Ministerul Afacerilor Interne
22.	Organizaţia Internaţională a Poliţiei Criminale (INTERPOL)	Ministerul Afacerilor Interne
23.	Biroul de Coordonare pentru Combaterea Criminalităţii Organizate al CSI	Ministerul Afacerilor Interne
24.	Iniţiativa de pregătire către dezastre şi prevenirea a lor în Europa de Sud-Est (IPDPESE) **	Ministerul Afacerilor Interne
25.	Organizaţia Internaţională pentru Protecţie Civilă	Ministerul Afacerilor Interne; Serviciul Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale
26.	Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţi, Ştiinţă şi Cultură (UNESCO)	Ministerul Culturii şi Turismului
27.	Organizaţia Mondială a Turismului	Ministerul Culturii şi Turismului
28.	Uniunea Latină	Ministerul Culturii şi Turismului
29.	ONU pentru Alimentaţie şi Agricultură, FAO	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare
30.	Oficiul Internaţional de Epizootii	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare
31.	Organizaţia Internaţională a Zahărului	Ministerul Agriculturii şi Industriei

		Alimentare
32.	Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii (IFAD)	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare
33.	Convenția privind Regimul de Navigație pe Dunăre (Comisia Dunării)	Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor
34.	Acordul Multilateral de Bază privind Transporturile Internaționale pentru Dezvoltarea Coridorului Europa-Caucaz-Asia (TRACECA)	Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor
35.	Organizația Internațională Maritimă	Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor
36.	Tribunalul Internațional asupra Dreptului Mării	Ministerul Transporturilor şi Gospodăriei Drumurilor
37.	Conferința Cartei Energetice	Ministerul Industriei şi Infrastructurii
38.	Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI)	Ministerul Industriei şi Infrastructurii
39.	Uniunea Poştală Universală	Ministerul Dezvoltării Informaționale
40.	Organizația Mondială a Sănătății	Ministerul Sănătății
41.	Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția)	Ministerul Justiției
42.	Centrul regional de asistență în verificarea şi implementarea controlului asupra armelor RACVIAC **	Ministerul Apărării
43.	Parteneriatul pentru Pace	Ministerul Apărării
44.	Organizația Internațională de Standardizare (ISO)	Serviciul Standardizare şi Metrologie
45.	Comitetul European de Standardizare (CEN)	Serviciul Standardizare şi Metrologie
46.	Organizația Internațională de Metrologie Legală	Serviciul Standardizare şi Metrologie
47.	Convenția Metrului	Serviciul Standardizare şi Metrologie
48.	Organizația Internațională a Viei şi Vinului	Agenția Agroindustrială „Moldova-Vin”
49.	Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA)	Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare şi Radiologice
50.	Comisia Preparatorie pentru Organizația Tratatului privind Interzicerea	Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare şi

	Cuprinzătoare a Testelor Nucleare (CTBTO)	Radiologice
51.	Comitetul de Statistică al CSI	Biroul Național de Statistică
52.	Organizația Internațională a Aviației Civile	Administrația de Stat a Aviației Civile
53.	Comitetul Executiv CSI	Aparatul Guvernului
54.	Consiliul Şefilor de Guvern al CSI	Aparatul Guvernului
56.	Institutul Unit de Cercetări Nucleare (Dubna)	Academia de Ştiințe a Moldovei
57.	Uniunea Europeană de Radioteleviziune UERT	Compania „Teleradio-Moldova”
b) Organizații internaționale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) la care achitarea cotizațiilor şi datoriilor este asigurată din bugetul organelor centrale de specialitate ale administrației publice sau altor autorități administrative centrale responsabile ori din mijloace provenite de la organizații nebugetare sau din alte surse nebugetare		
58.	Centrul Regional pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere (Centru SECI)	Serviciul Vamal; Ministerul Afacerilor Interne
59.	Comisia Dunăreană de Turism*	Ministerul Culturii şi Turismului
60.	Comunitatea Regională în domeniul Comunicațiilor din cadrul CSI	Ministerul Dezvoltării Informaționale
61.	Uniunea Internațională în Telecomunicații (UIT)	Ministerul Dezvoltării Informaționale
62.	Inițiativa „Europa de Sud-Est Electronică”	Ministerul Dezvoltării Informaționale
63.	Conferința Europeană a Administrațiilor Poştale şi de comunicații	Ministerul Dezvoltării Informaționale
64.	Consiliul Euro-Asiatic de Standardizare (EASC) din cadrul CSI	Serviciul Standardizare şi Metrologie
65.	Organizația Mondială a Vămilor	Serviciul Vamal
66.	Organizația Meteorologică Mondială	Serviciul Hidrometeorologic de Stat
67.	Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
68.	Organizația Euro-Asiatică de Brevete	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
69.	Consiliul Interstatal pentru problemele protecției proprietății industriale din cadrul CSI	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
70.	Asociația Europeană a Agențiilor Naționale de Cartografie „Euro geographics”	Agenția Relații Funciare şi Cadastru

71.	Consiliul Interstatal pentru Geodezie, Cartografie, Cadastru şi Teledetecție asupra Pămîntului din cadrul CSI	Agenția Relații Funciare şi Cadastru
72.	Conferința Europeană a Aviației Civile	Administrația de Stat a Aviației Civile
73.	Autoritățile aeronautice unite (JAA)	Administrația de Stat a Aviației Civile
74.	EUROCONTROL	Administrația de Stat a Aviației Civile
75.	Asociația Internațională de Asigurări Sociale	Casa Națională de Asigurări Sociale
76.	Asociația Internațională a Fondurilor de Pensii şi de Asigurări	Casa Națională de Asigurări Sociale
77.	Uniunea Internațională pentru Protecția Soiurilor Noi de Plante	Comisia de Stat pentru Încercarea Soiurilor de Plante
78.	Asociația Internațională de Testare a Semințelor ISTA	Inspectoratul de stat pentru semințe
79.	Schemele de producere a semințelor ale OECD	Inspectoratul de stat pentru semințe

* Statut de observator, contribuție simbolică de 1 euro.

** Nu sînt finalizate procedurile interne de ratificare în conformitate cu legislația națională în vigoare.

Anexa nr.3
la Hotărîrea Guvernului nr.4
din 24 martie 2008

LISTA
organizaţiilor internaţionale, interparlamentare şi altor organizaţii la a căror activitate participă o autoritate publică alta decît cele ale administraţiei publice centrale ori autorităţile administrative centrale

Nr. d/o	***Denumirea organizaţiei***	***Autoritatea responsabilă pentru cooperare***
a) Organizaţii internaţionale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) la care achitarea contribuţiilor/datoriilor este asigurată de Ministerul Finanţelor din bugetul de stat		
1.	Consiliul Şefilor de State al CSI	Preşedinţia Republicii Moldova
2.	Adunarea Interparlamentară a CSI	Parlamentul
3.	Adunarea Parlamentară a OCEMN	Parlamentul
4.	Uniunea Interparlamentară	Parlamentul
5.	Adunarea Parlamentară a OSCE	Parlamentul
6.	Adunarea Parlamentară a Francofoniei	Parlamentul
7.	Organizaţia Internaţională a Instituţiilor Superioare de Audit INTOSAI	Curtea de Conturi
8.	Organizaţia Europeană a Instituţiilor Superioare de Audit EUROSAI	Curtea de Conturi
9.	Consiliul Coordonator al Procurorilor Generali al CSI	Procuratura Generală
10.	Centrul Antiteroristic al statelor-membre ale CSI	Serviciul de Informaţii şi Securitate
b) Organizaţii internaţionale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) la care achitarea contribuţiilor/datoriilor este asigurată de autoritatea responsabilă de cooperare sau din mijloace provenite de la organizaţii nebugetare ori din alte surse nebugetare		
11.	Asociaţia Curţilor Constituţionale care Parţial Utilizează Franceza (ACCPUF)	Curtea Constituţională
12.	Conferinţa Curţilor Constituţionale Europene (CCCE)	Curtea Constituţională
13.	Asociaţia Internaţională a Procurorilor	Procuratura Generală
14.	Consiliul şefilor organelor securităţii statului şi serviciilor speciale ale statelor-membre ale CSI*	Serviciul de Informaţii şi Securitate
15.	Consiliul coordonator pentru asigurarea securităţii mijloacelor speciale şi explorării lor în sistemele de telecomunicaţii guvernamentale şi departamentale închise ale statelor-membre ale CSI*	Serviciul de Informaţii şi Securitate

* Participarea la activităţile organizaţilor/structurilor menţionate nu este condiţionată de achitarea cotizaţiilor de membru.

CONSILIUL SUPREM PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI DEZVOLTARE TEHNOLOGICĂ AL ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A MOLDOVEI

SUPREME COUNCIL ON SCIENCE AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF MOLDOVA

HOTĂRÎRE

«30» aprilie 2009 Nr. 61
mun. Chişinău

Cu privire la rezultatele evaluării şi clasificării revistelor ştiinţifice de profil

În baza Regulamentului „Cu privire la evaluarea şi clasificarea revistelor ştiinţifice", aprobat prin Hotărîrea comună a Consiliului Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei şi Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare nr.212 din 06.11.08, cu modificările ulterioare, Consiliul Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică al AŞM şi Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare, H O T Ă R Ă S C:

1. Se aprobă rezultatele examinării dosarelor revistelor ştiinţifice de profil de către Comisia comună a CSŞDT şi CNAA pentru evaluarea şi clasificarea revistelor ştiinţifice conform anexei 1.

2. Se recomandă Institutului de Filologie al A.Ş.M. de a comasa *Revista Buletinul Institutului de Lingvistică cu Revista de Lingvistică şi Ştiinţe Literare*.

3. Se recomandă Institutului Patrimoniului Cultural al A.Ş.M. de a reînregistra *Revista de Etnologie şi Culturologie în scopul atribuirii codului ISSN.*

4. Se recomandă fondatorilor de reviste ştiinţifice de a racorda statutul de publicaţie ştiinţifică la profilurile ştiinţifice de acreditare ale acestora.

5. CSŞDT, de comun acord cu CNAA va convoca şedinţe cu participarea redactorilor responsabili ai revistelor cu profil comun, în scopul eficientizării activităţii acestora şi sporirii calităţii publicaţiilor.

6. Se recomandă revistelor menționate în anexa 1 de a indica tipul de publicație ştiințifică (A, B, C) pe copertă conform examinării.

7. Revistelor menționate în anexa 2, care au depus dosarele, dar care nu corespund criteriilor de evaluare din Regulament, li se sistează dreptul de revistă ştiințifică de profil cu începere de la 01.09.09.

8. Lista curentă a publicațiilor de profil aprobate de CNAA, îşi păstrează valabilitatea pînă la 01.09.09, după care intră în vigoare lista revistelor ştiințifice de profil, expusă în anexa 1.

9. Articolele publicate în revistele din Lista curentă a publicațiilor de profil CNAA pînă la 01.09.09 se vor considera publicații ştiințifice pentru tezele, rapoartele ştiințifice, rapoartele de acreditare etc.

10. CSŞDT şi CNAA în terment pînă la 01.09.09 vor elabora şi vor introduce modificări în actele normative privind publicațiile ştiințifice de profil în conformitate cu prezenta hotărîre.

11. Controlul asupra executării prezentei hotărîri îi revine dlui doctor habilitat I.Guceac, secretar ştiințific general al AŞM, şi dlui academician S.Toma, vice-preşedinte al CNAA.

Preşedinte al AŞM
academician **Gheorghe Duca**

Preşedinte al CNAA **Valeriu Canțer**
academician

Secretar ştiințific general al AŞM
doctor habilitat **Ion Guceac**

Anexa

LISTA REVISTELOR
acreditate în calitate de publicaţii ştiinţifice de profil

CATEGORIA A

1. **Moldavian Journal of the Physical Sciences**
   fondator: Academy of Sciences of Moldova, Physical Society of Moldova, State University of Moldova
2. **Электронная обработка материалов**
   fondator: Institutul de Fizica Aplicată

CATEGORIA B

1. **Computer Science Journal of Moldova**
   fondator: Institutul de Matematică şi Informatică
2. **Quasigroups and relaited systems**
   fondator: Institutul de Matematică şi Informatică, Institute of Mathematics Wroclaw University of Technology
3. **Matematica, Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei**
   fondator: Institutul de Matematică şi Informatică
4. **Intellectus**
   fondator: Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare
5. **Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie. Serie nouă**
   fondator: Muzeul Naţional de Etnografie şi Istorie Naturală,
6. **Revista Arheologică**
   fondator: Institutul Patrimoniului Cultural
7. **Economica**
   fondator: Academia de Studii Economice din Moldova
8. **Francopolyphonie**
   fondator: Universitatea Liberă Internaţională din Moldova
9. **Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Ştiinţele vieţii**
   fondator: Institutul de Zoologie, Institutul de Fiziologie şi Sanocreatologie, Institutul de Ecologie şi Geografie, Institutul de Genetică şi Fiziologie a Plantelor, Institutul de Microbiologie şi Biotehnologie,
10. **Problemele energeticii regionale**
    fondator: Institutul de Energetică

11. **Tyragetia**
fondator: Muzeul Naţional de Arheologie şi Istorie a Moldovei
12. **Sănătate publică, economie şi management în medicină**
fondator: Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie "N.Testemiţanu", Asociaţia Economie, Management şi Psihologie în Medicină
13. **Economie şi Sociologie**
fondator: Institutul de Economie, Finanţe şi Statistică
14. **Medicina Alternativă**
fondator: Asociaţia de Medicină Tradiţională şi Sanocreatologia din Republica Moldova

CATEGORIA C

1. **Chemistry Journal of Moldova**
fondator: Institutul de Chimie
2. **Ştiinţa Agricolă**
fondator: Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Institutul de Tehnică Agricolă ITA „MECAGRO", Institutul de Pedologie şi Agrochimie „Nicolae Dimo", Institutul de Protecţie a Plantelor şi Agricultură Ecologică
3. **Intertext**
fondator: Universitatea Liberă Internaţională din Moldova
4. **Arta (în două fascicole - Arta vizuală; Arta audio-vizuală)**
fondator: Institutul Patrimoniului Cultural
5. **Limba Română**
fondator: colectivul redacţiei
6. **Buletinul Institutului de Geologie şi Seismologie**
fondator: Institutul de Geologie şi Seismologie
7. **Revista de Istorie a Moldovei**
fondator: Institutul de Istorie, Stat şi Drept
8. **Revista de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice**
fondator: Institutul Integrare Europeană şi Ştiinţe Politice
9. **Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă "Akademos"**
fondator: Academia de Ştiinţe a Moldovei
10. **Meridian ingineresc**
fondator: Universitatea Tehnică a Moldovei
11. **Studii economice**
fondator: Iniversitatea Liberă Internaţională din Moldova
12. **Analele ştiinţifice**
fondator: Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie "N. Testemiţanu"
13. **Metaliteratura**
fondator: Institutul de Filologie

14. **Arta Medica**
fondator: Asociația chirurgilor "Nocalae Anestiadi" din Republica Moldova
15. **Administrarea Publică**
fondator: Academia de Administrare Publică pe lîngă Preşedintele Republicii Moldova
16. **Curierul medical**
fondator: Ministerul Sănătății
17. **Revistă de lingvistică şi ştiință literară**
fondator: Institutul de Filologie
18. **Revista moldovenească de drept internațional şi relații internaționale**
fondator: Institutul de Istorie, Stat şi Drept
19. **Viticultura şi Vinificația în Moldova**
fondator: Agenția Agroindustrială „Moldova-Vin"; Institutul Național pentru Viticultură şi Vinificație; Întreprinderea de Stat Combinatul de Vinuri de Calitate „Mileştii Mici"; Întreprinderea mixtă moldo-americană „SAURON"
20. **Mediul Ambiant**
fondator: Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, Institutul de Ecologie şi Geografie
21. **Fizica şi tehnologii moderne**
fondator: Societatea fizicienilor din Moldova, Universitatea tehnică a Moldovei
22. **Studia Universitatis (seria ştiințe ale naturii)**
fondator: Universitatea de Stat din Moldova)
23. **Studia Universitatis (seria ştiințe umanistice)**
fondator: Universitatea de Stat din Moldova
24. **Studia Universitatis (seria ştiințe exacte şi economice)**
fondator: Universitatea de Stat din Moldova
25. **Studia Universitatis (seria ştiințe sociale)**
fondator: Universitatea de Stat din Moldova
26. **Studia Universitatis (seria ştiințe ale educației)**
fondator: Universitatea de Stat din Moldova
27. **Medicina stomatologică**
fondator: Asociația stomatologilor din Republica Moldova
28. **Agricultura Moldovei**
fondator: Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare
29. **MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica)**
fondator: Universitatea de Stat din Moldova
30. **Analele ştiințifice**
fondator: Asociația Chirurgilor Pediatri Universitari din Republica Moldova

31. Revista de etnologie şi culturologie
fondator: Institutul Patrimoniului Cultural
32. Legea şi Viaţa
fondator: Ministerul Justiţiei, Curtea Constituţională, Curtea Supremă de Justiţie, Academia Ştefan Cel Mare, Institutul de Studii Juridice di Belarus
Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Ştiinţe Medicale
fondator: Subsecţia de Ştiinţe Medicale a Secţiei Ştiinţe ale Naturii şi Vieţii a AŞM
33. Revista de ştiinţe socio-umane
fondator: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
34. Revista Natională de Drept
fondator: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Studii Europene din Moldova, Iniversitatea Liberă Internaţională din Moldova
36. Ştiinţa Culurii Fizice
fondator: Universitatea de Stat de Educaţie Fizică şi Sport
37. Univers Pedagogic
fondator: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei
38. Revista Psihologie Pedagogie specială. Asistenţă socială
fondator: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
39. Anuar ştiinţific: Muzică, Teatru, Arte Plastice
fondator: Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice
40. Revista Economică
fondator: Centrul Internaţional de cercetare a reformelor economice, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, Institutul de Economie, Finanţe şi Statistică
41. Drept, economie şi informatică
fondator: Academia de Studii Economice din Moldova, Universitatea din Galaţi „Dunărea de Jos”
42. Revista lunară de consultanţă în management Fin-Consultant
fondator: Asociaţia Auditorilor şi Consultanţilor în Management din Republica Moldova
43. Buletin de Perinatologie
fondator: Institutul de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Ocrotirii Sănătăţii Mamei şi Copilului
44. Teoria şi arta educaţiei fizice în şcoală
fondator: Universitatea de Stat de Educaţie Fizică şi Sport
45. Revista de Studii şi Cercetări Juridice
fondator: Institutul de Istorie, Stat şi Drept
46. Закон и жизнь
fondator: Ministerul Justiţiei, Curtea Constituţională, Curtea Supremă de Justiţie, Academia Ştefan Cel Mare, Institutul de Studii Juridice di Belarus

47. **Revista Farmaceutică a Moldovei**
fondator: Asociația Farmaciştilor din Republica Moldova
48. **Info-Med**
fondator: Asociația Tehnica şi Tehnologii Medicale
49. **Artă şi educație artistică**
fondator: Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți
50. **Analele Ştiințifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova**
fondator: Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova

Informația
a fost prezentată la redacție
la 1 mai 2009

INFORMAȚIA
privind susținerea tezelor de doctor / doctor habilitat în ştiințe politice în Consiliile ştiințifice specializate din Republica Moldova în anul 2008

nr.	*Autorul*	*Denumirea tezei*	*Conducător / consultant ştiințific*
Teze de doctor			
1	***PALIHOVICI Serghei.***	Reforma administrației publice din Republica Moldova în contextul integrării europene.	***Valeriu MOŞNEAGA****, doctor habilitat în ştiințe politice, profesor, «Om Emerit»*
2	***PLEŞCA Valeriu.***	Impactul reformei armatei asupra asigurării securității naționale. Cazul Republicii Moldova.	***Alla ROŞCA****, doctor habi-litat în ştiințe politice, conferențiar (conducător ştiințific)*
3	***VAREAGHIN Ion.***	Dilemele instituționalizării procedurilor democratice în contextul tranziției est-europene.	***Victor SACA****, doctor habilitat în ştiințe politice, profesor*
4	***ȚURCAN Galina.***	Cultura politică a studenților. Cazul Republicii Moldova.	***Victor SACA****, doctor habilitat în ştiințe politice, profesor*
5	***ANTONOV Viorica.***	Implicatiile politice ale terorismului international	***Victor JUC****, doctor în ştiințe filosofice, conferențiar-cercetator*
6	***MALAI Irina.***	Locul si rolul statelor nationale in procesele globalizării	***Alexandru ROSCA****, doctor habilitat în ştiințe filosofice, academician, «Om Emerit»;* ***Vasilii SAKOVICI****, doc-tor habilitat în ştiințe politice, conferențiar (consultant ştiințific)*

Informația a fost prezentată
la redacție la 15 ianuarie 2009
de către profesor V.MOŞNEAGA

MOLDOSCOPIE
(PROBLEME DE ANALIZĂ POLITICĂ)

Nr.1 (XLIV), 2009

REVISTĂ ŞTIINŢIFICĂ TRIMESTRIALĂ

Bun de tipar 5.06.2009. Formatul 70x100 $^{1}/_{16}$.
Coli de tipar 16,5. Coli editoriale 13,6.
Comanda 80. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009